

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

**ORDU DERGİSİ (SİLAHLI KUVVETLER DERGİSİ) (1950-
1981)**

Aytaç KEPİR

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

ANKARA – 2012

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

**ORDU DERGİSİ (SİLAHLI KUVVETLER DERGİSİ) (1950-
1981)**

Aytaç KEPİR

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

ANKARA – 2012

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ordu Dergisi (Silahlı Kuvvetler Dergisi) (1950-1981)” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gűsterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

...../...../.....

Aytaç KEPİR

H.Ü.
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğüne,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim
Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

Üye:(Danışman)

Üye:

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../ /2012

Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada Mart 1950 ile Aralık 1981 tarihleri arasında Genelkurmay Başkanlığı tarafından üç ayda bir yayınlanan *Ordu Dergisi (Silahlı Kuvvetler Dergisi)* incelenmiştir. Çalışmamızda dergideki yazıların yaklaşık beşte birini oluşturan daha çok askeri okuyuculara mesleki açıdan yardımcı olabilecek, Türkiye'nin NATO'ya girişinden itibaren hızla değişen teknolojik, taktik ve askeri teknik gelişmelerle ilgili çok fazla askeri teknik terimler içeren konular hariç yazı, haber ve şiirler vb. bütün yazılar gözden geçirilmiştir. Dergi resmi bir kurumun süreli yayını olarak yayın hayatında sürekli yenilenerek kendini geliştirmiş, bugünkü seviyesine gelmiştir.

Çalışma giriş dışında dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın girişinde derginin çıkarılma amacı, tarihi gelişimi, şekli, konularının ve yazarlarının özellikleri gibi teknik konular değerlendirilmeye çalışılmış ve inceleme yöntemi anlatılmıştır. Birinci bölümde derginin tarihi konular hakkındaki yazıları incelenerek, konu hakkındaki görüşleri belirlenmeye çalışılmış, ikinci bölümde Türk Silahlı Kuvvetlerinin iç ve dış gelişmelerden doğan, kendini yenilemek ve çağa ayak uydurmak adına takip ettiği daha çok askeri gelişmelere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde dönemin yapısı gereği hızlı ve çok yönlü uluslar arası ve yurt içindeki güncel siyasi, askeri vb. gelişmelere yönelik derginin bakış açısı ortaya konmaya çalışılmış, dördüncü bölümde ise Türk Silahlı Kuvvetlerini ve daha genel anlamda Türkiye'yi ilgilendiren sosyal ve kültürel konulardaki yazıları incelenerek bazı değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde ise derginin, dünya ve Türkiye açısından hızlı değişim ve gelişmelerin yaşandığı dönem hakkındaki görüşlerinin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmeler yapılırken TSK'nın resmi görüşleri değil, kendi fikirlerimiz ortaya konulmuştur.

Bu dönemin gelişmeleri dergiyi de etkilemiş, 1950-1961 yılları arasında özellikle İkinci Dünya Savaşının etkisiyle dergide daha çok savaşın sonuçlarından ortaya çıkan gelişmeleri inceleyen yazılar yayınlanmıştır. Bu açıdan İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin daha çok askeri bakımdan görülmesi açısından derginin önemli kaynaklar arasında olduğunu söyleyebiliriz. Sonuçlar görülürken dikkat çeken husus Türkiye'deki siyasi partilerle ilgili herhangi bir yazı yazılmamış olmasıdır. Dergi bu yönüyle bahsedilen dönem aralığında siyasi atmosferin dışında kalmıştır. 1960 Askeri Müdahalesi sonrası ise 1961 yılından itibaren dergi deyim yerindeyse kabuk değiştirmiş, sosyal ve kültürel konuları da kapsayan yazılara ağırlık

vermiştir. 1961'den itibaren *Ordu Dergisi* ismi değişerek *Silahlı Kuvvetler Dergisi* ismini almıştır. Derginin bu önemli gelişmeden itibaren 1950'li yıllardaki siyasetten uzak duruşunda bir değişme olmuş, 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi'nden önceki dönem birkaç yazıda eleştirilmiştir. Ancak bu dönem uzun sürmemiş dergi tekrar parti konularından kendini soyutlamıştır.

ABSTRACT

In this study, between March 1950 and December 1981, published quarterly by the Army Chief of Staff Journal (Armed Forces Journal) was examined. In our study, approximately one-fifth of the magazine articles that can help you a lot more professional aspects of military readers, since Turkey's beginning of membership of NATO, including the military tecnologic and military technical terms, except as outlined below articles, newsand poems and so on were examined. Magazine as the publication of the official institution has improved itself continuously, and today it has came to this level.

Except general introduction, study consists of four parts. In the beginning of the study tried to eveluate the purpose of the publishing the journal, historical development, shape and some technical subjects like features of its topics and authors.In the first chapter, examining historical subjects of the magazine articles tried to determine views on the subjects, and in the second chapter resulting from internal and external developments in the Turkish Armed Forces self-renew and to keep pace with the times more on military developments are given. In the third chapter multifaceted nature of the international and domestic fast current political, military and so on period was attempted to evaluate developments in perspective for the magazine, and in the fourth chapter tried to make some assessments by examining the social and cultural writings concerning Turkish Armed Forces and more generally Turkey.

Developments in this period is also affected the magazine, especially between the years 1950-1961 more articles examining the results of the war published in the magazine due to World War II.To see of the Second World effects we can say that among the important sources. While we see this results, it is drawing attention that there is no writing on political parties in Turkey. Magazine in this aspect remained outside the political atmosphere in the range of the period mentioned. After 1961 Military Intervention, Magazine since 1961 have changed the shell so to speak, has focused articles coveringsocial and cultural issues. Since 1961 the name changed, Armed Forces Journal was named the Army Journal. Development of this important topic since the 1950s the magazine's political silence had changed, and the period before May 27th 1961 Military Intervention was criticized in the couple of articles .

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

TARİHSEL SÜRECİN DERGIYE YANSIMASI

A. TARİH ANLAYIŞI.....	14
B. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ.....	15
1) Balkan ve Birinci Dünya Savaşları.....	17
C. ATATÜRK VE MİLLİ MÜCADELE.....	19
1) Atatürk.....	19
2) Milli Mücadele.....	30
Ç. İSMET İNÖNÜ.....	36
D. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ.....	37

II. BÖLÜM

SİLAHLI KUVVETLERİN MODERNLEŞME ÇABALARI

A.TAKTİK VE TEŞKİLAT.....	44
B. ASKERİ EĞİTİM VE KÜLTÜR.....	54
1) Moral ve Ahlakın Yükseltilmesi Çabaları.....	54
2) Askeri Liderlik ve Komutanlık.....	61
(a) Personel Yönetimi.....	61
(b) Askeri Liderlik.....	62
3) Subaylar, Subayların Eğitimi ve Yeni Gelişmeler.....	67
(a) Subaylar.....	67
(b) Subayların Eğitimi.....	68
(c) Yeni Gelişmeler.....	72
1.1. Askeri Eğitimin Fikri Yapısı.....	72
2.2. Teknik Gelişimin Takibi.....	75
3.3. Yerli ve Yabancı Askeri Eğitim Kurumları.....	76
C. TEKNİK.....	79
1) 1950-1965 Arası Dönem.....	80
2) 1965 Vietnam Savaşı ve Sonrası Dönem.....	82
Ç. DÜNYA SİLAHLI KUVVETLERİ.....	86
D. GELECEĞE YÖNELİK DÜŞÜNCELER.....	91
E. İSTİHBARAT VE HAVACILIK.....	94
1) İstihbarat.....	94
2) Havacılık.....	98

F. HUKUK.....	100
G. TEKNOLOJİ.....	104
H. EKONOMİ.....	108

III. BÖLÜM

ULUSLAR ARASI ALANDA VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

A. ULUSLAR ARASI ALANDA GELİŞMELER.....	118
1) Strateji, Jeostrateji-Jeopolitika.....	119
(a) Strateji.....	119
(b) Jeostrateji-jeopolitika.....	128
2) Uluslar Arası İlişkiler.....	130
(a) İkinci Dünya Savaşı'nın Yansımaları.....	130
1.1. Savaştan Alınan Dersler ve Savaşlarla İlgili Yeni Düşünceler.....	130
2.2. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye ve İran.....	132
(b) Kore Savaşı.....	133
(c) Propaganda, Psikolojik Harp ve Soğuk Savaş.....	135
(ç) Dünya Devletleri, Devletler Arası İttifaklar ve Terörizm.....	139
1.1. Dünya Devletleri.....	139
2.2. Devletler Arası İttifaklar.....	145
(aa) NATO.....	145
(bb) Diğer İttifaklar ve Gelişmeler.....	154
3.3. Terörizm.....	160
(d) Kıbrıs Sorunu.....	161

(e) Petrol ve Enerji: Önemi Artan Kaynaklar ve Buhranlar.....	167
B. TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER.....	170
1) Yurt Savunması.....	170
2) Yurttaki Diğer Gelişmeler.....	177

IV. BÖLÜM

SOSYAL VE KÜLTÜREL YAŞAMA BAKIŞ

A. EĞİTİM.....	184
B. KADIN, AİLE VE ÇOCUK.....	187
C. SAĞLIK.....	189
Ç. TARIM, ÇEVRE VE TRAFİK.....	192
D. GENEL KÜLTÜR, KÜTÜPHANECİLİK VE TÜRK DİLİ.....	193
1) Genel Kültür.....	193
2) Kütüphanecilik.....	198
3) Türk Dili.....	199
E. YURT SEVGİSİNİ VE MİLLİ BİLİNCİ ARTIRMA ÇABALARI.....	199
F. SANAT VE SPOR.....	202
SONUÇ.....	205
KAYNAKLAR.....	209
EKLER.....	215

ÖNSÖZ

Basın, toplumu yönlendirmede önemli bir etkileyici araçtır. Hatta günümüzde dördüncü güç olarak görülmektedir. Özellikle resmi yayınlar mevcut gelişmelere, devletin resmi görüşüyle yaklaşması bakımından dikkat çekmektedir. 1950-1981 yılları arası dönemin Türkiye açısından şekillenmesinde önemi yadırganamayacak kadar büyük olan Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından yayınlanan dergiyle ilgili çalışmamız sırasında aksi derginin her sayısında söyleneceği içindeki yazıların bir tetkik kurulunun varlığından dolayı kurumun resmi görüşünü yansıttığı görülmüştür. Bu durum da dikkate alınarak, derginin, yayınlanan yazılarla içinde bulunulan dönem de göz önünde bulundurulmak suretiyle, okuyucularını nasıl yönlendirmeye çalıştığı sorusunun cevabı aranmaya çalışılmıştır.

Çalışma konusunun belirlenmesinden başlayarak, en çok zorlandığım ve zaman açısından sıkıştığım dönemlerde özellikle “*çok çalışıyoruz*” sözleriyle manevi desteğini ve çalışmanın her aşamasında yardım ve yönlendirmelerini gördüğüm tez danışmanım saygı değer hocam Doç. Dr. Yasemin Doğaner’e, yakın dönemin kaynaklarını tanıma konusunda verdiği destekten dolayı Enstitü Müdürü hocam Prof. Dr. Adnan Sofuoğlu’na, bilgiler arasında köprü kurarak somutlaştırmayı öğrendiğim hocam Prof. Dr. Mustafa Yılmaz’a, tez jürisindeki değerli katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Erdal Aksoy’a, derginin sayılarına ulaşmamda yardımcı olan TBMM Kütüphane Müdür Yardımcısı Dr. Tuncer Yılmaz’a, Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve ATASE görevlilerine şükranlarımı sunarım.

Ayrıca çalışmam sırasında manevi desteğini ve yardımlarını gördüğüm komutanlarım Kurmay Albay Şener Topuç, Yarbay M. Ali Şenkara ve Yüzbaşı Altan Demirbaş’a, haklarını ödeyemeyeceğim diğer mesai arkadaşlarımla, yardımlarını gördüğüm Barış Genç, Barış Yalçın, Erdem Koçum, Sedat Derebaşı, Ali Çotalı ve Emre Özemek’e teşekkürü bir borç bilirim. Bu dönemde uzakta da olsa yarattıkları olumlu havayla destek olan arkadaşlarım Görkem Durak ve İbrahim Karabacak’a da sevgilerimi sunarım.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
bkz.	: Bakınız
s.	: Sayfa
sa.	: Sayı
Çev.	: Çeviren
Yay.	: Yayınları, Yayınevi, Yayıncılık
Genkur.	: Genelkurmay
Eğt.	: Eğitim
Bşk.	: Başkanı/Başkanlığı
SKD	: Silahlı Kuvvetler Dergisi
KKK	: Kara Kuvvetleri Komutanlığı
Dz.K.K	: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
Hv.K.K	: Hava Kuvvetleri Komutanlığı
J.Gen.K.	: Jandarma Genel Komutanlığı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
ATASE	: Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı
TCG	: Türkiye Cumhuriyeti Gemisi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
MSB	: Milli Savunma Bakanlığı
OYAK	: Ordu Yardımlaşma Kurumu
DP	: Demokrat Parti
NBC	: Nuclear, Biologic, Chemical
EDOK	: Eğitim ve Doktrin Komutanlığı
ARGE	: Araştırma-Geliştirme
ASELSAN	: Askeri Elektronik Sanayi
GPS	: Global Positioning System (Küresel Konumlama Sistemi)
MKEK	: Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
SEATO	: South East Asia Treaty Organization (Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı)
SALT	: Strategic Arms Limitation Talks (Stratejik Silahları Sınırlandırma Görüşmeleri)
CENTO	: Central Treaty Organization (Merkezi Antlaşma Teşkilatı)
EOKA	: Ethniki Organosis Kypriou Agoniston (Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü)
IRA	: Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)
A.T.A.Türk	: Atlantic Territory Assembly (Atlantik Antlaşması Cemiyeti)
OPEC	: Organization of Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)
PETKİM	: Petrokimya
TIR	: Transports Internationaux Routiers (Uluslararası Karayolu Taşımacılığı)
AP	: Adalet Partisi
C.İ.S.M.	: Conseil International du Sport Militaire (Uluslararası Askeri Sporlar Konseyi)

GİRİŞ

Bugüne kadar toplam 411 sayı çıkan *Silahlı Kuvvetler Dergisinin* amacı, TSK personelini stratejik, taktik ve bunları etkileyen ekonomik, politik, askeri, sosyal, kültürel, tarihi, edebi, teknik, sağlık, bilimsel ve güncel konularda bilgilendirmektir.¹ Bu özelliğiyle derginin, resmi bir kurumun, kendi alanıyla ilgili bilgiler vermesinin ötesinde daha çok kendi personelini, dolayısıyla halkın erkek nüfusunu doğrudan etkileyebilecek çok farklı konularda bilgiler verdiğini görmekteyiz. Daha geniş bir çerçeveden bakıldığında ise amacın, dönemin topyekuncu anlayışına göre her konuda bilgi sahibi olması istenen subaylar vasıtasıyla topluma dönemsel gelişmelere de paralel olarak fikirlerini benimsetmeye çalışmak olduğu söylenebilir. Personele yönelik olmasına rağmen günümüzde sivil okuyucular tarafından üye olunabilir ve Genelkurmay Başkanlığının resmi internet sitesinden de takip edilebilir. Dergi süreli bir yayın olarak kurulduğu günden beri isim ve kapsadığı konular bakımından değişikliklere uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Bu değişiklikleri, günün askeri, siyasi ve basın yayın alanında meydana gelen gelişmelere uyum sağlamak adına yapıldığını söyleyebiliriz. Kuruluş tarihi, kapak ya da iç kapağında yazılan yıla göre hesaplandığında 1881 olarak alınır. *Mecmua-i Askeriye*, *Askeri Mecmua* ve *Ordu Dergisi* isimlerinden sonra *Silahlı Kuvvetler Dergisi* olarak yayın hayatına devam etmektedir. İncelememizin adını taşıyan *Ordu Dergisi* ismini ise Mart 1948 tarihli 145'inci sayıdan itibaren kullanır.² *Ordu Dergisi* olarak Haziran 1960'ta 197-198'inci sayısını da yayınlarken 199-200'üncü (Aralık 1961) sayıdan itibaren *Silahlı Kuvvetler Dergisi* adını alır. Bu sayıdan itibaren günümüze kadar isim değiştirmeden yayınlanmaya devam eder. Çalışmamızda Mart 1950 tarihli 153'üncü sayı ile Aralık 1981 tarihli 280'inci sayı arasındaki toplam 127 sayı incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken önce okumalar esnasında kısa notlar alınmıştır. Bu notlar, fikirleri uygun bir şekilde yansıtmak üzere cümleler halinde bilgisayar ortamına alınmış, daha sonra konulara göre tasnif edilmiş, bu fikirler ışığında gerekli düzenlemeler yapılarak derginin içeriği ele alınmıştır.³ *Ordu Dergisi (Silahlı Kuvvetler Dergisi)* incelediğimiz dönemde yayın hayatına ara vermeden mart, haziran, eylül ve aralık aylarında olmak üzere yılda dört sayı olarak yayınlanır. Ara vermeden sürdürmekle birlikte 188-189, 190-191, 192-193, 194-195-196, 197-198, 199-200 ve 204-205'inci sayıları birleşik sayı olarak çıkar. Bu sayıların 1959, 1960, 1961 ve 1963 yıllarına denk gelmesiyle, derginin hem yazı yetersizliği hem de dönemin

¹ Mesut Kızılcı, "400'üncü Sayıda Silahlı Kuvvetler Dergisi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.400, Nisan 2009, s.6-7.

² Kızılcı, *a.g.m.*, s.5-7.

³ Bu çalışmayla ilgili örnek için bkz. Ek-1.

mevcut siyasi ve askeri durumundan etkilendiği söylenebilir. Yazı sıkıntısı çekildiği 186'ncı sayıdan itibaren sayfa sayısındaki düşüşten anlaşılır. Birleşik çıkan sayıların sayfa sayısı ise, tek sayı olarak çıkarılması varsayıldığında ortalamanın altında kalır. 1963'teki aksaklığın sebebini ortaya çıkaracak bir gelişme görülmemektedir. Derginin, *Ordu Dergisi* adıyla 181'inci, *Silahlı Kuvvetler Dergisi* adıyla 201'inci sayıları NATO, 208'inci sayısı ölümünün 25'inci yılı anısına Atatürk ve 242'nci sayısı ise 30 Ağustos Zaferinin 50'nci yılı anısına özel sayı olarak çıkarılır.⁴ Derginin Atatürk'ün doğumunun 100'üncü yılına denk gelen ilk sayısı olan 277'nci sayı ise özel sayı olarak adlandırılmamakla birlikte konuları sadece Atatürk ile ilgilidir. *Ordu Dergisi* yayınlandığı ilk sayısından itibaren⁵ 14x21 cm ebadında yayınlanır.⁶ Derginin 153 ile 197-198 arası sayılarında kırmızı renkli kapak üzerinde "*Ordu Dergisi*" yazısı, yılı, tarihçe, sayı sırası ile basım evi bilgileri yer alır. Ayrıca derginin eki varsa bu sayfada yayınlanır. Bunun yanında günümüzde subay şapkalarında yer alan ay yıldız ve sırmadan oluşan bir de arma vardır.⁷

199-200 ve 212 arasında kapak figürü olarak "*Mehmetçik*" duruşlu bir asker, hava ve deniz kuvvetlerini temsil eden uçak ve gemiler ile Genelkurmay Başkanlığı forsu yer alır.⁸ Bu aradaki özel sayıda NATO-Türkiye bayrağı ve Atatürk fotoğrafı yer alır. 213 ile 214'üncü sayılarda ise farklı dizayn edilmiş kapak ile Genelkurmay Başkanlığı forsu ve "*kalem ve kılıç devletin iki kuvvetli dayanağıdır 1884*" yazılı bir arma yer alır. 215'inci sayıdan itibaren ise kapak oldukça farklı olacak şekilde değiştirilir.⁹ Bu kapak tarzı 1930'lardaki kapak tarzına benzemektedir, yine üzerinde "*kalem ve kılıç devletin iki kuvvetli dayanağıdır 1884*" ve Genelkurmay Başkanlığı forsu ile tarih ve sayı sırası bilgileri yer alır. 215 ile 247'nci sayılar arası bu şekilde iken, 248'inci sayıdan itibaren, dergi kapağı renkli hale gelir ve "*kalem ve kılıç...*" yazılı arma kalkarak sadece Genelkurmay Başkanlığı forsu kalır. Bu fors 233'üncü sayıda renk ve şekil itibarıyla biraz değişir. 250'nci sayıda ise tekrar değişerek bugünkü

⁴ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.242, Haziran 1972. Bu kapak için bkz. Ek-2.

⁵ Sait Gürbüz, "**Yakın Tarihimize Silahlı Kuvvetler Cephesinden Bir Tanıklık: Askeri Mecmua (1929-1950)**", İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2005, s.6. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁶ Bu ebat 199-200'üncü sayıda isim değişikliğiyle beraber değişerek 17x23,5 cm. olur. NATO Özel Sayısı olan 202'nci sayısı ise 20x29 cm., 208'inci özel sayı 20,5x29 cm'dir. 17x23,5 cm ebadındaki dergi 213-217 arası 20,5x28,5 cm'ye döner. 242'nci özel sayı ise 20x27 cm'dir. Dergi ebadı 247 dahil bu sayıya kadar 17x23.5 cm'dir. 248 ile 275 arası ise 17.5x24 cm'dir. 276-280'inci sayılar arasında 16x24 cm ebadındadır.181'inci NATO özel sayısı farklılık arz ederek 21x30 cm ebadında yayınlanır. Ordu Dergisinin dış kapağından bir örnek için bkz. Ek-3.

⁷ **Ordu Dergisi**, sa. 153, Mart 1950.

⁸ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.199-200, Aralık 1961. bkz. Ek-4. Arma basılmayan sayılar da vardır. Bunlar Mart 1950 tarihli 153'üncü sayı ile Haziran 1961 tarihli 197-198 arasındaki 179,180,181 ve 184'üncü sayılardır.

⁹ 1930'lardaki sayı kapakları için bkz. Kızılcıca, **a.g.m.**, sa.400, s.6 ve bu dönemden bir örnek için bkz. sa.215, Eylül 1965, kapak şekli için bkz. Ek-5.

şeklini alır.¹⁰ 248'inci sayıdan itibaren kapaklarda çeşitli temalar işlenir. Derginin kapağında bunların yanında, dergiyle birlikte verilen dönemin askeri gelişmeleri, siyasi koşulları, ekonomik durumu ve tarihle ilgili ayrıntılı bilgi içerdiğini düşündüğümüz eklerin isimleri yayınlanır. Bu ekler her sayıda yoktur. Ekler şunlardır: “*Kesin Sonuç Vasıtaları*”, “*Amerikan Ordusunda Zırhlı Birlikler*”¹¹; “*Uçar Birlikler ve Havadan Taşınan Birlikler*”, “*Amerikan Ordusu Levazım Teşkilatı*”¹²; “*Milli Savunmada Kara ve Hava İşbirliği*”, “*Milli Savunmada Kadının Değeri*”¹³, “*Batı Birliği Savunma Teşkilatı*”, “*Modern Eğitimde Film*”¹⁴, “*Büyük Yanlılıklar*”¹⁵, “*Resimli İkinci Dünya Harbinin Tarihi*” , “*Harp Tarihi Vesikaları*”¹⁶, “*Goltz Paşa'nın Hatırası ve Hal Tercümesi*”¹⁷; “*Askeri Sevk ve İdarede Saha, Kuvvet ve Zaman*”, “*Ordu Dergisinde Çıkan Yazıların Fihristi*”¹⁸; “*NATO Kuruluş, Teşkilat, Gaye ve Faaliyetleri*”¹⁹; “*Psikoloji ve Liderlik*”²⁰; “*Bir Doktorun Harp ve Memleket Hatıraları*”²¹; “*Afrika Devletlerinin Silahlı Kuvvetleri*” , “*Kalkınma, Türkiye’de Kalkınma Planları ve Silahlı Kuvvetler*”²²; “*Zırhlı Birlikler ve Taarruz Harekatı*”, “*Baskın*”²³; “*Genel ve Tam Silahlanma Sorunu*”²⁴; “*Gayri Nizami Kuvvetlere Karşı Hareket*”²⁵; “*Milli Birlik ve Milli Güvenlik*”²⁶; “*Ortadoğu Devletlerinde Önemli Gelişmeler*”²⁷ ve “*Milli Strateji ve Milli Güç*”.²⁸

Ayrıca derginin basım işlerinin nerede yapıldığı da kapağın alt tarafında yazılır. Buna göre dergi 153-214'üncü sayılar arası ve 217'nci sayıda İstanbul Askeri Basım Evinde, 215 ve 216'ncı sayıları Harp Akademileri Basım Evinde, 218-280'inci sayılar arası ise Ankara'daki Genelkurmay Başkanlığı Basım Evinde basılır. Derginin iç kapağında ise dış kapağından şekli farklı olmak üzere idare ve yazı işleri, basım işleri, “*üç ayda bir çıkar*” ifadesi, derginin kurumun resmi görüşünü yansıtmadığı yönündeki ifadeler, fiyatı, içindekiler, içindekilerin her

¹⁰ Bu kapak için bkz Ek-6. **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974.

¹¹ **Ordu Dergisi**, sa.155, Eylül 1950.

¹² **Ordu Dergisi**, sa.156, Aralık 1950.

¹³ **Ordu Dergisi**,sa.157, Mart 1951.

¹⁴ **Ordu Dergisi**, sa.158, Haziran 1951.

¹⁵ **Ordu Dergisi**, sa.160, Aralık 1951.

¹⁶ **Ordu Dergisi**, sa.163 Eylül 1952, sa.165 Mart 1953, sa.169 Mart 1954, sa.180 Aralık 1956, sa.182 Haziran 1957 ve sa.188-189 Mart 1959.

¹⁷ **Ordu Dergisi**, sa.168, Aralık 1953.

¹⁸ **Ordu Dergisi**, sa.169, Mart 1954.

¹⁹ **Ordu Dergisi**, sa.173, Mart 1955.

²⁰ **Ordu Dergisi**, 176, Aralık 1955.

²¹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 215 Eylül 1965, sa.216 Aralık 1965, sa.217 Mart 1966.

²² **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.224, Aralık 1967.

²³ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.235, Eylül 1970.

²⁴ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.236, Aralık 1970.

²⁵ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, yazarı M.Cihat Akyol.

²⁶ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.240, Aralık 1971.

²⁷ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978.

²⁸ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.274, Haziran 1980.

hakkının saklı olduğu ve askeri dergiler tarafından alıntı yapılabileceği; *Ordu Dergisi* olarak yayınlanan 163 ile 197-198'inci sayılar arasında dergi abone ücretlerinin peşin olarak alınacağına yönelik uyarı yer alır. Ayrıca yayın kurulu ve tetkik kurulu da zaman zaman yayınlanır.²⁹

İdare ve yazı işleri dergide oldukça fazla değişiklik gösterir. Normal olmadığını düşündüğümüz bu duruma dönemin askeri teşkilatındaki değişikliklerin, yazı bulma ve basım konularındaki sıkıntıların neden olduğu söylenebilir. İdare işlerinin genelde aynı yerde yapıldığı, isim değişikliklerinin ise kuruluş değişikliklerinden kaynaklanabileceği kanaatindeyiz. İdare ve yazı işleri yani yayınlayan kurum, dergide zamanla değişiklik gösterir.³⁰ Bu durumun derginin yayınlanmasında oluşması gereken temel yapıların her defasında tekrar oluşturulmaya çalışılmasıyla, yayıncılık anlamında gelişimin yavaşlamasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Dergi günümüzde de Genkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı tarafından yayınlanmaktadır. Uzun bir süredir yayınlayan kurumun ya da birimin değişmemesini, günümüzde derginin yayıncılık adına daha başarılı olmasındaki etkenlerden biri olduğunu söyleyebiliriz. Derginin iç kapağında sonraki sayfada devlet büyükleri ya da önemli kişilerin fotoğraf veya resimleri de yayınlanır. Buna göre, 154'üncü sayıda Genelkurmay Başkanı Org. Nuri Yamut³¹, 155'nci sayıda Atatürk fotoğrafı ve Kocatepe'deki

²⁹ İç kapaklardan birkaç örnek için bkz. Ek-7.

³⁰ 153-158'inci sayılar arası Genkur. 7. Şube, 159-162'nci sayılar arası Genkur. Eğitim Daire 7. Şube, 163'üncü sayı Genkur. Harekat Başkanlığı Eğitim Daire 5. Şube, 164-172'nci sayılar arası Genkur. Eğt. Daire Bşk., 172-(197-198)'inci sayılar arası Erkanı Umumiye Eğt. Daire Bşk., (199-200)-202'nci sayılar arası Genkur. Teşkilat ve Eğt. Daire Neşriyat Kısmı, 203-212'nci sayılar arası Genkur. Teşkilat ve Eğt. Daire Genel Kültür ve Neşriyat Şube, 213-217'nci sayılar arası Harp Akademileri Komutanlığı SKD Yönetim Kurulu, 218-219'uncu sayılar Genkur. Teşkilat ve Eğt. Daire Bşk. Neşriyat Şube, 220-228'inci sayılar arası Genkur. Teşkilat ve Eğt. Daire Bşk. Etüt ve Yayın Şube, 229-230'uncu sayılar Genkur. Teşkilat ve Eğt. Daire Bşk. İnceleme-Yayın Şube, 231-242'nci sayılar arası Genkur. Harp Tarihi Bşk. Stratejik Etütler Dairesi Kontrol ve İnceleme Şube, 243-257'nci sayılar arası Genkur. Harp Tarihi Bşk. Stratejik Etütler Dairesi Kontrol ve Yayın Şubesi, 258-260'uncü sayılar arası Genkur. Harp Tarihi Bşk. Stratejik Etütler Dairesi Bşk., 261-265'inci sayılar arası Genkur. Harp Tarihi Bşk. ve son olarak 266-280'inci sayılar arası ise Genkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığıdır.

³¹ 1890 yılında Selanik'te doğdu. 1908 yılında Teğmen rütbesi ile Harp Okulu'ndan mezun oldu. Manastır 6 ncı Kolordu 50 nci Alay 3 ncü Bölükte iken, 1912 yılında esir düştü. Esaret dönüşü, 1913'de Harp Akademisi'ne girdi. 1 yıl okuduktan sonra tahsili bırakarak Orduya katıldı. 1919'da tekrar başladığı akademi tahsilini 1920'de bitirerek Kurmay oldu. Aynı tarihte Anadolu'ya geçerek Milli Ordu'ya iltihak etti. 1935 yılına kadar çeşitli karagah ve birlikler ile Afganistan'da görev yaptı. 1935 yılında Tuğgeneral, 1936 yılında Tümgeneral, 1939 yılında Korgeneral ve 1945 yılında Orgeneralliğe yükseldi. Tuğgeneral rütbesi ile 9'ncü Tümen Tugay Komutanlığı, Tümgeneral rütbesi ile 9'ncü ve 57'nci Tümen Komutanlığı, Korgeneral rütbesi ile 2 nci ve 12'nci Kolordu Komutanlığı, Orgeneral rütbesi ile 2'nci ve 1'nci Ordu Komutanlığı görevlerinde bulundu. 3 Ocak 1949 tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atandı. 1 Temmuz 1949 tarihine kadar aynı zamanda Genelkurmay Başkan Vekilliği görevinde yürüttü. 6 Haziran 1950 tarihinde atandığı Genelkurmay Başkanlığı görevinden 10 Nisan 1954 tarihinde kendi isteği ile emekli oldu. Fransızca bilen YAMUT, evli ve bir çocukbabasıdır. Balkan, 1 nci Dünya ve Kurtuluş Savaşları'na katıldı. 5 Haziran 1961'de vefat etti. Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi. <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=242> (28.06.2012)

fotoğrafı ile Cumhurbaşkanı Celal Bayar³², 181(NATO Özel Sayısı)'inci sayıda Atatürk, Reiscumhur Celal Bayar, BMM Reisi Refik Koraltan³³, Başvekil Adnan Menderes³⁴, Milli Müdafaa Vekili Şemi Ergin³⁵, Erkanı Harbiyei Umumiye Reisi Org. İ.Hakkı Tunaboylu³⁶,

³² 1883 yılında Bursa'nın Gemlik ilçesinin Umurbey köyünde doğdu. Bursa'da İpek Meslek Yüksek Okulu ve College Francais de l'Assomption'da eğitim gördü ve memuriyet yaşamına atıldı. Hukuk ve bankacılık alanlarında çalıştı. 1907'de İttihat ve Terakki'nin Bursa'daki gizli kolu olan Küme adlı örgüte girdi. Ardından Cemiyet tarafından İzmir'e gönderildi. Mütareke döneminde İzmir Müdafaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti'ne girdi. İzmir'in işgali tehlikesi belirince, Galip Hoca takma adıyla zeybek ve köy hocası kılığında bölgeyi dolaşarak işgale karşı propaganda yaptı. İzmir'in işgalinden sonra Aydın'ın geri alınması mücadelesine katıldı. Balıkesir Kongresi kararıyla Akhisar Cephesi Komutanlığına getirildi. 12 Ocak 1920'de toplanan son Osmanlı Mebusan Meclisi'ne Saruhan Sancağı milletvekili olarak katıldı. Milli Mücadele'nin başlaması ile birlikte Anadolu'ya geçerek bu hareketteki yerini aldı. Birinci Büyük Millet Meclisi'nde milletvekili olarak görev alan Mahmut Celal Bey, 1921'de İktisat Bakanı oldu. Lozan Barış Konferansı'na danışman göreviyle katıldı. 1923 seçimlerinden sonra II. Büyük Millet Meclisi'ne İzmir milletvekili olarak girdi. Mart 1924'te Mübadele, İmar ve İskan Bakanlığına atandı. Temmuz 1924'te bu görevinden istifa etti. 1924 yılında İş Bankası'nın kurulmasında önemli rol oynadı ve 1932'ye kadar genel müdürlüğünü yaptı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda politika becerisi ve iktisatçı kimliği ile parladı. 1932'de İktisat Bakanlığı'na getirilen Bayar, 1937'ye kadar bu görevde kaldı. Ayrıca 1937-1939 yılları arasında başbakanlık yaptı. Daha sonra siyasî yaşamını İzmir milletvekili olarak sürdürdü. Çok partili siyasî yaşamın başlaması üzerine 1946 yılında Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan ile birlikte Demokrat Parti'yi kurdu ve başkanlığa getirildi. Partisinin 1950 seçimlerini kazanmasından sonra 22 Mayıs 1950'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce Türkiye'nin üçüncü cumhurbaşkanı seçildi. 10 yıl boyunca sürdürdüğü bu görevden 27 Mayıs askeri müdahalesi ile 1960 yılında uzaklaştırılan Mahmut Celal Bayar, 15 Eylül 1961'de Yassıada Mahkemesi tarafından idama mahkûm edildi. Cezası daha sonra müebbet hapse çevrilerek Yassıada'dan Kayseri Bölge Cezaevi'ne nakledilen Bayar, 7 Kasım 1964'te rahatsızlığı nedeniyle serbest bırakıldı. 1903 yılında Reşide Hanım'la evlenen ve üç çocuğu olan Celal Bayar 22 Ağustos 1986 günü İstanbul'da vefat etti. http://www.tccb.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanlarimiz/celal_bayar/ (28.06.2012)

³³ 1890'da Divriği'de doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesini 1914'te bitirerek devlet hizmetine girdi. Savcılık, emniyet müdürlüğü yapmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda Konya'da bir süre Kuvayı Milliye içinde çalışmış, o sırada Birinci TBMM'ne Konya Milletvekili seçilmiştir. 1935 yılına kadar kesintisiz olarak milletvekilliği yaptı. O yıl yöneticilik görevine döndü. Çorum (1935), Trabzon (1937), Bursa (1939-1942) valiliklerinde bulundu. 1942'de Bursa'dan milletvekili seçildi. 1946 yılında Demokrat Parti'nin dört kurucusundan biri oldu. Bu partinin milletvekili olarak 22 Mayıs 1950'de TBMM başkanlığına seçildi. 27 Mayıs 1960'a kadar bu görevde kaldı. 27 Mayıs 1960 Harekatı'ndan sonra yargılanıp mahkûm olan Refik Koraltan, bir süre geçince aştan yararlanmış, ancak siyaset hayatından çekilmiştir. 17 Haziran 1974'te vefat etti. <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?kim=refikkoraltan> (28.06.2012)

³⁴ 1899 yılında Aydın'da doğdu. Babası İzmirli Katipzade İbrahim Ethem Bey, annesi Aydınlı Hacı Alipaşazadeler'den Tefrika Hanım'dır. Tahsil hayatına İzmir İttihat ve Terakki Mektebi'nde başladı. Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitiren Adnan Menderes, Birinci Dünya Savaşı sırasında yedeksubay olarak askerliğini yaptı. Aydın'da bazı arkadaşlarıyla birlikte Ayyıldız Çetesi'ni kurdu. Daha sonra Söke'de Piyade Alay Yaveri olarak savaşa katıldı. Savaştan sonra İstiklal Madalyası aldı. Ali Fethi Okyar tarafından 1930 senesinde kurulan ancak kısa sürede kapatılan Serbest Fırka'nın Aydın Teşkilatı'na kurarak başkanı oldu. Bu parti kapatılınca CHP'ye girdi ve 1931 yılında bu partiden Aydın Milletvekili seçildi. 1945 senesine kadar TBMM'de komisyon raportörlüğü yapan Adnan Menderes, o yıl Saracoğlu Hükümeti'nin getirdiği Toprak Kanunu Tasarısı'nı şiddetle reddederek, komisyondan istifa etti. Partide yaptıkları muhalefetten dolayı, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü ile birlikte CHP Disiplin Kurulu tarafından 12 Haziran 1945'te ihraç edildiler. 1946 seçimlerinde Demokrat Parti'den Kütahya Milletvekili olarak meclise girdi. Celal Bayar'dan sonra ikinci adam durumuna geldi. 1950-1960 yılları arası başbakanlık yaptı. 17 Eylül 1961'de idam edildi. <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=1480> (28.06.2012)

³⁵ 1913'te İstanbul Gebze'de doğdu. 1933 yılında Kastamonu Lisesinden mezun oldu. 1936'da Ankara Hukuk Fakültesini bitirdi. 1 Eylül 1936'da silah altına alınarak, 1 Kasım 1937'de terhis edildi. 2 Kasım 1937'de Ankara Asliye Mahkemesi Katip Adaylığına, 17 Kasım 1937'de Eskişehir Hakim Muavinliğine, 20 Kasım 1939'da Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcılığına, 30 Nisan 1943'te Malkara Cumhuriyet Savcılığına, 30 Aralık 1944'te Manisa Cumhuriyet Savcı Yardımcılığına gönderildi. 27 Ağustos 1947'de görevden ayrıldı. 21 Ekim 1947'de Manisa Barosuna kaydolup serbest avukatlığa başladı. 19 Aralık 1963'te kaydını İstanbul Barosuna nakletti. IX. Dönem seçimlerinde Demokrat Partiden Manisa Milletvekili seçildi. X. ve XI. Dönemlerde de aynı partiden Manisa Milletvekilliğini korudu. 9 Aralık 1955'te IV. Menderes Hükümetinde Devlet Bakanı olarak yer aldı. 28 Temmuz 1957'de Milli Savunma Bakanlığına getirildi. V. Menderes Hükümetinde de aynı görev verildi. 19 Ocak 1958'de Bakanlıktan istifa etti. 9 Aralık 1959'da Ulaştırma Bakanlığına getirildi ve 27 Mayıs 1960'a kadar bu görevi sürdürdü. 28 Nisan 1956-27 Nisan 1958 ve 30 Nisan 1960-16 Haziran 1960 tarihleri arasında da Kızılay Genel Başkanlığı yaptı. 27 Mayıs Müdahalesinden sonra Yassıada Yüksek Adalet Divanı'na, Anayasayı çiğnediği suçuyla 4 yıl 2 ay ağır hapis cezasına çarptırıldı. Çıkarılan af yasasından yararlanarak özgürlüğüne kavuştu. 1 Ocak 1964'ten 28 Şubat 1978'e kadar Türkiye İş Bankası İstanbul Hukuk Müşavirliğinde sözleşmeli avukat olarak çalıştı. 18 Ocak 1996'da vefat etti, Ankara Karşıyaka Mezarlığında toprağa verildi. <http://www.msb.gov.tr/anasayfa/html/Bakanlar/BakanPotre/SErginB.htm> (28.06.2012)

³⁶ 1895 yılında Tuna Nehri Sahili'nde, Rahova Kasabası'nda doğdu. 1914 yılında Topçu Asteğmen rütbesi ile Harp Okulu'nu bitirdi. 1924 yılına kadar çeşitli birliklerde Batarya Takım Komutanlığı, Yaverlik ve Refakat Subaylığı yaptı. Kuleli Askeri Lisesi öğretmen iken, 31 Temmuz 1921 tarihinde Anadolu'ya geçerek Milli Ordu'ya iltihak etti. 1924 yılında girdiği Harp

199-200'üncü sayıda Reisicumhur Cemal Gürsel³⁷, Genkur. Bşk. Org. Cevdet Sunay³⁸, Genkur. 2'nci Bşk. Tümğ. Memduh Tağmaç³⁹, KKK Org. Muhittin Önür⁴⁰, Dz.K.K. Kora.

Akademisi'ni 1927 yılında bitirerek Kurmay oldu. 1945 yılına kadar çeşitli karargah ve birliklerde görev yaptı. 1945 yılında Tuğgeneral, 1947 yılında Tümgeneral, 1950 yılında Korgeneral ve 1955 yılında Orgeneralliğe yükseldi. Tuğgeneral rütbesi ile Yedek Subay Okul Komutanlığı, Tümgeneral rütbesi ile 65 nci ve 28 nci Tümen Komutanlığı ve Kara Kuvvetleri Harekat Başkanlığı, Korgeneral rütbesi ile Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı, 3 ncü ve 15 nci Kolordu Komutanlığı, 1 nci Ordu Komutan Vekilliği ve Genelkurmay Harekat Başkanlığı yaptı. 6 Haziran 1955-25 Ağustos 1955 tarihleri arasında idareten Kara Kuvvetleri Komutan Vekilliği, Orgeneral rütbesi ile 25 Ağustos 1955 - 17 Eylül 1955 tarihleri arasında idareten Genelkurmay Başkan Vekilliği görevlerinde bulundu. 17 Eylül 1955 tarihinde asaleten Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atandı. Bu görevde iken, 6 Haziran 1956 tarihine kadar Genelkurmay Başkanlığı görevine de vekalet etti. 6 Haziran 1956 tarihinde atandığı Genelkurmay Başkanlığı görevinden 3 Ekim 1957 tarihinde kendi isteği ile emekli oldu. 1 nci Dünya ve Kurtuluş Savaşları'na katıldı. 28 Ekim 1958 tarihinde vefat etti. <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=240> (28.06.2012)

³⁷ 1895 yılında Erzurum'da doğdu. İlköğrenimini Ordu ilinde yaptı. Daha sonra Erzincan ve İstanbul'da askerî öğrenci olarak eğitim hayatını sürdürdü. 1915-1917 yıllarında Topçu Subayı olarak Çanakkale Savaşlarına katılan Cemal Bey, Filistin ve Suriye cephesinde görev aldı. Kurtuluş Savaşı'nın Batı cephesindeki bütün savaşlarına katıldı. 1929 yılında Harp Akademisi'ni bitiren Gürsel, 1958 yılında Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atandı. 3 Mayıs 1960'ta bir mektupla silahlı kuvvetlere veda ederek İzmir'e gitti. 27 Mayıs 1960 günü gerçekleştirilen askerî müdahaleden hemen sonra MBK'nın başına getirildi. 28 Mayıs'ta devlet ve hükümet başkanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri Başkomutanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı yetkilerini üstlenerek yeni hükümeti kurdu. Başbakan Adnan Menderes ve iki bakanının idam edilmesinden sonra yeniden demokratik düzene dönülmesi ve 1961 Anayasası'nın hazırlanmasında önemli rol oynadı. Halkoyuna sunulan ve kabul edilen bu Anayasa gereğince 10 Ekim 1961'de yapılan seçimlerden sonra oluşturulan Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin dördüncü cumhurbaşkanı seçildi. 1966 yılında başlayan rahatsızlığının, görevini yapmasına engel olacak duruma gelmesi üzerine, TBMM kararıyla cumhurbaşkanlığı görevine son verildi. 1927 yılında Melahat Hanım'la evlenen ve bir çocuğu olan Cemal Gürsel, 14 Eylül 1966'da vefat etti. http://www.tccb.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanlarimiz/cemal_gursel/ (28.06.2012)

³⁸ I. Dünya Savaşı sırasında 1917 yılında subay adayı olarak eğitim kampına katıldı. Aynı yıl Filistin cephesinde görev aldı. 1918 yılında Mısır'da İngilizlere esir düştü. Esaretten döndükten sonra Kurtuluş Savaşı'na katılarak önce Güney, ardından Batı cephesinde hizmetlerde bulundu. 1927 yılında Harp Okulu'nu, 1930 yılında ise Harp Akademisi'ni bitirdi. 1949'dan sonra generallik rütbelerinde görev yapan Cevdet Sunay, 1960 yılında Genelkurmay Başkanlığı'na atandı. 1966 yılında emekliye ayrılmasının ardından Cumhuriyet Senatosu kontenjan üyeliğine getirildi. Sunay, Gürsel'in rahatsızlığı sebebiyle cumhurbaşkanlığı görevinin sona ermesi üzerine 28 Mart 1966'da Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin beşinci cumhurbaşkanı seçildi. Yedi yıllık görev süresini tamamladıktan sonra 1973 yılında cumhurbaşkanlığından ayrıldı. 1980'deki askerî müdahaleye değin anayasa gereğince Cumhuriyet Senatosu üyesi oldu. 22 Mayıs 1982'de vefat etti. http://www.tccb.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanlarimiz/cevdet_sunay/ (28.06.2012)

³⁹ Türk Silahlı Kuvvetlerinin 14'üncü Genelkurmay Başkanı olan Orgeneral Memduh TAĞMAÇ, 1904 yılında Erzurum'da doğmuş, 1928 yılında Kara Harp Okulundan, 1930 yılında Topçu Okulundan mezun olmuştur. 1935 yılına kadar Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlı çeşitli birliklerde Takım Komutanlığı yapmıştır. 1938 yılında Harp Akademisini kurmay subay olarak bitirdikten sonra; 41'inci ve 54'üncü Topçu Alaylarında Batarya Komutanlığı, Genelkurmay Karargâhında Proje Subaylığı, 3'üncü Tümen Personel Şube Müdürlüğü, 3'üncü Tümen Topçu Alayında Bölük Komutanlığı, 9'uncu Kolordu Personel Şube Müdürlüğü, Harp Akademilerinde Öğretim Üyeliği, 30'uncu Topçu Alayında Tabur Komutanlığı ve 6'ncı Tümen Topçu Alay Komutanlığı görevlerini yürütmüştür. 1956 yılında Tuğgeneralliğe terfi etmiştir. Tuğgeneral rütbesi ile Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okul Komutanlığı, 23'üncü Tümen Komutan Yardımcılığı, 3'üncü Jandarma Tugay Komutanlığı ve 1'inci Ordu Kurmay Başkan Vekilliği yapmış, 1959 yılında Tümgeneralliğe terfi etmiştir. Tümgeneral rütbesi ile Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı ve Genelkurmay II'nci Başkan Vekilliği görevlerinde bulunmuş, 1962 yılında Korgeneralliğe terfi etmiştir. Korgeneral rütbesi ile Genelkurmay II'nci Başkan Vekilliği, 3'üncü Ordu Komutan Vekilliği ve 1'inci Ordu Komutan Vekilliği görevlerinde bulunduktan sonra 1964 yılında Orgeneralliğe terfi etmiştir. Orgeneral rütbesinde 1'inci Ordu Komutanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevlerini yürütmüş, 16 Mart 1969 tarihinde atandığı Genelkurmay Başkanlığı görevinden 29 Ağustos 1972 tarihinde kendi isteği ile emekli olmuştur. 30 Mart 1978'de vefat etmiştir. http://www.tsk.tr/1_tsk_hakkinda/1_2_genelkurmay_baskanlari/konular/memduh_tagmac.htm (28.06.2012)

⁴⁰ Orgeneral Muhittin Önür, 1903 yılında Edirne'de doğdu. 1921 yılında Piyade Asteğmen rütbesi ile Harp Okulu'nu bitirdi. Muhtelif birliklerde Takım ve Bölük Komutanlığı görevlerinden sonra 1931 yılında girdiği Harp Akademisi'ni, 1934 yılında bitirerek kurmay oldu. 1952 yılına kadar çeşitli karargah ve birliklerde görev yaptı. 1952 yılında Tuğgeneral, 1954'de Tümgeneral, 1957'de Korgeneral ve 1961'de Orgeneralliğe yükseldi. Tuğgeneral rütbesi ile Genelkurmay Ulaştırma Daire Başkanlığı, Genelkurmay Lojistik Başkan Yardımcılığı, 10 ncu Tümen Komutan Vekilliği, Tümgeneral rütbesi ile Genelkurmay Ulaştırma Daire Başkanlığı, Kara Kuvvetleri Lojistik Başkanlığı, 33 ncü Tümen Komutanlığı, İstanbul Tetkik Kurulu Üyeliği, Genelkurmay Ulaştırma Daire Başkanlığı, 29 ncu Tümen Komutanlığı, 9 ncu Kolordu Komutan Vekilliği, Korgeneral rütbesinde 07 Eylül 1960 - 14 Ocak 1961 tarihleri arasında Jandarma Genel Komutan Vekilliği, Genelkurmay II nci Başkanlığı ve 2 nci Ordu Komutanlığı görevlerinde bulundu. Orgeneral rütbesinde 31 Ağustos 1961 tarihinde atandığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan 23 Şubat 1962 tarihinde emekli oldu. 27 Eylül 1978 tarihinde vefat etti. <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2791> (28.06.2012)

Necdet Uran⁴¹, Hv.K.K. Korg. İrfan Tansel⁴², J.Gen. K. Tuğg. Abrurrahman Doruk⁴³, 201'inci sayıda Atatürk, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakan İsmet İnönü, Mareşal Fevzi Çakmak, Genkur. Bşk. Org. Cevdet Sunay, Genkur. 2'nci Bşk. Tümğ. Memduh Tağmaç, KKK Org. Muhittin Önür, Dz.K.K. Kora. Necdet Uran, Hv.K.K. Korg. İrfan Tansel, J. Gen. K. Tuğg. Abdurrahman Doruk, 202'nci sayıda Atatürk, 203'üncü sayıda Genkur. Bşk. Org. Cevdet Sunay, 213'üncü sayıda Atatürk, 214'üncü sayıda Atatürk, 218'inci sayıda Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve Genkur. Bşk. Org. Cemal Tural, 219'uncu sayıda Genkur. Bşk. Org. Cemal Tural, 220'nci sayıda "10 Kasım" ve "Gürsel'i Kaybettik" yazısı ve Cemal Gürsel'in fotoğrafı, 224'üncü sayıda "10 Kasım 1938-10 Kasım 1967" yazısı ve Atatürk resmi ile "14 Eylül 1966-14 Eylül 1967 Cemal Gürsel" yazısı ve Gürsel'in fotoğrafı, 228'inci sayıda benzer şekilde "10 Kasım 1938-10 Kasım 1968" Atatürk, "14 Eylül 1966-14 Eylül 1968 Cemal Gürsel"⁴⁴, 242'nci (Özel Sayı) sayıda Atatürk, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve Genkur. Bşk. Org. Memduh Tağmaç, 265'inci sayıda ise Atatürk vardır.

Dergide ücretlerin peşin ve her sene ne zaman alınacağına dair uyarı ise 163 ile 197-198'inci sayılar arasında iç kapakta yayınlanır.⁴⁵ İlk olarak yazı işlerini fiilen idare eden bir

⁴¹ 1910 yılında İstanbul'da doğan Oramiral Necdet Uran, Deniz Lisesi'ndeki öğrenimini takiben 01 Kasım 1930 tarihinde Deniz Harp Okulu'ndan Asteğmen Rütbesi ile mezun olmuştur. Teğmenliğe yükselişini müteakip TCG Hamidiye ve TCG Zafer Takım Komutanlığı görevlerini icra etmiştir.TCG Yavuz Torpido Subaylığı ve TCG Kocatepe Seyir Subaylığı görevlerinde bulunmuştur. TCG Hamidiye Topçu Stajında iken Deniz Harp Akademisine girmiş ve buradaki eğitiminin bitimini müteakip 1942 yılında Binbaşılığa terfi etmiştir. Gnkur.Bşk. V.I.S. Kısım Amirliği görevinden sonra 1944-1945 yıllarında İhtiyat Filo Kurmay Başkanlığı, 1945-1946 yıllarında Harp Filosu Kurmay Başkanlığı görevlerini yürütmüş ve TCG TINAZTEPE Komutanlığı görevi esnasında 1947 yılında Yarbaylığa terfi etmiştir.TCG Zafer K.lığı, Gnkur.Bşk.lığı V.I.S.Ks.A. ve Donanma Komutanlığı Karargahında çeşitli şube müdürlüğü görevlerini icra ettikten sonra 1950-1951 yılları arasında Deniz Harp Okulu Erkan Başkanlığı görevini yürütmüştür. 1951-1952 yıllarında TCG Gaziantep Komutanlığı görevinden sonra 1952 yılında Albaylığa terfi etmiş ve 1952-1954 yılları arasında Deniz Harp Okulu Komutanlığı yapmıştır. Donanma Komutanlığı Kurmay Başkanlığı, Avcı Botları Filotilla Komodorluğu, Dz.K.K.Pl.Hrk.Ş.Md. görevlerinden sonra 1957 yılında Tuğamirallığe terfi etmiştir.1958 – 1960 yılları arasında Malta Türk Temsilciliği görevini ifa ettikten sonra Harp Filosu Komutanlığı görevini yürütmüş ve 1960'da Tümamirallığe terfi emiştir.20 Haziran 1961'de Deniz Kuvvetleri Komutanlığı görevine başlamıştır. 1961yılında Koramirallığe, 1963'de Oramirallığe terfi etmiştir.16 Ağustos 1968'de kendi isteği ile emekliye ayrılmıştır. Emekli Oramiral Necdet Uran, 14 Şubat 1973 tarihinde vefat etmiştir. <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/komutan/NecdetUran.php> (28.06.2012)

⁴² Orgeneral İrfan Tansel, 1909 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1930 yılında Harp Okulu'ndan asteğmen rütbesi ile mezun olmuştur. 1932 yılında Hava Okulu'ndaki pilotaj eğitimini tamamlayarak 1'inci Tay. Alayına atanmıştır. Çeşitli hava birliklerinde pilotluk yaptıktan sonra 1944 yılında girdiği Harp Akademisini 1947 yılında bitirerek, 4'üncü Tay.A.Fl.K.lığına atanmıştır. 1950-1952 yılları arasında Paris'te Hava Ataşesi olarak görev yapmış, 1952 yılından 1953 yılına kadar Avrupa Müt.Kuv.Teş.Eğt.D.Teşkilat Sb. olarak Paris'te göreve devam etmiştir. 1953 yılında 9'uncu Hv.Üs'se Uçş.Grp.K. olarak atanmış, aynı üs'te komutan muavini ve 1955 yılında komutanlık görevlerinde bulunmuştur. 1956 yılında aynı görevde iken tuğgenerallığe yükselerek 3'üncü Hv.Kv.K.lığı ardından 1'inci Hv.Kv.K.lığı görevlerinde bulunmuş, 1958 yılında tümgenerallığe terfi etmiştir. Bu rütbede 6'ncı ATAF Kur.Bşk.lığı görevlerini yürütmüş, 1960 tarihinde İzmir Valiliğine getirilmiş, 3 Ağustos 1960 tarihinde Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na atanmıştır. 1960 yılında korgenerallığe terfi eden İrfan Tansel, 1 Haziran 1961 tarihinde atandıkları Washington Türk Askerî Müşavir Heyeti Başkanlığı görevinden ikinci kez 19 Haziran 1961 tarihinde Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na atanmış, 1963 yılında bu görevde iken orgenerallığe terfi etmiş, 16 Ağustos 1968 tarihinde emekliye ayrılmıştır. 14 Eylül 1999 tarihinde vefat etmiştir. <http://www.hvkk.tsk.tr/TR/BiyografiDetay.aspx?ID=13&IcerikID=19> (28.06.2012)

⁴³ 16.01.1961-24.02.1962 tarihleri arasında J. Gen. K.lığı yapmıştır. Jandarmanın resmi internet sayfasında biyografisine rastlanamamıştır. <http://www.jandarma.gov.tr/> (28.06.2012)

⁴⁴ Bkz. Ek-8.

⁴⁵ Bu uyarı 181'inci sayıda yoktur.

subayın ismi 213'üncü sayıda, 214'üncü sayıda ise tetkik kurulu yayınlanır. 214'üncü sayıda yazı işlerini yapan bir kurulun olduğu görülür. Ancak tetkik kurulu ve yayın kurulu her zaman iç kapakta yayınlanmaz. 232'nci sayıda ise ilk defa dergi yönetim kurulu ve mizanpaj bilgisi yer alır. Bu uygulama 260'inci sayıda son bulur.

Yine iç kapakta derginin 3 ayda bir çıkarıldığına dair ibare vardır. Ancak bu ibare ifade ediliş açısından değişkenlik gösterir. İç kapaktaki başka bir konu ise yıllık abone bedelleridir. Bu bedeller de zamanla artmaktadır. Artışların zamanın ekonomik koşullarına göre değişiklik gösterdiğini söyleyebiliriz. Buna göre dergi Mart 1953 tarihli 153'üncü sayı ile Haziran 1952 tarihli 162'nci sayı arası 240 kuruş, Eylül 1952 tarihli 163'üncü sayı ile Aralık 1953 168'inci sayı arası 260 kuruş, Mart 1954 tarihli 169'uncu sayı ile Aralık 1960 ta çıkan birleşik 194-195-196'nci sayı arası 300 kuruş, Haziran 1961 basımlı birleşik 197-198'inci sayıyla Aralık 1964 tarihli 212'nci sayı arası 500 kuruş, Mart 1965'te çıkan 213'üncü sayı 600 kuruş, Haziran 1965 tarihli 214'üncü sayıyla Mart 1977 tarihli 261'inci sayı arası uzun bir dönem 14 lira, Haziran 1977'de çıkan 262'nci sayıyla Aralık 1978'de çıkan 268'inci sayı arası 24 lira, Mart 1979 tarihli 269 ile Aralık 1980 tarihli 276'nci sayılar arası 48 lira, 1981 de çıkan 277-280'inci sayılar arası ise 120 liradır.

İçindekilerin Silahlı Kuvvetlerin resmi fikirlerini değil yazarların kendi fikirlerini yansıttığına dair ibare bugün olduğu gibi derginin bütün sayılarında yer alır. İncelememizi yaparken, derginin aslında bütün sayılarda görünmese de bir tetkik ve inceleme kurulunun olduğundan ve bu kurulun gönderilen yazıları seçerek belirlemesinden dolayı, ağırlıklı olarak Silahlı Kuvvetlerin dönemin olaylarına bakış açısını yansıttığını tespit ettik. İçindekilerle ilgili bir başka ifade ise bilgilerin her hakkının saklı olduğuna yönelik olan uyarıdır. Bu ibare derginin *Silahlı Kuvvetler Dergisi* olarak ilk çıktığı sayı olan 199-200'üncü sayıdan itibaren yayınlanmaya başlanır; ancak askeri dergiler tarafından kaynak göstererek alıntı yapılabilme olanağı ise 271'inci sayıdan itibaren verilir.

İçindekiler bölümü altında verilen yazı isimleri konulara göre bölümlere ayrılarak sayıların birçoğunda yayınlanır. Bu bölümde yazının ismi, yazarın adı soyadı, sınıfı ve rütbesi, ağırlıklı olarak yazının derleme, telif ya da çeviri olduğu ve sayfa bilgileri yer alır. Dergide genel olarak telif ve derleme ile çeviri yazı sayısının birbirine yakın olduğunu, ancak bazı dönemlerde telif yazı bulma sıkıntısı çekildiğini söyleyebiliriz. Eserlerin çeşidine göre ücret verilmeye başlanmasının yazı gönderecekleri bu yönde motive etmek amaçlı yapıldığı söylenebilir. İçindekiler kısmında yayınlanan yazı başlıkları ise kendi içinde daha fazla alt

başlığa ayrılabilir. Bu alt başlıklar şu şekildedir: askeri, bilimsel, teknik, şiirler, edebi konular, aktüalite, yeni yayınlar, sevk ve idare, eğitim, yabancı yayınlardan derlenenler, ikmal, hareket, haberler, harp tarihi moral, personel, milli seferberlik, lojistik, haber alma, askeri coğrafya, müteferrik, spor, fotoğraflar, merasimler ve ziyaretler, ilmi yazılar, fotoğraf ve karikatürler, seçilmiş kitaplar ve anılar. Bu başlıklar, konu sayısı fazla olduğu zaman daha çok kullanılır.

Dergide önemli olan bir başka konu ise yazarlardır. Yazarların büyük bir çoğunluğu muvazzaf ya da emekli subaylardır. Bu subaylar arasında general ve kurmay subayların fazlalığı dikkat çeker. Kurmay subayların yazarlar içindeki ağırlığı ise 1970'lerden itibaren azalır. Bu subayların bu dönemde dergiye yazı gönderme konusunda emir verilerek yönlendirildiğini söyleyebiliriz. Yine yazarların rütbeleri açısından bakıldığında, binbaşı ve üzeri rütbedekilerin sayısı fazladır. Sivil yazarların yazıları ise daha azdır. Bu yazarların çalışmamızda ayırt edilmesi amacıyla dipnot kısmında isimlerinin önüne “*” işareti konulmuştur. Bunun yanında dergide sabit bir yazar kadrosu yoktur; fakat dergiye sürekli yazı gönderenler de vardır. Bu yazarlar ve dergide incelediğimiz yazıların sayıları şöyledir: Fahri Çeliker (35), Bedrettin Demirel (18), Afif Büyüktuğrul (9), Sadri Sarptır (8), Abdullah Kuloğlu (8), Cihat Akyol (10), Necmettin Ersoy (7), Avni Çoker (8), M.Fatih Özsü (8), Dahi Bilgiçataç (7), Orhan Öcal (7), Ferhat Başdoğan (7) ve Sabri Yirmibeşoğlu (6)'dur. Bu sayılara yazarların incelediğimiz konular kapsamına girmeyen içinde çok fazla askeri terim bulunan yazılar dahil değildir. Dergide incelediğimiz yazılar içerisinde Milli Birlik Komitesi üyelerinden Cemal Gürsel, Sami Küçük ve Suphi Gürsoytrak ile ünlü Alman siyasetçilerden Gerhard Schröder'in de yazıları bulunmaktadır. Dergiye yazar kazandırmak ve var olan yazarları motive etmek maksadıyla yapılan düzenlemelerden biri de 201'inci sayıdan başlayarak yazarların fotoğraflarının ve özgeçmişlerinin dergide yazıların başında ya da nadir olarak sonunda yayınlanmasıdır.⁴⁶ Yazıların ağırlığı açısından bakıldığında askeri konular hakkında bilgi veren yazılar Mart 1950'de çıkan 153'üncü sayıyla Aralık 1961 tarihli 199-200'üncü sayılar arası, Haziran 1972 tarihli 242 ve Aralık 1974 tarihli 252'nci sayılar arası ve Eylül 1975 tarihli 255 ile Aralık 1975 tarihli 256'ncı sayılarda daha sık görülür. *Silahlı Kuvvetler Dergisi* olarak yayınlanmaya başladıktan sonra dergide sosyal, kültürel ve uluslar

⁴⁶ Bunlar *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.201, Mart 1962; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.202, Haziran 1962; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.203, Eylül 1962; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.204-205, Mart 1963; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.206, Haziran 1963; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.207, Eylül 1963; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.209, Mart 1964; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.258, Haziran 1976; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.260, Aralık 1976; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.261, Mart 1977; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.262, Haziran 1977; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.263, Eylül 1977 ve *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.264, (Aralık 1977)'üncü sayılardır.

arası ilişkiler vb. konulara daha fazla yer verilir. Böylece sayı olarak *Ordu Dergisi* kadar yoğun askeri terimler ve doğrudan mesleki bilgi içeren yazılar dergide çok fazla yer almaz. Derginin okunma oranının yükseltilmesi çalışmalarına özellikle 199-200'üncü sayıdan itibaren, konuların ilgi çekiciliğini ve anlaşılabilirliğini artırmak için içerisinde, harita, grafik, çizimler ve fotoğraflar da kullanılmak suretiyle başlanır. Bu eklentilerin yayınlanması herhangi bir sistem içerisinde değildir. Yani bütün sayılarda bulunmaz. Yine bu kapsamda karikatürlere⁴⁷ ve bilmece köşesine de yer verilir. Bunların sayısı çok fazla değildir. Derginin daha faydalı olabilmesi içinse bir defa da olsa bir anket düzenlenir. Soruları ise kapak şekli, ebadı, sayfa sayısı, konuları, fiyat ve yazarlara ödenen ücretler konusunda “*nasıl buluyorsunuz*” şeklindedir.⁴⁸

Dergide özel sayıların hepsi çift sütunlu olarak yayınlanır. Ancak bu sayılar hariç sürekli bir uygulama halinde çift sütunla yayınlanmasına 213'üncü sayıdan itibaren başlanır.⁴⁹ Sayfa üstlerindeyse 153-213'üncü sayılar arasında konu ismi ya da konunun anlaşılır şekilde kısaltması (özel sayılarda yok), 214-260'ıncı sayıları arası hiçbir yazı olmadan, 261-278 arası bir sayfada *Silahlı Kuvvetler Dergisi* diğer sayfada konu adı ya da kısa hali şeklinde, 279 ve 280'inci sayılarda ise bir sayfada *Türk Silahlı Kuvvetler Dergisi* diğer sayfada ise konunun adı ya da kısa hali yazılır. “*Türk*” eklemesi derginin kapak ismine değil, bu şekilde içteki sayfalara yapılır. Bu ismin dönemin milli şuuru yükseltmek adına yapıldığını düşündüğümüz isimlendirme anlayışına rağmen yerleşmiş bir isim olduğundan dolayı değişmediği ve bir çelişki olduğu kanaatindeyiz. Mart 1950'de çıkan 153 ile Aralık 1956 basımlı 180'inci sayılar arasında sayının sonunda bir önceki sayının içindekiler kısmı tekrar yayınlanır. Bu uygulamayla derginin sürekliliğini sağlamak ve okuyucuyu ilgilendirmesi olası konuları belirtmek amaçlanmış olabilir. Hacim olarak ise sayfa sayıları açısından dergi 44 ile 164 sayfa arasında değişmekle birlikte, genel ortalama olarak 100 sayfa civarındadır. Derginin yayın tarzını da anlayabileceğimiz yayın bilgisi, okuyucudan istekler, yazı yazma ve gönderme ile ilgili pek çok konuda dergide zaman zaman yayınlanan uyarılar mevcuttur. Bunlardan dikkat çekenleri şöyle sıralayabiliriz: bez ciltli sayı isteyenlere fazla ücret karşılığı gönderilmesi⁵⁰; ücretlerin nakit para ya da posta havalesi ile gönderilmesi⁵¹; bu ücretlerin daha sonra banka

⁴⁷ Karikatür için bkz. Ek-9.

⁴⁸ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.244, Aralık 1972, s.83

⁴⁹ İç sayfalardan iki örnek için bkz. Ek-10.

⁵⁰ *Ordu Dergisi*, sa.154, Haziran 1950.

⁵¹ *Ordu Dergisi*, sa.156, Aralık 1950.

hesabına da gönderilebilmesi⁵²; “kara, deniz ve hava sınıfı (yardımcı sınıflar dahil) bütün generallerle, kurmay subaylar, piyade, süvari, topçu, tank, demiryol, istihkam, muhabere, harita, levazım, ordudonatım, ulaştırma ve hava sınıfı yarbaylar ve albaylar ile stajyer ve harp akademisi 1 nci sınıf okurları mecburi abonelidir. Neşriyat talimatı gereğince gereklilerin abone bedellerinin zamanında basımevimize gönderilmesinin temin olunması.” ibaresinden de anlaşılacağı üzere bir dönemden sonra mecburi abonelik sisteminin uygulanması⁵³, bu abonelerin listesinin birlik amirlerince matbaaya gönderilmesi⁵⁴; ne tür yazıların ve hangi kanalla gönderileceği (199-200)’üncü sayıda silsile ya da doğrudan gönderilirken⁵⁵, sistemin geliştirilmesiyle ilgili yazıların dergiye gönderilmesini engellemek maksadıyla, komuta kanalıyla gönderilmesi uygulamasına 248’inci sayıdan itibaren geçilir.⁵⁶ Dergide ilgi çekiciliği artırmak için çabalar mevcuttur. Bunlar 213’üncü sayıda “*Ali Kepçekulak*” karikatürleri⁵⁷, *Mehmetçikten Fıkralar* uygulamasıyla derginin Silahlı Kuvvetlerin bütün kesimlerine hitap etmesinin amaçlanması⁵⁸; bilmece köşesi konması⁵⁹; yazı dilinin sade olmasının istenmesi⁶⁰; harp tarihi başkanlığında çalışanlara telif ücreti ödenmemesi uygulamasının başlatılması⁶¹; yazıların başka bir yerde yayınlanmadığına ve sadece dergiye gönderildiğine dair taahhütname istenmesi⁶² vb.’dir. bütün bu çalışmalara rağmen, derginin renkli bir profil çizme konusunda, resmi bir yayın olmasının da etkisiyle başarılı olamadığını söyleyebiliriz.

Bunların yanında derginin hatalarını telafi etmede istekli davrandığı da söylenebilir. Bunun göstergesi olarak sayısı az olmakla birlikte, yanlış yazım ya da basımlardan kaynaklanan hataların düzeltme ekleri aynı sayıda veya başka bir sayıda verilir.⁶³ Bu ciddiyetin yanında bilimsel yazı yazma kurallarına uyma konusu da yerleştirilmeye çalışılır. Telif ve derleme yazılarda dipnot kullanılması tam olarak yerleştirilemese de bu konuda bir başlangıç yapıldığı söylenebilir.⁶⁴ Ayrıca derginin giderlerinin karşılanabilmesi için reklam

⁵² *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.216, Aralık 1965.

⁵³ *Ordu Dergisi*, sa.162, Haziran 1952.

⁵⁴ *Ordu Dergisi*, sa.163, Eylül 1952.

⁵⁵ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.199-200, Aralık 1961.

⁵⁶ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.241, Mart 1972; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.248, Aralık 1973.

⁵⁷ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.213, Mart 1965. Bu karikatürler sadece bu sayıda yayınlanır.

⁵⁸ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.214, Haziran 1965.

⁵⁹ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.251, Eylül 1974.

⁶⁰ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.220, Aralık 1966.

⁶¹ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.262, Haziran 1977.

⁶² *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.271, Eylül 1979.

⁶³ *Ordu Dergisi*, sa.160, Aralık 1951; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.236, Aralık 1970; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.208, Aralık 1963; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.252, Aralık 1974; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.256, Aralık 1975.

⁶⁴ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.252, Aralık 1974; sa.252, sa.254, sa.255, sa.256, sa.260, sa.261, sa.262, sa.263, sa.264, sa.268, sa.269, sa.270, sa.272, sa.273, sa.274, sa.275, sa.276, sa.277, sa.278 ve sa.279, Eylül 1981.

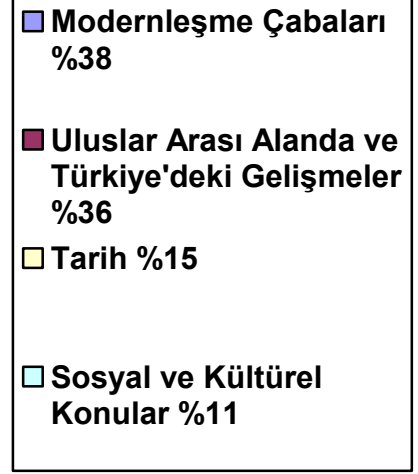
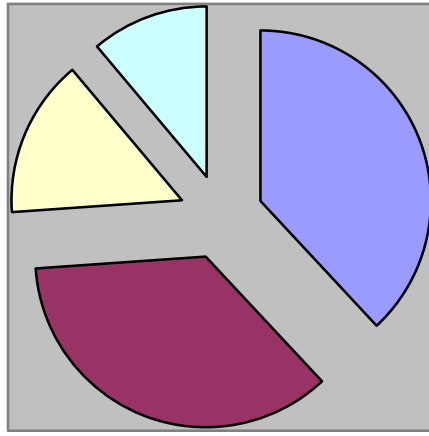
verilebileceğine dair ilanlar da yer alır. Fakat dergide tespit edilen herhangi bir reklam yoktur. Reklam uygulaması günümüzde de savunma sanayi kuruluşlarının reklamlarının alınması şeklinde sürdürülür.⁶⁵

Bu konuların dışında dergiye mecburi üyeliğin olduğunu bildiğimiz halde derginin tirajıyla ya da basılan adediyle ilgili her hangi bir bilgi ya da yazının olmayışı çok ilginçtir. Bu konuya günümüzde derginin basım adedi verilerek dikkat edilmektedir. Yayınlanan yazılardaki fikirler büyük ölçüde birbirleriyle uyumludur. Kurum dergisi olması nedeniyle kullanılan dil de resmidir. Dergideki bu tür bilgilerin okuyucuya aktarılması ise şu sırayla yapılmaya çalışılmıştır: Dergide ilgi alanımıza giren konular içeriğine de bakılarak okunmuştur. Okumalar bittikten sonra dergiyle ilgili genel bir fikir olduğundan, okuma sırasında dikkat çeken hususlar da göz önüne alınarak her bir sayı için bilgisayar ortamında bir sayfa oluşturulmuştur. Bu sayfalara göze çarpan hususlar başlıklar halinde yazılmış, sayılar ilerledikçe ortaya çıkan yeni hususlar da başlıklara ilave edilmiştir. Meydana gelen değişiklikler daha sonradan dikkat çekmesi amacıyla kırmızı renkle yazılmış, böylelikle tespitleri yapmak daha da kolaylaşmıştır.⁶⁶ Bunun yanında çalışmamızda dergiden bahsederken genel olarak *Silahlı Kuvvetler Dergisi* ismi tercih edilmiş, *Ordu Dergisi* ismi yayımlandığı dönemle ilgili bilgiler verilirken özellikle kullanılması gereken yerlerde kullanılmıştır.

Çalışmamızda konularla ilgili askeri terim, jargon ve deyimler kullanılırken bütün okuyucuların zorlanmaması maksadıyla sivil bir dil tercih edilmiştir. Yine okunmasında kolaylık sağlamak ve ilgi çekiciliğini artırmak maksadıyla yazıların; dönemin özellik ve hassasiyetlerini yansıtacak yanlarından bahsedilmeye özen gösterilmiştir. Bu özellikler ve hassasiyetlerden bahsedilirken de dönemin yazım ve imla kuralları ile özellikle yabancı kökenli kelimelerin aynen kullanılmasına dikkat edilmiştir. Dergide sık sık tekrarlanan kelimeler açısından bakıldığında, konuların çeşitliliği de dikkate alınarak, komünizm, hür dünya, batı, Atatürk, subay, gerilla, harp gibi tarihsel, dönemselsel ve meslekle ilgili kelimelere rastlanır. Personeli bilgilendirmeye çalışan dergide, konuların çok büyük bir kısmı bilgi verme şeklinde olduğu halde, bazı slogan şeklinde kelime ve cümlelerin de varlığından bahsetmek gerekir. Konuların hacim bakımından dağılımı aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildedir.

⁶⁵ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 199-200, Aralık 1961; sa.201, sa.202, sa.203, sa.205-205, sa.206, sa.207, sa.209, sa.210, sa.211, sa.213, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.214, Haziran 1965.

⁶⁶ Bu konuyla ilgili örnek çalışmalar için bkz. Ek-11.

Tablodan da anlaşıldığı gibi, dergide en çok modernleşme ve dönemin askeri ve siyasi konularına ağırlık verilmiştir.

I. BÖLÜM

TARİHSEL SÜRECİN DERGIYE YANSIMASI

Çalışmamızın bu bölümde *Silahlı Kuvvetler Dergisinin* tarihi olay ve kişilerle ilgili yayınladığı yazılar incelenecektir. Bazı konular güncel olmasına rağmen tarihi bir sürecin devamı niteliğinde olması nedeniyle bu bölüme alınmıştır. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, okuyucularında tarih bilinci oluşmasını, güncel olaylarla bağlantılı olarak olayların geçmişiyle okuyucunun bağlantı kurmasını sağlamak gibi amaçlarla bu konuya önem vermiştir. Bu bölümde tarih anlayışı, Osmanlı dönemi, Atatürk ve Milli Mücadele, İsmet İnönü, Silahlı Kuvvetlerin tarihi ve tarihiyle bağlantılı güncel konulara yer verilecektir.

A.TARİH ANLAYIŞI

SKD'de birkaç kez değinilen tarih anlayışıyla ilgili ilk yazı 1966 yılında yayınlanır. Buna göre tarihten ders çıkarılabilir ve geleceğin planlanmasında önemli dayanaklar oluşturulabilir.⁶⁷ Ancak tarihin bilim olup olmadığıyla ilgili bir yorum yapılmaz. Tarihte yansızlık anlayışı⁶⁸, tarihin diğer dallarında olduğu gibi harp tarihinde de benimsenmelidir. Tenkit harp tarihi için oldukça önemlidir. Dergide harp tarihi “*komutanlar okulu*”⁶⁹ olarak görülür. Ancak Harp Akademileri’ndeki harp tarihi ders saatleri yetersizdir ve bundan doğan eksikliği gidermek ise mesleki sorumluluktur.⁷⁰ Bundan dolayı her seviyedeki komutan harp tarihiyle daha fazla ilgilenmelidir.⁷¹ Harp prensipleri değişmediğinden, harp tarihi gelecek bir harbi zihinde canlandırmak açısından subaya önemli fikirler verebilir.⁷²

⁶⁷ Bu konuyla ilgili bir değerlendirme için bkz. Richard J. İvans, (Çev. Uygur Kocabaşoğlu), *Tarihin Savunusu*, İmge Kitabevi, Ankara, 1999, s.66-67.

⁶⁸ Yansızlık anlayışıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. E.H.Carr- J. Fontana, *Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık*, İmge Kitabevi, Ankara, 1992.

⁶⁹ Emin Sezgin, “Tarih ve Harp Tarihinin Önemi, Etüd ve Şekli”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.217, Mart 1966, s.94.

⁷⁰ Selahattin Yılmaz, “Harp Tarihinin Komutan ve Karargah Subayları İçin Önemi ve Harp Tarihi Etüt Metodu”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.225, Mart 1968, s.16-26.

⁷¹ Sezgin, *a.g.m.*, s.39-94 ve Emin Özer, “Günümüzde Tarihin Değeri”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.257, Mart 1976, s.89-92.

⁷² Suat İlhan, “Harp Tarihi Etüdü ve Yararlanma Esasları”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 233, Mart 1970, s. 42-52.

1978'e gelindiğinde ise değişen anlayışa göre subay eğitimi açısından önemli olan askeri tarihin, artık sadece savaşlarla ilgilenmediği, savaşın yanı sıra sosyal, ekonomik, kültürel ve politik konuları da kapsadığı dile getirilir.⁷³ Bu konuların pekiştirilmesi amacıyla bazı savaşlar hakkında bilgiler verilerek personel bu konuda yönlendirilmeye çalışılır. Bunlardan Türk-Rus muharebeleri⁷⁴, Lützen Meydan Muharebesi⁷⁵ ve Türklerin katıldığı düşmanın imhasıyla sonuçlanan muharebelere⁷⁶ yer verilir. Rus galibiyetleri tarihte övünçle anılacak cinsten değildir, yani tarihte olduğu gibi bugün de Ruslardan korkulmamalıdır. Bu düşüncedeki amacın personel üzerinde kendine güven duygusu yaratmak olduğu söylenebilir. Derginin tarih ilmine bakışı daha ziyade harp tarihi bağlamında olup, tarih metodunun harp tarihi anlatımında da uyulması gereken ilkeler içerdiği dikkate alınmıştır. Ayrıca tarih şuuru oluşturmanın subay eğitimine yapacağı katkı da sıkça dile getirilen konulardan biri olmuştur.

B. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ

Osmanlı İmparatorluğu ile doğrudan ilgili yazılara Eylül 1971'den itibaren rastlanmaya başlanır. Yazıların yayınlanmasının öncesinde bilgi vermek amacıyla İstanbul'un fethi ile ilgili resimlere yer verilir.⁷⁷ Kıbrıs Barış Harekatı'nın hemen öncesinde *SKD*'deki bir yazıya göre adalardan dolayı abluka altına alınmış Türkiye'nin bu dönemdeki durumu, Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemindeki haline benzetilir. Osmanlı kuruluş döneminin zorlukları bu dönemin sorunlarına ışık tutacaktır. Hem karadan hem de denizden ablukaya alınan

⁷³ Herald Wuil, (Çev. Fahri Çeliker), "Askeri Tarih-Askeri Tarihi Araştırmak ve Öğretmek Askeri ve Politik Bir Zorunluktur", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.268, Aralık 1978, s.12-14.

⁷⁴ Ruslarla yapılan 13 muharebeden 8'inde Türkler, 5'inde Ruslar galip gelmiştir. Şadi Yaprak, "Tarih Boyunca Türk-Rus Muharebeleri", *Ordu Dergisi*, sa.181, Mart 1957, s.36-45 ve *Saim Besbelli, "1853-1855 Türk-Rus ve Kırım Harbi", *Ordu Dergisi*, sa.181, Mart 1957, s.46-55.

⁷⁵ Kazanan taraf olmamasına rağmen özellikle taktik açıdan çok önemlidir. İsveç ile Avusturya arasında gerçekleşmiştir. Araziden faydalanma ve topçunun dağıtılarak kritik bölgelerde kullanılması açısından bir ilktir. Kayıp oranının yüksek olduğu muharebede orduların büyük gösterilme çabası da sarf edilmiştir. Avusturya Ordu Dergisi'nden, (Çev.Bingöl), "Lützen Meydan Muharebesi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.211, Eylül 1964, s.1-3.

⁷⁶ Bazı Türk komutanların gerçekleştirdikleri düşmanın imhası ile sonuçlanan harp taktikleri burada genel hatları ile açıklanmıştır. Bunlardan Tatun Fu'da düşman cephesinde zayıf birlikler bırakarak yan ve gerilere taarruz eden Metehan, düşmanın sayı üstünlüğüne karşın moral gücü ile Malazgirt'te kazanabilen Alpaslan, baskın ve sürat prensiplerini Sırp Sındığında çok iyi uygulayan I. Murat, taktik planlarını esnek yaparak Mohaç'ta düşmanı yenen Kanuni ve siklet merkezi prensibini çok iyi tatbik eden Atatürk, Türk büyükleri arasında sayılmaktadır. Hayrettin Arun, "Birkaç Türk İmha Muharebesi", *Ordu Dergisi*, sa. 181, Mart 1957, s. 64-69.

⁷⁷ "Fotoğraf ve Karikatürler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 214, Haziran 1965, s. 98-101.

Osmanlı'nın bu dönemi zor bir dönem olmasına rağmen, donanmanın önemi hem o zaman hem de bugün kavranamamıştır.⁷⁸

Bu şartlar altında kurulan Osmanlı Devleti'nin Avrupa'ya geçişi, Avrupa ve Türk tarihinde önemli bir olay olmasına rağmen üzerinde durulmaz. Çimpi Kalesiyle başlayan geçiş, çeşitli kaynaklarda tesadüf olarak değerlendirilse de, bu Boğazların kontrolü düşüncesi gibi stratejik amaçlar güden planlı bir faaliyettir.⁷⁹ Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve Balkanlar'daki yerleşmesiyle ilgili bir başka yazıda, batılı tarihçilerin duygusal davranarak Osmanlı'nın Bizans kuruluşlarıyla güçlendiği, Balkanlar'da da bu etkiyle hakim olduğu düşüncesi eleştirilir. Bizans temelli devlet örgütüne karşı çıkılarak nüfus ve ekonomik gücün Rumlardan kaynaklanmadığı, beyliğin başlangıçta uç beyliği oluşundan, dini vazife ve ganimetlerden dolayı nüfusunun arttığı, Balkanlar'da ise halkın kültürel değerlerine saygılı davranılmasıyla başarılı olduğu söylenir.⁸⁰

Kuruluş ve gelişmeyle ilgili yazıların yanı sıra Osmanlı Devleti dönemindeki kahramanlara, kahramanlık olaylarına ve bilim adamlarına da değinilir. Matrakçı Nasuh'un biyografisi incelenerek daha çok silahşör ve bilim adamlığı vasfı ortaya konur ve eserleri tanıtılır.⁸¹ Yine bu kapsamda denizciliğe büyük hizmetleri dokunan ve bu dönemde Kuzey Deniz Saha Komutanlığında her yıl anılan Cezayirli Gazi Hasan Paşa'dan da bahsedilir.⁸²

Plevne Savunması'nın yüzüncü yıldönümü sebebiyle bu savunmaya değinilerek, Osmanlı'nın çöküş döneminin başlangıcı olarak görülür. "*Plevne Savunması, sonunda yenik düşen bir ordunun tarih önünde galip sayıldığını gösteren şanlı bir olay*"⁸³ olarak nitelendirilir. Savaşın nedenleri ve aşamalarına değinilerek Gazi Osman Paşa'nın yenilmediğine vurgu yapılır.⁸⁴ Aziziye Savunmasında da bölge halkı "Dadaşlar", kahramanca

⁷⁸ Afif Büyüktuğrul, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Şartları Üzerine Bir İnceleme", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.76-87. Kıbrıs Barış Harekatı ile ilgili bir çalışma için bkz. Mustafa Tarakçı, "**Kıbrıs Barış Harekatı**", Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1998.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁷⁹ İzzettin İyigün, "Türklerin Avrupa'ya Geçişi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.88-96.

⁸⁰ Yücel Aktar, "Osmanlı Devletinin Kuruluşu ve Balkanlara Kısa Sürede Egemen Oluştaki Başarısının Nedenleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.263, Eylül 1977, s.84-94.

⁸¹ Hüseyin Yurdaydın, "Kanuni Döneminin Ünlü Silahşör ve Bilim Adamı Matrakçı Nasuh", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.268, Aralık 1978, s.58-73. Ayrıca Matrakçı Nasuh ile ilgili bilgi için bkz. Sinan Çukuryurt, "**16. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatı ve Kanuni Dönemi Minyatür Sanatçısı Matrakçı Nasuh**", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1995.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁸² Mesut Günsev, "Cezayirli Gazi Hasan Paşa", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.272, Aralık 1979, s.123-131.

⁸³ Refik Yurtseven, "Yüzüncü Yıldönümünde Plevne Savunması ve Gazi Osman Paşa", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.47. Ayrıca bkz. Enver Behna Şapolyo, **Gazi Osman Paşa ve Plevne Müdafası**, Türkiye Yay., İstanbul, 1959. ve Metin Hülalü, **Gazi Osman Paşa, 1833-1900: Askeri ve Siyasi Hayatı**, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1993,

⁸⁴ Yurtseven, "Yüzüncü Yıldönümünde...", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, s.47-51.

ve fedakarca savaşmışlardır. “*Kızı-kızanı, dedesi-nenesi-torunu...vuruyor vuruluyorlardı.*”⁸⁵ sözleriyle de bütün halkın bu savunmaya katıldığı anlatılır. Rusya ise ezeli düşmandır.⁸⁶ Eski Türkler şenliklerinde, eğlencelerinde dahi askerce eğlenmişlerdir. Şehzade sünnet düğünlerinde atlı ve oklu gösteriler yapılması, kalenin alınması birer harp oyunudur.⁸⁷ Burada asker millet vurgusu yapıldığı söylenebilir.

Osmanlı Devleti’nin yükselme döneminde yönetimdeki adalet ve ordudaki disipline dikkat çekildikten sonra, son dönemlerdeki adaletsizlik, savurganlık ve liyakate dayanmayan seçim esaslarına göre atanan yöneticilerden dolayı bir çok ülkenin kaybedildiğine değinilir. Özellikle bu kayıplarda yabancı kökenli devlet adamlarının çekişme ve ihanetleri önemli bir yere sahiptir; fakat bunlar Türk Milletinin karakterini yansıtmaz.⁸⁸ Devletlerin nasıl yıkıldığına değinilmeye devam edilir. Bu kapsamda en büyük imparatorluklara değinilir. Buna göre tarihte en uzun yaşayan üç imparatorluk vardır. Bunlar Roma, Osmanlı ve İngiliz imparatorluklarıdır. Roma hukuk sistemi, İngiltere geniş sömürgeleri ve Osmanlı ise tımar sistemi sayesinde uzun yaşar. Ancak, Osmanlı son dönemlerinde tımar sisteminin ve liyakate dayalı devlet örgütünün bozulmasıyla oldukça zayıflar.⁸⁹ Dergide liyakate dayalı sistemin bozulması konusunun üzerinde özellikle durulur. Sebebinin ise Türkiye’nin bu dönemki sosyal ve ekonomik şartlarından kaynaklandığı söylenebilir.

1) Balkan ve Birinci Dünya Savaşları

Balkan Savaşı’yla ilgili dergide sadece bir yazı yayınlanır. Bu savaşa yenilgiyle sonuçlanması açısından pek fazla yer verilmediği düşünülebilir. Ancak Kranya Muharebelerindeki subayların en önde olması ve süngü hücumu örnek gösterilir.⁹⁰ Birinci Dünya Savaşı ile ilgili ise, İttifakların daha fazla ortak hareket ettiği ifade edilir.⁹¹ Çanakkale Muharebelerinden ise 1962 yılından önce bahsedilmez, dergide bu konuya özellikle 1962-1965 yılları arasında daha çok yer verilir ve Çanakkale Muharebeleriyle ilgili yazılarda milli

⁸⁵ Nezih Ünlüer, “Aziziyeyi Böyle Savunduk”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 239, Eylül 1971, s.88.

⁸⁶ Ünlüer, “Aziziyeyi...”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 239, Eylül 1971, s.86-89.

⁸⁷ Nurhan Atavay, “Osmanlı Şenliklerinde Savaş Oyunları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.267, Eylül 1978, s.46-53.

⁸⁸ Hüseyin Işık, “Hiyanet ve Nankörlükle Kaybedilen Ülkeler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.10-19.

⁸⁹ Yücel Aktar, “İmparatorluklar da Ölümlüdür (Osmanlı İmparatorluğu’nun Yıkılışı Üzerine Bir Deneme)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.69-74.

⁹⁰ “İşkodra Muharasasında Traboş Bölgesindeki Savaşlardan Kranya Muharebesi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.87.

⁹¹ Sarptır, “Müttefikler Arası İş Birliği”, **Ordu Dergisi**, sa.156, Aralık 1950, s. 22-26.

şuuru geliştirici sözler fazladır.⁹² Ancak bazen dönemin uluslar arası atmosferine göre de davranılır, buna göre Çanakkale’de savaştan eski düşmanlar bu dönemde dosttur.⁹³ Atatürk’ün başarılarına da yer verilir. Buna göre *”Tanrı onu müşkülleri yenmek ve komuta etmek için yaratmıştır.”*⁹⁴ denerek bu konudaki asıl düşünce ortaya konur.⁹⁵ Türk boğazları konusunda özellikle Türkiye ile ilgili stratejik yazılar üzerinde önemle durulur. Boğazlar, Doğu-Batı arasındaki bir savaşta önemli bir nokta olacaktır.⁹⁶ Türkiye’nin stratejik, politik, ticari ve jeopolitik önemiyle ilgili yazılarda boğazlar vurgusu hep yapılır. Çanakkale Cephesinin ise açılma nedenleri askeri, siyasi, ekonomik ve psikolojik yönden ele alınır.⁹⁷ Türkiye’deki olaylar bu konuyu da etkiler. 1980’de yazılan bir yazıda özellikle gençlerin Çanakkale Muharebelerinin sonuçlarını iyi bilmesi istenir.⁹⁸ Geçmişten ders çıkarma anlayışıyla bu fikirlerin yayınlandığı söylenebilir. Birinci Dünya Savaşıyla ilgili yazılar genelde kahramanlık menkıbesi şeklindedir. Bu yazılarda cesaret, fedakarlık, kahramanlık⁹⁹, azim ve savaşçılık¹⁰⁰, vatan ve askerlik sevgisi vb. duygular işlenir.¹⁰¹

Yine bu savaşla ilgili yazılarda, Enver Paşa’ya da yer verilir. 1914 yılında Enver Paşa’nın orduya yayınladığı bir genelge irdelenir. Buna göre, Enver Paşa’nın iyi bir asker olmasına rağmen dar görüşlü olduğu söylenir. Bu fikir, Balkan Savaşı’nda yenilginin sebebini, yayınladığı bu genelgede ordunun görevini yapmamasına bağladığı için savunulur. Oysa savaş sadece ordular tarafından yapılmaz, savaşan orduya halk desteği güç verir, devletin maddi gücü de savaşta etkindir. Ancak ordunun disiplininin subayların ciddiyetiyle sağlanacağı yönündeki fikirleri ise halen geçerli olduğundan bu konuda haklı görülür.¹⁰² Ayrıca Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan Kutülmare Muharebelerine ve yine Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele dönemi Musul meselesine de dergide yer verilir.¹⁰³ Osmanlı öncesi tarih ile ilgili de 1970 yılındaki bir yazıya göre tarihteki Türk devletlerinin

⁹² Genkur. Harp Tarihi Dairesi, “Kiriştepe’de (Savaş Menkıbesi)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.202, Haziran 1962, s.56-61.

⁹³ Hayri Yalçiner, “18 Mart Çanakkale Zaferi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.204-205, Mart 1963, s.21-25.

⁹⁴ Büyükdeğirmenci, “Çanakkale Zaferinin Türk Tarihi Bakımından Önemi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.45.

⁹⁵ Büyükdeğirmenci, **a.g.m**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.42-47.

⁹⁶ *Besbelli, “Çanakkale”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.241, Mart 1972, s.52-56.

⁹⁷ Taner Bayazit, “Boğazlar ve Çanakkale Cephesi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.248, Aralık 1973,s.86-91.

⁹⁸ Kemal Kayaoğlu, “Çanakkale Muharebelerinin Sonuçları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.273, Mart 1980 , s.95-97.

⁹⁹ Ahmet Lütfü, “Dünyanın Sonuna Kadar Sınırı Bekleyen Yiğit”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.85-86.

¹⁰⁰ Harp Tarihi Dairesi, “Mehmetçik”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.216, Aralık 1965, s.85-86.

¹⁰¹ “Üç Şehit ve Ahmetoğlu Refik Bey”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.99 ve “Ahmet Oğlu Refik Bey”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.100.

¹⁰² Yaşar Özdemir, “Bir Belge- Bir Yorum”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.261, Mart 1977, s.50-53.

¹⁰³ Işık, “Kütülmare Önlerinde”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.272, Aralık 1979, s.8-21, Işık, “Kütülmare Önlerinde II”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.273, Mart 1980, s.1-13 ve Hulki Saral, “Birinci Dünya Harbi Sonunda ve İstiklal Harbinde Musul Sorunu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.27-35.

sayılarını araştırarak bir komisyonun kurularak bu konudaki soru işaretlerinin giderilmesi tavsiye edilir.¹⁰⁴

C. ATATÜRK VE MİLLİ MÜCADELE

1) Atatürk

Silahlı Kuvvetler Dergisi'nin Mart 1959 sayısından önce Atatürk ile doğrudan ilgili yazılar yok denecek kadar azdır. Bu durum DP İktidarının Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkarmasına, bu şekilde manevi kişiliğini korumaya çalışmasına rağmen çelişkili bir durumdur. Aslında haber, kapak fotoğrafı ve bazı özlü sözlerinin yayınlanması hariç Atatürk ile doğrudan ilgili yazıların yayınlanmasında derginin 1929'dan itibaren ölçülü davrandığını söyleyebiliriz. 1929-1950 arasında doğrudan Atatürk ile ilgili toplam dört adet yazı yayınlanması, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1946-1950 arası sadece bir yazı yayınlanması bu duruma örnektir.¹⁰⁵ Bunun sebebinin ise derginin bu dönemde savaşın sonuçlarına ve mesleki yazılara ağırlık vermesi olduğunu söyleyebiliriz. 1960 öncesi yayınlanan üç yazıda Atatürk'ün veciz sözleri incelenir. Birincisi "*Harplerde, düşmanın mermi yağmuru, ondan kaçanları kaçmayanlardan daha çok ıslatır.*" sözüdür. Bu konu Kuran'dan da örneklerle açıklanır. Buna göre savaş alanından firar etmek Allah'a isyan etmek manasına gelir. Böylece konunun dini yönü ön planda tutulur. Özellikle liderlerde ortaya çıkacak korku felakete yol açar.¹⁰⁶ Diğer veciz sözü subaylarla ilgilidir. "*Bir ordunun kıymeti subay ve komuta heyetinin kıymeti ile ölçülür.*" Burada subayların görevleri ve kendilerini yetiştirmeleri gerektiği üzerinde durulur.¹⁰⁷ Üçüncü söz ise Atatürk'ün pozitif düşünce sistemiyle ilgili, pozitivizmin en kısa şekilde ifadesi olduğu düşünülen "*Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.*" sözüdür. Bunun karşılığı ise "*Türk gençliği ise bu manidar vecizenin manevi gıdası ile beslenmektedir ve daima beslenecektir.*" şeklinde dergiye yansır.¹⁰⁸

Derginin 208'inci sayısı Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünün 25. yılı anısına özel sayı olarak yayınlanır, bütün sayı boyunca her yazıdan sonra Atatürk'ün bir fotoğraf ya da portresi

¹⁰⁴ Haydar Topçak, "Tarihe Malolmuş Türk Devletlerinin Halkalarını Nasıl Birleştirelim", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.234, Haziran 1970, s.71-79.

¹⁰⁵ Gürbüz, **a.g.t.**, s.22-26, 71-74 ve 133-135.

¹⁰⁶ *Faik Türkmen, "Atatürk Vecizelerinin Tefsiri (1)", **Ordu Dergisi**, sa.188-189, Mart 1959, s.1-3.

¹⁰⁷ *Türkmen, "Atatürk Vecizelerinin Tefsiri (2)", **Ordu Dergisi**, sa.190-191, Eylül 1959, s. 1-2.

¹⁰⁸ *Türkmen, "Atatürk Vecizelerinin Tefsiri (3)", **Ordu Dergisi**, sa.192-193, Mart 1960, s.1.

konulur. Başlangıç kısmında Atatürk'ün öğrenci künyesi, önemli olayların yer aldığı bir kronoloji, Kocatepe'deki fotoğrafı, kapak olarak mareşal rütbeli fotoğrafı, 29 Ekim 1928'deki Silahlı Kuvvetlere Mesajı, Atatürk'ün kendi el yazısıyla 10. Yıl Nutkunun aslı, İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olarak 21 Kasım 1938'deki Millete Beyannamesi, Atatürk'ün bir portresi ve Cemal Gürsel ve İnönü'nün mesajları yayınlanır. Cemal Gürsel mesajında Atatürk'ü kaybetmenin üzüntü vermemesi gerektiği, asıl üzüntünün onun ruh ve şuurunun kaybedilmesi halinde yaşanması gerektiğini vurgular.¹⁰⁹

Türkiye Başbakanı olarak İsmet İnönü ise 1963'te milletler arası bir kuruluş olan UNESCO'nun Atatürk'e duyduğu ilgiden mutlu olduğunu beyan eder. Mesajının temelinde Milli Mücadele yıllarında dış düşmandan daha çok iç karışıklıkların mücadeleyi zorlaştırdığı, Cumhuriyet'in ilanından sonra bu temeldeki muhalefetin devam ettiği, Atatürk devrimleri sayesinde Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonunda felakete uğramadan atlattığı düşünceleri yer alır. İnönü'ye göre Atatürk dünyanın hayranlığını kazanan bir liderdir. 27 Mayıs Harekatı ise Atatürk ruhunun yaşıyor olduğunu gösterir.¹¹⁰ Cevdet Sunay da Genelkurmay Başkanı olarak yayınladığı mesajında UNESCO'nun 1963 yılını Atatürk Yılı ilan etmesinden duyduğu mutluluğu dile getirir.¹¹¹

Bu sayıda silah arkadaşları Ali Fuat Cebesoy, Kazım Özalp, Asım Gündüz ve Fahrettin Altay'ın Atatürk'ün komutanlık özellikleriyle ilgili yazılarına yer verilir. Bu yazılara göre Atatürk; ordunun siyasetten uzak kalması gerektiğini düşünen, taktik planları isabetli, düşünceli ve kararlı bir komutandır.¹¹² Dünyanın en saygın komutanlarından biri olan Atatürk, kendini küçük rütbelerden itibaren çok iyi yetiştirmiş, cesur ve fedakar bir askerdir.¹¹³ Harp Okulu'ndan beri zeki, yakışıklı, yardımsever ve ödül sistemini hemen işleten bir komutandır.¹¹⁴ Eğitimi zayıf askerlerle bile başarılı olabilmıştır.¹¹⁵ Ayrıca askerliğiyle ilgili başka bir yazıya göre de iradesi güçlü, dönemin nükleer harp anlayışına temel olan *sath-ı müdafaa* prensibini geliştirmiş, birliğin faaliyetlerini yakından takip eden, çok ayrıntılı bilgiye sahip, düşmanı iyi tanıyan, askerlikte de milliyetçi görüşe sahip olmasından dolayı

¹⁰⁹ Cemal Gürsel, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.17.

¹¹⁰ İsmet İnönü, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.19-21.

¹¹¹ Cevdet Sunay, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.22.

¹¹² Ali Fuat Cebesoy, "Atatürk'ün Yüksek Komutanlık Kudret ve Meziyetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.23-27. Ayrıca Milli Mücadeleye katılan komutanların bu mücadeleyle ilgili görüşlerini ve dönemle ilgili fikirlerinin değerlendirilmesiyle ilgili bir çalışma için bkz. Hamdi Gürler, **Paşaların Gözüyle Milli Mücadele**, Vadi Yayınları, Ankara, 2007.

¹¹³ Kazım Özalp, "Atatürk'ün Askerlik ve Komutanlığı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.29.

¹¹⁴ Asım Gündüz, "Büyük Atatürk'e Ait Bazı Hatıralarım", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.31-35.

¹¹⁵ Fahrettin Altay, "Atatürk", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.37-38.

Alman işbirliğine karşı çıkan ve metotlu çalışan bir subaydır. Atatürk'ü anlamının önemi asker kişiler için bu yüzden büyüktür. Bu düşünce “*Genç askeri öğrenci, genç teğmen ve her yaştaki komutan, bil ki tarih Atatürk avarında bir komutanı çok az kaydetmiştir. Onu oku, onu incele ondan örnek al. Onun yolunda ona benzeyerek yürü. Mutlak zafer senindir*”¹¹⁶ şeklinde dergiye yansır. Yine aynı sayıda Atatürk ilke ve inkılapları ile devlet adamlığına, ileri görüşlülüğüne, bilime verdiği öneme, Atatürk'e ait fıkra ve hatıralara yer verilerek, ölümünde de yabancı basında onun hakkında çıkan yazıların çok olduğuna değinilir.

Ona hayranlık dile getirilirken “*Onun çizdiği yoldan ayrıldığımız gün daima düşmüş çamura bulanmışız, ona inancımızı tazelediğimiz gün kötülükten kurtulmuşuz*”.¹¹⁷ denir. Dergiye göre Türk İnkılabının değişmez iki prensibi vardır. Bunlar milliyetçilik ve medeniyetçiliktir. Milliyetçilik prensibine göre yapılanlar; TBMM'nin açılması, hilafet ve saltanatın kaldırılması, Türk tarihinin meydana çıkarılması¹¹⁸ Soyadı Kanunu, Kuran'ın ve ezanın Türkçeye çevrilmesi olarak sıralanır. Ancak yazara göre 1950'de bu konuda gericiliğe taviz verilir.¹¹⁹ Medeniyetçilik prensibine göre ise laiklik, şapka, Latin harfleri, milli eğitim anlayışı ile medreselerin kapatılması, müzikte batıya dönüş ve kadın hakları sıralanır.¹²⁰

Yine devlet adamlığıyla ilgili; Atatürkçülüğün anlaşılmadığı, her fikrin Atatürkçülük görüntüsüne sığınarak sunulmaya çalışıldığından yakınılır. Halbuki Atatürkçülüğün temelinde gerçekçilik, ilericilik, akılcılık ve bilimsellik vardır. Atatürk'ün, günün şartlarını değerlendirerek gelecekte olabilecek olayları sonuçları ile görme kabiliyetine vurgu yapılarak, Avrupa devletlerinin, onun haklılığını İkinci Dünya Savaşı'nın acılarını çektikten sonra anladıkları ifade edilir. Bu dönemde UNESCO'nun da ilgisine paralel olarak dönemin Afrika ve Asya'sında kendisini örnek alan liderlerden bahsedilerek, bu özelliğinin anlatımı pekiştirilmeye çalışılır. Ancak her sorun çıktıktan sonra o konuda Atatürk'ün neler söylediğine bakılmaktadır. Halbuki akıl yürütülerek çıkarılan sonuçlar, zaten Atatürkçülüğün uygulanması demektir. Batılıların gözlemlerine göre de Türkiye-Avrupa arasındaki yıl olarak mesafe Atatürk döneminde 300 yıldan 30 yıla iner.¹²¹ Bilime verdiği önemle ilgili ise, Atatürk'ün sürekli okuduğu, özellikle sosyal bilimlere ağırlık verdiği vurgulanır. Bilimin sürdürülmesinde ise manevi kuvvet çok önemlidir. Bilim maneviyat temelinde teşkilatlı

¹¹⁶ Faruk Güventürk, “Komutan Atatürk”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.39-49.

¹¹⁷ Aktulga, “Atatürk İnkılapları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.50.

¹¹⁸ Bu konuların açıklanmasında yazarın Peyami Safa'dan etkilendiği görülür. Peyami Safa'nın bu eseri için bkz. Peyami Safa, **Türk İnkılabına Bakışlar**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2010.

¹¹⁹ Aktulga, **a.g.m.**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.54.

¹²⁰ Aktulga, **a.g.m.**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.50-59.

¹²¹ *Osman Güngör Feyzioğlu, “Devlet Adamı Atatürk”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.63-68.

olarak sürdürülmelidir. Zaten medeniyeti gösterense bu teşkilatı kurabilmekteki başarıdır. Bu başarının ifadesi ise edebiyatla mümkündür.¹²²

Kemalizm ile ilgili ise, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan krizlerin fikirsel değişimlere de yol açtığı, dünyanın faşizm ve komünizmin etrafında toplanarak kendini bulduğu, bu ideolojilerin yıkıcı olduğu; ancak Kemalizm'in yapıcı ve barışçı bir ideoloji olduğu için buhran döneminin zararsız denebilecek seviyede atlatıldığına değinilir. Çünkü Kemalizm'in özünde millet-lider kaynaşması vardır. Bu kaynaşma ise Kemalizm'in hem ideoloji hem de uygulama şekli olarak görülmesine temel teşkil eder. Yapılması gerekenler ise içinde bulunulan gaflet uykusundan uyanılması ve Kemalizm'in canlı tutulmasıdır.¹²³

Atatürk'ün ileri görüşlülüğü iki hatıra ile anlatılır. Bunlardan biri Fransa'yı İkinci Dünya Savaşı'nda felakete sürükleyen Genelkurmay Başkanı General Gomelin, diğeri ise Yunan İç Savaşı'nda ordunun komutasını devralan ve komünizme galip gelen General Papagos ile ilgilidir. Atatürk bu iki askerin gelecekte nasıl birer yönetici olabileceklerini öngörür.¹²⁴

Yine dergide fıkra ve hatıralarla çocukluğu, doğum günü, Türk askerinin itaati ve kahramanlığı, Atatürk'ün inceliği, hurafelere bakışı, dirayeti, ilkelerinin devamlılığı, Türk subayının cesareti, Mussolini, Fransa Başbakanı Laval, İkinci Dünya Savaşı ile ilgili uzak görüşlülüğü ve çocukların geleceği ile ilgili konular işlenir.¹²⁵ Dergide tam olarak yayınlanmış ilk şiir Atatürk ile ilgilidir. Ona duyulan hayranlık dile getirilir.

*“Son uykusunda öyle mi bir devr uyandıran,
Bir irka can veren ATATÜRK adlı kahraman”*¹²⁶

Bu özel sayı Gençliğin Ataya Cevabı ile sona erer. Buna göre Gençliğe Hitabeyle başlayan sayı Atatürk'ün yaşamı ve ölümü ile devam etmiş, gençliğin cevabıyla sona ermiş olur. Dizgisel açıdan üzerinde ciddi bir şekilde durulduğu söylenebilir. Bu sayıdan sonraki sayılarda ise Atatürk ile ilgili yazılara daha sık yer verilir. Komutanlığıyla ilgili üç yazı hariç, daha çok devlet ve siyaset adamlığı anlatılır.

¹²² *Afet İnan, “Atatürk ve İlim”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.69-73.

¹²³ *Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Kemalizm”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.75-77.

¹²⁴ *Falih Rıfki Atay, “Atatürk'ten İki Hatıra”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.79.

¹²⁵ *M.A. Ağakay ve Ercüment Ekrem Talu, “Atatürk'e Ait Fıkra ve Hatıralar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.83-87.

¹²⁶ *İbrahim Aleattin Gövsa, “Tavaf”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.95.

Devlet ve siyaset adamlığıyla ilgili şu fikirlere yer verilir: Atatürk bilimsel olarak anlaşılmalıdır. Resmi anma törenleriyle ilerleme sağlanamaz. Atatürk'ün ortaya koyduğu milli hedefler ancak her açıdan güçlü olunabilirse başarılabacaktır. Bütün maddi ve manevi güçler ise orduda birleşmelidir. Atatürk'e Türk Milleti'nin olduğu kadar diğer hürriyetini yeni kazanan ülkeler de hayrandır. İlmî olarak Atatürk incelendiğinde bu hayranlık daha da artacaktır; fakat resmi anma törenleriyle ileri gidilmez. Milli gaye, güç ve hedefin iyi ortaya konulması gerekir, bunu da Atatürk başarılı bir şekilde ortaya koyar. Atatürk'ün ortaya koyduğu hedef medenileşmek, milli gücü artırmak ve çok çalışmaktır. Bunun içinse siyasi olarak çok güçlü olmak gerekir. Ekonomik, ilmi, ulaştırma ve manevi gücün etkileri ise en önemli güç olan askeri güçte toplanırsa hedefe daha rahat ulaşılabacaktır.¹²⁷ Bu görüşlerin derginin tümünde yer alan topyekun mücadele anlayışını desteklediğini söylemek mümkündür.

Dergide planlı ekonomi kapsamında millileştirme çabalarına paralel olarak, ekonomik alanlarda devletleştirmeye devam edilmesi, devlet otoritesinin devamını sağlamakta önemle üzerinde durulan bir konudur. Kıbrıs konusuna müdahalede yaşanan sıkıntılardan dolayı milli sanayi, özellikle milli harp sanayi konusunun önemi giderek artar.¹²⁸ Atatürk'ün harp sanatı ile ilgili veciz sözlerine yer verilerek onun bakış açısı ortaya çıkarılmaya çalışılır. Aşağıdaki sözünde taarruz ruhuna işaret eder. “*Muharebe için düşmanı ordugahımızda bekleme olmaz, onu uzaktan karşılamak ahsendir, ileri gitmek beklemekten iyidir. (1914)*”¹²⁹ Laiklik ise din düşmanlığı değil, çağın gerekleri arasında yer alır.¹³⁰ Bu dönemde derginin giriş kısımlarında Atatürk'ün ölüm yıldönümlerinde Atatürk ve anma törenlerinden fotoğraflar yer alır. Bunlar 220'nci sayının girişinde 1938-1966 yazan siyah bir sayfanın ardından Atatürk'ün ölüm yıldönümüyle ilgili anma törenleri¹³¹, 224 ve 228'inci sayılarda, Atatürk ve Cemal Gürsel'in ölüm yıldönümleri nedeniyle birer fotoğraflarının yayınlanması şeklindedir.¹³²

Denizcilikle ilgili olarak, dergiye göre Osmanlı donanmasının zayıflığından dolayı çökmüş olduğuna Atatürk temas etmez, kalkınma açısından birçok ihtiyacı olan ülkenin bu konuya ikinci derecede önem vermesini ister. Ancak bütün sorunlarla kendisi ilgilemeyeceği gerçeğine de dayanarak, milli savunmayla ilgili konuları Mareşal Fevzi Çakmak'a bırakması,

¹²⁷ Hayri Gülşeni, “Atatürk ve Milli Hedef, Milli Güç, Milli Siyaset”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.215, Eylül 1965, s.99-104.

¹²⁸ Necmettin Türsan, “Milli Güvenlik Politikası, Milli Siyaset, Milli Strateji, Milli Hedef ve Türkiye'nin Milli Hedefleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.216, Aralık 1965, s.53-56.

¹²⁹ “Atatürk'ten Vecizeler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.26.

¹³⁰ Asım Arıttıcı, “Laiklik”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.59-62.

¹³¹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s. 1-3.

¹³² **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.224, Aralık 1967, Giriş Kısmı ve **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.228, Aralık 1968, s.1-4.

Fevzi Çakmak'ın ise bu konuya ikinci derecede önem vermiş olmasından dolayı denizcilik gelişmez.¹³³ Denizcilikle ilgili yazıların varlığı muhtemel bir Kıbrıs müdahalesinde eksikliği duyulan donanmadan kaynaklanıyor olabilir. Başka bir konu ise ideolojilerdir. Milletlerin itici gücü olarak görülen ideolojiden Atatürk, Milli Mücadele sırasında faydalanarak başarı sağlanmasında önemli kazanımlar elde edilir. Bu ideoloji mantıklı bir ideolojidir. İdeoloji uğrunda ölenlerin olduğu bir dönem olarak değerlendirilen bu dönemde, Kore ve Arap-İsrail Savaşı'nda bu gücün etkisi görülür.¹³⁴

Atatürk'ün kişisel özelliklerinden de bahsedilir. Özellikle askerlik ve üniforma sevgisi, ileri görüşlülüğü, medeni cesareti, vatan sevgisi, mücadele azmi, mantıklı oluşu ve maceraperest olmayışı konuları işlenir. Bundan önceki sayılarda bu konuya nadir olarak temas edilir.¹³⁵ Doğum günüyle ilgili olarak da hem Türkler hem de diğer mazlum milletler açısından konunun önemli olduğuna dikkat çekilir. Çeşitli kaynaklardan onun doğum günü ile ilgili kesin bir tarih olmadığı kanısına varılarak, önemli olanın onun var oluşu ve yaptıkları olduğu ifade edilir. Doğum günü olarak Atatürk 19 Mayıs'ı benimsediği için bu tarih kabul edilmiştir.¹³⁶

Atatürkçülükte ilk adım Atatürk'ü sevmek ve yaptığı devrimi korumaktır. “*Atatürkçülük nedir?*” sorusuna “*Çabalarını, fedakarlıklarını, feragatlerini ve üstün direnme gücünü iyi öğrenerek yurt-ulus hizmetinde örnek tutmak*” şeklinde cevap verilir.¹³⁷ Ayrıca Atatürkçülük örnek bir düzendir ve Türk Milleti tarafından korunacaktır.¹³⁸ Atatürk ile ilgili şu şiire de yer verilir:

“*Alnındaki çizgilerde
Yollar gördüm dağları delen
Fabrikalar
Türkiyeni düşünen aydınlar.*”¹³⁹

¹³³ Büyüktuğrul, “Atatürk'ün Deniz Sorunları İle İlgileri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.228, Aralık 1968, s.60-64.

¹³⁴ M. Esat Kaledelen, “İdeolojik Güç”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.228, Aralık 1968, s.65-68.

¹³⁵ Osman Aras, “Başkomutan Atatürk”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.229, Mart 1969, s.82-85.

¹³⁶ A.Mithat İnan, “Atatürk'ün Doğum Günü Üzerine”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.248, Aralık 1973, s.96-99.

¹³⁷ Cihat Akçakayalıoğlu, “Atatürkçülük ve Atatürk Devrimi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.244, Aralık 1972, s.2.

¹³⁸ Akçakayalıoğlu, **a.g.m.**, sa.244, Aralık 1972, s.1-5.

¹³⁹ O. Ertan Dündar, “1283'e”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.248, Aralık 1973, s.95. 1283 Mustafa Kemal Atatürk'ün Harp Okulu yaka numarasıdır.

Milli ve evrensel anlamda bir lider olan Atatürk'ün ilkeleri nasıl görmek isteniyorsa o gözle bakılacak bir sistem değildir. Bu yanlış bir düşüncedir. Atatürk'ün sözleriyle hayatta mutluluğun, özgürlüğün ve memleket çıkarlarını gözetmenin önemine dikkat çekilir. Kemalizm ise şöyle tanımlanır: *“Atatürkçülüğün bağlı bulunduğu esasları, yani Mustafa Kemal ATATÜRK'ün yaptıklarını benimseyerek, onun yolunda yürüyerek, onun düşünce ve davranışlarını örnek alıp, milli bütünlük içinde, milli değerlere saygılı olarak, mutluluk, bollukla, çağdaş özgürlük ve uygarlığa ulaşmak özlem ve dileğine Kemalizm denir.”*¹⁴⁰ Atatürk inkılapları ise milli, yenilikçi ve bilime dayalıdır. Ayrıca Kemalizm çağa göre esnek ve dış siyasetle de uyumludur.¹⁴¹ Genelkurmay tarafından 1983 yılında yayınlanan bir kitapta ise Atatürkçülük şöyle tanımlanmıştır: *“Türk milletinin bugün ve gelecekte tam bağımsızlığa, huzur ve refaha sahip olması, devletin millet egemenliği esasına dayandırılması, aklın ve ilmin rehberliğinde Türk kültürünün çağdaş uygarlık düzeyi üzerine çıkarılması amacı ile temel esasları yine Atatürk tarafından belirtilen devlet hayatına, fikir hayatına ve ekonomik hayata, toplumun temel müesseselerine ilişkin gerçekçi fikirlere ve ilkelere Atatürkçülük denir”* bu görüşün *“benimsenmesi, mevcut ve gelecekteki saptırıcı ve tutucu cereyanlara karşı korunması; Türk Devletinin gelişmesinin, güçlenmesinin ve parlak geleceğinin güvencesidir.”*¹⁴²

Atatürk'ün asker kişiliğinin yanı sıra farklı özelliklerine de dergide yer verilir. Bunlardan biri de Atatürk'ün planlı ve programlı çalışmaya önem vermesidir. Bu yönü ile Atatürk çalışmalarında başarılı olmuş, planlı kalkınma modeline de ayrıca önem vermiştir.¹⁴³ Atatürk'ün ölüm yıldönümü dolayısıyla onun evrensel bir lider olduğu, çökmüş bir devletten, ordusu ve fabrikası olmayan bir ülkeden yeni bir devlet kurduğu vurgulanır. Bu istiklal mücadelesi ile Atatürk, diğer milletlerin de temsilcisi olmuş, bunun yanında eğitim ve kültüre de önem vermiştir.¹⁴⁴ Lozan'da kazanılan avantajlar çok önemlidir. Bu anlaşmaya karşı çıkmak Atatürkçülük anlayışına da karşı çıkmaktır. İstiklal Harbinden Lozan'a giden süreçte Atatürk'ün çabaları *“olaylar gelişirken Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas'ta temsilcileriyle aldığı kararlar İtilaf Devletleri'nin ve onların gölgesine sığınmak isteyen Osmanlı Hükümeti'nin yüzüne birer şamar gibi çarptı.”*¹⁴⁵ denilerek anlatılır. Lozan görüşmelerinde İsmet Paşa ise, en

¹⁴⁰ A.Mithat İnan, “Kemalizm ve Atatürk İlkeleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.120.

¹⁴¹ İnan, **a.g.m.**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.116-128.

¹⁴² Genelkurmay Başkanlığı, **Atatürkçülük, Atatürkçü Düşünce Sistemi, (Üçüncü Kitap)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1983, s.7.

¹⁴³ Emin Demirtaş, “Plan-Program ve Atatürk”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976, s.85-88.

¹⁴⁴ Taner Bayazıt, “O’nu Anarken”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi, Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976, s.102-109.

¹⁴⁵ Aktar, “Lozan Barış Antlaşması ve Bağımsızlığımızdaki Yeri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.261, Mart 1977, s.75.

çok milli egemenlik üzerinde durur.¹⁴⁶ Atatürk ilkeleri soyut ve somut temellere dayandırılır. Soyut temeller çalışkanlık, çağdaşlaşma, gerçekçilik, gerekircilik, barışçılık ve ulusal egemenlik şeklindedir. Somut temeller ise ilkelerin kendisidir.¹⁴⁷

Bununla beraber Atatürk birçok liderden farklı olarak yaptıklarını yazan bir liderdir. Söylev ise askeri ve siyasi açıdan önemli bir eserdir. Söylev’de Atatürk’ün iç cephe ve harbin maddi sıkıntılarına dair örneklerinden yola çıkılacak olursa, kararlı bir lider olduğu anlaşılır. ”İşte böyle bir inançla yola çıkan altın saçlı kırk bir yaşındaki genç başkomutan, 30 Ağustosta Türk tarihinin en büyük imha meydan muharebesini kazandı.”¹⁴⁸ denerek Atatürk’ün askeri alandaki başarısı anlatılır.¹⁴⁹

Hava Harp Okulu’nda harp tarihi öğretmeni iken öğrencilerin en çok Atatürk İlkelerini öğrenmek istediklerini belirten bir yazar ise “Atatürk’ü anlamak için onun vatan ve millet için hissiyat ve düşündüklerini bilmek gerekiyor. Bu duyguya ATATÜRK DUYGUSU denir.”¹⁵⁰ diyerek önce bu konuya eğilmeleri gerektiğini de anlattığını belirtir. Atatürk’ün komutanlığı, barışseverliği ve siyaset adamlığı, teşkilatçılığı ve liderliği, ileri görüşlü bir inkılapçı oluşu ve eşsiz bir hatip oluşuna değinilir. Türkiye içindeki olaylara dikkat çekilerek bu konunun öğrenilip özellikle gençlere öğretilmesi gerektiği vurgulanır.¹⁵¹ Böylece yayınlanan tarihi konularla dönemin gelişmeleri arasında bağlantı kurulur. Tarih anlayışı bölümünde bahsedilen tarihten ders çıkarılması anlayışının bu tür fikirlerle desteklendiği söylenebilir.

Atatürk’ün uzak görüşlü bir siyasi dehasının olduğuna da Milli Mücadele sırasında İtalyan ve Fransız halklarının barış özleminden faydalanarak ülkeyi terk ettirmeyi başardığı anlatılarak değinilir. Hatay’da da dünya kamuoyunu etkileyerek inisiyatifi Türk tarafında tutar.¹⁵² Atatürk’ün “hatt-ı müdafaa yoktur , sath-ı müdafaa vardır” şeklindeki savunma öğretisi incelenerek, bu sözü ne zaman söylediği tartışılır. Bu öğretinin İkinci Dünya Savaşı’ndaki uygulamalarına da değinilir.¹⁵³

¹⁴⁶ Aktar, a.g.m., sa.261, Mart 1977, s. 72-85.

¹⁴⁷ Erol Kayra, “Atatürk’ün Engin Düşünce Dünyasında Serpintiler ve Yorumlar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.261, Mart 1977, s.109-114.

¹⁴⁸ Refik Tulga, “Asker Gözüyle Söylevin Önemi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.7.

¹⁴⁹ Tulga, a.g.m., **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.1-7.

¹⁵⁰ Sabri Tavazer, “Atatürk ve Atatürk İlkeleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.2.

¹⁵¹ Tavazer, a.g.m., **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.1-12.

¹⁵² M.Ertuğrul Perim, “Atatürk’ün Siyasi Dehası”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.38-42.

¹⁵³ Celal Erikan, “Atatürk’ün Savunma Öğretisi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.20-25.

Son dönemlerde olan olaylar dergiye Atatürkçülük konusunda yansımaya devam eder. Burada Atatürkçülüğün bir kurtuluş yolu olarak işlendiği söylenebilir. Özellikle gençler üzerinde durulur. Atatürkçülüğün bütün toplumsal sorunlara pozitif bakış açısından dolayı çare olduğuna değinilerek kavram kargaşalarıyla toplumda olumsuz gelişmelere yön verildiği ve bunun sakıncaları anlatılır. Türk devrimine Atatürk devrimi denilmelidir. Eğitim alanında ise üniversite ve yükseköğretim kurumlarına Atatürk'ü daha iyi öğretebilmek için büyük sorumluluklar düşer.¹⁵⁴ Bu fikrin 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi'nden sonra üniversitelerde İnkılap Tarihi derslerinin zorunlu hale getirilmesine katkıda bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Devrim konusunda farklı yazarların farklı görüşleri olduğu dikkat çeker. Başka bir yazıda ise bu devrime *Türk Devrimi* denilir. Buna göre Atatürk'ün Türk devriminin lideri ve milletle Atatürk arasındaki bağlantı "*gerçekte Türk devrimiyle Türk ulusu ve Atatürk arasında sıkı ve kopmaz bağlar bulunmaktadır.*"¹⁵⁵ şeklinde ifade edilir. Bu devrimde ulusal bağımsızlık amaç olarak benimsenir. Atatürk İlkeleri, gençliğe bu konuda yükümlülük getirmektedir ve gençlik de bu yükümlülüğü anlamalıdır.¹⁵⁶ 12 Eylül Askeri Müdahalesi'nden sonra ise daha önce yayınlanan yazılardan farklı bir tarzda yazı yazıldığı görülür. Buradan hareketle gençlikle ilgili bazı kaygıların ortadan kalkmış olduğu düşüncesinin varlığından söz edilebilir. Atatürk'ün tarih anlayışı gibi bir konudan bahsedilmesi buna işarettir. Buna göre Atatürk'ün tarih anlayışı tarafsızdır, arkeoloji ve belgelere önem vermiş ve geçmişi bilmenin önemini ve faydalarının kavranmasının üzerinde durmuştur. Atatürk Türk Tarih Tezini sonuna kadar savunmuştur.¹⁵⁷

Atatürk'ün yüzüncü doğum gününün kutlanmasına yönelik hazırlıkların önemine istinaden, başbakanlık genelgesiyle yönlendirildiği, Ankara'da bir Atatürk kültür sitesinin kurulacağı, bu sitenin Türk kültürünü yansıtmaya gerektiği düşüncelerine yer verilir. Silahlı Kuvvetler ise hazırlıklarına devam etmektedir. Bu amaçla ATASE'de Atatürk Araştırma ve Yayın Kurulu kurulur.¹⁵⁸ Derginin Mart 1981 tarihli 277'nci sayısı, özel sayı olarak

¹⁵⁴ Cihat Akçakayalıoğlu, "Atatürk'ün Türk Devrimi Kavramı", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.273, Mart 1980 s.92-94.

¹⁵⁵ Muzaffer Erendil, "Atatürk ve Atatürk İlkeleri", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.275, Eylül 1980, s.75.

¹⁵⁶ Erendil, **a.g.m.**, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.275, Eylül 1980, s.72-82.

¹⁵⁷ Nusret Baycan, "Atatürk'ün Tarihçi Yönü", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.276, Aralık 1980, s.77-83. Türk Tarih Tezini bu şekilde Atatürk tarafından savunulmasının İslamcılık ve Turancılık akımları karşısında Türk Ulusçuluğu ideolojisini benimsetmede önemli bir araç olarak görülmesi olabilir. Dönemin siyasetçi-tarihçileri bu ideolojiyi yaratmak için araştırmalarını sürdürdükleri ve ortaya bu tezin sürülmesinde etkin rol oynadıkları da söylenmektedir. Büşra Eranlı Behar, **İktidar ve Tarih**, Afa Yayınları, İstanbul, 1992, s.89, 93-97.

¹⁵⁸ Erendil, "Atatürk'ün Yüzüncü Doğum Yıldönümü Kutlama Hazırlıkları", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.273, Mart 1980, s.82-84.

çıkarılmamakla birlikte bütün yazılar Atatürk'le ilgilidir. Bu yıl ve hemen akabinde Atatürk'le ilgili birçok kurum ve kuruluşun Atatürk'e atıfta bulunarak eserler yayınlamasına paralel olarak yapılan çalışmalardan biri de bu uygulama olabilir.¹⁵⁹ Bu sayıda Atatürk'ün devlet adamlığı, ulus-ordu işbirliğini nasıl sağladığı, kültüre bakış açısı, askerliği ve cesareti, din anlayışı, kişisel özellikleri, katıldığı muharebeler ve eğitime bakış açısı konuları işlenir. Ancak dergide 12 Eylül Askeri Müdahalesinin yansımaları da en çok bu sayıda görülür. Ortaya çıkan sonucun ise Türkiye'nin Atatürkçülük sayesinde bütün huzursuzluklarından kurtulacağı yani Atatürkçülüğün bir nevi *kurtuluş yolu* olduğu söylenebilir.

Bu sayı dergide Atatürkçülük kavramının anlaşılması açısından önem arz eder. Daha çok askeri yönü anlatılmakla beraber, diktatör olarak kabul edilmeyen Atatürk ile ilgili devlet adamlığı ve kişisel yönleriyle ilgili birçok eser varken, onun askeri başarılarından bahseden ulusal ve uluslar arası alanda çok az eser olması eleştirilir. Örneğin Liddell Hart'ın¹⁶⁰ *Strateji* adlı eserinde ve özellikle kesin sonuçlu muharebeler bölümünde bulunmaması ilginçtir. Bu yönde kendisine haksızlık yapılmıştır. Ancak doğum gününün BM nezdinde de kutlanması gurur vericidir. O, İslam ve doğu dünyasında bir kahramandır.¹⁶¹ Kültür ve eğitim alanına çok önem veren Atatürk'ün büyük icraatlarından biri de hilafetin kaldırılmasıdır. Bunu yaparak “*Büyük Atatürk, hem Türk kültürünün kişiliğinin gelişmesini ve hem de vicdanların özgür düşünmesini sağladı.*”¹⁶² Eğitim anlayışında ise Atatürkçülük bireysel düzeye indirgenmelidir. Yurt içinde ve yurtdışında doğum gününün kutlanması bir rönesansın başlangıcı olarak kabul edilir. “*Atatürk'ün doğum gününün 100. yıl dönümü XX'nci UNESCO*

¹⁵⁹ Türk Silahlı Kuvvetleri bu yayınlar kapsamında bir kitap çıkarır. Bunun için bkz. **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri**, Harita Genel Müdürlüğü, Ankara, 1982.

¹⁶⁰ Cambridge Üniversitesi'nde okurken, öğrenimini yarıda bırakıp subay olarak I. Dünya Savaşı'na katıldı (1914). 1916'da yaralandıktan sonra, savaş üzerine çeşitli kitaplarla 1920'de ordunun resmi *Infantry Training* (Piyade Eğitimi) kılavuzunu yazdı. Bu kitapta 1917'de geliştirdiği “savaş talimi” sistemi ile 1917-18 yıllarında uygulanan sızma taktiklerinden esinlenerek ortaya attığı ve “genişleyen sel” adını verdiği hücum yöntemlerini anlattı. Liddell Hart hava gücünün ve mekanize tank savaşının ilk savunucularından biri oldu. Stratejiyi, “politik amaçların gerçekleştirilmesi için askeri olanakların kullanımı sanatı” olarak tanımlayıp, düşmanı yerinden sökmeyi ve direnme araçlarını azaltmayı amaçlayan “dolaylı yaklaşım”ı savundu. Kendi savaş deneyimlerine dayanarak hareket ve şaşırtma öğelerini ön plana çıkardı.1924'te sakatlanan Liddell Hart, 1927'de yüzbaşı rütbesiyle emekliye ayrıldı. Ordudan ayrılınca, kendini askeri tarihe ve askerlik bilimine verdi. 1925-35 arasında The Daily Telegraph'ta askeri muhabirlik, 1935-39 arasında The Times'da askeri danışmanlık yaptı. General J.F.C. Fuller'in öğrencisi olan Liddell Hart daha 1926'da, zırhlı birliklerin yaygın olarak kullanıldığı mekanize orduyu savundu. 1937-38 yıllarında Savaş Bakanı Leslie Hore-Belisha'nın özel danışmanlığını yaptı ve savunduğu reformlardan birçoğunun uygulanmasını sağladı. Orduyu tank ve uçaksavarlarla donatma çabalarına komutanların birçoğu karşı çıktı.Liddell Hart'ın yazıları, Birleşik Krallık ve Fransa'dan çok Almanya'da etkili oldu. Zırhlı savaşın Almanya'daki öncüleri, Fuller'in tankların kullanımı üzerine öğütlerinin yanı sıra onun “genişleyen sel” kuramını da benimsediler ve “yıldırım savaşı”nın (*blitzkrieg*) temel anlayışı olarak kabul ettiler. Bu savaş yöntemi 1939-41 arasında Avrupa'daki kara savaşlarında Alman orduları tarafından ustalıkla uygulandı. Liddell Hart, savaş boyunca Daily Mail'e yazdı. Nükleer caydırıcılığa güvenemediğinden , savaştan sonraki yıllarda konvansiyonel savunma güçleri üzerinde ısrarla durdu, topyekun savaş kavramına da karşı çıktı. 1966'da sir unvanı aldı. Liddell Hart, birçok askeri biyografi ve askeri strateji yazısının yanı sıra, bir de II. Dünya Savaşı tarihi yazdı. 1966'dan sonra II. Dünya Savaşı'nı ele alan bir dergi çıkarmaya başladı. http://tr.wikipedia.org/wiki/Basil_Liddell_Hart (28.06.2012)

¹⁶¹ Cemal Enginsoy, “Dünya Kamuoyunda Atatürk”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 277, Mart 1981, s.1-16.

¹⁶² *İbrahim Agah Çubukçu, “Atatürk ve Kültür”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 277, Mart 1981, s.17-19.

Genel Konferansının kararları nedeniyle yurt dışında yepyeni olağanüstü anlam ve boyutlar kazanırken yurt içinde de 12 Eylül Harekatı nedeniyle Atatürkçü rönesansın başlangıcını simgeleyen bir niteliğe bürünmüştür.” Eğitim konusundaki fikirleri ise başarılıdır.¹⁶³ Atatürk’ün din kültürü de çok yüksektir ve dinin kimsenin tekelinde olmadığını düşünür. Benimsediği laiklik anlayışı ise dinsizlik değildir. “... laikliği dinsizlik olarak kabullenmek, iki aşırı kanadın bunda da birleştikleri bir noktadır. Uçlardan birisi ateizmi yeğleyen, başka bir deyimle, dine cephe alan sözde devrimcilerdir. Bunlar din psikolojisi ve sosyolojisine gözlerini kapamış, dini bir ortaçağ kurumu olarak gösteren ya da daha ileri giderek, dinin bir afyon olduğunu belletmeyi amaç edinenlerdir. Bunların telkin ve tesir alanı nispeten sınırlıdır. ... diğer bölümün etki alanı ise çok daha yaygındır. Çünkü bunlar laik cumhuriyet rejimine alternatif olarak şeriat rejimi getirmek isterler. ... Bu kesimin çoğunluğu bilgisiz ve bilinçsiz olup bir takım yöneticinin güdümündedir.”¹⁶⁴ Buna karşın Atatürk içtenlikli gerçek bir inanan kişidir.¹⁶⁵ Bu yönleriyle de Atatürkçülük bir öğreti olarak kabul edilmelidir. “Özellikle toplumsal alanda geçirdiğimiz çeşitli bunalımlara karşın, Atatürk’ün yoluna döndüğü takdirde, sağlanacak zafer ve başarılar Türk ulusunu kalkındırarak ve mutlu kılacaktır.”¹⁶⁶

Bunların yanında Atatürk, Türk Ulusunda zaten var olan ulus-ordu işbirliğini başarıyla yürütmüştür.¹⁶⁷ Bunu da katıldığı savaşlarda gösterdiği hesaplı cesareti¹⁶⁸, üstün komutanlık özellikleri¹⁶⁹ ve düşünce ve devrimlerindeki ödün vermezliğiyle başarır.¹⁷⁰ Bu özellikleriyle ilgili dergideki şu sözler genel görüşü yansıtmaları açısından önemlidir: Komutanlığıyla ilgili “Büyük komutan Atatürk! Hala başkomutanı olduğun ve kuvvetli iradenle yönlendirdiğin Türk ordusu, ilkelerini ve Türkiye Cumhuriyetini iç ve dış düşmanlara karşı kollamak ve korumak için dimdik ayakta ve görevi başında bulunmaktadır. Sen rahat uyu.”¹⁷¹ Devrimlerle ilgili ise “Elbette burada Mustafa Kemal’in ‘devrim sürüyor’ demesi özde sürüyor, uygulamada ise devrimsel bir evrim yürüyecek demektir. Yoksa devrim üstüne devrim yapılmayacağı doğaldır”¹⁷² Yine bu sayıda Atatürk’ün Çanakkale ve Trablusgarp

¹⁶³ Hüsamettin Ünsal, “Atatürk ve Millî Eğitim”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.277, Mart 1981, s.106-116.

¹⁶⁴ *Neda Armaner, “Atatürk’ün Din Anlayışı”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 277, Mart 1981, s.63-64.

¹⁶⁵ *Armaner, *a.g.m.*, s.61-64.

¹⁶⁶ Akçakayalıoğlu, “Atatürkten Düşünceler İle Bazı Anılar”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.277, Mart 1981, s.89-92.

¹⁶⁷ Çeliker, “Atatürk ve Ulus-Ordu İşbirliği”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.277, Mart 1981, s.72-81.

¹⁶⁸ Hüseyin Işık, “Atatürk’ün Cesareti”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.277, Mart 1981, s.20-42.

¹⁶⁹ Abdullah Kuloğlu, “Atatürk ve Komutanlık”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.277, Mart 1981, s.43-60.

¹⁷⁰ Celal Erikan, “Atatürk’te Ödün Vermezlik”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.277, Mart 1981, s.65-71.

¹⁷¹ Kuloğlu, “Atatürk ve...”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, s.60.

¹⁷² Erikan, “Atatürk’te...”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, s.67.

savaşlarındaki başarıları ve uygulamalarından bahsedilir.¹⁷³ Bu sayının özünde Atatürk'ü anmak ve yapılan askeri müdahalenin Atatürkçülüğe dayandırılarak meşru kılınmasına destek vermek olduğu söylenebilir. Dergideki Atatürkçülüğün bir öğreti olma vurgusu daha önceki sayılarda belirtilmeyen bir husustur. Doğumunun 100'üncü yılı kutlamaları etkinlikleriyle ilgili herhangi bir bilgi ya da habere rastlanmadığı gibi, 1981 yılı içinde yayınlanan diğer 3 sayıda da yer almaz. Bu etkinliklerle ilgili haberlerin, değerlendirilebilmesi için daha sonraki yılların sayılarının incelenmesi gerekebilir.

Daha sonra yayınlanan iki sayıda da; kendisinin medeni cesareti ve kültür politikası, Balkan Savaşıyla ilgili düşünceleri, cumhuriyetin kıymeti ve Türk'ün batı uygarlığıyla münasebetleri kapsamında Atatürk'ten bahsedilir. Atatürk genç rütbelerinde dahi hazırladığı askeri planlarda¹⁷⁴ ve diğer konularda medeni cesaret sahibidir. Bu özelliği ile *“bizi iyiye, güzele, doğruya yöneltmiştir.”*¹⁷⁵ Eserlerinden en büyüğü ise TSK'nın en büyük koruyucusu olduğu cumhuriyettir. *“12 Eylülde Türk Silahlı Kuvvetleri bu teyidi yerine getirme gereği duymuş, cumhuriyete bekçiliğini, o emanete el sürdürmeyeceğini, milletin iradesi, milletin isteği olarak cumhuriyeti korumak ve kollamak görevini yerine getirmek suretiyle hainlere, cihana göstermiştir.”*¹⁷⁶ Ayrıca Atatürk, bir sentez olan uygarlığın ilkelerini de kendisi belirler. Batı ile olan bu uygarlık sentezinin gelişmesinde de 12 Eylül'ün payı olacaktır. *“12 Eylül Atatürk'ün akılcı ve aydınlık yolunu düşünce, kültür ve kurumları ile tekrar uygulamaya koyan, batı uygarlığı ile sentezin tıkanma yolunu açan bir hareket olacaktır.”*¹⁷⁷ Bu konuda ise Türk Tarih ve Dil Kurumları önemlidir.¹⁷⁸ Görüldüğü üzere bu tür yazılar diğer sayılarda da aynı anlayışla devam eder.

2) Milli Mücadele

Bu bölümü Atatürk konusundan farklı bir alt başlıkta inceleyeceğiz. Atatürk'ün şahsıyla ilgili yazılar bir önceki başlıkta ele alındığından doğrudan Milli Mücadeleyle ilgili olanları inceleyeceğiz. Milli Mücadele Dönemi ile ilgili yazıların sayısı özellikle 1963-1973 yılları ile

¹⁷³ Necati Ökse, “Atatürk Çanakkalede”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.277, Mart 1981, s.81-88 ve Hüseyin Kabasakal, “1911-1912 Trablusgarp Savaşında Atatürk”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.277, Mart 1981, s.93-105.

¹⁷⁴ Hüseyin Kabasakal, “1912-1913 Balkan Savaşında Mustafa Kemal”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.279, Eylül 1981, s.35-42.

¹⁷⁵ Hüseyin Işık, “Atatürkün Medeni Cesareti”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.278, Haziran 1981, s.1-15.

¹⁷⁶ *Tufan Alpat, “Cumhuriyete Selam”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.278, Haziran 1981, s.88.

¹⁷⁷ Suat İlhan, “Türkün Uygarlık Arayışı”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.279, Eylül 1981, s.62.

¹⁷⁸ İlhan, *a.g.m.*, s.54-62.

1977-1978 yılları arasında diğer dönemlere göre daha fazladır. 1950-1963 arasında bu dönemle doğrudan ilgili sadece bir yazı vardır. Tıpkı Atatürk konusunda olduğu gibi aynı sebeple bu konuya yer verilmediği söylenebilir. İşlenen konular arasında ise daha çok Milli Mücadele Döneminin kahramanlarına ve şehitlerine yer verilir. İlk yazı 1950 yılında yayınlanan Atatürk'ün 30 Ağustos 1924'te Meçhul Asker Anıtını açarken yaptığı konuşmasıyla ilgilidir.¹⁷⁹ Konuyla doğrudan ilgili olmayan 1963 öncesi başka bir yazıya göre ise II. Meşrutiyet Döneminde gelişen milli bilincin sonuçları görülmeden imzalanan Mondros Mütarekesi, bu bilincin kendini ümitsizliğe bırakmasına neden olmuştur.¹⁸⁰ Milli Mücadele anlatılırken özellikle Atatürk'ün maneviyatla ilgili sözleriyle desteklenir.¹⁸¹ Milli Mücadele “Orta Asya’da doğan bozkurtun, bağı yanık Anadolu yaylasında yeniden uyanışıdır.” Milli şuuru geliştirecek söylemlerin yoğun olarak kullanıldığı görülür. Bu dönemin anlatımında incelediğimiz dönemle zaman zaman bağlantılar kurulur. NATO özel sayılarının ilkinde milletler arası çerçevede barış için görev alma konusu Türklerin barışsever bir millet olduğuna örnektir.¹⁸²

1963 sonrası yazılarda Atatürk'ün komutanlık yönü üzerinde durularak, harbin seyri ve kahramanlarla ilgili yazılara ağırlık verilir, İzmir'in işgali ve harp sonrasındaki durumuna değinilir. Atatürk'ün komutanlık yönü ve harbin seyri incelenirken kuvvet mukayeseleri yapılır, gelişen durumlar tatbik krokileriyle desteklenerek anlatılır.¹⁸³ Atatürk sakin ve yerinde kararlarını harp öncesinde oynattığı harp oyunları ile da destekleyerek alır, mücadeleyi zeka ve azmi ile başarıyla sürdürür.¹⁸⁴

Üzerinde durulan başka bir konu ise İzmir'in işgali olayıdır. İzmir'in işgali ve sonrasındaki olaylarla ilgili Paris Barış Konferansı'nda alınan kararlar kurulan komisyondan bahsedilir. Bu komisyonun hazırladığı rapor Venizelos'un çabalarıyla yayınlanmaz ve işgal devam eder. Rapora göre işgalin meşru olmadığı sonucuna varılır, Türkler ise Yunanlara

¹⁷⁹ Mustafa Kemal Atatürk, “Atatürk Ağzından 30 Ağustos Zaferi”, **Ordu Dergisi**, sa.155, Eylül 1950, s.1.

¹⁸⁰ II. Meşrutiyet Dönemi'nde ortaya çıkan “milli” kavramı ve İttihat ve Terakki ile ilgili bilgi için bkz. Feroz Ahmad, **İttihat ve Terakki (1908-1914)**, Kaynak Yay., İstanbul, 2010, ve A. L. Macfie, **Osmanlı'nın Son Yılları 1908-1923**, Çeviren: Damla Acar-Funda Soysal, Kitap Yay., İstanbul, 2003. Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasal Partiler**, c.1. İletişim Yay., İstanbul, 2011.

¹⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Artuç, **Yeniden Doğuş: Türk Kurtuluş Savaşı**, Kastaş Yay., İstanbul, 2001.

¹⁸² Şemsi Gönenc, “İstiklal Savaşı”, **Ordu Dergisi**, sa. 181, Mart 1957, s. 18-35.

¹⁸³ “Başkomutanlık Meydan Muharebesi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.208, Aralık 1963, s.61-62. Ayrıca bu kuvvet mukayeselerinden biri için bkz. Sabahattin Selek, **Milli Mücadele 2**, Doğan Yay., İstanbul, 2011, s.221.

¹⁸⁴ Fevzi Akarçay, “İstiklal Savaşına Dair Bir Hatıra”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.6-10 ve Akarçay, “İstiklal Savaşına Ait Bir Hatıra”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.9-11.

verilen karşılıklardan dolayı haksız bulunur.¹⁸⁵ Yine İzmir ile ilgili 9 Nisan 1965'te ABD'de yayınlanan *Time* dergisinde İzmir'i Türklerin yaktığı ve bu esnada 100.000 Rum ve Ermeni'nin öldüğünü iddia eden bir yazıya karşılık, olayları yaşayan biri olarak Emekli Tümgeneral Lütfü Güvenç¹⁸⁶ bu iddialara yanıt verir. Buna göre; takip hareketından sonra kaçamayan Rumlar, Türklerin intikam hislerinden korunabilmek için bir kampa alınır; yiyecek ve içecek ihtiyaçlarının giderilmesi için çevredeki askeri birliklerin yemek istihkakından bile kesilerek kendilerine verilir. Büyük devletlerin konsoloslukları ile kurulan temaslarla bu Rumlar, Yunan gemileri ile Yunanistan'a planlı bir şekilde taşınırlar. Sayıları 263.000 olarak ifade edilen Rumlarla ilgili en yakın şahitler İzmir'deki ABD Konsolosluğu çalışanlarıdır. İddia delillere dayanmaz ve bu taşınmaya ait belgeler ABD Konsolosluğu'ndadır.¹⁸⁷ Kıbrıs sorununa paralel olarak bu tür yazıların devam ettiği görülür.

Dönemin kahramanlarından, Üç Şehitler Tepesi'nde şehit olan üç subayın emir komutasında tarihte ilk dipçik hücumu icra edilir.¹⁸⁸ Fehmi Tınaztepe¹⁸⁹ ve Antep Savunmasında şehit olan Şahin Bey'den bahsedilerek onun özellikle cesaret, azim, fedakarlık, soğukkanlılık, planlı hareket etmesi, zor anlarda astlarının yanında olması, sağlam karakteri, sorumluluktan çekinmemesi, astlarını iyi tanması, kabiliyete göre görevler vermesi ve manevi yönünün güçlü olması örneklerle anlatılır. Adına türküler ve şiirler yazılır. İsmi Gaziantep'in en işlek caddesine verilir.¹⁹⁰

SKD'nin 242'nci sayısı 30 Ağustos Zaferi'nin¹⁹¹ 50. Yıldönümü anısına özel sayı olarak çıkarılır. Bu dergide çıkarılan dört özel sayıdan biridir. Kapak resmi olarak Atatürk'ün Kocatepe'deki fotoğrafı konulmuştur. Giriş bölümünde Gençliğe Hitabe, Atatürk'ün mareşal üniformalı resmi, Cumhurbaşkanı Sunay, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tağmaç'ın ve ayrıca Büyük Taarruza katılan tümen ve daha üst birlik komutanlarının fotoğrafları yer alır.¹⁹²

¹⁸⁵ Önderin, "İzmir'in 1919 Yılında Yunanlılar Tarafından İşgalinin Bir Müttefik Gözü İle İncelenmesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.64-71. Ayrıca bu komisyonun Türk üyesi Yarbay Kadri Bey'in komisyona sunduğu rapordan kesitler için bkz. "İzmir Faciasına Ait Türk Raporu", **İstiklal Harbi Gazetesi**, 11 Ekim 1919, sa.131, s.2.(Karşıyaka Belediyesi tarafından Yeni Türk Harfleriyle bastırılmış hali)

¹⁸⁶ Emekli general. Harp Tarihi Dairesi başkanlarındandır. www.ttk.org.tr/index.php?Page=Yayinlar&KitapNo=905 (28.06.2012)

¹⁸⁷ Lütfü Güvenç, "İzmir'in Kurtuluş Günlerine Ait Gerçekler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.214, Haziran 1965, s.64-65.

¹⁸⁸ Harp Tarihi Daire Başkanlığı, "Üç Şehitler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.214, Haziran 1965, s.59-63. Dipçik hücumu tıpkı süngü hücumunda olduğu gibi silahların omuza gelen kısımlarıyla düşmana mermi atmadan vurmak suretiyle yapılan bir çeşit taarruz biçimidir.

¹⁸⁹ Güvenç, "Yeni Kuşaklara Örnek Bir Kahraman Fehmi TINAZTEPE", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.214, Haziran 1965, s.66-71.

¹⁹⁰ Harp Tarihi Daire Başkanlığı, "Şahin Bey'in Şehid Olması", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.216, Aralık 1965, s.83-84.

¹⁹¹ Taarruzun gün gün seyri ile ilgili bilgi için bkz. İbrahim Artuç, **Büyük Taarruz**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1986.

¹⁹² "30 Ağustos Zaferine Doğru", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.242, Haziran 1972, s.2.

Bu sayıda en çok üzerinde durulan konu taarruzun gün gün seyridir.¹⁹³ Bundan başka taarruza katılan komutanlara¹⁹⁴, Atatürk'ün taarruzu anlatımına¹⁹⁵, 30 Ağustos Zaferi sonrası Atatürk ile BMM arasındaki bir yazışmaya ve Atatürk'ün 13 Eylül 1922' de "*Büyük, Asil Türk Milletine*" başlıklı mesajına yer verilir.¹⁹⁶

Denizcilikle ilgili olarak 1920'de donanmanın, BMM tarafından güçlendirilmeye başlanması ile İstiklal Harbi'nde özellikle malzeme sevkiyatı alanında büyük faydalar sağlanır. Bu deniz gücüne halkın şahsi tekneleri de katılarak, bu güç Ege'den ziyade Karadeniz'de etkili olarak kullanılır.¹⁹⁷ Havacılıkla ilgili olarak ise Türk uçakları takip hareketinde propaganda faaliyetlerinde de kullanılır.¹⁹⁸ Yapılan kuvvet mukayesesinde ise Mili Mücadele boyunca sadece sayıca kılıçta üstün olduğumuz görülür.¹⁹⁹ Ayrıca okuyucuya kronolojik bilgiler de sunulur.²⁰⁰ Yenilen Yunan ordusuna da değinilerek; Rum çeteleri, Yunanların bıraktığı malzemeler ve masum insanların şehit edilmesi ve kadınların ırzına geçilmesi ile ilgili fotoğraflar ve yorumlara yer verilir.²⁰¹

Zaferle ilgili iç ve dış basından da yazılar aktarılır. *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*'nden alıntılanan dış basınla ilgili bir yazıda "*Tarihin Büyük Adamı*" olarak görülen Mustafa Kemal Paşa'nın liderliği, Alman yazar Sellendorf'a ait "*Almanya'dan Bir Seda*" başlıklı yazıda da Türk Milletinin kahramanlıkları övülür. Yunanlı yazar Vahidiz'e ait "*Yunan Felaketi*" adlı yazıda ise Yunanlıların Büyük Taarruz'dan önce morallerinin bozuk olduğuna dikkat çekilir.²⁰² Halide Edip'in 8 Eylül 1921'de *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*'nde yayınlanan kahramanlık menkıbesi şeklindeki yazısına da yer verilerek, Milli Mücadele sürecinin bir anı anlatılır. "*Başkumandan, ayakta arkasında geniş bir pelerin, uzaklara bakıyor. İsmet Paşa daha iyi dinlemek için başını telefona eğmiş.*"²⁰³ Aka Gündüz'ün *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*ndeki 10 Ocak 1922 tarihli yazısı da aktarılarak şehitlerin gıyabında bir anneye

¹⁹³ "30 Ağustos Zaferine Doğru", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.7-56.

¹⁹⁴ "Bati Cephesinde Büyük Taarruza Katılan Komutanlar", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.57-61.

¹⁹⁵ Atatürk, "Atatürk 30 Ağustos'u Anlatıyor", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.63-68.

¹⁹⁶ "Tarihi Belgeler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.69-70. Bu yazının tam metni için bkz. Atatürk Araştırma Merkezi, *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, TTK, Ankara, 1991, s.482-483. Yalnız bu eserdeki yazının başlığıyla dergideki başlık farklıdır. Dergide "*Büyük, Asil Türk Milletine*" şeklindeyken, bu eserde "*Asil Türk Milleti*" şeklindedir.

¹⁹⁷ *Saim Besbelli, "İstiklal Harbinde Deniz Hareketlerimize Kısa Bir Bakış", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.71-72.

¹⁹⁸ Ahmet Bilginsoy, "İstiklal Harbinde Türk Havacılığı", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.73-74.

¹⁹⁹ "İstiklal Savaşında Türk ve Yunan Kuvvetlerinin Mukayesesini", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.75.

²⁰⁰ "İstiklal Savaşı Kronolojisi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.76-81. Daha ayrıntılı bir kronoloji çalışması için bkz. Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi(1918-1938)*, TTK, Ankara, 2000.

²⁰¹ "Yenilenler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.82-83.

²⁰² "Dış Basından Belgeler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.84-85.

²⁰³ *Halide Edip Adivar, "Duatepe", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.92.

seslenilir.” *Anafartalar’da mezarsız kalan son oğlunun bıraktığı son ve tek berküzardan*²⁰⁴ *haber ister misin?*”²⁰⁵ Aynı yazıda cephedeki kahramanlıklara da değinilir.

Zaferin sahipleri olarak görülen Atatürk ve Türk askerine ait cephedeki fotoğraflara yer verilir.²⁰⁶ Dergide iki süvari bölüğü ile Büyük Taarruz’da düşman gerisinde önemli kahramanlıklar göstererek şehit olan Yüzbaşı Şekip²⁰⁷ ve diğer kahramanlıkları anlatan şiirler de yer alır. Bunlardan bir tanesi ise şöyledir:

30 Ağustoslara

“ Tarih divit kalem ile değil, kanla yazılır
Gönüllere sığmayan bir imanla yazılır

.....
Sustu sandılar oysa, her gönül bir el olduk
Çığ olduk doruklarda ovalarda sel olduk”²⁰⁸

30 Ağustos Zaferinden önceki meydan muharebeleri, öncesi, sırası ve sonrasıyla özetlenerek anlatılır.²⁰⁹ Bu zaferleri kazanan ordunun, bu dönemki durumlarına da değinilerek kara, hava ve deniz kuvvetleri tören geçişi yaparken, uçaklar ve gemilerin ise hareket halinde fotoğrafları yayınlanır. Gelişmişlik derecesinin anlatılmak istendiği söylenebilir.²¹⁰ Gelecekte ise savaşı silahların değil insanların kazanacağına dikkat çekilirken, Türk subayları elde nasıl silahlar bulunursa bulunsun kazanma inancında olmalıdır. Bu sayının sonunda ise Gençliğin Atatürk’e cevabı yayınlanır. Böylece Gençliğe Hitabe ile başlayan özel sayı geçmiş, gelecek ve bugün temaları verilerek Gençliğin Atatürk’e Cevabı ile son bulur.²¹¹ Sayının düzen ve içerik olarak üzerinde özenle durulduğu söylenebilir

Özel sayıdan sonra ise Büyük Taarruzun sonuçlarına değinilir,²¹² Şahin Bey’e tekrar yer verilir.²¹³ Cumhuriyetin 50. yılıyla ilgili bir şiirin derginin 1972 Aralık sayısında varlığı ise bu konuda yapılacak kutlamaların hazırlık kapsamında değerlendirilebilir. Bu şiir şu şekildedir.

²⁰⁴ Bugünkü sözlükte *bergüzar* olarak geçmektedir. Anlamı anmak için verilen hatıra, armağan, yadigârdır. <http://tdkterim.gov.tr/bts/21.06.2012>

²⁰⁵ *Aka Gündüz, “İnönündekiler”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.97.

²⁰⁶ “Zaferin Sahipleri”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.86-87 ve Sadri Karakoyunlu, “30 Ağustos Zaferimizden Anılar”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.88-90.

²⁰⁷ Celal Aras, “Kahraman Yüzbaşı Şekip”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.95.

²⁰⁸ Sadettin Kaplan, “30 Ağustoslara”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.91.

²⁰⁹ “Büyük Türk Zaferleri” *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.100-104.

²¹⁰ “Bugünkü Türk Ordusu”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.105-108.

²¹¹ Demirel, “Gelecek 30 Ağustoslar İçin”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.242, Haziran 1972, s.109-110.

²¹² Sermet Gökdeniz, “Büyük Taarruz”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.243, Eylül 1972, s.68-70.

²¹³ “Antebe Ne Yüzle Dönerim”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.244, Aralık 1972, s.72-75.

*“Ankara başkent oldu, Atam Cumhurbaşkanını,
Egemenlik ulusun, Bayrak onun alkını.
Yarım asra ulaştı, ak rejim Cumhuriyet,
Yaşasın Türk Ulusu, yaşasın Cumhuriyet.”²¹⁴*

Atatürk’ün hem BMM’nin başkanı hem de ordunun başkomutanı olmasından dolayı siyasi ve askeri açıdan uyum içinde olan Büyük Taarruz’da, plan yapılırken maneviyatın da düşünüldüğü görülür. Bu taarruzun imha azmi ile yapıldığına, ancak Sun-tzu’nun²¹⁵ düşmanın sıyrılıp kaçabileceği bir boşluk bırakma stratejisinin de uygulandığına işaret edilir.²¹⁶ Ayrıca Kahramanmaraş’ın kurtuluşuna değinilirken de hiçbir askeri destek alınmadan gerilla harbiyle kesin sonuç alınabileceğinin bir örneği olduğu söylenir.²¹⁷ Dergide muhtemelen bütünlük oluşturması düşüncesiyle Birinci Dünya Savaşı öncesi durum, Osmanlı Devleti’nin savaşa girmesi, Mütareke Dönemi askeri ve siyasi durumlarına yer verilir. Daha çok ordunun terhis sırasında silahların toplanmasına, yargılama ve sürgünlere değinilerek dönem aydınlatılmaya çalışılır. Ermeni ve Rum propagandaları ile, Atatürk’ün mücadeleyi başlattığı tarih olan 19 Mayıs 1919’un önemine değinilir.²¹⁸ Özellikle 19 Mayıs 1919 ile 23 Nisan 1920 arası dönemde Atatürk’ün çalışmaları sırasında yaşadığı maddi sıkıntılara da yer verilir.²¹⁹ Milli Mücadelenin her yönüyle ele alındığı pek çok yazıya yer veren dergide Mustafa Kemal Paşa’nın önderliğinde yürütülen bu kurtuluş destanının daha sonra yetişecek nesillere örnek olabilecek bir anlatım tarzıyla verilmesi anlamlıdır.

²¹⁴ Abdülkadir Çeliker, “Büyük Zafer ve Cumhuriyetin 50.Yıl Marşı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.244, Aralık 1972 s.79.

²¹⁵ Sunzi, (ya da Sun Zi, Sun-tzu, Sun Tse, Ssun-ds, Sun Tzu) MÖ 500’de Wu Devleti’nde (Şimdiki Çin) yaşamış ünlü Çinli general ve askeri teorisyendir. Savaş stratejisi üzerine yazdığı **Savaş Sanatı (Art of War)** adlı eseri dünyanın en eski askeri strateji ve uluslararası ilişkiler çalışması olarak bilinir. 13 bölümden oluşan kitabın, Çin’de Savaşan Beylikler Döneminde (MÖ 480 - MÖ 221) yazıldığı tahmin edilmektedir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Sun_Tzu (21.06.2012)

²¹⁶ Oğuz Turan, “Başkomutanlık Meydan Muharebesinin Stratejik Açısından Tetkiki”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.248, Aralık 1973 s.55-63.

²¹⁷ Zeki Doğdu , “Kahraman Maraş Nasıl Kurtuldu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257 Mart 1976, s.93-100.

²¹⁸ Işık, “İstiklal Savaşı Başlarken”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977 s.1-16.

²¹⁹ Demirel, “İstiklal Savaşı Başlarken II” ,**Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.263,Eylül 1977, s.7-27 ve Işık, “İstiklal Savaşı Başlarken III “, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.11-32. Atatürk’ün bu dönemki yazışmaları için bkz. Mustafa Onar, **Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları I**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1995 ve bu dönemin ayrıntılı bir anlatımı için bkz. Enver Behnan Şapolyo, **Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi**, Berkalp Kitabevi, Ankara, 1944, s.208-237.

Ç. İSMET İNÖNÜ

İncelediğimiz dönemin önemli askeri ve siyasi figürlerinden biri olan İsmet İnönü ile ilgili ilk yazı başbakanlığı döneminde yayınlanır. Dergide günlük siyaset ve partilerle ilgili bir dönem yazı yayınlamama hassasiyetine rağmen İsmet İnönü'nün Milli Mücadele kahramanı olması sebebiyle, kendisiyle ilgili güncel gelişmelerin de etkisiyle siyasi konularla ilgili de yazı yazıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Başbakan İsmet İnönü ilk yazıya göre Sakarya 62 Tatbikatını izler.²²⁰ İkinci olarak ise NATO ile olan ilişkiler çerçevesinde ülkeye gelen NATO Genel Sekreteri ve İnönü el ele fotoğraf çekilir ve fotoğrafın altında “*Allah ayırmasın*” yazılır.²²¹

Ayrıca 13 Şubat 1965'teki hükümet değişikliği nedeniyle Başbakan İsmet İnönü ve MSB İlhami Sancar görevi bıraktıkları için, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay'a birer mesaj gönderirler. İnönü ve Sancar çalıştıkları dönemdeki karşılıklı özveriye değinirken, Sunay ise verdiği cevaplarda İnönü'nün ihtilal sonrası kurulan demokratik bir hükümetin başbakanı olduğundan dolayı tarihi bir görev daha icra ettiğine, Sancar'ın ise gösterdiği kendileriyle işbirliği anlayışına değinerek teşekkür eder.²²²

İsmet İnönü'nün ölümünde cenaze töreninden fotoğraflarına yer verilerek onun, Atatürk'ün en çok güvendiği ve her dönem aranan ve fikri sorulan bir lider olduğu ifade edilir. İnönü'nün hatıralarından da yararlanılarak onun Atatürk'le uyumlu çalışmaları, başarıları ve kişiliği anlatılır. İnönü'nün ölümüne duyulan üzüntü ise “*Temiz mirasınızı korumaya, Türkiye Cumhuriyeti'ni korumaya and içiyoruz; müsterih yatın PAŞAM... Sana Ulu Tanrı'dan rahmet dilerim*”.²²³ şeklinde dile getirilir.

Cenaze kortejinde Harbiyeliler de vardır. Günümüzde Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'nın cumhurbaşkanlarının cenaze törenlerindeki görevini bu dönemde Harbiyelilerin yaptığı anlaşılır. Bu ölümle ilgili Genkur.Bşk. Orgeneral Semih Sancar yayınladığı mesajda İnönü'nün asker ve devlet adamı olarak gösterdiği başarılarından şöyle bahseder: “*Zaferlerinde*

²²⁰ “Fotoğraflarla Olaylar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.202, Haziran 1962, s.86-94.

²²¹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 210, Haziran 1964, s. 77-83.

²²² **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.103-109.

²²³ A.Mithat İnan, “Büyük Devlet Adamı İNÖNÜ”, sa.249, Mart 1974, s.70-88. Mustafa İsmet İnönü'nün askeri ve siyasi hayatıyla ilgili bkz. Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, (3 Cilt) Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

askeri dehasını bütün dünyaya ispatlamıştır. Akabinde Mudanya ve Lozan'da mükemmel bir komutan olduğu kadar, aynı üstün başarıyı bir devlet adamı olarak da göstermiştir'²²⁴

Enver Paşa ile ilgili yeni tarih kitaplarında daha tarafsız bilgiler olduğuna değinilerek Enver Paşa ve İsmet Paşa kişilik ve yönetim tarzı gibi konularda karşılaştırılır. Buna göre İsmet Paşa öğrenciliğinde çok zeki ve çalışkandır. Enver Paşa da çalışkan; fakat orta zekalı bir öğrencidir. Enver Paşa cesur ama stratejisi zayıftır. Çok dindardır. Orduyu gençleştirmiştir. İsmet Paşayı Enver , Cemal ve Mustafa Kemal Paşalar temkinliliğinden dolayı çok severler.²²⁵ Milli Mücadele yıllarıyla ilgili de dergide yer alan İnönü'nün, öncelikle Batı Cephesinde düzenli ordunun gerekliliğine inanmayan Çerkez Ethem'in direnişine karşı kararlı olduğu için, Atatürk'e bu konuda çok yardımı olduğuna değinilmektedir.²²⁶ Son olarak ölüm yıldönümü olması sebebiyle de hayatının anlatıldığı bir yazı yayınlanır. Buna göre İnönü İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'yi savaşa sokmayarak ülkeyi büyük felaketlerden kurtarmıştır.²²⁷

Önce komutan, daha sonra diplomat ve siyasetçi kimliğiyle Türk siyasi yaşamına büyük katkılar yapan liderlerden biri olarak İnönü dergideki yerini almıştır. Burada iktidarda olduğu veya olmadığı dönemlerde İnönü'nün sivil ve askeri erkan üzerinde etkisi olan bir şahsiyet oluşunun altını çizmek gerekir.

D. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ

Silahlı Kuvvetler tarihi ile ilgili ilk yazı 1957 yılındaki NATO Özel Sayısında yayınlanır, genel olarak teşkilat yapısı üzerinde durulur. Buna göre Mete Han, Cengiz Han ve Osmanlı dönemindeki ordu teşkilatlarına değinilir. Yeniçeriler ve Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu'ndan bahsedilerek eski ve yeni sistem karşılaştırılmaya çalışılır. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra yapılan yeniliklere bakıldığında, her savaştan sonra fark

²²⁴ Semih Sancar, "Aktüalite", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.249, s.90-91. Yine bu sayının kapağında İsmet İnönü'nün fotoğrafı yer alır. Kapak fotoğrafı için bkz. Ek-12. Lozan Barış Konferansı'nın ilk toplantısındaki gündemlerle, barış anlaşması öncesi yapılan görüşmeler ve anlaşmanın tutanak ve belgeleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Seha Meray, **Lozan Barış Konferansı-Tutanaklar-Belgeler**, (8 Kitap), Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2001.

²²⁵ İbrahim Akkaya, "Enver ve İsmet Paşalar Üzerine Duygu ve Düşünceler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.261, Mart 1977, s.42-49.

²²⁶ Abdullah Kuloğlu, "Kurtuluş Savaşında Düzenli Ordu Kurulmasında İsmet İnönü'nün Rolü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.18-26. Ayrıca bu konuyla ilgili bkz. Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, (C.1), Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s.159-164.

²²⁷ Cüneyt Özark, "İsmet İnönü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 280, Aralık 1981, s.56-65.

edilen eksikliklerin mutlaka giderilmeye çalışıldığı görülür. Alman etkisi ile kuruluş, taktik ve teknik açıdan görülen gelişmelere değinilir, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce asker sayısı arttırılır, teknik olarak da ordu ABD silah ve malzemesi ile donatılır.²²⁸ Ordunun Osmanlı döneminde çağının gerisinde kaldığı yönünde herhangi bir fikre rastlanmaz.

Hava Kuvvetleri ve özellikle Jandarma'nın kuruluş yıldönümlerine daha fazla haberler kısmında yer verilirken, KKK kuruluşuyla ilgili ilk tören 1967 yılında yapılır. 1961'deki ellerinde uçak maketleri ve bayraklar olan çocukların konu edildiği kutlama törenleriyle ilgili haberlerle başlayıp²²⁹, kutlamalarla ilgili yazı veya haberler zaman zaman dergide yer alır.²³⁰ 1965'teki bir yazıya göre ise 1922-1939 yıllarında Balkan devletleri içinde en güçlü hava kuvvetleri Türk Hava Kuvvetleri'dir. Atatürk'ün "*yarının en büyük tehditleri semalardan gelecektir.*" sözü ile de havacılığın önemine vurgu yapılır. Hava Kuvvetleri bu dönemde büyük bir disiplin içinde görevlerini yapmaya devam eder.²³¹

Dergiden, kuvvet komutanlıklarının kuruluş yıldönümü tarihlerinin zamanla farklı olarak kutlandığı anlaşılır. KKK kuruluş yıldönümü kutlaması tarihiyle ilgili 1966'daki bir haberde tarih verilmezken,²³² 1967 ve 1968'deki sayılarda 28 Haziran 1363²³³, 1970'teki bir yazıda 26 Ağustos 1071, 1976'da gün belirtilmemekle birlikte MÖ 209, 1978'de ise MÖ 26 Ağustos 209 olarak kabul edilir. Deniz Kuvvetlerinde ise kuruluşun 1970'te 1538, 1978'de 1090 olarak alınması istenir. Jandarma'nın kuruluşu ise 1970'te 1839 olarak benimsenir. Bu konuda farklı fikirler olmasına rağmen bu durumun 1978'de de aynı şekilde devam ettiği görülür.²³⁴

Ordunun eğitiminin yükseltilmesi çabalarıyla ilgili de Osmanlı döneminde İngilizlerden eğitim için ekipler istenerek gönderildiğine, bu ekiplerin komuta etme isteğine karşı çıkıldığına ve gönderilen ekiplerdeki subayların genç ve tecrübesiz olmasından dolayı bu

²²⁸ İhsan Ilgar, "Tarih Boyunca Türk Ordusu", **Ordu Dergisi**, sa.181, Mart 1957, s.1-17.

²²⁹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa 199-200, Aralık 1961, s.62-73

²³⁰ Ayrıca ABD tarafından törenle Türkiye'ye F-104 savaş uçakları teslim edilmiştir. **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.206, Haziran 1963, s.87-89, "Fotoğraflarla Olaylar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 202, Haziran 1962, s.86-94, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.206, Haziran 1963, s.87-89, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, Giriş Kısmı ve s.1-2 ve "Fotoğraflarla Olaylar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.155-164.

²³¹ "Hava Kuvvetlerinin 54. Yılı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 214, Haziran 1965, s. 97.

²³² "Fotoğraflarla Olaylar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.155-164. Tarih verilmemekle birlikte, derginin Eylül Sayısı olması sebebiyle bu kutlamanın haziran, temmuz veya ağustos ayları içerisinde yapıldığı görülür.

²³³ "Aktüalite", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Eylül 1968, Son Kısım.

²³⁴ "Kara Kuvvetlerinin Kuruluş Yıldönümü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.223, Eylül 1967, s. belirtilmemiştir ve Haydar Topçak, "Türklerde Ordu Örgütünün Kuruluşu Hakkındaki Görüş ve Düşünceler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.233, Mart 1970, s.33-41, "Kara Kuvvetleri Komutanlığı Görevinin Devredilmesi Töreni", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976, Giriş Kısmı ve ayrıca İ.Ethem Tiryakioğlu, "Ağustos Ayı ve Silahlı Kuvvetler Günü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.268, Aralık 1978, s.15-19.

desteğin verilmesinde başarısız olunduğuna temas edilir. Bu dönemde eğitim alanında Avrupa'dan yardım istenmesine rağmen İngilizlerin emir-komuta etmesi istenmediği anlatılır.²³⁵

Dergide askerlik sistemiyle ilgili yazılara da rastlanır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ordularında kuvvet indirimine giden ülkelerden etkilenildiği düşünülebilir. 1952'deki bir yazıdan profesyonel-zorunlu askerlik sistemi hakkında tartışmalar olduğu anlaşılır.²³⁶ Profesyonel ordu sisteminde topyekün harbin sağlanması için yetişmiş yedek personel bulunamayacaktır. İkinci Dünya Savaşı'nda mecburi askerlik sistemini uygulayan devletler savaşta daha başarılı olmuşlardır. Her iki sistemin de sefer kuvvetlerinin hazırlığı, ekonomik konular ve uzmanlaşma alanında fayda ve mahsurları vardır; sefer kuvvetlerinin teşkilinde ve ekonomik açıdan mecburi askerlik, uzmanlaşma açısından ücretli askerlik sistemi daha mantıklıdır; ancak dönemin şartları gereği mecburi askerlik sistemi daha uygun bulunur.²³⁷

Dünyada ilk daimi ordunun Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde kurulduğuna değinilerek konunun tarihsel gelişimi üzerinde durulur. Silahlı Kuvvetlerde gelişme çabalarının görüldüğü dönemde 1972'den itibaren uygulamaya konan Reorganizasyon ve Modernizasyon Planı ile gelişimine devam ettiğine, yerli silah ve malzeme üretiminin yanı sıra toplumsal görevlerini de sürdürdüğüne dikkat çekilir.²³⁸

Bu bağlamda Kıbrıs Barış Harekati'nin hemen öncesinde; uzun süren barış zamanlarında halkın ordusuna mesafeli davranmasından dolayı, ordu-halk kaynaşmasını sağlamak için bu güç sosyal konularda kullanılabilir. Fransız yazara göre sosyal konular ise çevre düzeni, çevre temizliği gibi faaliyetlerdir. Aynı zamanda bu rolden dolayı subayların yöneticilik anlayışı gelişebilir.²³⁹ Kore Harbi'nden sonraki barış döneminden dolayı sosyal rol üstlenme gereği duyulduğundan böyle bir yazının tercüme edilerek yayımlandığı düşünülebilir. Silahlı Kuvvetlerde müziğe de değinilerek, mehter ve bandolar hakkında bilgiler verilir. Bu müzik

²³⁵ Yılmaz Altuğ, "1836 ve 1838'de Türkiye'ye Yollanan İngiliz Askeri Misyonları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.214, Haziran 1965, s.55-56.

²³⁶ Bu noktada DP iktidara geldikten sonra 8 Kasım 1952'de Savunma Bakanlığına atanan eski Albay Seyfi Kurtbek'in orduyu ıslah projesi kapsamındaki fikirlerinden ve çabalarından etkilenildiği, ayrıca bu fikirlerin tartışılmasında NATO'ya üye oluşun da etkisinin olduğu söylenebilir. Seyfi Kurtbek'in hazırladığı reform uygulamaları uygulanamamasına rağmen fikirlerinden etkilenildiğini de söyleyebiliriz. Konuyla ilgili bilgi için bkz. Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)**, Hil Yay., İstanbul, 2007, s.193-196. Kurtbek'in *SKD*'de daha çok askeri yazıları da mevcuttur. Bkz. 198 numaralı dipnot.

²³⁷ Cihat Akyol, "Meslek Ordusu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi** sa.175, Eylül 1955, s.82-91.

²³⁸ Cemal Enginsoy, "Türk Silahlı Kuvvetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.4-9.

²³⁹ M.Rouqvet, "Silahlı Kuvvetlerin Yeni Sosyal Rolü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.66-68.

teşkilatları moral kaynağıdır.²⁴⁰ 1978’de ATASE Başkanlığı Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığına bağlı olarak varlığını sürdüren mehtere ilk defa değinilir. Bu dönem mehterin daha önceki dönemlere göre daha etkin olduğu görülür.²⁴¹ Dergide teknik sınıflara da yer verilir. Gelişmenin sağlanabilmesi için personel kalitesinin yükseltilmesi ve yerli üretime önem verilmesi gerekir.²⁴² Bu teknik sınıflar bağlamında, özellikle Milli Mücadele yıllarında yapılan haritalar çok fayda sağladığı için, bu alanda emeği geçen bilim adamlarına da derginin 1970-1973 yılları arasındaki muhtelif sayılarda yer verilir. Mehmet Şevki²⁴³, Fatin Gökmel²⁴⁴, Abdurrahman Aygün²⁴⁵, Ömer Kadri Koray²⁴⁶ ve Kemalettin Yeşin’den²⁴⁷ bahsedilerek uzmanlık alanları ve hizmetleri anlatılır.

Kara havacılığına da yer verilen dergide, bu sınıfın tarihsel gelişimi üzerinde durulur. Buna göre 1948-1955 yılları arasında ABD yardımıyla ilk keşif uçakları Kara Kuvvetleri envanterine girer. Bu uçaklar top atışlarının gözetlenmesi amacıyla topçu havacılığında kullanılır. Bunun yanında 1958’de Kara Kuvvetleri Havacılık Okulu açılır. Kıbrıs Barış Harekati’nda kara havacılık unsurları kullanılır; tecrübelerden taarruz helikopterine ihtiyaç duyulduğu görülür. Gelişim için maddi olanaksızlıkların aşılması gerekir.²⁴⁸ Bu bağlamda Hava Kuvvetleri de Kıbrıs bunalımlarında yani 1964 ve 1974’te gücünü ispatlar.²⁴⁹

Diğer bir kuvvete bağlı olan donanma, Kıbrıs sorununun çözümü için yetersizdir. Bu düşünceye paralel olarak, yerli üretim düşüncesinin ağırlık kazanması ile daha önce yapılan hatalar bu yönde yorumlanır. Balkan, Birinci Dünya Savaşı, Türk-İtalyan Savaşının kaybedilmesinin nedenleri kuvvetli bir donanmaya sahip olunamadığındandır. İstiklal Savaşına ise bu savaşlardan kalan güçsüz bir donanma parçası ile girilir, daha çok sivil tekneler kullanılarak ikmal yönünden faydalanılır. Cumhuriyetin ilanından sonra kuvvetli bir donanma teşkili ihtiyacı için çalışmalar başlar. Teşkilat konusundaki hataların sebebi İstiklal

²⁴⁰ M.Karaağaç, “Türk Ordusunda Askeri Bandolar ve Tarihçesi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.214, Haziran 1965, s.17-21.

²⁴¹ Erendil, “Mehter”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.268, Aralık 1978, s.9-11.

²⁴² Lütfü Sel, “Kara Kuvvetleri Muhabere Sınıfının Tarihçesi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.1-6.

²⁴³ Kadri Tan, “Modern Türk Haritacılığı ve Kurucusu Korgeneral Mehmet Şevki”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.234, Haziran 1970, s.63-70

²⁴⁴ Tan, “Türk Haritacılığına Hizmet Eden İlim Adamları Prof. Fatin GÖKMEN(Fatin Hoca)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.236, Aralık 1970, s.51-52.

²⁴⁵ Tan, “Türk Haritacılığına Hizmet Eden İlim Adamları ve Astronom General Abdurrahman Aygün”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.33.

²⁴⁶ Tan, “Türk Haritacılığına Hizmet Eden İlim Adamları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.239, Eylül 1971, s.71-72.

²⁴⁷ Tan, “Türk Haritacılığına Hizmet Eden İlim Adamları-Haritacı ve Geodezi Uzmanı General Kemalettin Yeşin”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.246, Haziran 1973, s.110-111.

²⁴⁸ Ersin Yılmaz, “Kara Kuvvetleri Havacılığı ve Tarihsel Gelişimi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.49-54.

²⁴⁹ Bilal Başar, “Hava Kuvvetlerinin Dünü Bugünü Yarını”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.280, Eylül 1981, s.50-55.

Savaşı'ndan muzaffer olarak çıkan kara kuvvetleri generallerinin konu hakkındaki bilgisizliğidir.²⁵⁰

Donanma, İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde toplamda 60 parçadan oluşur, 1965'e kadar dışarıdan alınan gemilerle güçlendirilmeye çalışılır.²⁵¹ Deniz Kuvvetlerini yenileştirme çabaları arasında 1965'te Koçhisar Karakol²⁵² ve 4 Kasım 1973'te TCG Çanakkale ve TCG 2'nci İnönü denizaltılarının katıldığına dair haberlere yer verilir.²⁵³ Donanmanın güçlendirilmesine yönelik çalışmaların fikri düzeyde de arttığı konuyla ilgili yazıların varlığından anlaşılabilir.

Silahlı Kuvvetlerin tarihi gelişimiyle ilgili bilgilerden sonra tarihi gelişimin seyrinde önemli yeri olan dönemin güncel gelişmeleriyle ilgili bilgi vermek yerinde olacaktır. Türkiye yüz ölçümünün % 98'i, sınır ve kıyılar da dahil olmak üzere bu dönemde jandarmanın sorumluluğundadır. 1962'deki verilere göre suçluların tamamına yakını jandarma tarafından yakalanır. Yazıda jandarmanın zor şartlarda görev yaptığı vurgulanır. Kuruluş yıldönümü kutlamalarından fotoğraflar yayınlanır.²⁵⁴ Yine bu kutlamalar kapsamında Jandarma Genel Komutanı Korgeneral Fikret Esen, Ankara Radyosu aracılığı ile teşkilata bir mesaj gönderir. Mesajında özellikle zor şartlarda her türlü görevi yapmaya devam edeceklerini ve ilan edilen kültür seferberliğine de yardımcı olacaklarını vurgular.²⁵⁵

1956 yılında jandarmaya hudut, kıyı ve karasuları emniyeti görevi verilir. Jandarmanın mülki olarak suç işlenmesini engellemek, adli olarak suç işlendikten sonra takibat yapmak ve askeri olarak da yurt savunmasını yapmak görevleri vardır. İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Disiplin yönünden ise askeri makamlara bağlıdır.²⁵⁶ 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'yla jandarma, mülki amirlere bağlı olduğundan, bu mülki amirlerin tecrübesizliği ve jandarma komutanının tecrübesinin sorun yarattığına ilişkin çekinceler yer alır. Bu kanuna göre Silahlı Kuvvetler mensupları siyasi kişilerin elinde bulunmaktadır. Bu durumdan, Silahlı Kuvvetler mensuplarının siyasi işlere karışma ihtimalinden dolayı bu konudan doğanisteksizlik göze

²⁵⁰ Büyüktuğrul, "Yakın Tarihte Donanmamız", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.213, Mart 1965, s.58-63.

²⁵¹ Sermet Gökdeniz, "Son Yüzyılda Donanmamız", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.214, Haziran 1965, s.27-30.

²⁵² "Fotoğraf ve Karikatürler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 214, Haziran 1965, s. 98-101.

²⁵³ "Aktüalite", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.249, s.92-94, 99-100.

²⁵⁴ Hayrettin Tulunay, "Jandarmamızın 117. Kuruluş Yılı", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.204-205, Mart 1963, s.30-32 ve s.51-57.

²⁵⁵ Esen, "Jandarma Genel Komutanı Korgeneral Fikret Esen'in Ankara Radyosu Aracılığı İle Teşkilata Mesajı", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.204-205, Mart 1963, s.29. MBK'nin aldığı kararlardan biri de yurt genelinde bir eğitim ve kültür seferberliği uygulamasıdır. Feroz Ahmad- Bedia Turgay, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976, s.220 ve Feroz Ahmad, *Demokrosi Sürecinde...*, s.333.

²⁵⁶ Reşat Bilginul, "Dünkü ve Bugünkü Türk Jandarması", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.218, Haziran 1966, s.75-82.

çarpar.²⁵⁷ Burada asker şahısların sivil şahıslardan emir almasının istenmiyor olduğunu çıkarsamak mümkündür.

Sağlanacak imkanlarla zor şartlarda görev yapan jandarma çağa ayak uydurabilecektir. Bu kapsamda, karakol sayısı azaltılmalı, seyyar birimler motorlu ve helikopterli hale getirilmeli, silah ve teçhizatı yenilenmeli, doğrudan Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlanmalı, trafik ve turist rehberliği konusunda eğitim verilmeli ve telsizle haberleşme yaygınlaştırılmalıdır.²⁵⁸ Dönemin uygulanan Ceza Kanunu'nun çok iyi bilinmesi, erlerin dahi bu kanun hakkında geniş bilgilere sahip olması gerekir.²⁵⁹ Jandarma komando birliklerinin teşkili güvenlik ihtiyaçlarından dolayı iyi bir gelişmedir ve özellikle eşkıya ile mücadele alanında çok fayda sağlayacaktır.²⁶⁰ Bu bölükler 1963'te İzmir Foça'da açılan Jandarma Komando Okulundan yetişen askerlerden teşkil olunmaktadır.²⁶¹ Gelişmeden duyulan memnuniyetin anlatılmak istendiği söylenebilir. Bu okul halen faaliyetlerine devam etmektedir.

Jandarma komando birliklerinin teşkili sürecine yer verilmeye devam edilir. Çok dağınık konuşlanma yerine, olaylara müdahale için toplu halde teşkilatlanma yapıldığı anlaşılır, daha önceki bir yazıda sunulan bu fikrin benimsendiği görülür.²⁶² Ayrıca gelişen teknolojiye paralel olarak telsiz sistemiyle haberleşme ve kriminal büroların oluşturulması çalışmalarına devam edilir.²⁶³ Halkla iç içe çalışan jandarmanın, özellikle halkı tanımaya gayret etmesi gerekir, böylelikle halkın güveni kazanılabilir. Son birkaç sene içinde gelişmeye başlayan halkla ilişkiler yöntemlerinin jandarmada da uygulanması ve halkla ilişkiler konusunda özellikle jandarma personelinin yetiştirilmesi istenir.²⁶⁴ Böylece Türkiye'de yeni yeni ilgilenilmeye başlanan halkla ilişkiler konusu iyi takip edilir, gelişime ayak uydurulmaya çalışılır. Bu dönemde modern araçlara sahip jandarma toplu bölükleri kurulur, Kara Kuvvetleri yapısına benzeme gayretleri sarf edilir. Daha önce yazılan²⁶⁵ bir yazının fikir

²⁵⁷ Harun Bayrak, "5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun Muvacehesinde Bugünkü Türk Jandarması", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.141-150.

²⁵⁸ Hamdi Kızıncıkaya, "Çağımızın Jandarması Nasıl Olmalıdır", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.96-104.

²⁵⁹ M. Sait Günaç, "Türk Ceza Kanunu Muvacehesinde Jandarmanın Bugünkü Durumu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.105-106.

²⁶⁰ M.Kızılsu, "Jandarma Komando Faaliyetleri ve Önemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1967, s.36-41.

²⁶¹ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü**..., s.321.

²⁶² Bu yazı için bkz. Kızıncıkaya, "Çağımızın Jandarması Nasıl ...", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.96-104.

²⁶³ Mehmet Kırıl, "Türk Jandarması", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.10-15.

²⁶⁴ Güler, "Jandarmanın Halkla Münasebetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.233, Mart 1970, s. 59-62.

²⁶⁵ Kırıl, **a.g.m.**, sa.225, Mart 1968, s.10-15.

olarak hayata geçirilmeye başlandığı anlaşılır. Ancak karakolların sayılarının azaltılmasıyla ilgili bir gelişmeye yer verilmez.²⁶⁶

Dergide ordu-siyaset ilişkisine de yer verilir, 1956'da yayınlanan bir yazıda askerlerin devlet adamlarına dış siyasetin belirlenmesinde askeri durumu da değerlendirerek yardım etmesi gerektiği düşünülür.²⁶⁷ Ordu-siyaset ilişkisinde komutanların da bazı söylemlerine yer verilir. Bunlardan biri dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cemal Tural'ın bu görevi devralırkenki siyasetin dışında kalacağıyla ilgili sözüdür.²⁶⁸ Bundan başka ordunun günlük siyasetin dışında kalması gerekir. Günlük siyasetin içinde yer alan Yeniçeriler ve siyasi faaliyetleri tehlikeli olmaya başlayan İttihat ve Terakki Cemiyeti içerisindeki subaylar, bu konuya örnektir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ise ordu 1924'ten itibaren siyasetin dışında kalmış, devlet yönetimine ise son çare olarak 1960 ve 1971'de müdahale etmiş; ancak idare hemen sivil yönetime devredilmiş ve çerçeveleri çok iyi çizildiği için felakete yol açılmamıştır.²⁶⁹ Ordu-siyaset ilişkisi bir konu olarak konunun sakıncaları da düşünülerek çok fazla ele alınmaz. Ayrıca 1950'lerin yazılarına bakıldığında siyasetle ilgili konulara hiç değinilmediği görülür.

²⁶⁶ Dündar Konya, "Jandarmanın Tarihçesi ve Cumhuriyet Jandarması", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.88-91.

²⁶⁷ *Ringway, "Asker ve Devlet Adanı", **Ordu Dergisi**, sa.180, Aralık 1956, s.1-5.

²⁶⁸ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.218, Haziran 1966, Giriş Kısmı.

²⁶⁹ *Ahmet Mumcu, "Türk Tarihinde Ordu ve Siyaset", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.240, Aralık 1971, s.59-66.

II. BÖLÜM

SİLAHLI KUVVETLERİN MODERNLEŞME ÇABALARI

A.TAKTİK VE TEŞKİLAT

Çalışmamızda tamamen askeri bir konu olan, gelişen taktik düşünceler, *SKD*'de özellikle takip edilir. Bu taktik gelişmelerin, dönemin harp ve çatışmaları olan İkinci Dünya Savaşı, Kore Savaşı, Vietnam Savaşı ve Arap-İsrail Savaşlarından etkilenip, bir önceki savaştan sonra ortaya çıkan doktrinler üzerine gelişim sağlayarak bugüne kadar geldiği söylenebilir.²⁷⁰ 1960'ların ortalarına kadar olabilecek muhtemel bir üçüncü dünya savaşı, büyük ülkelerde dahi çekinceler yaratmıştır. İki kutuplu dünyada kutupların liderlerinin, birebir karşı karşıya gelmemeye özen gösterip, dolaylı yollarla genel bir savaşa yol açmadan *soğuk harp* yöntemiyle mücadele ettikleri bilinmektedir. Atom bombasının etkisinden doğan üstün yıkım gücüne olan güven, görüldüğü kadarıyla 1950'lerin sonunda azalmaya başlamış, nükleer harp anlayışının yerini tekrar konvansiyonel harp anlayışı almıştır. Özellikle gerilla harbi derginin gündeminde uzun bir süre yer alır. Kore Harbi'nden sonra nükleer harbin etkilerinden korunmak için daha çok ilgilenilen küçük ve hafif unsurlarla harp tekniği olan gerilla harbinin bütün incelediğimiz dönemde işlendiği görülür. Bu harp taktiği, özellikle Vietnam Savaşı sırasında daha çok incelenir.

Genel olarak dünya doktrin belirleme çalışmalarının dergide takip edildiği söylenebilir. Kendi doktrinini uygulayan bir ordu daha başarılı olacaktır.²⁷¹ Bu doktrinlerden dergide yer alanlardan biri zırhlı birlik hareketidir. Bu harekate mahsuben tanklarla ilgili fikirler verilir. Alman düşüncesine göre hızlı ve zırh kalınlığı normal tanklar üzerinde durulur. Sürat-zırh dengesinin sağlandığı tanklar dönemin ve geleceğin harpleri için gereklidir.²⁷² Buradan hareketle hızlı tanklar kadar derinlikte hareket kabiliyetinin devamı için iyi bir ikmal sisteminin de gerekli olduğunu söyleyebiliriz.

²⁷⁰ Bu savaşlarla ilgili siyasi gelişme ve sonuçlar için bkz. Armaoğlu, aynı eser.

²⁷¹ Seyfi Kurtbek, "Harp Doktrinleri", **Ordu Dergisi**, sa.155, Eylül 1950, s. 1-7.

²⁷² Kurtbek, "Tanklar Hakkında Alman Düşüncesi", **Ordu Dergisi**, sa.153, Mart 1950, s.1-9.

Bir başkası ise hava silahlarının, gece hareket kabiliyetinin artırıldığı, insansız hava araçlarının da kullanılacağı bir doktrindir. Amaç insan zayıyatını en aza indirmektir.²⁷³ Yine dönemin şartlarında Kore Harbi'nin devamı süresince de bazı yeni fikirler ortaya çıkmıştır. Tanksavar silahlarının zırhlara karşı üstün olduğu, tankların dönüşüm geçirerek hafif zırhlı personel taşıyıcı olarak kullanılacağı yönünde tahminler yapılır. Yine tankların nakli pahalıdır ve mürettebat için ayrılacak personel miktarı başka alanlarda değerlendirilebilecektir.²⁷⁴

İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarından olan, büyük kuvvetlerin süratle yer değiştirebilmesi için hava yoluyla personel ve malzeme nakliyatının önemini 1950'li yılların başlarında koruduğu görülür.²⁷⁵ Hava yolu ile taşımacılıkta helikopterlerden bahsedilmez. Nükleer harbin yıkıcılığından kaynaklanan zayıyat oranının arttırılması ve maddi kayıpların önlenmesi için, 1950'de biyolojik harbin daha uygun bir yöntem olduğu düşünölmeye başlanır. Bu taktiğin olumlu ve olumsuz yönleri araştırılarak okuyucu bilinçlendirilmeye çalışılır.²⁷⁶ 1955'te ise biyolojik silahların, masrafsız ve işgal sonrasında kullanılabilir sanayi tesislerinin yıkılmaması konusunda daha işe yarar olduğu için kullanılmasının üzerinde durulur.²⁷⁷ Dergide zehirli ve hastalık yapıcı gazlardan dolayı çekincenin 1958'de sürdüğü görülür.²⁷⁸ Gaz ve atomik silahlar karşılaştırılır. Savunma anlayışına uygun olmamasına rağmen iki kutup da atomik silahlara önem verir; ancak daha sonradan yıkıcı etkisinden duyulan çekincelerle, yıkıcı etkisi olmayan, öldürmeyen; fakat saf dışı bırakma özelliği olan gazların üzerinde durulur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kullanılması yasaklanan bu gazlar, yasaklanmadan dolayı tahrip gücü fazla silahların geliştirilmesine katkıda bulunur. İnsani olarak da bu dönemde gazların daha iyi bir silah olduğuna vurgu yapılır.²⁷⁹ Bu anlayışın günümüzde değiştiğini söyleyebiliriz. Eski adı *mikrop harbi* olan biyolojik harbin yıkıcı olmamasından dolayı tercih edilebileceğine yönelik düşünceler yerini, 1970'te kullanana da zarar verebileceğinden bu konuda çekincelere bırakır. Yapılan bazı antlaşmalara

²⁷³ Vedat Akat, "İstikbalin Harbi ve Silahları Hakkında Amerika Ordusu Neler Düşünüyor", **Ordu Dergisi**, sa.154, Haziran 1950, s.48-66.

²⁷⁴ Akat, "Tankları Gözünüzde Büyütmeyin", **Ordu Dergisi**, sa.160, Aralık 1951, s.28-38.

²⁷⁵ H. İlkorur, "Hava Yolu İle Kıta Nakliyatı", **Ordu Dergisi**, sa.154, Haziran 1950, s.14-24.

²⁷⁶ "Mikrop Harbi", **Ordu Dergisi**, sa.154, Haziran 1950, s.141-149.

²⁷⁷ Kemal Koç, "Biyolojik Silahların Gelecek Bir Savaşta Rollerini", **Ordu Dergisi**, sa.176, Aralık 1955, s.98-111.

²⁷⁸ U.S. News World, (Çev. Bilgiler), "Dünya İçin Yeni Bir Endişe", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.210, s.24-33.

²⁷⁹ Hart, (Çev. Bilgiler), "Gaz, Atomik Silahlardan Daha İyi Bir Savunma Silahı Mıdır?", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.211, Eylül 1964, s.4-10.

rağmen, özellikle Rusya ve ABD'nin bu silahların ve kullanılma taktiğinin gelişmesi yönünde çalışmalara devam ettiği görülür²⁸⁰

Ekonomik anlamdaki bu düşüncenin yanında İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tahkimli bölgelere dayanan savunma anlayışı devam etmekle birlikte, özellikle gelişen yıkıcı güç ve hava kuvvetlerinin etkisiyle, bu anlayışın önemi eskisine oranla azalır. Buna göre yapılacak tahkimatla ilgili teknik bilgiler verilir.²⁸¹ Bu tahkimat anlayışının helikopterlerin yaygınlaşmasıyla değişeceğini sonraki bölümlerde göreceğiz.

Bununla birlikte birliklerin süratle yer değiştirmesi gerektiği düşüncesiyle ulaştırma ağının da gelişmiş olması gerektiğine dikkat çekilir. Bu konunun sadece askeri yanının olmadığı düşünülerek ulaştırmada kara yolunun öneminin 1950'lerin başında arttığı da anlaşılır. Buna paralel olarak ulaştırma faaliyetleri, yurt savunması, ekonomik durumun gelişmesi ve yurdun sosyal seviyesini yükseltmesi için hayati öneme haizdir. Yurt savunması açısından çabuk ve kolay hareket serbestisi sağlayacak bir ulaştırma ağı kurulması tavsiye edilir. Ekonomik durumun gelişmesi için de hammadde ve mamullerin kolayca taşınabileceği bir sistem kurulmalıdır. Ulaştırmazsız ekonominin olmayacağını, artık bu dönemde kesinlikle anlaşılması gerektiği düşünülür. Ulaştırma ağı tesis edilirken sırf ekonomik nedenler düşünülmemelidir. Sosyal açıdan ise, devlet hizmetlerinin yurdun her yerine ulaşması için buna uygun bir ağ gerektiği belirtilir.²⁸² Dergiye göre Türkiye'de ulaştırma açısından önem derecesi itibari ile sıralanacak olursa kara yolları, demir yolları, deniz ve hava yolları şeklinde bir hiyerarşi ortaya çıkar.

Bu önem derecesi çerçevesinde lojistiğe değinmeye devam edilmekte, yeni anlayışlar ortaya çıkmaktadır. Buna göre lojistikte üç adım vardır. Bunlar tespit, tanzim ve dağıtımdır. Bu görevin yerine getirilebilmesi için birliğin içinde ast birlik olarak, lojistik işlerini yürüten bir unsurun olması gerektiği söylenir.²⁸³ Lojistik sisteminin daha etkin çalışması için dönemin birliklerinin bünyesinde bu tür teşekküllerin meydana getirilmesi fikrinin verilmeye çalışıldığı söylenebilir. Bu ihtiyaç günümüzde ikmal subay ve astsubaylarıyla giderilmektedir.

Dergide ABD ve diğer ülkelerin deniz kuvvetleriyle yapılan karşılaştırmalarda bu dönemde Türkiye'de neden savaş gemisinin alınmadığı tartışılır, bu konuya coğrafi

²⁸⁰ Çömlekçi, "Biyolojik Harp ve bu Konudaki Yenilikler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.235, Eylül 1970, s.75-81.

²⁸¹ Mehmet Dağıstan, "Geleceğin Daimi Tahkimatı", **Ordu Dergisi**, sa. 155, Eylül 1950, s.49-58.

²⁸² Rıza Bozkurt, "Ulaştırmacılığın Gelişmesi Hakkında Düşünceler", **Ordu Dergisi**, sa. 157, Mart 1951, s. 55-61.

²⁸³ Güneri, "İşte Lojistik Budur", **Ordu Dergisi**, sa.173, Mart 1955, s.95-100.

konumdan dolayı olumlu bakılmaz.²⁸⁴ Denizaşırı hareketler yapılma ihtimalinin düşük olarak görülmesi bu düşüncede etken olmuş olabilir.

Kore Harbi'nden sonra önem kazandığı düşünülen dağ hareketi taktiği, Silahlı Kuvvetlerde yeni uygulanmaya ve eğitimleri verilmeye başlanmıştır. Bu taktikte genel askeri harp prensiplerinin uygulanması ve hareketin icrası daha zordur. Bu hareket günümüzde komando hareketi olarak adlandırılır.²⁸⁵ Kara Kuvvetlerinde komando eğitimi veren komando okulu ilk olarak Muğla'da Dağ Talimgahı olarak 1926'da kuruldu. Bugünkü konuşlandığı yere 1952 yılında geçerek eğitim vermeye başlamıştır. 1969 yılından itibaren Dağ Komando Okulu ve Eğitim Merkezi Komutanlığı ismiyle faaliyetlerine devam etmektedir.²⁸⁶ Kore Harbinden sonra tercih edilen gerilla harbinin önemi ise, Vietnam Savaşı'ndan sonra daha da artmıştır. Bu dönemde olası bir üçüncü dünya savaşı beklendiğinden, bu tür bir taktiğin uygulanması gerekir.²⁸⁷ Kore Harbi'nden dolayı, bu harpte Birleşmiş Milletlerin silahlı güç olarak müdahalesinden sonra, aynı durumun diğer ülkelerin başına gelip, hemen sonra yardım edileceği düşüncesi hakimdir. Bu yardım gelene kadar yurt içinde, düşmana yeri ve zamanı belli olmayan baskın ve sabotaj gibi taktiklerle gizli mukavemet ordusu zarar verecektir. Böyle bir ordu kurulmalıdır.²⁸⁸ Dışa bağımlılığı ekonomik ve askeri yardımlardan dolayı normal gören anlayışın geliştiği görülür.²⁸⁹

Bununla beraber memleket harbi için halkın moralinin yüksek tutulması ve dışarıdan gelecek bir yardıma bel bağlanmaması gerektiği de düşünülür. Bu noktada dış yardım konusunda farklı fikirlerin olduğunu söyleyebiliriz. Rus tehlikesine karşı bir fikir verme amacı güttüğü düşünülen bir yazıda Yugoslavya'nın işgalinden faydalandığı görülmektedir. İşgal sonrasındaki mücadele tarzı topyekün harp anlayışının bir uygulamasıdır.²⁹⁰ Ordunun ve halkın eğitim ihtiyacına yönelik önemli bir tespit olduğu söylenebilir.

Ayrıca hava şartları askeri hareket için çok önemli olduğundan dünya silahlı kuvvetleri meteoroloji hizmetlerine önem vermeye başlamıştır. Özellikle düşmandan bu bilgilerin saklanması ve dost unsurlara bu bilgilerin verilmesi açısından önemlidir. Kurulması tavsiye edilen sistemin hava ve deniz kuvvetleri bünyesinde, fakat müşterek çalışılan bir istasyon

²⁸⁴ N.Özgün, "Donanma Hava Kuvvetleri Hakkında", **Ordu Dergisi**, sa. 162, Haziran 1952, s.100-106.

²⁸⁵ Çev. Naci Bozkurt, "Dağ Harekâtı", **Ordu Dergisi**, sa. 166, Haziran 1953, s. 60-71.

²⁸⁶ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü...**, s.95.

²⁸⁷ Kadri Ener, "Çete Harbinin Lüzum ve Ehemmiyeti", **Ordu Dergisi**, sa.169, Mart 1954, s.20-32.

²⁸⁸ Ali Rıza Özkul, "Yeraltı Savaşı (Gizli Mukavemet Ordusu)", **Ordu Dergisi**, sa. 172, Aralık 1954, s.8-13.

²⁸⁹ Ahmad, **Demokrasi Sürecinde...**, s.198.

²⁹⁰ Çev. İ. Hakkı Oğuz, "Memleket Harbi", **Ordu Dergisi**, sa.173, Mart 1955, s.60-85.

olması gerektiği düşünülür.²⁹¹ Buna paralel bir düşünce de şiddetli soğuklarda muharebe edebilmekle ilgilidir. Rusların Doğu Anadolu'dan yapabileceği bir saldırıya karşın şiddetli soğuklarda muharebe konusunun üzerinde durulduğunu söyleyebiliriz. Bu muharebelerin başarılması için öncelikle emir-komuta birliği sağlanmış, disiplinli, morali yüksek, eğitilmiş ve hafif birliklere ihtiyaç duyulacağı ortaya çıkar. Bunun için mümkün olan bütün imkanlardan faydalanılması, hareket kabiliyetinin artırılması için tırtıllı araç ve kayakların kullanılması, kara inebilen kızaklı iniş takımları olan uçakların alınması tavsiye edilmekle birlikte, bunlardan verim alındığı konusunda herhangi bir bilgi verilmeyiz.²⁹² Günümüzde ise özellikle Doğu Anadolu'daki birliklerde kış şartlarında hareket icra edebilmeye yönelik eğitimlere ağırlık verilir. Kış tatbikatları bu eğitimlere örnektir.

Tanklarla beraber güdümlü mermilerin gelişmeye devam ettiği 1950'lerin sonunda, özellikle bu silahların taktik kullanımını üzerinde durulur. Konvansiyonel harbin tekrar önem kazanmaya başlamasına az bir zaman kala güdümlü mermilerin kullanılmasıyla ilgili eşgüdüm sağlanması ve gözetleme konusuna dikkat çekilir.²⁹³ Silahlı Kuvvetlerde henüz böyle bir sistemin varlığından söz edilmez.

Partizan veya gerilla harbi denen hareket tipinin önemi Türkiye'de ve dünyada bu dönemde artmaya başlar. Türkiye'de yedek özel kuvvetler grubu yeni kurulmaya başlar. Böylece gelişmelerin yakından takip edildiği söylenebilir.²⁹⁴ *Küçük harp* anlamında kullanılmakta olan gerilla harbi, 1950'lerin sonunda daha çok komünizmle özdeşleştirilir. Bu yüzden subaylar konuya uzak dururlar. Aksine, kalabalık ve düzenli ordulara karşı daha az masraflı, atom devrinin gizlenme ve dağılma prensiplerine uygun bir taktiktir. Dergiye yansıyan bununla ilgili olaylar daha çok Vietnam'da Fransızlara karşı sürdürülen mücadele ve Küba'da da Fidel Castro örnek verilir. Gerilla taktiği ile mücadele edecek birliklerin bu taktik ile hareket etmek maksadı ile eğitilmesi gerekir.²⁹⁵ Bu harbin sistemli bir şekilde uygulanmasına ise Ukrayna'daki mücadele örnektir.²⁹⁶ Terörizmle mücadelede de günümüzde birçok ülkenin mücadele edecek birliklerini küçük ve etkin olarak teşkilatlandırmaya çalışması, o dönemki anlayışın doktrin olarak devam ettiğini ortaya çıkarır.

²⁹¹ Demirel, "Silahlı Kuvvetlerin Meteoroloji Hizmetleri", **Ordu Dergisi**, sa. 171, Eylül 1954, s.72-87.

²⁹² Kadri Ener, "Kar ve Şiddetli Soğuklarda Muharebe", **Ordu Dergisi**, sa.174, Haziran 1955, s.41-60.

²⁹³ Çev.Behçet Özdemir, "Güdümlü Mermilerin Taktik Doktrin Üzerindeki Etkileri", **Ordu Dergisi**, sa.183, Eylül 1957, s.114-124.

²⁹⁴ İlhami Güntel, "Gerilla Harpleri", **Ordu Dergisi**, sa. 187, Eylül 1958, s. 53-61.

²⁹⁵ B. George Jordan (Çev. Seyfettin Çotur), "Komünist Gerilla Savaşlarının Gaye ve Metotları", **Ordu Dergisi**, sa.197-198, Haziran 1961, s.72-88.

²⁹⁶ Enrique Martinez Codo (Çev.Dahi Bilgiçataç), "Ukrayna'da Gerilla Harbi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.199-200, Aralık 1961, s.16-34.

Böylece 1960'ların başında önemi daha da artmaya başlayan gerillacılığın, artık yeni bir taktik olduğu düşünölmeye başlanır. Bu dönemde güçlenen Komünist Çin, gerillacılıkta önemli mesafe kat etmiştir. Buna göre gerillacı halktan kopuk olmamalı, personeli güvenilir, birlikleri küçük ve kendine yeter olmalıdır. Taktiğın uygulanabilmesi için lojistik desteğın önemi vurgulanır.²⁹⁷ Günümüzde uygulanan gerilla tipi mücadelelerde de bu lojistik destekte halkın rolü önemini korumaktadır. Dergiye göre muhtemel bir üçüncü dünya savaşında Türkiye olarak savunmada kalınacağı düşüncesiyle, gerilla harbine önem verilmelidir. Bunun için devamlı hazır bulunmak maksadıyla sivil halktan silah altında olmayanlardan faydalanılması, sivil halkın eğitiminde ise askeri eğitimcilerin görev alması gerekir.²⁹⁸ Gerilla harbine karşı, maddi kaynaklarının kurutulması, halk desteğının kırılması ve gerilla gibi savaşan birliklerin teşkil edilmesi tedbirlerinin alınması gerekir.²⁹⁹ Hava çevik hareketi, hava araçlarıyla taşınan birliklerin yer muharebesine girdiğı hareket şeklidir. Geleceğın hareket şekli olacağı değerlendirilen bu taktik, planlama açısından basit ve özellikle gerilla harplerine karşı etkin olarak kullanılacaktır. Günümüzde bu öngörünün doğru çıktığı görülür. Vietnam Savaşının etkileri dergiye bu şekilde yansımaya başlar.³⁰⁰ Bunun yanında helikoptere olan ilgi artar. Helikopterler hava hareket kabiliyeti açısından çok önemlidir.³⁰¹

1960'ların ortasına yakın bir dönemde, Anadolu'nun önemine binaen halen Rusya işgal edecek kuvvet olarak görölmeye devam eder. İşgal sırasında ordu yok olabilir; ancak Gençliğe Hitabe'deki şartlar dahi olsa; yine Türkler bu çıkmazdan gerillalar sayesinde kurtulacaktır. Bunun için özel harpçi olarak savaşacakların öncelikle manevi yönünün kuvvetli olması gerekir. Artan işgalci baskıyla küçük gerilla grupları oluşmaya başlayacak, barış döneminde kurulacak komando birliklerinde görev yapıp terhis olan eski askerlerle sağlanabilecektir. Böylece komando birliklerinde eğitim görenler bu durumda gerilla olarak görev yapabileceklerdir.³⁰² Vietnam Harbi ile daha fazla ilgi çekmeye başlayan gayri nizami harbe Milli Mücadele sırasında da başvurulduğu, başarılı olunduğı, ancak bu harp taktiğini uygulayan gerillaların komandolarla karıştırılmaması gerektiğı vurgulanır. Gayri nizami harp

²⁹⁷ Savaşman, "Komünist Çin Gerilla Teknik ve Taktiğinin Esasları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 203, Eylül 1962, s. 33-56.

²⁹⁸ Peker, "Gerilla Harbine Hazırlık", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.31-34.

²⁹⁹ Reşat Gülsoy, "Fil ve Sivrisinek Savaşı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.1-8.

³⁰⁰ Eşme, "Kara Kuvvetleri Havacılığı ve Hava Çevik Harekatı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.34-36.

³⁰¹ Şanver, "Hava Desteğı ve Kara Birliklerinin Hava Hareket Kabiliyeti", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1967, s.18-27.

³⁰² Selçuk, "Gerilla (Milli Hasletler ve İradeler Mücadelesi)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.209, Mart 1964, s.22-26, ayrıca Balkan Harbi öncesi ve harp sırasındaki Yunan tedhişi ve karşı gerilla muharebelerine bir örnek için bkz. Bekir Fikri, **Balkanlarda Tedhiş ve Gerilla "Grebene"**, Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı Yay., İstanbul, 2007.

çok masraflı olmadığından, daha çok küçük ülkeler tarafından kullanılması gerekmektedir.³⁰³ Nükleer savaş beklentisinin oldukça azaldığı 1960'ların sonunda, Avrupa'nın orta kesiminin gerilla harbi için uygun olduğu, bu taktiğe karşı koymak için ise güçlü bir kara kuvvetlerinin olması gerektiği düşünülür.³⁰⁴ Bölgesel harp doktrinlerinin yumuşamadan dolayı ağırlık kazandığı bu dönemde özellikle gerilla ve karşı gerilla taktiklerinin incelenmesi ve gelecekteki harplere bu konuda hazır olunması, bu birliklerin özellikle ordu tarafından yetiştirilmesi gerektiği vurgulanır. Gerilla taktiği, işgalci ordulara mücadele için çok pahalıya mal olduğundan Türkiye gibi gelişmiş teknolojik silahları az olan ülkeler için daha ekonomik olacaktır.³⁰⁵ Gerilla harbi ile beraber karşı hareket kapsamında dağ birliklerine önem vermeye devam edilir. Dağ muharebelerine karşı hazırlanacak birliklerin eğitiminin zor olduğu, iklim ve arazi koşullarıyla mücadele azmi kazandırmanın gerekliliği, bu harekatta helikopterlerin daha çok önem kazandığı ve bu birliklerde birlik ve beraberlik ruhunun daha fazla olduğu vurgulanır.³⁰⁶

Günümüzde komando birliklerinin profesyonelleştirilmesi bu açıdan mahsurlar doğurmaktadır. Başka bir sayıda da gerilla kuvvetlerinin kişilik özelliklerine vurgu yapılır. Buna göre üstün bir beceri ve kişiliği olmalıdır. Bu taktikle ise mücadelede kullanılacak birlikler en az onlar kadar çevik, saldırgan ve küçük gruplar halinde tertip edilmelidir. Hava kuvvetleri ise etkin olarak kullanılmalıdır.³⁰⁷

Savaş şekli olarak farklı arayışlara da yer verilir. Bunlardan meteorolojik harp, doğa kuvvetlerinden faydalanılarak geliştirilebilecek yeni bir harp şekli olarak görülür. Ani hava değişiklikleri roketlerle ve suni uydularla yapılabilmektedir. İki kutup liderleri bu konuda ileri seviyede çalışmalar yapmakta, ancak bu konuda Ruslar daha fazla gelişme kat etmektedir. Bu harp şeklinden çok çekinildiği ve insanlığın sonunu getirebileceği söylenir.³⁰⁸

Temelleri İkinci Dünya Savaşı'nda atılan, Kore ve özellikle Vietnam'da kara havacılık taktiğinin gelişmelerini Türk Silahlı Kuvvetleri'nin de takip etmesi, komutanların bu konuya önem vermesi istenir. Buna göre tümen seviyesindeki birliklerde hava taburları ve bölükleri kurulmalı ve kolordu ve ordular da buna destek vermelidir. Kore'den örnekler verilerek bu

³⁰³ Akyol, "Gayri Nizami Harp", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.231, Eylül 1969, s.1-12.

³⁰⁴ Özsü, "Orta Avrupa'da Gerilla Harbi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.231, Eylül 1969, s.22-25.

³⁰⁵ Zeki Doğdu, "Gerilla Hakkında Genel Bir İnceleme", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.229, Mart 1969, s.50-52.

³⁰⁶ P.Laurens, (Çev. Işık), "Dağ Kıtaları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 261, Mart 1977, s.1-14.

³⁰⁷ Erendil, "Gerilla Savaşları İncelemeleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.218, Mart 1966, s.42-48.

³⁰⁸ Çaygun, "Dikkat! Yeni Bir Harp Şekli Doğuyor: Meteorolojik Harp", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 202, Haziran 1962, s. 43-47.

kuruluşun nasıl yapılması gerektiği anlatılır. İlk olarak silahlı helikopterlere bu savaşta ağırlık verilmeye başlanmış, helikopterlere toplar ve makineli tüfekler monte edilmiştir. Bu helikopterlerin etkili kullanımı içinse iyi yetişmiş pilotlara ihtiyaç duyulduğu, gece atış kabiliyeti kazandırmaya yönelik çalışmaların yapıldığı ABD'den örneklerle açıklanır.³⁰⁹ Türk Kara Kuvvetlerinde konuyla ilgili çalışmalar 1948'de başlar.³¹⁰

ABD'de yapılan denemelerde yeraltına yerleştirilen nükleer bomba ile patlama sonucu açılan çukurlar sayesinde düşman birliklerinin ilerlemesi için suni bir engel oluşturulabileceği, bu patlama ile nükleer kirliliğin de azaldığının görüldüğü anlatılır. Nükleer kirlilik konusunda çekinceler başlamıştır.³¹¹

Almanya ve İngiltere arasında 1943'te yapılan ilk füze harbinin ardından, nükleer savaşın bitimini müteakip konvansiyonel savaş olacağı tahmin edildiğinden, iki bloğun liderlerinin füze konusuna önem verdikleri görülür. Özellikle Rus denizaltı teknolojisindeki gelişmelere karşın ABD'nin üzerinde durduğu füze çeşitlerinden, bu denizaltıları etkisiz hale getirenlerden yana tercihini kullanırlar. Ayrıca ABD kara ordularının desteğini sağlayacak füze sisteminin de üzerinde durulmaya başlanır.³¹²

Nükleer silahların kullanılmaması yönünde anlaşma çabalarının başladığı bu dönemde yıkım gücü olmayan, sadece canlılara zarar veren biyolojik silahlardan korunma yolları anlatılarak okuyucu bilgilendirilmeye çalışılır. Korunma yöntemleri ile ilgili çok açık bilgiler, bu silahlarla ilgili yapılan çalışmaların gizliliğinden dolayı verilemez.³¹³ Gayri nizami harp taktiğinin güçlü ya da güçsüz olsun, bütün devletler tarafından kullanılabilirdiği, böylece sadece küçük devletlerin kullanması gereken bir taktik olduğu yönündeki fikre karşı çıkılır. Dergide bu yönde farklı düşüncelerin varlığı ortaya çıkar. Öncelikle tarihten örnekler verilerek ders alınması amaçlanır. Türkiye için önemli olan ise, çok hızlı bir teknolojik gelişmenin sağlanamayacağından, bu taktiğe önem verilmesi gerektiğidir.³¹⁴

³⁰⁹ Sezgin, "Modern Harpte Kara Kuvvetleri Havacılığı ve Silahlı Helikopterleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 218, Mart 1966, s. 36-41.

³¹⁰ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü...**, s.84.

³¹¹ Luis Circeo, (Çev.Cahit Atik), "Atomik Yer Altı İnfilaklarından Faydalanılarak Yapılan Engelleme Harbi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.6-17.

³¹² Necmettin Ersoy, "Nükleer ve Füze Taktiklerinde Gelişmeler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219,Eylül 1966, s.18-22.

³¹³ Hakkı Çömlekçi, "Biyolojik Harp ve Gelecek Savaşlardaki Önemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.231, Eylül 1969, s.42-47.

³¹⁴ Erensü, "Gayri Nizami Harbin Tarihi Gelişmesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.232, Aralık 1969, s.27-34.

Türkiye’de komünist ayaklanmalar ve yıkıcı faaliyetlere karşı hassasiyetin arttığı 1960’ların sonu ve 1970’lerin başında Che Guevara’dan örnekler verilir. Buna göre Che, halk desteğinden yoksun olduğundan çok güçlenememiştir. Ayrıca şehir yapılanmasına çok geç önem vermiş, ihtilal hareketini tam gerçekleştirememiştir.³¹⁵ Biyolojik savaşın önemini 1977’de halen koruduğu görülerek mücadele yolları ve çeşitleri gibi konularla personelin bilgilendirilmesi amaçlanır.³¹⁶

Önemi daha çok İkinci Dünya Savaşı’nda anlaşılan zırhlı birliklerin , muhtemel nükleer harpte oldukça faydalı olacağı belirtilmektedir. Bu dönemde tanklar gece görüş imkanına ve amfibi harekate katılabilme özelliği kazanmıştır. Özellikle zırh kalınlığı üzerinde de gelişmeler olmuştur. Gelecekte kullanılmaya devam edileceğine inanılır.³¹⁷ 1960’ların sonlarına doğru olan ABD-SSCB karşılıklı yumuşaması, muhtemel üçüncü dünya savaşını engelleyebilecek bir gelişme olarak görülür. Bölgesel harplerin devam ettiği dönemde ise bu harpler Doğu-Batı çekişmesinin birer sonucudur.³¹⁸

Kıbrıs buhranının etkisiyle ve deniz kuvvetlerinde görülen eksikliklerden dolayı Deniz Kuvvetlerinin gelecekte de geçmişteki gibi önemini koruyacağı; ancak denizlerdeki harbin, füze harbi şeklinde olacağı için daha az sayıda olacağı tahmin edilir. Füzeler yeni bir silah olarak belirmeye başlar.³¹⁹ Deniz tahrip gücünün İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra arttığı, denizcilerin yetiştirilmesi ve emir-komutasının daha da zorlaştığına değinilir.³²⁰ Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, deniz savaşlarında kullanılacak silah ve malzemelerin üretilmesinde Araştırma-Geliştirme faaliyetlerine ağırlık verildiği söylenir. Kara ve deniz kuvvetleri işbirliğini iyi uygulayan ülkelerin başarılı olacağı tahmin edilir.³²¹ Sovyetlerin donanmadaki üstünlüğü devam ederken, kutuplaşmanın devam edip etmeyeceğine kuşkulu bakılmaya başlanır.Türkiye’de ise kendi imkanlarıyla bir deniz gücü oluşturma çabaları devam eder. BM’nin güçsüz görüldüğü yazıda, Akdeniz’de ABD-SSCB’nin karşı karşıya olduğuna değinilir.³²²

³¹⁵ Enrique Martinez Codo (Çev. M. Fatih Özsu), “Gerilla Harp Tekniği”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.233, Mart 1970, s.5-9.

³¹⁶ M.Vahdet Sungur, “Biyolojik Savaş”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.261, Mart 1977, s.37-41.

³¹⁷ Artuç, “Zırhlı Birlikler ve Geleceği”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.222, Haziran 1967, s.4-16.

³¹⁸ Özsu, “Günümüzün Harpleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.33.

³¹⁹ Sermet Gökdeniz, “Geleceğin Harbi ve Deniz Kuvveti”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.229, Mart 1969, s.32-37.

³²⁰ Sermet Gökdeniz, “Harp Bahriyesinin Son 150 Yılı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.230, Haziran 1969, s.33-44.

³²¹ Büyüktuğrul, “Deniz Savaşı’nın Gelişmesi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.234, Haziran 1970, s.21-24.

³²² Özön, “Deniz Kuvveti”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.243, Eylül 1972, s.22-30.

Ekonomik savaşların başladığının düşünüldeğü bu dönemde bu savaşı kazanabilmek için deniz gücüne önem verilmesi gerektiğı düşünülür. Deniz gücü, hem ekonomik hem de yurt savunması açısından önemli görölür. Akdeniz ve Karadeniz'e kıyısı olan devletlerle ilgili verilen bir tabloda Türkiye'nin Kıbrıs'tan daha az gemiye sahip olduğı görölür. Bu tabloya göre Kıbrıs'ta 394, Türkiye'de 340 adet gemi vardır. Uluslar arası ticaretin %98'inin denizler vasıtasıyla yapıldığı Türkiye'de, bunun için denizcilik yurttaşlara sevdirmelidir. “*Denizcilik milli bir duygu haline*”,³²³ getirilmezse gelişimin gerçekleşmeyeceğı üzerinde durulur.³²⁴

Bölge savaşlarının uzun ve yıpratıcı olacağına, genel savaşın nükleer dengeyin bozulmasından dolayı çıkabileceğine ve topyekün harp anlayışının uygulanamayacağına yönelik; konvansiyonel silahların daha etkili hale getirilmesinin de tartışıldığı bu dönemde Türkiye'ye yönelik bazı tahminlerin de yürütüldüğü görölür. Örneğın Ortadoğı'da bölgesel savaşın çıkması halinde Kıbrıs'a yapılması düşünölen hareket ihtimalinin artabileceğı gibi.³²⁵ Ticaret ulaştırması açısından önemi artan deniz gücüne bu açıdan bakıldığında, yakın muharebeden artık bahsedilmez. Füze rampaları ve denizaltıların öneminin arttığı, bu konulara hassasiyet gösteren Rusya'nın ise Akdeniz'de güçlenmeye başladığına dikkat çekilir. Bunun bir tehdit olarak görüldüğü söylenir.³²⁶

Kara birliklerinin araştırma-geliştirmeyle güçlendirilmesine yardımcı olabilecek fikirlerin de ortaya atıldığı görölür. Buna göre ABD ordusunda piyade sınıfı askerlerin gelişimini yönlendirmek amacıyla Piyade Timi adlı bir araştırma grubu kurulmuştur. Ayrıca bazı tavsiyelerde bulunulur. Bunlardan piyade birliklerinin emrine uçak verilmesi ve helikopterlerin geliştirilmesi en önemlilerindendir.³²⁷ Hava kuvvetlerinin kara kuvvetlerinin kuruluşuna verilme anlayışının kabul edilmediğı bir gerçektir. Yalnız kara havacılık birlikleri günümüzde ayrı bir kuruluş olmasına rağmen asgari tugay seviyesindeki birlikler desteklenmektedir.

ABD, özellikle Kore Savaşı'ndan sonra, komünist propagandaya karşı zayıf olan askerlerden dolayı kaçma ve kurtulmaya önem vererek bu konudaki eğitimlerini artırır. İnsan gücü kaybını engellemek için mutlaka kaçıp kurtulmak gerektiğı düşünülür.³²⁸ Doğı

³²³ Önkal, “Deniz Gücü ve Devlet Siyaseti”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.249, Mart 1974, s.50.

³²⁴ Önkal, **a.g.m.**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.249, Mart 1974, s.46-53.

³²⁵ Cavit Çevik , “Bölge Savaşları ve Türkiye-Bu Konuda Verilmiş Tutanaklar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.235, Eylül 1970, s.1-6.

³²⁶ Mehmet Erdoğan, “Harp Silah Deniz Gücü”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.235, Eylül 1970, s.22-31.

³²⁷ Talbotti, “Piyade Nereye Gidiyor?”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.240, Aralık 1971, s.9-17.

³²⁸ Kurdal, “Esir Kamplarından Kaçma ve Kurtulma”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.241, Mart 1972, s.35-44.

Bloğu'nun yaptığı tatbikatlara da yer verilir. Tuna Nehri'nin geçişinin çalışıldığı Opal-71, komünist işbirliğine dayalı, farklı mevsimlerde yapılan bir manevrada Doğu Bloku'nun askeri faaliyetlerinin takip edildiği anlaşılır. Doğu Bloğunun nehir geçiş ve zırhlı birlik hareketına 1972'de önem vermeye devam ettiği görülür.³²⁹

1973 Arap-İsrail Savaşı'nda uygulanan elektronik harp ve karşı koyma tedbirlerinden de bahsedilir. Birinci Dünya Savaşı'nda telsizin kullanılmasıyla başlayan elektronik harp, dönemin ordularında önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde NATO ve Varşova Paktlarının karşı elektronik sistemlerini öğrenmek için çaba sarf ettikleri, özellikle geleceğin harplerinde önemli bir yere sahip olacağı söylenir. Bu tür tahminlerin doğru çıktığı söylenebilir.³³⁰ Bu bölümde özellikle dikkat çeken husus gerilla harbi ve deniz kuvvetlerine diğer taktik ve kuvvetlerden daha fazla önem verilmesidir. Gerilla harbine verilen önem daha çok modernize konusunda sıkıntı yaşanması sebebiyle bu birliklerin teşkilinin daha az masraflı olmasından kaynaklanabilir. Ayrıca zaman zaman yaşanan bazı olaylara karşı kullanılacak uygun birlik bulundurma kaygısından da bahsedilebilir.

B. ASKERİ EĞİTİM VE KÜLTÜR

1) Moral ve Ahlakın Yükseltilmesi Çabaları

Moral konusuna İkinci Dünya ve Kore savaşlarının etkisinin devam ettiği 1950-1960 yılları arasında daha çok temas edilir. Özellikle atom bombası ve tanklarla yapılan kütle savaşlarının yıkıcı etkisine karşı, okuyucu üzerinde olumlu etki yaratmaya yönelik yazıların çokluğu dikkat çeker. Maneviyatı ve morali güçlü olan orduların silah teknolojisinde geri kalsa bile, savaşı kazanabileceği düşüncesinin hakim olduğu görülür. Bu düşüncenin oluşmasında üçüncü bir dünya savaşının çıkma ihtimalinin varlığının da etken olduğu söylenebilir. 1960'tan sonra bu konu üzerinde daha az durularak, daha çok korku ve cesaret konuları işlenir. Kıbrıs Barış Harekatı'nın ele alındığı sayı olan Eylül 1974 tarihli 251'inci sayıdan sonra bu konuya değinilmediği görülür.

Derginin bu konuyla ilgili yazılarında pozitif ahlakçı görüşten çok, yüksek duygulara dayanan bir ahlak anlayışının benimsenmesi istenir. Bu yüksek duygular din ve estetik

³²⁹ Çev. Azmi Koran, "Opal-71 Varşova Pakti Manevrası", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.243, Eylül 1972, s.19-21.

³³⁰ Naci Dikmen, "Elektronik Harp", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.252, Aralık 1974, s.20-34.

duygulardır. Dinin ahlakın oluşmasındaki önemine dikkat çekilir. Yüksek duygulardan yüksek düşüncelerin ortaya çıkacağı düşünülür. Bu ahlaki duygular ise kendi içinde kademelenir. Kademelenme konusu ahlaki yapının sağlıklı olup olmadığının göstergesidir. Buna paralel olarak, bazı örneklerle hangi sorumluluğun daha öncelikli olması gerektiği üzerinde durulur.³³¹ Din ve ahlak konusu moral açısından temel iki kavram olarak görülür.

Bu kapsamda moral kavramına harp gücünün sağlanması açısından da bakılır. Moral gücünün sağlanmasında eğitim önemlidir. Bu eğitimde otorite bağlarının önemi yüksektir. Astın bu konuya inandırılması gerekmektedir. Otorite kurmak için iki tarz vardır. Bunlar astın maddi ve manevi ihtiyacını karşılamak ve adaletli davranmaktır. Otorite kurabilmek için üstlerin astlardan bilgili, ayrıca cesaret, disiplin kurma kabiliyeti, sorumluluk alma, askerlikte becerikli olma ve görev ile şeref şuuruna sahip olması gerekir. Adil ceza ve ödül sistemini kuran ve kanunlara uyararak, ahlaki seviyesini yüksek tutan komutanlar başarılı olabilecektir.³³²

Yüksek ahlaklı subayların bulunmasının memleket için önemine dikkat çekilerek, askerliğini bitirenlerin bu süre içinde edindiği ahlaki seviyeyi sivil yaşama da taşımaları gerektiği düşünülür. Ahlak daha çok dinle ilişkilendirilmiş, dini oluşturan unsurlar ve Allah'ın varlığına inanma, moral duygular içinde önemli görülmüştür. Komutanların, askeri ahlakın oluşmasındaki ve astların dini ibadetlerine karışmama ve halkın savaşın gerekliliğine ahlaki olarak inandırılmasındaki rolü üzerinde durulur.³³³

Bir başka yazıda uzun süren barış zamanlarında milletin moralinin azalıp azalmadığı konusu tartışılır. Uzun barış zamanlarında ahlaki seviyenin azalacağı, harbin yüksek duygular yaratmasından ve ihtilallerin toplumda temizlenmeye sebep olmasından dolayı bu gibi olaylarda moralin artacağı düşünülür. İsyanlara ise farklı bir kategoride, yani ahlaki seviyeyi düşüren bir açıdan bakılır. Harp sonundaki yenilgilerin hesabı ise subaylardan sorulacağı için, subaylar bu bilinçle özellikle ahlaki açıdan kendilerini muhafaza etmeli, ahlakın gerektirdiği her an hazır olma yönünde çalışmalarını sürekli tutmalıdır. Bu düşünceye göre sorumlulukla hareket eden subay camiasına, normal bir vazifeyi icra eden diğer mesleklerdekiler gibi bakmamak ve ordu kurumunu da günlük işleri gören bir kurum olarak görmemek gerekir. Milletin moralini yüksek tutan ilk kurum ordu olduğuna göre, subaylar etkileyebilecekleri

³³¹ Mithat Akçakoca, "Moralin Ana Çizgileri", **Ordu Dergisi**, sa. 153, Mart 1950, s. 66-73.

³³² Esengin, "Moral Eğitiminde Otorite Bağları", **Ordu Dergisi**, sa.158, Haziran 1951, s.92-98.

³³³ Hüsamettin Tanyar, "Askeri Ahlak Bilgisi", **Ordu Dergisi**, sa.154, Haziran 1950, s.93-104.

insanlara iyi tesir etmelidir. Bu tesir olumsuz yönde de olabilir. Subayın içinde bulunduğu maddi zorluklardan toplum içerisinde bahsetmemesi gerekir, bunun ordu kurumuna mal edilerek ona olan itimadı sarsacağı düşünülür.³³⁴

Moral konusuna verilen önemin, 1950 yılında *Orduda Moral Hizmeti* adlı bir eserin yayınlanmasında somut olarak ortaya çıktığı görülür. İlk defa yayınlanan bu kitabın, moral konusundaki bilgileri bir kalıba sokarak sistemli hale getirdiği düşünülür. Demokrasi anlayışı ile yetişen ordu mensuplarının, bu kitapla moral konusu ile daha çok ilgileceği düşünülür. Bu dönemdeki yazılarda manevi değerlerin içerisinde dinin olduğu mutlaka görülür. Ordu moralinin ise, askerlik öncesi verilen değerlerin üzerine oturduğu savunulur. Bu kitabın, fertlerin morali üzerine yazıldığı; ancak bir de birlik moralinin olduğu, bununla da ilgili bir eserin verilmesi gerektiği düşünülür.³³⁵ Bütün bu fikirlerin sebebinin, ordu personelinin manevi yönünü yüksek tutmak ve dönemin topyekün harp anlayışına göre bu konuda düşünceleri geliştirmek olduğu düşünülebilir.

Bu dönemde üzerinde durulan konulardan biri de ordudan bütün konuları olduğu gibi ahlaki temelleri de öğretmesinin istenilmesidir. Dergideki bu konuyla ilgili bütün yazılarda bu isteğe karşı çıkılır. Ahlaki temellerini almış bireyin bu yapısının üzerine daha farklı özellikler yüklenebileceği, ancak temelini ordunun atamayacağı düşünülür.³³⁶ Bu konuda karşıt fikirlere de yer verilir. Yani aile ve okulun vatan sevgisi ve ahlak üzerindeki etkilerinin neler olabileceği de incelenir.³³⁷ Hatta bu durumu araştırıp geliştirecek bir kurumun gerekliliği bile düşünülür. Ayrıca ihmal, müsamaha ve acımanın ahlaki değerlerin çöküşüne etkide bulunacağı da söylenir.³³⁸ İkinci Dünya Savaşı sırasındaki zorlukların bir etkisi olarak, subayların bu dönemde sadece harp sanatını öğretme isteğinin varlığından bahsedebiliriz.

Dergiye göre moralin idamesi için sözden ziyade icraat gereklidir. Bunun temini için uygulama alanında fiziki şartların uygunluğu, adil bir düzenin varlığı, manevi ihtiyaçların giderilmesi, ümitleri yükselten ve ümitsizliği engelleyen tatlı bir rekabet havasının varlığı önemlidir.³³⁹ Morali yüksek bir millet harbi kazanacağı için, milletin moralini yüksek tutacak tedbirlerin devlet tarafından alınması, bunun için öğrenciler üzerinde durulması gerekir.³⁴⁰

³³⁴ Avni Çoker, "Moral ve Topyekün Harp", *Ordu Dergisi*, sa.154, Haziran 1950, s.128-140.

³³⁵ Atak, "Moral Üstüne Düşünceler", *Ordu Dergisi*, sa.156, Aralık 1950, s.87-92.

³³⁶ Çoker, "Moral Eğitimi", *Ordu Dergisi*, sa.157, Mart 1951, s.110-117.

³³⁷ Çoker, "Moral Eğitimi 2-3", Mart 1952, *Ordu Dergisi*, sa.161, s.4-31.

³³⁸ Çoker, "Moral Faaliyetler ve Bir Tetkik", *Ordu Dergisi*, sa.160, Aralık 1951, s.167-183.

³³⁹ Kenan Esengin, "Moral Eğitiminde Hakikatin Rolü", *Ordu Dergisi*, sa.161, Mart 1952, s.1-3.

³⁴⁰ Çev. F. Bakanoğlu, "Kütlelerde Moral Yüksekliğinin Önemi", *Ordu Dergisi*, sa.161, Mart 1952, s.32-44.

Başka bir unsur da kıyafetlerdir. Ordu kıyafetlerinin tek tip olması da morali sağlayan unsurlardan biridir.³⁴¹ Topyekün harp anlayışının geliştiği bu dönemde harbi yapacak kişilerin onun yıkıcılığı karşısında daha sağlam durabilecek yapıda olmaları gerekir.³⁴² Yine moralin sağlanmasında üzerinde durulan başka bir konu da astlara yapabileceği kadar iş vermektir.³⁴³

Moralin tesisinde bir başka etken de iç propagandadır. İç propagandayı başarıyla yapan devlet, millet moralini sağlam tutuyor demektir. Bu konuya Rusya'dan örnek verilerek aydınlatılmaya çalışılır. Rusya moral kalkınmaya önem vermekte, okullarda bu kalkınmaya hizmet edecek propagandalar yapmaktadır. Aynı konuya Kore'den de örnek verilir. Kore'deki Türk askerlerinin morali komünist askerlerden daha yüksektir.³⁴⁴ Bu konunun yeterince geniş işlenmediğini söylemek mümkündür.

Ordunun moralinin tesisinde etkisi büyük olan subayların moralinin yükseltilmesiyle ilgili fikirler sunulur. Bunlar, sağlık işlerinin kolaylaştırılması, nakil ve ev taşıma durumlarında tazminatlarının tam verilmesi, ucuz kiralık meskenlerin sağlanması, emekliliğinde oturabileceği bir ev temin edilmesi, para biriktirme ve yardımlaşma işinin planlanması, ordu kantin teşkilatının kurulması, terfi müddetlerinin kısaltılması ve çeşitli yollardan taltifi, tayin işlerinin bir talimata bağlanması ve bir yerde en fazla 3-4 sene kalması ve dinlendirme ve eğlendirme faaliyetlerine önem verilmesidir. Dinlendirme ve eğlendirme tesisleri içinde sinema, tiyatro, gazinolar, oteller ve kütüphanelerin bulundurulması gerekir. Ayrıca yurt dışı ve yurt içi geziler düzenlenerek personelin morali arttırılabilir. Günümüzde bunların pek çoğu personele sağlanmaktadır. Bu dönemde bu gelişmelerin fikri temellerinin atıldığı ve askerlerin maddi sıkıntılarının da olduğu düşünülebilir.³⁴⁵ 1964 yılında ise bu konuya yapılan düzenlemelerle ödenek ayrılmaya başlanarak, birlik bölgelerinde mahalli dinlenme kamplarının kurulmaya başlandığı görülür.³⁴⁶ Mesken durumunun iyileştirilmesi çalışmaları kapsamında OYAK kurulacaktır. Bu konu ekonomi başlığı altında daha ayrıntılı işlenecektir.

Başka bir sayıdaki yazıya göre ise moral, Türk Milletinin ruhunda zaten var olan bir durumdur. Bunu harekete geçirmek önemlidir. Bunu harekete geçiren liderler başarılı

³⁴¹ James Laver, (Çev. Kamuran Gümüşsoy), "Askeri Üniformanın Tarihçesi", **Ordu Dergisi**, sa.166, Haziran 1953, s.1-8.

³⁴² İhsan Kayra, "Gelecek Harplerini Yapacak Personelin Seçilmesi", **Ordu Dergisi**, sa.162, Haziran 1952, s.6-12.

³⁴³ A.Zeki Yalçın, "Moral ve Hakikat", **Ordu Dergisi**, sa.163, Eylül 1952, s.6-13.

³⁴⁴ Niyazi Gürses, "Moral Değerler", **Ordu Dergisi**, sa.163, Eylül 1952, s.15-23.

³⁴⁵ Gürler, "Orduda Dinlendirme ve Eğlendirme Merkezlerinin Kuruluşuna Doğru", **Ordu Dergisi**, sa.163, Eylül 1952, s.24-34.

³⁴⁶ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, "Haberler", sa. 210, Haziran 1964, s. 73-74.

olmuşlardır. Bunlardan en büyüğü Atatürk'tür. Atatürk'ün en çok güvendiği unsur Türk milletinin moralidir. Subayların görevleri ve yaptıkları işlerle ilgili fedakarlıklar hakkında bilgiler verilir.³⁴⁷ Bu tür konuların bazen dergide tekrar edilmesinden orduda ahlak ve maneviyatın yükseltilmesinde subaylara ne kadar önem verildiği anlaşılabilir. Birliğin moralinin sağlanmasında verilen emirlerin niteliğine de değinilir.³⁴⁸ Burada eskiden beri var olan emir verip alma ile ilgili geleneklerin, pratik yollarla moral üzerinde etki yapacağı değerlendirilerek hatırlatılmaya çalışılır.

Harp prensiplerinden olan kuvvet tasarrufunda tasarruf edilen kuvvetin moralinin de yüksek olması gerekir.³⁴⁹ Moral konusunda çok önemli bir konu da cephe gerisindeki cephe savaşıların yakınlarının durumudur. Bu durumun iyiliği veya kötülüğü cephedekileri bu oranda etkiler. Cephedekilerin moralinin yüksek tutulması için yurt içi güvenliğin sağlanması gerekir. Birinci Dünya Savaşı'nda orduda firarların fazla oluşunun sebeplerinden biri de yurt içi güvenliğinin sağlanamamasıdır. Başka bir tedbir ailelerin namuslarına sarkıntılıkların engellenmesidir. Engellenmemesi durumunda savaşanlardan çok şey beklenemez. İstiklal Harbi'nde ve Birinci Dünya Savaşı'ndaki bu olayların çokluğu, moral konusunda zafiyetler yaratmıştır. Kısacası haksızlıklar önlenmeli, geride kalanlar aç ve sefil bırakılmamalıdır. Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı sırasında kendilerine yenmesi için verilen ekmeği yemeden biriktirip, ailesine karne ile verilen ekmeğin yetmemesinden dolayı, evine götüren çok sayıda subaya rastlandığı söylenir. Bundan başka ordu mensuplarının evinin ve malının güvenliği sağlanmalı, harp sonunda evine geldiklerinde kimseye muhtaç olmamalıdır. Şehit aileleri ve gazilere de gerekli ihtimam gösterilmelidir.³⁵⁰ Şehit ailesi ve gazi aylıkları verilmeyen, hak arayan, sıralarda bekleyen insanların varlığından bahsedilerek, bu dönemki alınan tedbirlerin yetersiz olduğuna dikkat çekilmek istenmiş olabilir.

Çeviri bir yazıya göre dönemin askerlerinin zekâ ve kültür seviyesi yüksek olduğundan liderlerini daha iyi gözetleme imkanına sahiptirler. Buna göre komutanlar liderlik özelliklerini geliştirmelidir. Moral konusunda farklı bir konu olarak subayların mizaçlarına da değinilir. Bazı durumlar kanun ve talimatların ön gördüğü şekilde gelişmeyeceğinden, subayların üslubu önemlidir. Şaka yapmasını bilen, adaleti sağladığı kadar, sağlandığını da gösteren, birliğin malzemesini iyi koruyan ve hem fikren hem de fiziken şahsi yeterliliği yüksek olan

³⁴⁷ Saral, "Türk Ordusunda Moral", **Ordu Dergisi**, sa.163, Eylül 1952, s.39-46.

³⁴⁸ Çoker, "Emirler ve Moral", **Ordu Dergisi**, sa.165, Mart 1953, s.1-12.

³⁴⁹ Çoker, "Moral ve Kuvvetlerin Tasarrufu Prensibi", **Ordu Dergisi**, sa.168, Aralık 1953, s.159-164.

³⁵⁰ Hikmet Aslanoğlu, "Cephe Gerisinde Moral Kırıcı Hadiseler Neler Olabilir?", **Ordu Dergisi**, sa.169, Mart 1954, s.150-154.

subaylar her zaman astların itimadını uyandırır. Subaylara bu şekilde, tarihten liderlik özelliklerinin ortaya çıkışı ile ilgili olaylar anlatılarak dikkat çekilmeye çalışılır.³⁵¹ Sadece yapılarak ve yaşanarak lider olma yolunda ilerleyen subaylara, bu tür konuları okuyarak da kendilerini geliştirme yönünde fikirler verilir.

Vatan savunması çerçevesinde moral ile ilgili yazılar devam etmektedir. Burada moral konusunda, aileden okula okuldan kışlaya kadar her kademedede moral değerlerle ilgili çalışmaların yapılması öğütlenir. Aile içinde kendine güven, orduda gerekirse vatan için savaşılacağı, kışlada ihtiyaçlarının giderilmesi, savaşçılığın öğretilmesi, dinlendirme ve eğlendirme, cephede liyakat gösterenlerin ödüllendirilmesi konularına dikkat çekilerek, subaylar bu yönde eğitime çalışılır.³⁵²

Subayların maneviyat üzerindeki etkileri tekrar vurgulanarak, kışlalar birer maneviyat okulu olarak gösterilir. Gelecek harplerde geçmişte olduğu gibi maneviyat büyük rol oynayacaktır. Malzemelerin harp için hazırlanması gibi ruhiyat da hazırlanmalıdır. Maneviyatın maddiyatı yenmesinin örneklerinin milletimizce birçok kez gösterilir. Kore Harbi'nin başarılı geçmesi bunun açık örneğidir ve subayların katkısı büyüktür. Bu konu dergide “*Şimdi senin bin kere aziz başının üzerinde Kore zaferlerinin destanı parlıyor.*” şeklinde yorumlanır.³⁵³ Subayların manevi konularda örnek olması istenir.

1950'lerin sonlarına doğru iç propaganda vasıtası olarak değerlendirdiğimiz ordu sergileri icra edilir. Ordu sergilerinde harp tarihi, teknoloji, jandarma ve üç kuvvete ait silah ve vasıtalar, milli mücadele yıllarına ait görüntülerin gösterildiği sinemalar, milli ve tarih bilincini canlandırmak maksatlı mehter takımları yer alır.³⁵⁴ Böylece halkın orduya güveni pekiştirilerek, karşı propagandalarla mücadele edilmeye çalışılır.

Dergiye göre sürekli teşkilatlı bir topluluk olan ordu, içinden çıktığı milletin sosyolojik yapısını yansıtır. Kütle ruhu bu tür kurumlarda daha iyi gözlemlenebilir. Sosyoloji hakkında bilgiler verilen yazıyla okuyucunun bu konuda aydınlatılmak istendiği söylenebilir. Türklerin

³⁵¹ E.R.Rivers Macpherson (Çev.Muhammer Öktem), “Moral Hakkında Bazı Düşünceler”, **Ordu Dergisi**, sa.172, Aralık 1954, s.71-76.

³⁵² Aslanoğlu, “Vatan Müdafasında Moral, Zafer Yollarını Açan Amillerin Birincisidir”, **Ordu Dergisi**, sa.173, Mart 1955, s.1-9.

³⁵³ Nail Uçar, “Maneviyat ve Tesirleri”, **Ordu Dergisi**, sa.177, Mart 1956, s.1-6.

³⁵⁴ Fuat Uluç, “Ankara Ordu Sergisi”, **Ordu Dergisi**, sa.181, Mart 1957, s.82-87.

sosyolojik özelliklerinden bahsedilerek; cesaret, şecaat ve kahramanlık duygularına sahip, inandığı liderlerin peşinden sonuna kadar giden bir millet olarak anlatılır.³⁵⁵

Moral konusunda işlenen konulardan biri de korkunun özelliklerinin anlatılarak önlenmeye çalışılmasıdır. Korkunun engellenmesi için cesaret eğitiminin önemine dikkat çekilerek, özellik bakımından psikolojik olarak kategorilere ayrılır. Bu kategoriler bedende titremeden ani felçlere kadar sıralanır. Bunlar kötü korku türleridir. Ancak kötü korkuları, Allah, kanun ve komutanlık korkularına çevirmede subaylara sorumluluklar düşmektedir.³⁵⁶ Kötü korku türlerinden biri olduğunu düşündüğümüz paniğin savaş sırasındaki etkileri incelenerek bu duygunun engellenmesi için askerlik öncesi eğitime tekrar değinilir, maneviyatın öneminin teknolojiye paralel olarak artmasına da dikkat çekilir.³⁵⁷

Din konusu maneviyatın temellerinden birisi olduğu gibi, dinin unsurlarından olan duanın da insanı rahatlatmada etkisi vardır. Ayrıca yüksek maneviyatı sağlamak için suçlar cezasız bırakılmamalı, okul eğitim programları sadece akli geliştirmek amacı gütmemelidir. Maneviyatı yüksek milletlere Türkler örnek verilerek³⁵⁸, bu özelliklerini vurgulamak içinse şu sözlere yer verilir. *“1878’de açlığa, kara ve soğuğa ve çıplaklığa rağmen, düşmanın yardımını reddeden bu büyük ruh, 27 Mayıs halesiyle taçlanmıştır.”*³⁵⁹ Dergide moral açısından halkla ilişkiler konusuna da değinilir. Buna göre subayların etkin olarak kullanılarak yürütülmesi gereken halkla ilişkilerin amacı, ordu-millet kaynaşmasını arttırmak olarak görülür. Buna yönelik basın-yayın faaliyetlerine önem vermek, ordu sevgisini artırarak filmler çekmek gibi fikirler üretilir. Halkla ilişkilerin en iyi örneği olarak Milli Mücadele sırasındaki işgallerin haksız olduğunun dünya kamuoyuna duyurulması verilir.³⁶⁰

Başka bir yazıda ise korkunun önlenmesi için eğitimlerde dini ve birlik ruhu duygularına önem verilmesi, gerçeğe yakın muharebe şartlarının oluşturulmasına çalışılması ve takım halinde davranabilme yeteneği kazandırılması gerektiği düşünülür.³⁶¹ Fiziken ve zihnen bu boşluğu dolduracak aktivitelerin yapılması gerektiğine³⁶² ve askerlikteki teknik gelişmelere

³⁵⁵ Mithat Ceylan, “Kütle Ruhu”, **Ordu Dergisi**, sa.182, Haziran 1957, s.21-30.

³⁵⁶ *Türkmen, “Korkunun Psikolojik Maiyeti”, **Ordu Dergisi**, sa.190-191, Eylül 1959, s. 3-6.

³⁵⁷ Akarçay, “Harpte Maneviyatın Önemi ve Panik”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213 Mart 1965, s.112-117.

³⁵⁸ Aktulga, “Ruhî Yükselmenin Önemi ve Bunun Nasıl Başarılacağı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.206, Haziran 1963, s.1-18.

³⁵⁹ Aktulga, **a.g.m.**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.206, Haziran 1963, s.18.

³⁶⁰ Bu yazının hazırlanmasında günümüz kaynak gösterme kurallarına yakın bir metot uygulandığı görülmektedir. Bu bir ilktir. Kaç, “Orduda Halkla İlişkiler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Eylül 1968, s.64.

³⁶¹ Havid A.Hicks, “Muharebede Korkunun Yenilmesi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1967 s. 29-33.

³⁶² Murteza Vodinal, “Korku ve Cesaret”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.82-88.

rağmen moralin önemini koruduğuna dikkat çekilir.³⁶³ ABD’li general Mc Arthur’un bir törende Amerikan Harp Okulu öğrencilerine yaptığı konuşma dergide yayınlanır. Bu konuşma genellenerek Türk askerine de uyarlanabileceği düşünülür. Burada ödev, şeref ve vatan kelimelerinin her türlü zorluğu yenmede güç vereceği anlatılır.³⁶⁴

Karşıt ideolojilere karşı alınması gereken tedbirlerin anlatıldığı bir yazıda da, şu konulara dikkat çekilir: Devlet kadar vatandaşlar da devletin varlığını korumaya çalışmalı, yetkililer demokratik anlayışa uygun bir moral savunma anlayışı geliştirmeli, moral düzeyi yüksek tutulmalıdır. Aslında en büyük sorun eğitim sistemindedir. Bunun düzeltilmesi gerekir. Gençliğin farklı ideolojilere önem vermesinden dolayı üzerlerinde sabırla durulmalı ve karşıt ideolojiler bilimsel olarak çürütülmelidir.³⁶⁵ Moral konusunda dikkat çeken en önemli husus dini temelde incelenmiş olması ve moralin yükseltilmesinde ordu içinde ve dışında subaya vazifeler verilmesidir. Subay öncelikle kendi moralini tesis edecek, daha sonra askerlerine ve halka örnek olacaktır. Dergide bir süreli yayın olarak konuya önem verilir. Günümüzde ise bu tür konuların eğitimi sistemli hale getirilmiştir. Yurt sevgisi eğitimi kapsamında askeri şahıslara düzenli olarak bu eğitim subaylar tarafından verilmektedir.

2) Askeri Liderlik ve Komutanlık

(a) Personel Yönetimi

SKD’de modern yönetim anlayışı üzerinde zaman zaman durulur. Okuyucu kitlesinin genelde asker kişiler olduğu göz önünde bulundurulursa, yönetim bilimindeki gelişmeleri takip etmesi doğal görünmektedir. Geniş bir personel mevcuduna sahip Silahlı Kuvvetlerin bu konunun üzerinde durduğu da dergiden anlaşılır. Bu kapsamda personeli uzmanlaştırma adına bazı tavsiyeler verilir. Atama işlerinin de bu uzmanlık dallarına göre yapılabileceği benimsenir. Komuta kademesine getirilecek personelin ise farklı alanlardaki görevlere getirilmesi suretiyle, bu göreve hazırlanması gerekir.³⁶⁶ Bu anlayış günümüzde de uygulanmaya çalışılmaktadır.

³⁶³ Mustafa Yalçın, “Moral Sorunu”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.238, Haziran 1971, s.79-82.

³⁶⁴ Mc Arthur, (Çev.Tunusluoğlu), “Ödev, Şeref, Vatan”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.249, Mart 1974, s.63-69.

³⁶⁵ Fahri Çeliker, “Kamuoyu ve Moral Savunma”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.251, Eylül 1974, s.48-50.

³⁶⁶ Cihat Akyol, “Personeli Sınıflandırma ve Atandırmada Kabiliyet, İhtisas ve Yeterliğin Önemi”, *Ordu Dergisi*, sa.163, Eylül 1952, s.1-5.

1960'ların başlarında halen devam eden topyekün harbin gerekleri arasında yer alan insan gücü planlamalarına dergide önem verilir. Özellikle çalışma arzusunun teşvik edilmesi, işe göre insan ve insan gücünün uzmanlık alanına göre kullanılması gerektiğine vurgu yapılır. Teknolojik gelişmelerin insan gücüne ihtiyacı azaltıp azaltmadığı konusunda tartışmalardan, ihtiyacı azaltmadığı sonucuna varılır.³⁶⁷ Kalkınma açısından zaman kaybına neden olan konulara da yer verilir. Personelin uyumsuzluğu sonucu gelişim gösterilememesi ve çatışmaların çıkması intibak sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu durumu bertaraf etmek için de sosyal ilişkilerin düzenlenmesinin üzerinde durulur.³⁶⁸

1970'lerin başında devletlerin yükseliş ve çöküşleri personel yönetimine verdikleri önemle ilişkilendirilerek, bu konuda özellikle subayların yetiştirilmesi üzerinde durulur. İyi bir atama sistemi kurulması tekrarlanırken, subayların Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsüne gönderilmesi gerektiği tavsiye edilir.³⁶⁹ 1970'lerin ortalarında ise yönetimle ilgili olarak, bilgisayar destekli yönetim anlayışının geliştiği, süratli bilgi akışının modern yönetim anlayışını belirlediği, analitik çalışmanın gereği ve yönetimin tanımları ve karar verme üzerinde durulur. Bilgisayar destekli karar verme sisteminin TSK içinde kurulduğu, böylece daha hızlı ve bilimsel karar verilebileceği, bunun amacının ise az kaynakla daha verimli iş yapılabilmesi olarak gösterilir.³⁷⁰ Verimli bir organizasyon için modern yönetim anlayışının idamesinin gerekleri anlatılarak önemi vurgulanır.³⁷¹ Burada daha çok bilimsel anlamda konunun işlenmesi dikkat çeker. Dergide bu konuya çok fazla yer verilmemesine rağmen zamanla değişen anlayışın incelediğimiz dönem içerisinde geliştiği söylenebilir.

b) Askeri Liderlik

Askeri liderlik konusunun *SKD*'de, liderliğin sonradan kazanılan bir özellik olduğu anlayışına göre işlendiği görülür. Bu konunun da diğer askeri ve siyasi konular gibi dönemsel olarak ağırlığı değişmiştir. Liderlik konusuna atom savaşı ihtimalinin fazla olduğu 1950-1960 yılları arasında diğer dönemlere oranla daha fazla yer verilmiştir. Liderler bu dönemde morali yüksek tutan en önemli kıstaslardan biridir. 1960-1970 yıllarında ise daha az yer verilen

³⁶⁷ Ali Rıza Erkan, "Personel İdaresi", *Ordu Dergisi*, sa.197-198, Haziran 1961, s.1-8.

³⁶⁸ Cemalettin Çağlar, "Personel İdaresinde İntibak Meseleleri", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.226, Haziran 1968, s.38-43.

³⁶⁹ Selahattin Yılmaz, "Personel Yönetimi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.234, Haziran 1970, s.40-50.

³⁷⁰ Yunus Güçel, "Modern Yönetimin Temel Esasları", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.255, Eylül 1975, s.1-23.

³⁷¹ Mehmet Şanlı, "Personel Yönetimi, Yönetim Varsayımları ve Etkileri", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.261, Mart 1977, s.62-71.

liderlik konusu, 1970-1978 yıllarında yine artmıştır. 1978'den sonra ise bu konuya yer verilmediği görülmüştür. 1950-1960 yılları arası işlenen konular arasında liderlik eğitim merkezlerinden ve inandıkları liderlerin peşinden giden astlardan söz edilir.³⁷² Askeri liderlikle ilgili yazıların ana teması olarak teknik gelişmeler ne olursa olsun manevi değerlerle donatılmış etkili liderler olarak görülür.³⁷³

Lider birliğinin moralini çeşitli davranışlarla yüksek tutar. Böylelikle vazife daha iyi yapılacaktır. Subaylara gösterilen yollardan bazıları şöyledir: Astların keder ve neşesine ortak olunmalı, astlar tanınmalı, aileleri ile ilgilenmeleri için fırsat verilmeli, hastanede iken ilgilenilmeli, mali durumları takip edilmelidir. Ayrıca aileleri ile tanışmalı, onlarla dost olunmalıdır. Subayların bu yönden meslekleri zordur. Günümüzde ailelerin de askerlerin durumlarıyla ilgili bilgi alması için aile irtibat hatları tesis edilmiştir. Silahlı Kuvvetlerde her amir astlarını tanımak ve onların sorunlarını yakından takip etmek zorundadır. Bu anlayışın uygulamaları olarak da günümüzde tanışma faaliyetleri icra edilir.³⁷⁴ Astları tanıma konusunda yabancı komutanlardan örnekler verilir. Buna göre Alman Mareşal Rommel, liderlik konusunda incelenen liderlerden biri olarak askeri liderlik ve öngörü ile astlarında derin bir itimat oluşturur. Astları onun yanında her zaman kendilerini güvende hissederler. Liderlik açısından bu mareşalin faaliyetlerinin öğretici olacağı söylenir.³⁷⁵ Böylece konu örneklendirilmiş olur.

Başka bir konu ise Silahlı Kuvvetler içerisinde yapılan bütün kontrol ve denetlemelerin yıkıcı değil, yapıcı ve eğitici olması gereğidir. Bunun için astlara iyi şartların sağlanması, sıkıntılarının giderilmesi ve zor şartlara alışık olunması gerektiği gibi konular üzerinde durulur. Bu dönemin genel özelliklerinden biri de subayların üzerinde durulması, onların farklı bakış açıları kazanarak astlarını iyi yetiştirmesi hususudur.³⁷⁶

Liderlik konusu işlenirken Atatürk'ten bahsedilen ilk yazıda dönemin şartlarına, teknik ve taktik gelişmelerine bağlı olarak bazı olması gereken özellikler sıralanır. Bunlar liderin öncelikle kendini idare edebilmesi çerçevesinde incelenir. Temel olarak lider zeki, ahlaklı ve fiziki ve fikri olarak atik olmalıdır. Bununla beraber bilgili, basiretli, adil, güvenilir, cesur, dayanıklı, tavır ve davranışları örnek, görevine inanmış ve istekli olmalıdır. Bu dönemde

³⁷² Çev. Gıyas Aran, "Önderlik", **Ordu Dergisi**, sa.155, Eylül 1950, s.127-149.

³⁷³ Raif Özmelek, "Modern Orduların Sevk ve İdaresinde Önderlik", **Ordu Dergisi**, sa.167, Eylül 1953, s.72-95 ve Vedat Akat, "Dünya Sulhuna Yeni Bir Yol", **Ordu Dergisi**, sa.159, Eylül 1951, s.48-56.

³⁷⁴ Arslanoğlu, "Askerlik ve Astların Kalbine Giden Yolu Bulmak Üzerine" **Ordu Dergisi**, sa.171, Eylül 1954, s.101-110.

³⁷⁵ *Besbelli, "Batı Cephesinde Mareşal Rommel", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.167, Eylül 1963, s.38-61.

³⁷⁶ Aslanoğlu, "Bir Kumandanımızın Teftiş ve Tenkidinden Notlar", **Ordu Dergisi**, sa.172, Aralık 1954, s.63-70.

önemi artan lojistik konusunda bilgili olmak gerektiği özellikle vurgulanır. Bu liderlik özelliklerinin birçoğu Atatürk'ten örneklerle desteklenir.³⁷⁷ Örnek verme konusunda Emeviler döneminden Tarık Bin Ziyad'dan da bahsedilmesine rağmen Osmanlı dönemi liderlerine değinilmemesi dikkat çekicidir.

Buna paralel olarak dönemin tartışılan ve yeni bir bilim olarak adlandırılan idare hakkında teknik bilgilerin verildiği bir yazıda, idarenin başarılı komutanların tecrübelerinin bir derlemesi olduğu vurgulanır. Askeri yönü ağır basan idare sanatı, bu mesleğin haricinde sivil yaşamda da iyi icra edilmelidir. Sivil idarecilere verilen tavsiyede bu konu ile ilgili askeri idarecilerden öğrenecekleri şeyler olduğu belirtilir. Ayrıca bu konuya verilen öneme, Harp Okulları ve Harp Akademilerinde ders olarak okutulmaya başlanması örnek olarak verilebilir.³⁷⁸

Yer verilen başka bir konu ise disiplindir. Hayatın bütün safhalarında olması gereken disiplin, özellikle ateşli silahların ve atom bombasının gelişmesi ile askerlikte daha da önemli hale gelmiştir. Bu dönemde atom bombasının etkilerine karşı ordunun tedbir alma yönünde ciddi çalışmalarının olduğu söylenebilir. Bunlardan biri de disiplinin tesisi anlayışıdır. Yüksek disiplin duyguları, aileden ve yakın çevreden edinilen ve kazanılan özelliklerin üzerine tesis edildiğinden, askerlik öncesi ahlaki durumun önemine dikkat çekilir. Sürekli kontroller ve yaşanması muhtemel durumlara göre eğitimlerle disiplin kazanılabilir. Atom harbinde en önemli safha silahın kullanıldığı ilk anlardır. Bu duruma soğukkanlılıkla, bilinçli olarak tepki gösterilmesi gereklidir. Bu disiplini sağlayacak olan da liderlerdir.³⁷⁹

Başka bir yazıya göre ise komutanın nihai hedefi savaşı kazanmak olduğuna göre, bu hedefler disiplinin sağlanması, moralin tesisi, kütle ruhu ve ehliyetin sağlanmasıdır. Bunların temeli ise disiplindir. Disiplin iyi davranışların pekiştiricilerle alışkanlık haline getirilmesi şeklinde tesis edilmelidir.³⁸⁰ Tavsiye niteliğinde olan bu yazıda mutlak itaat kültürü yerleştirilmeye çalışılmaktadır. 1950'lerin sonunda hava gücünün ve atom bombasının gelişmesi ile komutanlık anlayışı da değişir. Bu değişimi yakalamak, komutanları yetiştirmek önem kazanmıştır. Böyle bir dönemde zaman çok önemli olduğu için, pratik uygulamalar yapılmalı, komutan gereksiz ayrıntılarla boğuşmamalıdır. Görev paylaşımını iyi yapmalı, emirlerini sade hale getirmeli, komuta edeceği yeri iyi seçmeli, aşırı merkezîyetçi olmayarak

³⁷⁷ Alpaslan Kayaltepe, "Kumandan", **Ordu Dergisi**, sa.178, Haziran 1956, s.1-18.

³⁷⁸ Abdurrahman Durutürk, "İdare Sanatı", **Ordu Dergisi**, sa.180, Aralık 1956, s.11-30.

³⁷⁹ Mithat Ceylan, "Disiplinin Ana Hatları ve Atom Harbinde Disiplin", **Ordu Dergisi**, sa.185, Mart 1958, s.1-11.

³⁸⁰ *Ahmet Özgüneş, "Komutanın İlk Hedefleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.207, Eylül 1963, s.63-70.

astlarına karar verme imkânı vermelidir. Müttefik kuvvetlerle müşterek harekâtlara katılabilmesi, diğer milletlerin komutanları ile konuşabilmek için iyi bir yabancı dil bilgisi olmalıdır. Komutan ayrıca doğru karar verebilmek için teknik gelişmeler konusunda da bilgili olmalıdır.³⁸¹ Bu yazılarla disiplini kendi özelliklerini de kullanarak tesis eden lider profili çizilmeye çalışıldığı söylenebilir.

1960-1970 yılları arasındaki liderlikle ilgili dört yazıdan birincisinde, dönemin mevcut talimatlarına göre bugün olduğu gibi birliğin yaptığı ve yapamadığı her şeyden komutanın sorumlu olduğu kaidesi üzerinde durularak, komutan sorumlusunun yerine getirilmesinin zafer için şart olduğu vurgulanır.³⁸² Sosyal bir toplum olan Silahlı Kuvvetlerde sosyal bilimlere de önem verilme çabaları görülür. Temelini Moreno'nun attığı sosyoloji kurum için yeni bir daldır. Komutanların birliklerini iyi tanımak için, birlik ve beraberliğin devam ettirilmesi ve propagandanın etkisinin azaltılması için bilimsel verilere dayalı bir tanıma yöntemi olarak görülür. Böylece komutanlar daha doğru kararlar verebileceklerdir.³⁸³ Üçüncü yazıda ise teknolojik gelişmelere rağmen insanın öneminin devam ettiği vurgulanmaktadır. İnsanda ise moral gücünün liderler sayesinde var olabileceği "*hakiki güç insanın kalbindedir.*" sözüyle dile getirilmeye çalışılır.³⁸⁴ Diğer bir yazı da komutanın etkili bir lider olabilmesi için askeri literatüre hakim olmasıyla ilgilidir. Buna göre lider devamlı araştırıp öğrenmeye çalışarak literatür konusuna hakim olmalıdır. Böylelikle daha iyi bir hatip de olabilecektir. Türk askeri literatürünün en önemli örnekleri Kutadgubilik'in askerlikle ilgili olan bölümü ve Benlioğlu Mehmet'in eserleridir.³⁸⁵

1971'den itibaren ise gelişen teknolojinin insanın önemini azaltmadığı, emirlerin meşru ve komutanların adil, dürüst ve bilgili olması gerektiği,³⁸⁶ komutanın kendini iyi yetiştirmek zorunda olduğu,³⁸⁷ astların cesaretlendirilme yöntemlerinden onların sırtına dokunmaları,³⁸⁸ özellikle Türk tarihinden örnekler verilerek astlarla aynı şartların yaşanması,³⁸⁹ liderlerin çağın modern yönetim anlayışına uygun vasıflarının olması gerektiği, işe göre adam seçebilen, harp tarihini iyi okumuş, kendini sürekli geliştiren, astlarını iyi tanıyan liderlere

³⁸¹ Gale Richard N. (Çev:Cevdet Öz), "Atom Devrinde Kumandanlık Sanatı", **Ordu Dergisi**, sa.185, Mart 1958, s.12-22.

³⁸² Faruk Güventürk, "Komutan ve Sorumluluğu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 225, Mart 1968, s.2-6.

³⁸³ Selahattin Yılmaz, "Sosyometri (Sosyal Toplum Ölçme)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.55-62.

³⁸⁴ Giddings (Çev. Ünal), "Güç, Strateji ve İdare", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 239, Mart 1969, s.43-54.

³⁸⁵ İhsan Ilgar, "Askeri Literatür", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.214, Haziran 1965, s.33-35.

³⁸⁶ Jean (Çev. Nazım Aslan), "Komutanlık Felsefesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Mayıs 1971, s.68-70.

³⁸⁷ Doğan, "Komutanın Nitelikleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.239, Eylül 1971, s.68-71.

³⁸⁸ Newman, "Sırt Sivazla Onun Değerini Asla Unutma", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.240, Aralık 1971, s. 66-70.

³⁸⁹ Işık, "Tarihi Hakikatlerin Işığı Altında", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.243, Eylül 1972, s.71-81.

ihtiyaç duyulduğu³⁹⁰ ve karşılıklı hissiyata önem verilmesi üzerinde durulur.³⁹¹ Liderlik konusuna Arap-İsrail savaşlarından da örnekler verilir. 1956 ve 1967'deki yenilgilerinden ders çıkarmayan Arapların 1973'teki harpte fikir alanında geri durumda olduklarından bahsedilir. Üzerinde durulan konu ise lider konumundaki komutanların ve kurmayların iyi yetişmemiş olmasıdır.³⁹² Araplar bu konuda fikir baskınına uğramışlardır. Bu konu güncel bir konu olması açısından dikkat çekicidir. Bu durum meydana gelen gelişmelerden dersler çıkarılmasında gecikilmediğini gösterir. Ayrıca komutanlar psikolojik olgunluğa sahip, doğru karar verebilen, mukayese yeteneği gelişmiş ve gelişime ayak uydurabilen kişiler olmalıdır. Böylece yetkilerini millet adına daha faydalı bir şekilde kullanırlar.³⁹³ Dönemin değişen koşullarına göre harp prensipleri aynı kalmakla birlikte, özellikle subayların birliklerini sevk ve idare edebilmeleri için mevcut taktik talimnameleri iyi bilmeleri gerektiği vurgulanır. Sebebi ise gelişen teknolojiden dolayı sevk ve idarenin zorlaştığı düşüncesidir.³⁹⁴

Yeni tip harplerde komutanların kazanması gereken vasıflar sıralanır. Buna göre komutan doğru karar almalı ve uygulama cesareti olmalı, güvenilir olmalı, istihbarat kaynaklarını iyi değerlendirmeli, arkadaşlık ve disiplin ruhunu geliştirmeli, komutanlığı bir bilim olarak ele almalı, politikacılarla işbirliği içinde, gelişim yanlısı ve inisiyatif sahibi olmalıdır.³⁹⁵ Nükleer ve motorlu konvansiyonel savaş stratejisi komutanların hızlı karar vermesini ve inisiyatif kullanabilmesini gerektirir. Bunun sağlanması içinse astlara görevleri ile ilgili sadece gerekli görülen yerlerde karışılması istenir.³⁹⁶ Çağımızın yöneticilerinde astlara her açıdan karışma meyilinin aşılamadığı söylenebilir. Atatürk'ün "*komutanlar astlarından yüksek ve bilgili olmalıdır*" sözü temel alınarak bilgi için okumak gerektiği okundukça da fikir gücünün gelişeceği üzerinde durulmaktadır.³⁹⁷ Vazifenin kanunlarla tanımının yapılmasına karşın duygusal açıdan incelenir. Buna göre vazife kutsaldır. "*Vazife her şeye ışık tutmalıdır. Gerektiğinde özel ilişkilere bile...*"³⁹⁸ Vazife bilinci yerleşmiş

³⁹⁰ Oytun, "Komutan Lider", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.244, Aralık 1972, s.29-41.

³⁹¹ Peppers (Çev.Tunusluoğlu), "Askerlikte Liderlik-İnsanları Yönetmek", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 247, Eylül 1973, s.43-50.

³⁹² Nurettin Türsan, "Fikirde Baskına Uğramak", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.249, Mart 1974, s.10-13.

³⁹³ Bekir Cankorur, "Komutanın Nitelikleri Görev ve Yetkileri Üzerinde Düşünceler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.46-52.

³⁹⁴ P.Butenko, "Komutan ve Savaş", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.252, Aralık 1974, s.75-81.

³⁹⁵ Montgomery (Çev.Ahmet Sezgin), "Harbin Karakteri ve Komutanlık", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.253, Mart 1975, s.32-49.

³⁹⁶ H.Ambaryon, "Komutan İnisiyatifi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.255, Eylül 1975, s.43-47.

³⁹⁷ Sezgin, "Komutanlık Sanatı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.260, Aralık 1976, s.55-58.

³⁹⁸ Osman Ancın, "Vazife Anlayışı ve Aşkı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.41.

insanlar, sistemdeki açıkları kapayabilir. Atatürk'ün Gençliğe Hitabesiyle gençliğe verilen vazife anlatılmaya çalışılır.³⁹⁹

1970'lerin sonunda insanın, bilim ve teknik ne kadar gelişirse gelişsin, temel olmaya devam ettiği yönetim anlayışında liderliğe daha önceki dönemlerden daha fazla gereksinim duyulduğuna dikkat çekilir.⁴⁰⁰ 1980'lerin başında ise bu duruma paralel insan ve görev temelinde liderin tutumunu ortaya çıkaran yeni bir konu olan askeri liderlik ölçeğinden de söz edilir.⁴⁰¹ Liderlik konusunda dergide daha çok subayların kişisel gelişimi üzerinde durulur. Konuyla ilgili örnekler verilerek daha anlaşılır olunması amaçlanır. Günümüzde ise liderlik kursları ve sempozyumlar, ayrıca Kara Harp Okulu bünyesinde yer alan enstitüde liderlik alanında lisans üstü eğitim verilerek gelişim sağlanmaya çalışılır.

3) Subaylar, Subayların Eğitimi ve Yeni Gelişmeler

(a) Subaylar

Derginin daha çok hitap ettiği kesim olan subaylarla ilgili yazılar aslında diğer konular içerisinde de geçer. Burada konuyu doğrudan ele alan ve ilgili yazıları inceleyeceğiz. *SKD*'de subay terfi sistemiyle ilgili ABD ordusundan örnekler verilir. Amaç subaylar arasında rekabet sağlayarak dinamik bir kadro oluşturmaktır.⁴⁰² Yeni bir terfi sistemi arayışında olduğu söylenebilir.

Seyyar şekilde olan birliklerde ve şehir merkezinden uzak garnizonlarda görev yapan subay ve astsubayların yaşam şartlarına da dikkat çekilerek, problemlerden birinin de mesken problemi olduğu, kötü şartlarda çalışanların moral olarak da iyi seviyede olmayabileceği düşünülür. Evin durumunun sosyal ahlakı da etkileyebileceği göz önünde bulundurulursa, bu soruna kesin bir çözüm bulunması gerektiği; ancak dönemin mevcut ekonomik şartlarında her subay-astsubay için birer ev yapmanın zorluğundan bahsedilerek bazı tavsiyelerde bulunulur. Bu evlerin yapımında temizlik ve altyapının iyi olması gerektiğinin yanında, standart olması, yapım masraflarının azaltılması için mevcut inşaat taburlarından yararlanılması üzerinde durulur. Diğer devlet memurlarının lojmanlarda ikamet ettiği, askeri personelin bu konuda

³⁹⁹ Ancin, a.g.m., *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.265, Mart 1978, s.40-46.

⁴⁰⁰ Cemalettin Altınok, "Liderlik", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.266, Haziran 1978, s.1-15.

⁴⁰¹ Ahmet Önal, "Askeri Liderlik Ölçeği", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 279, Eylül 1981, s. 72-92.

⁴⁰² Çev. Sarptr, "Amerikan Ordusunda Subayların Terfisi", *Ordu Dergisi*, sa.162, Haziran 1952, s.1-5.

sıkıntılar çektiği anlaşılır. Bekar subay ve astsubaylar içinse, misafirhanelerin yapılarak, çalışma odalarında geceyi geçirmemeleri, seyyar birliklerde çalışanlar için de ailelerinin barınabileceği tekerlekli taşınabilir evler satın alınması gerektiği tavsiye edilir.⁴⁰³ Günümüzde terörle mücadele kapsamında birlikler, esas yerlerinden taşınarak mücadelenin yoğun olarak sürdüğü bölgelerde görev yapmaktadır. Barınma ihtiyacı günümüzde konteynırlar ve çadırlarla giderilmektedir. Benzer bir durum da İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşandığından bu şekilde ilginç de olsa çözüm arayışları düşünülür.

Sovyetlerin teknik anlamda yetiştirilen subaylarından da bahsedilerek, bunların diğer subaylara karşı ayrıcalıklı oluşuna ve avantajlarına değinilir. Böylelikle teknik subaylık konusu dergiye taşınarak bu yönde gelişim sağlanmak istendiği söylenebilir.⁴⁰⁴ Başka bir sayıda ise özellikle subayların uygar toplumun gereklerine göre yaşayabilmeleri için kendilerini geliştirmeleri gerektiği belirtilir.⁴⁰⁵

Subaylarla ilgili zaman zaman komutanların konuşmaları da yayınlanır. 1951'de Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamut subayların atalarına layık olması gerektiğini⁴⁰⁶, 1963'te de Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay, Harp Okulu öğrencilerinin öğretime başlamaları sebebi ile yaptığı konuşmada orduyu yöneten subayları bir inşaatın mühendislerine benzettir. Mühendislerin olmadığı bir durumda inşaat malzemeleri ne ise subaysız ordu da odur. Bu yüzden subaylar çok önemlidir. Bunun yanında bazı tavsiyelerde bulunur. Bunlardan en çok kanunlara uyma üzerinde durur.⁴⁰⁷ Konuşma içerisinde geçmesi de Albay Talat Aydemir'in başarısız darbe girişiminden kaynaklanan bir ikaz olduğu söylenebilir.

(b) Subayların Eğitimi

Subayların her türlü görev için hazırlanması maksadıyla, eğitimin belli bir programa göre uygulanması çalışmalarının yapıldığı bu dönemde, kuvvetli bir ordu meydana getirme çalışmalarının arttığı söylenebilir. Bulunulan rütbenin gerekleri ve bir üst rütbenin istediği

⁴⁰³ Nadi Sümer, "Şehir Dışı Garnizonlarda Subay ve Astsubayların Mesken Meselesi Nasıl Halledilebilir?", **Ordu Dergisi**, sa.180, Aralık 1956, s.31-42.

⁴⁰⁴ Çev. Kemal Taran, "Teknoloji ve Sovyet Subayları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.230, Haziran 1969, s.1-7.

⁴⁰⁵ Erol Kayra, "Uygarlık", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.134-139.

⁴⁰⁶ Nuri Yamut, **Ordu Dergisi**, sa.160, Aralık 1951, s. 1-2.

⁴⁰⁷ Cevdet Sunay, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.209, Mart 1964, s.1-2.

gelişimin sağlanması amacının güdüldüğü programın, Atatürk'ün “*Mekteb-i asli kıt'adır*” sözü ile paralel geliştirilmesi gerektiği savunulur.

İlk olarak kıtadaki eğitim üzerinde durulur. Bu eğitim iki grup halinde toplanabilir. Bunlar, subayın çeşitli görevlere atanarak yetiştirilmesi ve görev süresinde verilen kurs, staj ve akademi gibi eğitimlerdir. Atanmada ise bu eğitimlerle yetişmiş subayın ihtisas alanına göre görevlendirilmesinin esas alınmalı, personelin nereye atanacağını ise eğitimi, liyakatı, ailesinin eğitim ve sağlık durumları ile biraz da kendi isteğine bağlı olması gerekir.⁴⁰⁸ Bu durum günümüzde büyük ölçüde sağlanmıştır. Bu dönemde sistemli ve adil bir eğitim ve atanma sistemine geçiş için harcanan çabaların sonuç verdiği söylenebilir. Subaylarla ilgili personele öğretilmek istenen bir başka sistem de Amerikan eğitim sistemidir. Amerikan eğitim sisteminin bir seçenek olarak göz önüne alınabileceği düşünülür.⁴⁰⁹

Görevi komutana karar almada yardımcı olmak olan karargah subaylarını doğru yönlendirmek maksadıyla münakaşa ve münazara hakkında teknik bilgiler de verilir. Komutanın doğru karar alması ve hedefe en iyi yoldan ulaşması bakımından fikir tartışmalarının yapılması gereklidir.⁴¹⁰ Buradan serbestçe fikirlerini söyleyebilen subayların istendiği düşünülebilir. Bu serbestliğin mutlak itaat anlayışını zedelemeyeceği kanaatindeyiz. Askeri görgü kuralları çerçevesinde komutan emrini vermeden bu tür fikir tartışmaları olabilmektedir. Astlar amirlerine düşüncelerini açıkça söyleyebilir. Ancak konuyla ilgili fikirleri de aldıktan sonra komutan kendi değerlendirmeleri ışığında kararını vererek emir haline getirir. Bu aşamadan sonra astlar, düşünce olarak katılmasa bile kendi fikriymiş gibi benimseyip emrin gereklerini yerine getirirler.

Sovyet subaylarının eğitim sistemlerinden ve sosyal statülerinden bahsedilerek okuyucu bilgilendirilmeye çalışılır. Sovyet Devriminden sonra ordunun itibarının ve yaşam standartlarının yüksek, imtiyazlı bir zümre ve maddi problemlerinin olmadığı gibi barınma imkânlarının da iyi oluşundan bahsedilir.⁴¹¹ Bu dönemde Türk subayları maddi açıdan zorluklar içerisindeydi. Bu yıllarda Ankara'da apartmanların bodrum katlarında oturan ve gece taksicilik yapan subayların olduğu söylenir.⁴¹² Bu subaylara üst rütbeli subaylar dahil

⁴⁰⁸ Cihat Akyol, “Meslek Programı ve Atanma Planı”, *Ordu Dergisi*, sa.170, Haziran 1954, s.69-75.

⁴⁰⁹ Hüsamettin Tanyar, “Amerikan Ordusunda Muvazzaf Subay Eğitim Sistemi”, *Ordu Dergisi*, sa.164, Aralık 1952, s.1-9.

⁴¹⁰ Fikret Yurdakol, “Münakaşa ve Münazara Taktiği”, *Ordu Dergisi*, sa.171, Eylül 1954, s.94-100.

⁴¹¹ Çev. Sarptır, “Sovyet Rusya’da Subayların Yetiştirilmesi”, *Ordu Dergisi*, sa.154, Haziran 1950, s.84-92.

⁴¹² Fahri Belen, *Ordu ve Politika*’dan aktaran Hikmet Özdemir, *Rejim ve Asker*, İz Yayıncılık, Ankara, 1989, s.53.

değildir.⁴¹³ Fakat 1954'te DP döneminde de sadece memur ve subaylara has olmamakla birlikte subay maaşlarında artış yapılır. Amacı dar gelirli çalışanları güç durumdan kurtarmaktır.⁴¹⁴ 1961'de ocak ayındaki icraatlerin ilkinde de yine memur, subay ve emeklilerin maaşlarının artırılacağı hükümetçe duyurulur.⁴¹⁵

Subaylara verilen önem devam etmektedir. Milli değerlerden biri olarak görülen subayların, eğitim seviyesi ve genel kültürleri yüksektir. Subaylar feragat gösterir, Türk kültürünü en iyi derecede yansıtır ve askeri gelenekleri korurlar. “*Subay Türk Milletinin canlı bayrağı, milli ruhun sembolü ve vatanın temeli*” olarak görülmektedir.⁴¹⁶ Toplumsal alanda itibar konusunda sıkıntı yaşadığını düşündüğümüz subaylara özgüven kazandırmak için söylenen sözlerden biri de budur.

Teknolojik gelişmelere rağmen harpte en önemli faktör subaylar olduğu için, subay istihbarat eğitimine önem verilmesi gerekir. Buna göre subaylara istihbarat eğitimi kademelendirilerek verilmelidir. Bu kademelendirmede ise harp okulları çok önemlidir. Casusluk faaliyetlerinin arttığı bu dönemde *Silahlı Kuvvetler Dergisi* de konuya eğilmektedir. İstihbarat eğitiminin gayesi casuslara karşı dikkatli olmaktır.⁴¹⁷ Silahlı Kuvvetlerde yapılan göreve yönelik toplantılarla ilgili bazı yapılması gerekenler vurgulanarak, bu konuda bir gelişim sağlanmaya çalışılır.⁴¹⁸ Böylece toplantılardan daha fazla verim alınabilecektir.

İnsiyativ konusu bugün olduğu gibi, bu dönemde de üzerinde durulan bir konudur. Anlamlarının biri kendiliğinden iş görmedir. İlk olarak Almanlar tarafından kullanılan insiyativ, aşırı merkeziyetçi ordularda bulunmadığından, sonuç genelde başarısızlık olmaktadır. Gelişen bütün durumları üst makama bildirip yapılması gerekeni sormak doğru bir tavır değildir. Nitekim buna yakın tarihimizde, Atatürk'ün Çanakkale Muharebelerindeki ihtiyat tümeni görevini icra eden birliğine hareket emri vererek özellikle Conkbayırı'nda durumu değiştirmesi örnek olarak verilir. Fakat bu konuda astların sınırlarının ne olacağı bu dönemde de günümüzde olduğu gibi tartışılmaktadır. Astların sınırı komutanın maksadının ve gelişen durumun şekline göre belirlenmelidir. Bu kapsamda Almanlar inisiyativ sahibi olamamalarından dolayı İkinci Dünya Savaşında Rusya harekâtında ve Normandi Çıkarmasında başarısız olmuşlardır. Bunda Hitler'in merkeziyetçi tutumu etkindir.

⁴¹³ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde...**, s.188.

⁴¹⁴ Ahmad-Turgay, **a.g.e.**, s.117

⁴¹⁵ Ahmad-Turgay, **a.g.e.**, s.227.

⁴¹⁶ *Ali Bahadır Sirel, “Milli Değerlerimiz”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.232, Aralık 1969, s.80-82.

⁴¹⁷ Akyol, “Subay İstihbarat Eğitimi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.202, Haziran 1962, s.25-37.

⁴¹⁸ Demirel, “Toplantılar ve Komutan Sorumluluğu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.224, Aralık 1967, s.50-54.

Kendiliğinden iş görme becerisi eğitim ile mümkün olabilecektir. Bu konu ile inisiyativin önemi ve aşırı merkeziyetçi komuta şeklinin yanlış olduğu anlatılır.⁴¹⁹ Hareket serbestliği anlamıyla da inisiyativ, gelişen durumun her zaman daha iyi değerlendirilerek gelişmelere göre davranılmasıdır. Bu özelliğin geliştirilebilmesi için de birliklerin taarruz doktrinine göre yetiştirilmeleri gerekir.⁴²⁰ Günümüzde taarruz doktrinine daha fazla önem verildiği söylenebilir.

1950'lerin ortalarında halkın eğitim seviyesinden kaynaklanan eksiklikler ordudaki eğitimleri de etkilemekte, askerlere okuma-yazma eğitiminde harcanan zamanın harp sanatını öğretme zamanından kısıldığı düşünülmektedir. Genel kanı olarak ordu, okuma yazma öğreten, yani çoğu şeyi öğreten bir kurum olarak görülmektedir. Ordunun görevi askerlik mesleğini ve toplum içerisinde davranış şekillerini öğretmek olmalıdır. Diğer yandan ordu mesleki, maddi ve manevi olarak yetişmiş, bu konuda temel seviyeye ulaşmış insanlara askerlik eğitimini vermelidir.⁴²¹ Bu dönemde ordudan her konuda çok şey beklendiği düşüncesinin hakim olduğu ve bu konunun dergi tarafından eleştiriye tabi tutulduğu söylenebilir.

Türkiye'ye 1948 yılında gelmeye başlayan ABD yardımları ile, özellikle askeri teknoloji bakımından geniş ölçüde yenilikler meydana gelmiştir. Bu yeni malzeme ve silahların kullanımını öğretmek maksadıyla sanat okullarında kurslar verildiği anlaşılır. Ancak sanat okullarının kapasitesi bu kursların tümünü kaldırmadığı için Silahlı Kuvvetler bünyesinde kurulan yetişmiş personelce de düzenlenmektedir. Bu kursların, zaman geçtikçe amacına daha iyi hizmet etmeye başlamakla beraber, ilk dönemlerinde sistemin oturtulmasına kadar bazı aksaklıklar meydana geldiği düşünülür.

Bu aksaklıkların olmaması ve daha faydalı olması için iyi bir program ve takip, fiziki imkânların uygun olması, öğrenci ve öğretmen sayıları ve kaliteleri ile moralin muhafazası için alınması gereken tedbirlere değinilir. Özellikle üzerinde durulan konu takip ve kontrol ile başarılı-başarısız ayrımının yapılarak moralin sağlanmasıdır. Bununla birlikte eğitim yani acemi birlikleri ile ilgili uygulama düzeyinde çalışmaların başladığı görülür.⁴²² Teftişlerle ilgili bir yazıda vurgulanan konu, teftişlerin yapıcı olması gerektiğidir. Bunun haricinde teftişçilerin görevi için iyi hazırlanması, davranışlarının birliğin imkan ve kabiliyetine göre

⁴¹⁹ Akyol, "İnisiyativ-1", **Ordu Dergisi**, sa.182, Haziran 1957, s.10-16.

⁴²⁰ Akyol, "İnisiyativ-2", **Ordu Dergisi**, 182, Haziran 1957, s.18-20.

⁴²¹ Alpaslan Kayaltepe, "Ordu ve Okul", **Ordu Dergisi**, sa.171, Eylül 1954, s.88-93.

⁴²² Abdurrahman Durutürk, "Kurslar Hakkında Düşünceler", **Ordu Dergisi**, sa.175, Eylül 1955, s.22-43.

ayarlanması ve daha iyi düzeltmeler yapılabilmesi için hazırlanacak raporların yapıcı olması üzerinde durulur. Teftiş kurullarında yer alan her bir üyenin konusunda uzman olması yapılan hataların daha iyi ortaya çıkarılmasına ve doğruların daha net görülebilmesine daha da yardımcı olacaktır.⁴²³ Günümüzde teftişçiler mesleklerinde önemli yerlere gelmiş, askeri açıdan oldukça donanımlı kişiler arasından seçilmektedir. Subayların eğitimi konusunda farklı ülkelerden verilen örneklerden de faydalanılarak konu işlenmeye çalışılır. Alınacak tedbirlerle subayların eğitim seviyesi yükseltmek istenir.

(c) Yeni Gelişmeler

1.1. Askeri Eğitimin Fikri Yapısı

Askeri eğitimin fikri yapısıyla ilgili yazıların diğer ülkelerin ordularından örnekler verilerek, Silahlı Kuvvetlerin tecrübeleri sonucu ortaya çıkan dersler incelenerek ve dönemsel gelişmelere paralel olarak yayınlanır. 1960'ların ortalarına kadar İkinci Dünya Savaşı ve Kore Harbi'nin sonuçlarıyla ilgili, daha sonrasında ise gelişen teknoloji ve yine gündemdeki Vietnam ve Kıbrıs olaylarıyla bağlantılı olarak konular işlenir. Konuların birer tavsiye niteliğinde olduğu ve uygulanırsa gelişim sağlanacağı düşüncesi hakimdir. İhtiyaçlardan ortaya çıkan konular daha fazla dikkat çekmektedir. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*'nin incelediğimiz dönem boyunca bu konuya önem vermiş; ancak 1978'den sonra bu konuyu içeren herhangi bir yazı yazılmamıştır.

Askeri eğitimin fikri temelleriyle ilgili ilk yazı Amerikan ve İngiliz eğitim metotlarının karşılaştırılmasıyla ilgilidir. Buna göre İngiliz eğitim sistemi tek bir kişiye bağlıdır, komutan her şeyin eğitimcisidir. Amerikan sisteminde ise eğitimciler kendi alanlarında uzmanlaşmış kişilerdir. Zaman tasarrufu açısından ABD sistemi, küçük birliklerin yetişmesi ve derhal muharebeye sokulması için ise İngiliz sistemi daha mantıklı görülmektedir.⁴²⁴ Askeri eğitim sisteminin sorgulanmaya başladığı bir dönem olarak düşünülebilir. Bu kapsamda verilen örneklere de paralel olarak, eğitim birlik ve kurumlarında Amerikan, diğer birliklerde İngiliz sisteminin uygulandığını söylemek doğru olacaktır.

⁴²³ Durutürk, "Teftişler Hakkında Düşünceler", *Ordu Dergisi*, sa.178, Haziran 1956, s.94-122.

⁴²⁴ Çev.Sarpıtr, "İngiliz ve Amerikan Eğitim Usulleri", *Ordu Dergisi*, sa.154, Haziran 1950, s.75-83.

Bu bağlamda metot olarak öğretim ve eğitimin tek taraflı olmasından şikayet edilir. Buna hemen bir sistem geliştirilmesi konusunda tavsiyeler yer almaktadır. Eğitimin askerlik öncesinde başlaması anlayışı bu dönemde de devam eder. Buna göre eğitim askerlik öncesi, askerlik sırası ve sonrası olarak üç aşamada planlanmalı, bu üç dönem birbirini tamamlayıcı olmalıdır. Yapılması gerekenler ise tarihi geleneklerin modernize edilmesi, kahramanların yakın tarihten seçilmesi ve anlatımın görsel olmasıdır. Bu tür kahramanlıkların anlatıldığı küçük kitaplar basılmalı ve köylere kadar dağıtılmalıdır. Bu çalışma ordu ve milleti daha da birbirine yaklaştırma adına önemli bir çalışma olacaktır.⁴²⁵ Burada öğrenci konumundaki astların öğrenmeye heveslendirilmesi amaçlanmış ve tarihi kahramanlık hikayelerini okuyan gencin askerliğe daha hevesli hale gelmesi planlanmıştır.

1960'ların ortaları üçüncü dünya savaşı tehdidinin devam ettiği yıllar olarak görülerek, en yüksek risk bölgesinin ise Türkiye olduğu düşünüldüğünden, teknolojik geriliğin eğitilmiş askerle dengelenebileceği görüşü hakimdir. Manevi konuları da kapsayan bir eğitime önem verilmesi, bu eğitimin planlı, görsel ve uygulamaya dönük bir eğitim modeli kapsamında olması tavsiye edilir. Orduya kazandırılması gereken şey ise bu eğitimden geçerek kazanılmış bir taarruz ruhudur.⁴²⁶ Özellikle disiplin ve ilgi çekicilik, eğitimin amacına ulaşmasında önem kazanmaktadır.⁴²⁷ En az silahlar kadar önemli görülen eğitimde, öğretmen olarak subaylar, yardımcıları olarak astsubaylar görülerek, eğitimin planlı ve malzemelerden etkin olarak yararlanması gerekir. Ayrıca subayların eğitimi üzerinde önemle durulması zorunluluk olarak görülür.⁴²⁸ Eğitilmiş bir subayın astlarını da eğiteceği anlayışıyla bu şekilde düşünülmüş olabilir. Şayet aynı mantık günümüzde de geçerlidir.

Milli politikaya göre şekillenen askeri eğitimin halka da verilmesi gerektiği düşünülür. Özellikle kışlaya yeni gelen askerlerin bu ortama çabuk alışmaları konusunda tavsiyelerde bulunularak, teknik dalda insan yetiştirmek, bunu yaparken de görsel malzemelerden faydalanmak gerektiği düşünülür. Böylece eğitim daha ilgi çekici olacaktır.⁴²⁹ Bu kapsamda günümüzde yapılan eğitimlerde kullanılan eğitici ders notlarının bir maddesi doğrudan eğitilecek kişinin ilgisini çekmeye yönelik olması kat edilen mesafeyi görme açısından önemlidir.

⁴²⁵ Kenan Çoygun, "Orduda Öğretim ve Eğitim Tek Taraflı Olmaktan Kurtulamamıştır", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.203, Eylül 1962, s.20-23.

⁴²⁶ Hasan Sağlam, "Ordunun Savaşa Hazırlanması ve Eğitimi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.37-42.

⁴²⁷ Güneşberk, "Eğitim Hakkında Düşünceler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.42-46.

⁴²⁸ Ahmet Işık, "Eğitimin Yüksek Seviyeye Çıkarılması Şarttır!", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.233, Mart 1970, s.10-16.

⁴²⁹ Erendil, "Askeri Eğitim ve Öğretimde Temel Düşünceler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.246, Haziran 1973, s.1-6.

Eğitim konusunda örnek alınan ülkelerden biri de Almanya'dır. Almanlar 1956'da ordu kurduktan sonra, eğitim sisteminin önemine binaen kendi gerçeklerine uygun talimnameler yazmışlardır. Örneğin bu dönemde Türk Silahlı Kuvvetlerinde uygulanan sekiz talimnameyi Almanlar kendilerine uygun tek talimnamede toplayabilmişlerdir. Burada fazla kaynakların ve bünyemize uygun olmayan sistemlerin eleştirildiği görülür.⁴³⁰ Aynı durumun günümüzde de varlığını kabul etmek gerekir. Her seviyedeki komutanların bilmesi gereken konuların birkaç talimnamede toplanmasının bilgi karmaşasını önleyeceği kanaatindeyiz.

Kore Harbi sırasında esir düşenlerin kaçma teşebbüsleri kaçma ve kurtulma konusuna eğilmeye sebep olur. Eğitim verildiğinde askerlerin isteğinin ve başarı oranlarının arttığı görülür. Özellikle Kore'de ABD askerlerinin başarısızlığı üzerine Cumhurbaşkanlığı Emri yayınlanır. Buna göre esarete düşülmeyecek, düşüldüyse de komuta ilişkileri devam edecektir. 1949 Cenevre Anlaşması ile yakalanmayanlar ve kaçıp kurtulanların hakları belirlenmiştir. Bu konunun üzerinde özellikle durulmasının sebebi ise yetişmiş insan gücü kaybına ve moral bozukluğuna sebep olmasıdır.⁴³¹

Kıbrıs buhranları ve adaya müdahale kararı alınmasından sonra önem verilen bir konu da deniz çıkarma gemileri ve deniz çıkarmasına katılacak deniz piyadelerinin eğitimidir. Buna göre deniz piyadeleri cesur ve becerikli olmalıdırlar.⁴³² En az onlar kadar cesur ve becerikli olması gerekenler de komandolardır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda birçok ülke ordusunda komando taktiğini uygulayacak birlikler teşkil ettiler. *Silahlı Kuvvetler Dergisi* 'nde de bu taktiğin kullanımını gerçekleştirmek için(etkinliğini arttırmak için) bazı tavsiyelerde bulunulur. Bunlardan bütün birliklerin bu taktiğin eğitimini yapması, ortak bir okul kullanarak müşterek seviyede eğitim yaptırılması en önemlileri arasındadır.⁴³³

Nükleer harpte askerlerde korkuyu önlemek, öncelikle bu harbe karşı dayanıklı olmaları için eğitim ve komutanına güven unsurlarının tam olması gerektiğinden bahsedilir. Bu açıdan moralin önemine daha fazla değinilir.⁴³⁴ Dergide uygulamaya yönelik konulara da yer verilir. Atış konusunda eğitim verilirken mermilerden tasarruf yapmamaya yönlendirilen okuyucuda, eğitimi eksik kalan askerlerin savaş alanında daha fazla mermi atarak israfa yol açacağı fikri

⁴³⁰ Recep Ergun, "Bir Talimname Bir Ders", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.232, Aralık 1969, s.59-61.

⁴³¹ *Hulusi Kesimli, "Kurtulma ve Kaçma Eğitiminin Önemi ve Sevk ve İdare Konusu", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.202, Haziran 1962, s.62-73.

⁴³² Laletin (Çev.Tercüme Ks), "Çağdaş Deniz Piyadesi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 219, Eylül 1966, s.24-26.

⁴³³ Tireli, "Silahlı Kuvvetlerde Komando Eğitimi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.229, Mart 1969, s.12-20.

⁴³⁴ Saul Lavisky, (Çev.Sayan), "Nükleer Muharebede Asker", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.232, Aralık 1969, s.71-74.

oluşturulmaya çalışılır.⁴³⁵ Gelişen teknolojiye paralel silahların artan yakıcı etkisi askerlerde psikolojik olarak çekince yaratmaktadır. Bunun için özellikle tutuşmuş elbiseye müdahale eğitimi ve sağlık personelinin eğitiminde azami faydalanmanın gerekliliğine dikkat çekilir.⁴³⁶ Türk Ordusunda brifing sisteminin Osmanlı döneminden itibaren devam ettiğine değinilen bir yazıda, ABD brifing tarzı; bilgi verme, karar alma, görev ve karargah çeşitleri anlatılarak ayrıntılı şekilde incelenir.⁴³⁷ Bu dönemin eğitim açısından bir gelişme dönemi olduğunu düşünebiliriz. Ancak günümüzde oldukça üzerinde durulan branşlaşma konusuna çok fazla temas edilmemiştir. Kara Kuvvetleri içerisinde daha çok Amerikan eğitim sisteminin benimsendiği, uygun teşkilatı bulmak için değişikliklerin derhal yapıldığı bu dönemki gelişmelere⁴³⁸ paralel olarak üretilen fikirlerin dergiye de yansıdığı kanaatindeyiz.

2.2. Teknik Gelişimin Takibi

Eğitim alanında gelişen teknoloji çerçevesinde harp oyunlarına da yer verilir. Bu oyunlar nazari eğitimi, eğitim alanına çıkmadan uygulama imkanını sunar. Bu oyunlar 1952’de, verileri girilerek bilgisayarlar üzerinde oynanabilmektedir. Her personele bir komutanlık veya karargâh subaylığı görevi verilen harp oyunlarının modern temelini Amerikalılar atmıştır.⁴³⁹ Harp oyunları bilgisayarlarla Türk Silahlı Kuvvetlerinde ilk olarak 1966 yılında oynanır. Bu konuya çok önem verilmiş, bu oyunlara genelkurmay başkanı da katılmıştır.⁴⁴⁰

Bir başka teknik gelişim de Almanların kullandığı *Quick-Stop* metodudur. Bu atış eğitim tekniği özellikle maliyet açısından ve açık atış alanı bulunamaması durumunda yer açısından kapalı poligonlarda kullanılabilmesi için oldukça avantajlı olarak görülür. Işık kullanılarak yapılan bu sistemin parçaları projeksiyon cihazı, perde, xenon lambası ve 22 kalibre tüfektir. Hareket eden hedefe atış yapma ve atış sonrası değerlendirmenin daha kolay yapılabilmesi açısından oldukça önemli olduğu düşünülür.⁴⁴¹ Silahlı Kuvvetler bünyesinde de kullanılabilmesi düşüncesiyle anlatılan bir konu olduğu söylenebilir. Günümüz şartlarında ise

⁴³⁵ Faruk Boran, “Cephaneden Tasarruf İsrâf Demektir”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.17-18.

⁴³⁶ A.Gorodnik-A.Şpankovskii, “Yangın Maddelerinden Korunma Eğitimi”, (Voyenniy Vestnik 1973’ten) **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.73-76.

⁴³⁷ Mehmet Erdoğan, “Brifing”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.263, Eylül 1977, s.70-78.

⁴³⁸ **Atatürk’ün Doğumunun Yüzüncü Yılında...**, s.50.

⁴³⁹ Şinasi Orel, “Amerikan Tipi Harp Oyunlarının Hazırlanması ve İdaresi”, **Ordu Dergisi**, sa.164, Aralık 1952, s.59-74.

⁴⁴⁰ “Haziran -Temmuz-Ağustos 1966’da Yapılan Harp Oyunları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.164-166.

⁴⁴¹ Fikret Gülersoy, “Quick-Stop Metodu ile Atış Eğitimi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.212, Aralık 1964, s.17-19.

bu sistem, bir senaryo çerçevesinde hazırlanan filmlerle de uygulanabilmektedir. Örneğin senaryoya göre terörist olan bir şahıs çıkan bir çatışmada vurulabilmektedir.

1960'ların sonlarına doğru devam eden atomik harp tehdidinden dolayı nükleer, biyolojik ve kimyasal harbe karşı önlem alma gereğine binaen birliklerin eğitimi üzerinde durulduğu görülür. Bu eğitimin verilmesi için gezici NBC eğitim ekiplerinin kurulması teklif edilir. Sivil savunma alanında da uygulanabileceği düşünülen eğitim, gezici ekipler tarafından hazırlanacak sergi ve filmlerle de desteklenebilmelidir.⁴⁴² Bu sistem silahlı kuvvetler içerisinde günümüzde gösteriler yapma şeklinde uygulanmaktadır.

3.3. Yerli ve Yabancı Askeri Eğitim Kurumları

Eğitim birliklerinin kurulması düşünülen 1950'lerin başlarında bu sistemin örneği olarak ABD ordusu gösterilir. Ancak her milletin eğitim kültür gibi özellikleri farklı olduğu için birebir alınmaması gerektiği de düşünülür. Bu sistemin askerlik öncesi eğitim seviyesine göre ayarlanması ve haksız uygulamaların yapılmaması tavsiye edilir. Amaç her seviyeye göre ortak bir eğitim sistemi bulmaktır. Tavsiye edilen konular ise şöyledir: eğitim merkezleri kolordu bölgelerinin uygun yerlerinde içerisinde branşların eğitim merkezleri bulunan bir garnizon olarak oluşturulmalıdır. Merkezler aynı yerde olabileceği gibi ayrı yerlerde de olabilir. Eğitim kadrosu ve mevcuda göre yaşam şartları iyi sağlanmalıdır. Bu merkezler sürekli faal olacaktır. Bunun için hükümet kaynak tahsis etmeli, milli eğitime verilen önem kadar bu sisteme de önem verilmelidir. Bu dönemde Milli Savunma Bakanlığı bütçesinin bunun için yetersiz olduğu, bu yolda harcanacak paradan tasarruf edilmemesi gerektiği söylenir.

Eğitim merkezlerinde komuta teşkilatı ise tümen komutanı seviyesinde bir komutana bağlı olmalı, öğretmenler kurul şeklinde teşkilatlandırılmalı, kışlaların emniyet ve hizmet gereksinimleri için birlikler kurulmalıdır. Buradaki eğitici uzmanların maddi ve manevi problemi olmayacak şekilde tedbir alınmalı, eğitim merkezlerine gelen erlere ve subaylara görevleri dışında başka bir sorumluluk verilmemelidir. Bu eğitimcilere emsallerinden daha fazla maddi ve manevi imkân sağlandığında diğer ordu mensupları da kendini geliştirerek bu

⁴⁴² Necdet Süer, "Gezici NBC Ekibi Teşkil Edilmesi Eğitimde Çok Büyük Faydalar Sağlar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.47-49.

talimhahlarda yer almak isteyeceklerdir.⁴⁴³ Eğitim birliklerinin kurularak Afyon'daki kolordunun emrine verilmesi ise 1956 yılında gerçekleşir. Daha sonra çeşitli aşamalardan geçerek bugünkü durumuna gelir.⁴⁴⁴ Bugün ise eğitim birlikleri EDOK emir-komutasındadır.

Dergide diğer ülkelerde yer alan askeri okullarla ilgili yazılara da rastlanır. Bunlardan biri de NATO Savunma Kolejidir. Bu kolejle ilgili yazılar dergide aralıklarla yayınlanmıştır. Kurulduğu günlerden beri geliştirilmeye çalışılan iş birliği, NATO ülkelerinin ve daha çok ABD'nin çalışmaları ile bu dönemde devam etmektedir. Bu çalışmalardan biri de Eisenhower'ın 1951'de kurduğu NATO Savunma Kolejidir. NATO Savunma Koleji Fransa'da Paris'te harp okulu binasının bir bölümü olarak kurulmuş ve buraya dahil edilmiştir. Amaç işbirliği sağlamak ve bu gayede insanlar yetiştirmektir. Süresi 6 ay ve yılda 2 dönemdir. Toplamda 54 öğrencisi bulunmaktadır ve Türkiye'nin kontenjanı 3'tür. En çok öğrenci gönderen ülkeler öğrenci sayısı 7'şer olmak üzere ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya'dır. Komutanlığı muhtelif ülkeler tarafından yürütülmektedir. Bu okuldan mezun olanlar ülkelerinde önemli mevkilere gelmektedirler.⁴⁴⁵ Kolej hakkında bilgi verilerek tanıtılmakta ve subaylar teşvik edilmektedir. Türkiye'den ise, üç kuvvetten birer kurmay albay bu kolejde eğitim almıştır. Dergide fotoğraflarının yayınlanmasındaki maksadın hem bu subayları örnek göstermek, hem de diğer subayları motive etmek olduğu söylenebilir.⁴⁴⁶ Aradan geçen 12 yıldan sonra Fransızların NATO'dan çekilmesi ile İtalya'ya taşınan kolej, 1968'deki bir yazıya göre NATO'nun askeri komitesi tarafından kontrol edilir. 1958-1959 döneminde komutası bir Türk generali olan Tümgeneral T. Arıburnu (muhtemelen Tefvik Arıburnu) tarafından yürütülen okulla⁴⁴⁷ ilgili uzun bir süre yazı yayınlanmaz. Son olarak ise kolejde NATO üyesi ülkelerin harp okullarının komutanlarının bir toplantısı olduğundan ve buraya bir Türk tuğgeneralin katıldığından söz edilir.⁴⁴⁸ NATO çerçevesinde sağlanmak istenen işbirliğine derginin destek verdiği söylenebilir.

Silahlı Kuvvetler Akademileri⁴⁴⁹ kurmay subayları yetiştirdikleri için burada öğretmenlik yapanların dikkatle seçilmesiyle ilgili bir yazıda, dışarıdan gelen sivil öğretmenlerle (profesörler) eşgüdüm sağlanması konusunda sorunlar yaşandığı anlaşılır. Bu durumun

⁴⁴³ Gürler, "Orduda Acemi Eğitimi ve Eğitim Merkezleri Kurulması", **Ordu Dergisi**, sa.155, Eylül 1950, s.70-83.

⁴⁴⁴ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında...**, s.50.

⁴⁴⁵ Sabahattin Ergin, "NATO Savunma Koleji", **Ordu Dergisi**, sa.181, Mart 1957, s.75-81.

⁴⁴⁶ "NATO Kolejinde Bulunan 3 Subayın Kısa Hal Tercümeleri ve Fotoğrafları", **Ordu Dergisi**, sa.178, Haziran 1956, s.154-155.

⁴⁴⁷ Şeref Nur Tireli, "NATO Savunma Koleji", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.35-41.

⁴⁴⁸ "NATO Savunma Koleji", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.280, Aralık 1981, s.113.

⁴⁴⁹ Bu okulun kısa tarihçesi için bkz. **Türk Silahlı Kuvvetleri**, Mönch Türkiye Yay., Ankara, 2003.

engellenmesi maksadıyla askeri öğretim görevlilerinin yetiştirilmesi gerekir. Yetiyecek bu öğretmenlerin kişisel özelliklerinin yanında, iyi bir yabancı dil bilgisi, bir üst öğretim kademesinden mezun olması, yurt dışına öğrenime gönderilmesi konularının önemine vurgu yapılır. Atatürk'ün de bu okulun mezunları arasında bulunduğu değinilerek okulun önemine binaen öğretmen ihtiyacının karşılanması konusuna dikkat çekilir.⁴⁵⁰ Harp Akademileri ile ilgili son olarak 10 Ağustos 1965'te yapılan diploma törenine değinilir. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay ve diğer komutanlar bu törene katılmışlardır. Harp Akademileri Komutanı Korgeneral Nüzhet Bulca harp sanatının ilmi olarak değerlendirilmesi, yaratıcı, başarı için bilgili ve alçak gönüllü olunması üzerinde durarak özellikle Türklük bilincine vurgu yapar.⁴⁵¹

Harp Akademilerinin gelişmesi için yabancı harp akademilerinden de bilgiler aktarılır. Alman Harp Akademileri incelenerek buradaki eğitim sistemi anlatılmaya çalışılır. Almanların da harp akademileri için fakültelerden bilim adamı temini konusunda zorlandığına değinilerek yaşadıkları zorluklar anlatılır.⁴⁵² Bu döneme kadar harp akademilerinde Amerikan eğitim sistemi uygulanmıştır.⁴⁵³ Harp Akademileri ile ilgili bir değişiklik yapılabileceğini söyleyebiliriz. Örnek olabilmesi açısından bahsedilen başka bir okul ise Amerikan Harp Okuludur. Amerikan halkı tarafından büyük bir ilgi ile takip edildiği söylenen okulun eğitim sisteminden bahsedilir.⁴⁵⁴

Deniz Harp Okulu'nun kurulma düşüncesinin 1770'teki Çeşme faciasından dolayı eğitilmiş kaptanlara ihtiyaç duyulmasından doğduğu belirtilerek, bu düşünceyle kurulan harp okulunun tarihi gelişimi ayrıntılarıyla anlatılır. 1973'teki bu sayıda Deniz Harp Okulu'nun eğitim süresinin 3 yıla çıkarıldığından, liyakata önem verildiğinden ve çok başarılı olanların yurtdışına uzmanlaşma eğitimine gönderildiğinden bahsedilir.⁴⁵⁵

Dergide askeri hizmetlere yardımcı olarak beslenen köpeklere de değinilir. Köpeğin askeri amaçlarda özellikle sınırlarda kullanılmasının öneminden bahsedilerek eğitiminin gerekli olduğu, bunun ise Gemlik'teki merkezde verildiği söylenir.⁴⁵⁶ Gemlik'teki merkezin

⁴⁵⁰ Kamil Yasa, "Silahlı Kuvvetler Akademilerinin Öğretmen İhtiyacı", **Ordu Dergisi**, sa.179, Eylül 1956, s.51-67.

⁴⁵¹ "Harp Akademilerinin 1964-1965 Öğretim Yılı Diploma Töreni", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 215, Eylül 1965, s.121-124.

⁴⁵² Lothar G.S Prang, "Alman Silahlı Kuvvetlerinde Subayların Tekamül Eğitim ve Öğretimleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.255, Eylül 1975, s.72-82.

⁴⁵³ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında...**, s.101.

⁴⁵⁴ Çev. Nazım Aslan, "West Point'te Öğrenci Hayatı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, s.233, Mart 1970, s.53-58.

⁴⁵⁵ Tezel, "Deniz Harp Okulumuz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.247, Eylül 1973, s.86-109.

⁴⁵⁶ Nuri Köker, "Orduda Köpeğin Önemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.260, Aralık 1976, s.59-69.

özellikle 1971'den sonra verimliliğini arttırdığına değinilerek, burada köpeklerin nasıl beslendiği, sağlığı ve hastalıklarıyla ilgili nelere dikkat edildiği anlatılır.⁴⁵⁷ Özellikle 1971'den bahsedilmesinin nedeni değiştirilen kuruluşla hayvan sağlığı kurslarının verilmesi ve 1972'de de köpek bakıcısı ve eğiticisi yetiştirmeye başlaması olabilir.⁴⁵⁸ Eğitim kurumları konusunda daha çok ABD'den bahsedilmesinin nedeni ordu içerisinde bu ülkenin eğitim sisteminin benimsenmesidir. Eğitim kurumları ise bu dönemde sürekli değişim içerisinde. Gelişimin sürekliliği içinse gerekli tavsiyelere dergide rastlanır.

C.TEKNİK

Bu bölümde incelenen konular her savaştan sonra ders çıkarılarak geliştirilen silah, teçhizat ve malzemelerle ilgilidir. *SKD*'nin, dünya ordularında gelişen silah, malzeme ve teknoloji konusunu incelediğimiz dönemde yakından takip ettiği görülür. Bu dönemde daha çok gelişen taktiğe göre atom silahı, füzeler, güdümlü mermiler, tanklar, denizaltılar, helikopterler, savaş uçakları ve gerilla harbinde daha çok etkili kullanılan ve bu yönde gelişmeler sağlanmaya çalışılan hafif piyade silahlarıyla ilgilenilir. Her dönemde üzerinde durularak, bu silahlar personele tanıtılmaya çalışılmıştır. Ancak bu silahların çoğunun Türk Silahlı Kuvvetlerinin envanterine girip girmediğiyle ilgili bilgilere rastlanmaz. Özellikle Kıbrıs Barış Harekatı öncesinde bu konu üzerinde daha fazla durulur, daha çok silah ve malzeme personele tanıtılır. 1978'den sonra bu yönde herhangi bir yazının yazılmadığı görülür. Bu durumun derginin hacmi ile ilgili olduğu düşünülebilir. Ayrıca hızla gelişen teknolojiye örnekler vermenin zorluğu da yaşanmış olabilir. Teknik gelişmelerle ilgili temelde Amerikan silah ve malzemesine yer verilir.

⁴⁵⁷ Köker, "Köpeklerin Beslenmesi,Sağlığı,Hastalıkları ve Askeri Hara'daki Uygulamalar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.268, Aralık 1978, s.81-92. Bu okul günümüzde Gemlik Askeri Veteriner Okulu ve Eğitim Merkez Komutanlığı adıyla faaliyetlerine devam etmektedir.

⁴⁵⁸ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında...**, s.93.

1) 1950-1965 Arası Dönem

Bu dönemde daha çok İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle denizaltılar, güdümlü füzeler, torpidolar, helikopterler, ARGE faaliyetleri, hareket kabiliyeti, piyade tüfekleri, tanksavar silahları, gece görüş cihazları, atom roketi ve zırhlı piyade taşıyıcıları konularının üzerinde durulmuştur.

Denizaltılarla ilgili Rus deniz filosunun ABD karşısındaki yetersizliği ve ABD'nin atom enerjisini askeri amaçlar dışında da kullandığını görmekteyiz. Denizaltıcılık faaliyetlerinin önemi 1950'lerin başlarında halen gündemdedir.⁴⁵⁹ Denizaltılarla ilgili teknik ve taktik anlamda başka bir yazıya rastlanmaz. İnsansız hava araçlarının temelini atılmasına katkıda bulunan güdümlü füzeler, 1950'lerin ortalarında artık ülkelerin ordularının birbirlerine daha uzaktan savaşmak istediklerinin göstergesi olarak gelişimini sürdürmektedir.⁴⁶⁰ Bu füzelerden özellikle menzilleri uzatılanlar, kutuplar arasındaki anlaşmazlıkların başında gelir.

Torpidolara ise 1950'lerin ortalarından itibaren ABD tarafından gerekli önem verilir. Torpido silahının mevcut gelişmelere göre uçaktan atılması daha uygun görülür. Böyle bir durumda ise silah sisteminin hava kuvvetinin mi, yoksa deniz kuvvetinin mi emrinde olacağı tartışmalarına yol açar. Türkiye'nin coğrafi konumu gereği hava kuvvetlerinin emrinde olması öngörülür. Yeni bir silah olarak kullanılmaya başlanacak olan torpido hakkında teknik bilgiler dergide yer alarak, ilgilenecek subaylar bilgilendirilmeye çalışılır.⁴⁶¹

İki savaş arası dönemde ABD'de geliştirilen helikopter, askeri maksatla ilk olarak Kore'de kullanılmıştır. Helikopterin büyük mü küçük mü olması gerektiği tartışmalarının ve ikmal işi icra edenlerin büyük, personel taşıyanların ise küçük olması gerektiği fikirlerinin varlığı görülür. Helikopterin korunmasızlığı zayıf yönünü teşkil eden en önemli etken olarak bilinir, birçok askeri harekât çeşidinde kullanılabildiği yönünde fikirler beyan edilir. Uçaklarla da karşılaştırılarak, kısa mesafelerdeki kullanımda avantajlı olduğu ve dönemin süvarileri olarak düşünülür. Ayrıca helikopterlere silah takma denemelerinin başarıyla sürdüğüne değinilir.⁴⁶²

⁴⁵⁹ *Besbelli, "Denizaltı Gemileri", **Ordu Dergisi**, sa.169, Mart 1954, s.79-98.

⁴⁶⁰ Kamil Yasa, "Kabili Sevk Füzeler "Yarının Pilotsuz Hava Tahrip Silahları", **Ordu Dergisi**, sa.172, Aralık 1954, s.5-7.

⁴⁶¹ Yasa, "Torpido Silahı ve Torpido Tayyaresinin Önemi", **Ordu Dergisi**, sa.177, Mart 1956, s.45-60.

⁴⁶² Muhittin Okyavuz, "Helikopter", **Ordu Dergisi**, sa.197-198, Haziran 1961, s.26-71 ve "Yabancı Memleketlere Ait Haberler: Yeni Sovyet Piyade Tüfekleri, Amerikan Ordusunda Son Gelişmeler", **Ordu Dergisi**, sa.192-193, Mart 1960, s.122-128.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen hızlı değişimle silahların menzilleri, tahrip kuvvetleri, atış sürati, atış sıhhati ve hareket kabiliyeti artmıştır. Bu gelişmeleri yakalamak için lojistik destek hizmetleri de gelişmiştir. Bu lojistik hizmetlerin ihtiyacı daha sağlam madde, teşekküllü üretim tesisleri ve uzman personeldir. Artan etki ile zayıf miktarı da, buna paralel olarak hasta bakım yerlerinin sayısı da artmıştır. Ulaştırma açısından bakıldığında yapılması tavsiye edilenler, hava alanlarının daha fazla korunması, üretim yerlerinin daha dağınık olmasından dolayı yolların ve dağıtım sistemlerinin uzatılması gerektiğidir.⁴⁶³ Bu konuda Türkiye'de eksikliklerin devam ettiği düşünülebilir. Bazı piyade tüfeklerinin ve ülkelerin tanınmış tanksavar silahlarının teknik özelliklerinden bahsedilen yazıda da günümüzde ihtiyaçları karşılamayan; fakat uzun bir dönem Doğu Bloğunun silahı olan *kaleşnikof* marka silahtan da bahsetmiştir.

Teknolojik gelişmelerden haberlerin yer aldığı bir bölümde özellikle bugün dahi önemini koruyan silahlardan bahsedilmesi dikkat çekicidir. Bunlar yeni kullanılmaya başlanan M-60 tankı, atom roketi, roket takılabilen helikopterler ve gece görüş cihazlarıdır. Bunlar okurlara teknik özellikleri ile tanıtılmaya çalışılır.⁴⁶⁴ Diğer ordulardaki yeni gelişmelerin personele duyurulmasına devam edilir. İsrail, Mısır ve Sovyet Rusya'dan verilen örneklerle yeni gelişmeler aktarılır. İsrail'in bu dönemde yeni geliştirdiği bir füze denemesi, Mısır'ın Almanya'dan mühendis desteği alarak geliştirdiği uzun ve orta menzilli füzeler ve Sovyetlerin günümüzde çok namlulu roketatar denilen füzeleri geliştirmesi verilen örneklerdir. 1960'ların ortaları füzelerin hava kuvvetlerinin stratejik üstünlüğündeki öncülüğünü devralmaya başladığı bir dönemdir.⁴⁶⁵

Modern anlamda ilk kez 1924'te İngiliz Yüzbaşı Liddel Hart tarafından düşünülen zırhlı piyade taşıyıcıları, Türkiye'de bu dönemde sadece bir tünde bulunmakta, bunlarla ilgili eğitimler ve denemeler devam etmektedir.⁴⁶⁶ Buna karşın Türk Kara Kuvvetlerinde ilk zırhlı personel taşıyıcının ne zaman envantere alındığıyla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Fakat kullanılan bu aracın M-113 tipi olduğu bilinmektedir.⁴⁶⁷

⁴⁶³ Binyıldırım, "Harp Silah ve Araçlarında Yapılan Son Yeniliklerin Lojistik Faaliyetlere Tesiri Neler Olacaktır, Ne Gibi Tedbirler Alınmalıdır", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.202, Haziran 1962, s.74-84.

⁴⁶⁴ "Yabancı Memleketlere Ait Haberler: Yeni Sovyet Piyade Tüfekleri, Amerikan Ordusunda Son Gelişmeler", **Ordu Dergisi**, sa.192-193, Mart 1960, s.122-128.

⁴⁶⁵ "Harp Silah ve Araçları (Ortadoğu'dan Haberler)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.45-46.

⁴⁶⁶ İhsan Gürkan, "Zırhlı Piyade Taşıyıcıları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.215, Eylül 1965, s.1-19.

⁴⁶⁷ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında...**, s.104.

2) 1965 Vietnam Savaşı ve Sonrası Dönem

Bu dönemde daha çok gerilla harbinde etkili olarak kullanılan helikopterler, eğitimleri geliştirici simülatörler, harp oyunları, Rus tank üstünlüğüne karşı geliştirilen tanksavarlar, roketler, füze savunma sistemleri, araştırma ve geliştirme faaliyetleri, kızılötesi ışınlarla aydınlatma özelliği taşıyan ve gece görüş imkanına sahip tüfek, alev, mekanize birlikler, füzeler, bomba tahrip ekipleri, elektronik harp, hücum botlar, insansız hava araçları ve eri koruyucu araçlardan olan çelik yelek ve çelik başlıklara değinilir.

ABD'nin Vietnam'da gelişmiş teknolojileriyle yaptıkları malzeme ve insan taşıma ile silahlı olarak da kullanılan uçaklar dikkat çeker. Özellikle avcı uçaklarının Vietnam gerillalarının barınaklarını yıkmak için kullanıldığı görülür. Hava araçlarının oldukça gelişmiş oldukları dikkat çeker. Özellikle bugün de ülkemizde kullanılan Cobra ve UH-1 tipi helikopterlerin geliştirildiği, gerilla harbinde helikopterlerin dikine hareket etmeleri ve havaalanı gerektirmediği için yeni bir anlayış kazandırmalarından bahsedilir. Hedeflerin daha yakından ateş altına alınması ve malzeme ile personelin daha çabuk taşınması gibi avantajlarının olduğundan söz edilir.⁴⁶⁸ Güçlü bir hava silahı haline gelen helikopterlerin sivil alanda taşımacılıkta da önemi 1970'lerin başlarında artmaya başlamıştır.⁴⁶⁹ Öneminin gitgide arttığı görülen helikopterlere otomatik güdümlü füzelerin yerleştirildiği görülür. Sebebi ise Vietnam Savaşı'nda zırhsız olmasından dolayı korunmasız görülmesidir. Böylece helikopterler hafif silahlara karşı korunmalı olacak, silahlı ve alçaktan uçtuğu için siper kazma anlayışını değiştirecektir.⁴⁷⁰ 1970'lerin ortalarından itibaren askeri teknoloji konusunda gelişmiş ülkeler, helikopterlerin taşıma kapasitesini arttırmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca F serisi uçakların gelişmeye devam ettiği görülür.⁴⁷¹

Bilgisayar ortamında oynanmaya başlanan harp oyunları araştırma geliştirme, muhabere, lojistik ve istihbarat alanlarında da komutanlara karar verme eğitiminin verilmesinde etken olmaya 1960'ların ortalarında başlar. Üç farklı bloğun verileri girilerek meselelerin çözümü daha az masrafla sağlanabilmektedir. Burada yeni geliştirilen bir teknoloji tanıtılarak subaylar bilgilendirilmeye çalışılır.⁴⁷²

⁴⁶⁸ Yönetim Kurulu, "Vietnam'da Kullanılan A.B.D. Uçak ve Füzeleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 216, Aralık 1965, s.89-114.

⁴⁶⁹ Turan Oğuzcan, "Helikopterler Üzerine Bir İnceleme", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.241, Mart 1972, s.16-22.

⁴⁷⁰ Arıkan, "Zırhlı Helikopterler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.247, Eylül 1973, s.1-4.

⁴⁷¹ Hilmi Alacaklı, "Havacılık Üzerine Küçük Haberler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.260, Aralık 1976, s.115.

⁴⁷² Ugan, "Harp Oyunları ve Siberetik", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.74-83.

Alman yapımı tanksavar roketi olan Kobra, üstün zırh delme özelliğinden dolayı Hint-Pakistan zırhlı muharebelerinde Pakistan'ın üstünlük sağlamasına katkıda bulunur. Rusların zırhlı birliklerdeki üstünlüklerine karşı Batı Blokunda zırha karşı yeni çalışmaların varlığından da söz edilebilir.⁴⁷³ Tel güdümlü olan roketin personele tanıtımı amaçlanmaktadır. Ayrıca silah sanayi konusunda Almanların gelişim gösterdikleri görülür.

Uçak ve roketlerin avantaj ve dezavantajları üzerinde de durulur. Uçaklar insan taşıma, propaganda ve keşif faaliyetlerinde avantajlı olduğu halde, iklim şartlarından ve hava alanlarının korunması ve gizlenmesi açısından dezavantajlı olarak görülür. Bu dezavantajların giderilmesi içinse dikine kalkan uçakların geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Roketler ise çabuk ateşlenebilmesi, piste gerek olmaması ve daha az masraflı olmasından dolayı avantajlıdır.⁴⁷⁴ Silahlanmaya devam edilen dönemde çeşitli ülkelerce üretilen salkım bombaları, füzeleri etkisiz hale getiren füzeler ve güneş bombalarına yer verilir.⁴⁷⁵

Daha çok gerilla harplerine karşı kullanılacak silahların üretiminde ABD Vietnam Savaşı sırasında da büyük tecrübeler kazanmıştır. Tanıtılan bu silah ve malzemeler arasında yüksek yerlerden atlama hızını kesen sistem, hafif silah üstü radar sistemi ve personelin taşıyabileceği güdümlü roket bulunur.⁴⁷⁶ Teknik alanda insan hayatını kurtaracak yeniliklerden de bahsedilir. Örneğin uçaklara arızaları sesle haber verme sistemi, mekanik katır, pilotların fırlatma koltuğuyla uçuşunu sağlayacak mekanizma ve ülkelerin ordularını güçlendirmeye çalıştığı görülür.⁴⁷⁷

Araştırma ve Geliştirme faaliyetleri konusuna Norveç ve Hollanda'dan örnekler verilerek tavsiyelerde bulunulur. Buna göre Silahlı Kuvvetlerle koordineli olarak bu faaliyetlere maddi desteğin artması ve üniversitelere Silahlı Kuvvetlerin öneminin benimsenmesi önemli olan tavsiyelerdir.⁴⁷⁸ Kimyasal silahlara ağırlık verildiği görülen 1960'ların sonlarında, buna paralel topyekün harp anlayışı dönemine karşın, insanlık dışı olarak görülür. Öldürmeyen; fakat saf dışı eden kimyasal silahların üzerinde durulur.⁴⁷⁹ Er tarafından taşınabilen ve yönlendirilebilen mermi atabilecek bir silah olan BLOWPIPE'in teknik özelliklerinden

⁴⁷³ Fikret Elbizim, "Kobra Atış Sahasında", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.218, Haziran 1966, s.73.

⁴⁷⁴ Josef Kamhuber, (Çev.Sürayya Önay), "Uçak Mı Roket Mi?", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 221, Mart 1967, s. 42-56.

⁴⁷⁵ Arıkan, "Lider Devletlerin Yeni Silahları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.223, Eylül 1967, s.82-93.

⁴⁷⁶ Osman Özeren, "Vietnam Harbinin Silahlar Üzerinde Yapmakta Olduğu Teknik Değişikler ve Amerikan Harp Sanayisindeki Gelişmeler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.65-67.

⁴⁷⁷ Fuat Bayülke, Askeri Haberler(Ağustos 1969), **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.233, Mart 1970, s.21-32.

⁴⁷⁸ Turgut Uzer, "Az Gelişmiş veya Küçük Memleketlerdeki Silahlı Kuvvetlerde Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 225, Mart 1968, s. 67-72.

⁴⁷⁹ Fahrettin Kofoglu, "Öldürücü Olmayan (Saf Dışı Edici) Antipersonel ve Antiplant Kimyasal Harp Maddeleri BZ ve HERBESİDİ'ler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.232, Aralık 1969, s.62-70.

bahsedilir. Bu konu oldukça ilgi görmektedir. Özellikle Vietnam Savaşı sırasında bu tür silah ve teçhizata önem verildiği söylenebilir. Ayrıca küçük çaplı silahlardan koruyabilecek koruyucu yeleğin yapımından da bahsedilir.⁴⁸⁰

Tanklarla ilgili gelişmelere değinilirken gelecekteki tankların mevcut bulunanlar ışığında nasıl gelişebileceği tahmin edilir. Tanklarla güdümlü mermi atılabilmesi, ağırlıklarının azaltılması konusu tahmin edilen konular arasındadır. Tank avcılığı ile ilgili helikopterden güdümlü mermi atılarak imha edilemeyeceği tahmininde ise yanlışlığı yaşandığı bugün görülmektedir.⁴⁸¹ Kızılötesi ışınlarla aydınlatma özelliği taşıyan ve gece görüş imkanına sahip bir tüfek tanıtılmıştır.⁴⁸² Özellikle toplu hedeflerin imhasında meskun mahallerde ihtiyaç duyulan alev, daha çok Almanlar tarafından İkinci Dünya Savaşı'nda kullanılmıştır. Gelecekte de önemli silahlar arasında yer alacağı düşünülür.⁴⁸³ Mekanize birliklerin her zaman gerekli olacağına dair bir öngörü vardır. Mekanize birliklerin komutanları da bilgili ve planlı olmak zorundadır.⁴⁸⁴ 1967'den itibaren füze yapımına yönelik çalışmalar başlamasına rağmen, Avrupa'nın Rusya'dan bu konuda geri olduğuna değinilir. Sovyet, Fransız, İsrail, İtalyan ve Amerikan yapısı füzelerin özellikleri de anlatılır.⁴⁸⁵ Füzelerin gelişiminin bu dönemde üzerinde durulduğu görülür.

ABD'de kara ordusuna bağlı olarak çalışan bomba tahrip ekipleri özellikle son zamanlarda artan el yapımı mayınlara ve 1970'lerin başlarında tehdidini arttıran kimyasal ve biyolojik harp maddelerine karşı da mücadele etmektedirler.⁴⁸⁶ Özellikle 1973 Arap-İsrail Savaşı nedeniyle iki blokta da elektronik harbe önem vermekte, önemli derecelerde harcamalar yapılmakta ve barış zamanında da bu harp uygulanmaktadır.⁴⁸⁷ ABD'de reaktif mermi atabilecek ve lazer ışınları kullanabilecek tüfekler üzerinde çalışıldığı görülür. Ayrıca iki ve üç çekirdekli ve kovansız fişekler de üretilir.⁴⁸⁸

Hücumbot üretiminde Almanların oldukça ilerleme kaydettikleri görülür. İsrail ise ilk yerli üretimini 1973'te yapmıştır. NATO çerçevesinde görev yapan bu hücumbotlar

⁴⁸⁰ "BLOWPIPE Güdümlü ve Süpersonik Mermi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.236, Aralık 1970, s.41-50.

⁴⁸¹ Çev. Erdoğan, "Geleceğin Tankları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.37-42.

⁴⁸² Necmettin Ersoy, "Enfraruj Dürbünlü Tüfek", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.83-87.

⁴⁸³ Erdoğan, "Muharebe Silahı Alev", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.239, Eylül 1971, s. 75-85.

⁴⁸⁴ Ar, "Mekanize Birliklerin Doğuşuna, Niteliğine ve Görevlerine Bir Bakış", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.243, Eylül 1972, s.1-5.

⁴⁸⁵ Philip (Çev. Ünal), "Avrupa Yapısı Füzelerin Yeni Türleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.243, Eylül 1972, s.54-67.

⁴⁸⁶ Çev. Acun, "Bomba Tahrip Ekipleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.245, Mart 1973, s.49-52.

⁴⁸⁷ Çev. Faruk Aka, "Elektronik Harp, Bir Zeka Muharebesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.247, Eylül 1973, s.34-42.

⁴⁸⁸ Vdovin, "Hafif Silahların Yeni Modelleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.69-72.

(Fransa'nın ürettikleri de var) elektronik sistemlerle donatılmışlardır.⁴⁸⁹ Deniz piyadelerinin kullandığı yeni silahlarla ilgili bir yazıda yeni teknolojik gelişmelerle yapılmış radar, bombaatar, havan, obüs gibi silahların teknik özelliklerinin anlatıldığı görülür. Bu silahların Türkiye'de kullanılıp kullanılmadığına dair bir bilgi verilmez.⁴⁹⁰ Simülasyonun önemine değinilerek pilotların gerçek koşulların yaratılarak eğitilmesi açısından gerekliliğine inanılır. Bu dönemde Fransa bu teknoloji konusunda öndedir.⁴⁹¹ 1957'de ilk olarak keşif amaçlı kullanılan pilotsuz uçaklar Arap-İsrail Savaşında İsrail tarafından da kullanılmıştır. Bu dönemde gelişen teknolojiyle iniş anında helikopterler tarafından yakalanan pilotsuz uçakların, gelecekte etkin olarak kullanılabilceği düşünülür.⁴⁹² Laser güdümlü atış sistemi de tanıtılarak taktik kullanımından bahsedilir.⁴⁹³ Tank avcılığı konusuna Sovyetlerin zırhlı birliklerdeki üstünlüğüne karşı koymak için önem verildiği söylenebilir.

Bu dönemde geliştirilen yeni ABD makineli tüfeği, NATO helikopter eğitimi, farklı yakıtlarla çalışabilen motor, gelişmiş hava savunma füzeleri, zırhlı personel taşıyıcılar, günümüzdeki şekline benzer çelik başlıklar, yeni tip ABD insansız hava aracı, eğitim uçakları, füzeler, çöl tipi gizleme ağı ve lazerli mesafe ölçerler tanıtılarak personel bilgilendirilmeye çalışılır.⁴⁹⁴ 1976 yılından itibaren Fransız ordusunda kullanılan topçu atış simülatörünün teknik özellikleri ve kullanımının da anlatıldığı görülür.⁴⁹⁵ Derginin bu tür teknik gelişmelere çok fazla duyarlı olduğunu söyleyebiliriz. Askeri yardımlarla teknolojik açıdan gelişmesinin yanında, kendi silahlarını yapmak isteyen Türkiye'de çok çeşitli gelişmeler yakından takip edilir. Bu tür haber ve yazılarla gelişme açısından örnek teşkil etmek amaçlanmış olabilir.

⁴⁸⁹ International Defence, "Batı Almanya Fransa ve İsrail Tarafından Yapılan Modern Hücum Botları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.21-31.

⁴⁹⁰ Neşet İkiz, Yenilikler, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.32-38.

⁴⁹¹ Forcei Armeer Françaises'ten, "Hava Muharebesi ve Simülasyon", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.252, Aralık 1974, s.82-89.

⁴⁹² D. Chevignard, "Jet Pilotsuz Uçaklar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.252, Aralık 1974, s.105-110.

⁴⁹³ John Hanbi (Çev.Mehmet Erdoğan), "Lazerli Helikopter Atış Sistemi (Hellfire Sistemi)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.256, Aralık 1975, s.89-94.

⁴⁹⁴ Başkanlık Çeviri Grubu, "Gelişen Harp Silah ve Vasıtaları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.263, Eylül 1977, s.95-108.

⁴⁹⁵ Çev.Necmettin Ersoy, "Topçu Atış Simülatörü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.58.

Ç. DÜNYA SİLAHLI KUVVETLERİ

Dergide SSCB, incelediğimiz dönemde antikomünist yaklaşımdan dolayı yakından takip edilmekle birlikte, SSCB ordusuyla ilgili yazıların ilki 1952 yılında yayınlanır. Sovyet ordusuyla ilgili yazıların yayınlanmasının sebebini düşman ordusunu tanıma isteğinde aramak gerekir. Bu yazıda Sovyetlerin harp doktrini incelenir. Ancak gerçek bilgiye ulaşmanın zor olduğu anlatılarak elde edilen bilgilere göre Sovyetlerin taarruz ve savunmada uyguladıkları doktrinler açıklanmaya çalışılır. Sovyetlerin daha çok kışın savaşmak istedikleri, gerilla ve kara-hava kuvvetleri işbirliğine önem verdikleri anlatılır. Elde edilen bilgilere göre Sovyet gücünün bir kısmının propaganda ile fazla gösterilmiş olabileceği, o kadar güçlü olmayabilecekleri, batılı güçlerden en az 10 yıl teknik anlamda geri oldukları ve dünya çapında bir harekate girişemeyecekleri anlatılır.⁴⁹⁶ Bu tür söylemlerle düşmanın psikolojik üstünlüğüne karşı kendi askeri personelimiz üzerinde propaganda yapıldığı söylenebilir.

Bu yazıdan sonra, dergide oldukça uzun bir süre Sovyet ordusuyla ilgili bilgi veren herhangi bir yazı yer almaz. Bu uzun süreden sonra Türk-Sovyet ilişkilerinin Kıbrıs'tan dolayı normalleşmeye başlamasının da etkisiyle Sovyet ordusuna olan ilginin 1965'ten itibaren arttığı görülür. Buna göre Sovyetler kuvvetli yayın kampanyalarıyla teknik anlamdaki 10 yıllık açığı kapatarak bir sıçrama yapmışlardır. Nükleer güce önem verirler; ancak siyasi irade tarafından verilecek kararlar bu güç kullanılır. Yani askeri-siyasi işbirliği kuvvetlidir. Ancak *barış içinde birlikte yaşama* fikrine paralel olarak nükleer savaş önlenmelidir. Nükleer gücün yanı sıra, kütle gücüne verilen önem de varlığını sürdürür. Rus askeri düşüncesine göre geleceğin savaşları kıtalar arası olacak ve daha çok uzaydaki gelişmelere paralel gelişecektir. Bu dönemde saldırgan hedeflerle savunma anlayışı devam etmekle birlikte Lenin-Marks anlayışından, *barış içinde birlikte yaşama* fikri ile oldukça ayrı düşüldüğü belirtilir.⁴⁹⁷ Bu tür yazılarla Rusların askeri ve siyasi yapısı ile bu alandaki işbirliği anlatılmaya çalışılır.

Bunun yanında Sovyetler, ordunun moralini yüksek tutmaya, bunu da siyasi subaylarla sağlamaya devam ederler. Amaç savaş zamanında çarpışma azminin devamını sağlamaktır. Ancak siyasi subaylar komutanları da, onlara güven duymadıkları için sürekli kontrol altında bulundurulurlar. Askerlere sürekli çıkacak savaşta kendilerinin kazanacağı, silahlarının çok etkili, ABD askerlerinin çok güçsüz olduğu, Sovyet halkına güvenmeleri gerektiği yönünde

⁴⁹⁶ Çev.C.Tanyeli, "Sovyet Harp Doktrini", **Ordu Dergisi**, sa.161, Mart 1952, s.57-62.

⁴⁹⁷ Ollion, "Sovyet Askeri Düşüncesinin Gelişmesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.72-77.

propaganda faaliyetlerinde bulunurlar. Buna rağmen geliştirilen taarruz ruhunun, küçük geri çekilmelerin gerektiği koşullarda ters etki yaparak morallerini bozacağı söylenir.⁴⁹⁸ Amaç Sovyet askerlerinden çekinilmemesini sağlamak olarak görülebilir.

Zırha önem veren Sovyet ordusunda teşkilat olarak esas birlik alaydır ve cephe komutanlıkları şeklinde tertiplenmişlerdir. Ayrıca müşterek harekate önem verilmekte, asker sayısı 2.5 milyon civarındadır. Subayları iyi yetişmiş ve saygın kimselerdir. Erleri ise toplumsal dengesizlikten dolayı beklenmeyen durumlarda dağılırlar. Nükleer güce ve kütle savaşına önem verirler.⁴⁹⁹ Ayrıca bu güç 1975'lerin ortalarında diplomatik silah olarak da kullanılır.⁵⁰⁰ Bu kütle gücünden oldukça fazla çekinceler olduğunu söyleyebiliriz.

Sovyetlerle olan yakınlaşma uzun sürmediğinden yine orduları konusunda yazılara ara verilir. 1970'lerin sonlarında tekrar konuya değinilmeye başlanır. Bu sefer konu Sovyetlerin partizan hareketlerle ordunun moralinin yükseltilmesinde oldukça başarılı olduklarıdır. Buna karşı partizan hareketlerle mücadele içinse özel kuvvetlerin müdahalesi gerekmektedir.⁵⁰¹ Sovyet ordusuyla ilgili birlikler ve erler arası rekabeti sağlayarak gelişimin arttırılmaya çalışılması da incelenir. Bu rekabet sonucunda “*mükemmel*”, “*başarılı*” gibi ünvanlar, maddi olanaklar ve ailelere askerlerin başarıları bildirilerek askerler motive edilmeye çalışılır. Bu rekabete dayalı eğitim anlayışının Sovyet ordusunun gelişimine katkı sağladığı düşünülür.⁵⁰² Örnek olarak alınabilecek yönleri olduğu düşünülerek konuyla ilgilenildiği söylenebilir. Şayet günümüzde de kendi sistemimizde buna benzer uygulamalar bulunmaktadır. Birliklere başarı flamlarının verilmesi ve erlerin başarılarından dolayı aldıkları takdir belgelerinin bir suretinin ailelerinin de payı olduğu düşünülerek evlerine gönderilmesi gibi.

Demokrasi 1950'lerin başında ordular açısından da kutsal bir dünya görüşü olarak benimsenir. Demokrasi diğer açılardan olduğu kadar insancıl, hızlı, vurucu ve dünya medeniyeti için kendini ölüme hazırlamış orduların da yetişmesine yardımcı olur. Demokrasinin maneviyata önem verdiğine inanıldığı için Marksizmle tezat olduğu düşünülür. Buna göre bu kültürle yetişen ordu mensupları da insancıl ve hürriyetçi anlayışa sahip

⁴⁹⁸ Bjelajac-Adams (Çev. Akman), “Sovyet Askerinin Harp İçin Hazırlanması”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.216, Aralık 1965, s.28-32.

⁴⁹⁹ Fatih Özsü, “Sovyetler Ordusu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.15-20.

⁵⁰⁰ Uğur Sidal, “Sovyetler Birliği Silahlı Kuvvetleri : Bir Savaş Mekanizması Mı ? Yoksa Bir Diplomatik Pazarlık Bölgesi Mi?”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976, s.62-74.

⁵⁰¹ Henri S. Whittier, (Çev.M.Fatih Özsü), “Sovyet Özel Kuvvetler Harekatı İle Partizan Savaşların Dünü ve Bugünü”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.36-48.

⁵⁰² Davit T.Twining (Çev.*Oktay Döşemeci), “Toplumcu Rekabet: Sovyet Askeri Eğitiminin “x” Faktörü”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.274, Haziran 1980, s.54-56.

olacaklar ve adil davranacaklardır. Disiplinli bir hürriyet anlayışına sahip orduların yenilme ihtimali azdır. Çünkü bu anlayışla ordu mensupları makineleşmekten kurtulur. Dolayısıyla her fert üzerine düşen sorumluluğu bilerek hareket eder ve bunu bütünleştirerek hedefe ulaşır.⁵⁰³

Amerika Birleşik Devletleri ordusuna teknik gelişmelerde olduğu kadar yer verilmediği görülür. ABD ordusuyla ilgili ilk yazı askeri polislerle ilgilidir. Askeri polislerin görevleri ve kuvvet yapıları gibi konular incelenir. ABD halkı askeri polisleri çok sevmektedir.⁵⁰⁴ Türkiye’de askeri inzibat teşkilatının düzenlenmesine yardımcı olabilecek bir fikir olduğu söylenebilir. Askeri inzibatlar günümüzde merkez komutanlıkları emrinde görev yapmaktadırlar. İki süper gücün kuvvetleri de dergide zaman zaman karşılaştırılır. 1965’teki bir mukayesede harp gücü açısından ABD’nin Rusya’dan dört kat daha güçlü olduğuna dikkat çekilirken⁵⁰⁵, ABD eski deniz bakanının bir yazısına istinaden, 1979 ve 1981’de Rusların denizdeki gücünün ABD’den fazla olduğu ve bu durumun bir tehdit olduğu; Akdeniz’de ise bir denge durumunun varlığı kabul edilir. ABD’nin ise bu dönemde silahsızlandığı düşünülür.⁵⁰⁶ Akdeniz’deki bu durumdan kaynaklanan çekincelerin dergiye de yansdığı açıkça ortadadır.

Dünya silahlı kuvvetlerinden bahsedilirken Batı Almanya ordusuna da yer verilerek, dönemin şartlarında nasıl kurulduğu anlatılır. Bu anlatımda en çok kaliteli personel yokluğunun zorluklarına dikkat çekilir.⁵⁰⁷ Buradan çıkarılacak ders sıfırdan başlayarak bir ülkenin yeniden güçlenebileceğinin görülmesi olabilir. Ayrıca Alman ordusunun 1970’te yaptığı yeniliklerden bahsedilerek örnek olabilecek hususlar göz önüne serilir. Bunlar emir-komuta birliği açısından menzil komutanlığının kolorduya bağlanması, coğrafi özelliklere göre bazı mekanize birliklerin bölgenin dağlık oluşuna göre dağ birliklerine çevrilmesi, bölgelere göre değil göreve göre hava birliklerinin yerleşmesi ve helikopterlere önem verilmesi gibi değişikliklerdir.⁵⁰⁸ Kara kuvvetleri bünyesinde günümüzde coğrafi özelliklere göre birliklerin teşkili konusunda hassas davranıldığı söylenebilir. Örneğin Kars Sarıkamış’ın arazi yapısı gereği bu bölgede bir komando taburu konuşlandırılmıştır.

⁵⁰³ O.Kazım Atok, “Demokrasi Orduları”, **Ordu Dergisi**, sa. 154, Haziran 1950, s. 67-74.

⁵⁰⁴ Fransız S. Dergisi, (Çev.Burhanettin Işık), “Amerikan Ordusu Askeri Polisini Tanyalım”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.210, Haziran 1964, s.58-64.

⁵⁰⁵ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.103-109.

⁵⁰⁶ William Widdendorf, (Çev.Çeliker), “ABD Deniz Gücü Tehlikede Mi ?”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.269, Mart 1979, s.24-28, Çeliker, “1980’lerde Amerikan Donanma Politikasının Sorunları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.27-34 ve Çev. Ahmet Onur, “Sovyet Deniz Kuvvetlerinin Denizaşırı Sahalarda Yayılması”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.44-46.

⁵⁰⁷ Onur, “Federal Almanya Silahlı Kuvvetleri”, **Ordu Dergisi**, sa.194-195-196, Aralık 1960, s.52-63.

⁵⁰⁸ Recep Ergun, “Alman Ordusunda Reform”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.29-32.

Sağlık konusuyla ilgili bir yazıda da veterinerlerin Federal Almanya Ordusu'nda hayvan bakımı ve gıda kontrolü görevi olduğundan, aynı zamanda gıda ile ilgili tesisleri de kontrol ettiklerinden ve bakteriyolojik testler de yaptıklarından bahsedilir.⁵⁰⁹ Örnek alınmak üzere hazırlanmış bir yazı olabilir. Dergide NATO'dan ayrılan Fransa ordusuna da yer verilerek, zırhlı topçuları⁵¹⁰, günümüzde de tartışılan az masrafla eğitim ve hareket kabiliyeti yüksek ve sayıca az bir askeri yapı⁵¹¹, Fransa'nın 1971-75 arası modernleşme çalışmalarında bilgisayar kullanılarak istihbarat çalışmaları yapılması, asker sayısının azaltılması⁵¹² ve Fransız ordusunun birlik yapıları gibi konulara değinilir.⁵¹³

İtalyan ordusuyla ilgili ise, konvansiyonel güç içerisinde önemi artan zırhlı birliklerin yetiştirildiği okullardan bahsedilir. *Mekanize ve Zırhlı Birlikler Okulu*'nun eğitimlerde uzman kişilere yer verildiğine dikkat çekilir.⁵¹⁴ Bu okul Türkiye'de Zırhlı Birlikler Okulu'nun kurulmasına örnek alınmış olabilir. Kara kuvvetleri havacılığı bakımından ise lider olan İtalya, bu seviyesine pilotlarına özen gösterme, araştırma ve geliştirmeye, helikopterle ve önem vermeye ulaştığı olarak görülür. Türkiye'nin bu konuyu yakından izlemesi gerekmektedir.⁵¹⁵ Kara havacılık konusunda son değişiklik ise bu yazıdan önce ordu hava alaylarının ve kolordu hava taburlarının 1971'de kuruluşudur.⁵¹⁶

Askerlik sistemiyle ilgili olarak da İsviçre ele alınır. Tarafsız bir ülke olan İsviçre, beslediği daimi ordusu bakımından sayıca çok geridedir. Ancak milis sistemine göre yapılıdır. Belli dönemlerde silah altına giren siviller kısa bir süre eğitimlerini pekiştirirler ve tekrar kendi işlerine dönerler. Masrafı az ve savunmaya dayalı bir sistemdir. Bütün vatandaşları silah taşıma serbestliğine sahiptir. Bu orduyu yetiştirecek subaylar ise özenle seçilir.⁵¹⁷ Bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmanın olup olmadığıyla ilgili bir bilgiye rastlanmaz. Dönemin topyekün harp anlayışıyla ilgili bir konu olduğu söylenebilir. Japon ordusu, ABD'nin desteği ile bu dönemde güçlenmeye başlar. Askeri yardım sonucu savunma sanayi ABD'ye bağımlı hale gelir. Rusya'ya yakın bölgedeki kuvvetlerine önem veren

⁵⁰⁹ Tauhitz,(Çev. Hekimoğlu), "Federal Almanya Ordusunun Veteriner Araştırma Merkezleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.247, Eylül 1973, s.30-34.

⁵¹⁰ Figaro'dan Çev. Ersoy, "Fransız Ordusu Zırhlı Topçusunda Gelişme", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.228, Aralık 1968, s.69-72.

⁵¹¹ Çev. Hilmi Alacaklı, "Askeri Kuruluşlarda Temel Reformlar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.236, Aralık 1970, s.38-40.

⁵¹² Çev.Ertuğrul Akman, "Fransız Ordusu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.241, Mart 1972, s.61-68.

⁵¹³ Işık , "Fransız Kara Kuvvetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.276, Aralık 1980, s.1-9.

⁵¹⁴ Sadık Öztekin, "İtalyan Kara Kuvvetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.234, Haziran 1970, s.36-40.

⁵¹⁵ Öztekin, "İtalyan Kara Kuvvetleri Havacılığı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.243, Eylül 1972, s.37-42.

⁵¹⁶ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında...**, s.86.

⁵¹⁷ Paul Henissart, (Çev. Necati Süral), "İlginç Bir Askerlik Sistemi ve Güçlü Silahlı Kuvvetleri Yönü İle İsviçre", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.243, Eylül 1972, s.31-36.

Japonya, nükleer ve konvansiyonel silahları dengeli bir şekilde geliştirmektedir. Amaç sosyalistlerin uzak doğuyu tamamen ele geçirmesini engellemek olarak görülür.⁵¹⁸ Özellikle 1973 dünya petrol buhranından sonra ekonomik durumunu iyileştiren İran, 1970'lerin sonunda artık bölgesel bir askeri güç olmaya da başladığından, İran ordusu da ele alınır. İran, ABD'den aldığı uzman desteğiyle kara, hava ve deniz kuvvetlerini güçlendirmeye başlamıştır.⁵¹⁹

Dünya silahlı kuvvetlerine ülkeler bazında yer verildiği gibi zaman zaman önemli görülen gelişmelerle de ilgilenilir. Bu gelişmelerden biri atom devrinde küçük ülkelerin ordularının nasıl olması gerektiğiyle ilgilidir. Bu bağlamda 1960 tarihli yazıya göre küçük milletler ister tarafsız olsun, isterse bir bloğa dahil olsun, kendi yurt savunmalarını kendileri yapabilecek durumda olmalıdır. Atomun varlığına paralel olarak yenilgi baştan kabul edilmemelidir. Her şeyden önce iyi bir teşkilat yapısı olmalı, birlikler dönemin sık kullanılan terimi olan jeopolitiğe göre konumlandırılmalıdır. Özellikle cephe savaşından çok gerilla taktiğine önem verilmelidir. İyi teşkilatlandırılmış bir gerilla gücü ile savaş küçük milletin lehine çevrilebilir. Hızlı bir iletişim ile karar verme mekanizması için emir-komuta zinciri kısaltılmalı, inisiyatifi daha fazla kullanmak üzere küçük birlik eğitimine önem verilmelidir.⁵²⁰ Gelişmekte olan küçük birliklerin daha etkin kullanılması ise sürekli sistem üzerinde durulan bir konu olarak önemini korumaya devam etmektedir.

1964 yılından itibaren birliklerin karargah teşkilinin tarihi,⁵²¹ 1971'de silahlanma yarışının tekrar başlaması, klasik silahların tekrar önem kazanması, elektronik alanda rekabetin artması, helikopterin başta olmak üzere hava araçlarının öneminin daha da artması ve uçak gemilerinin geliştirilmesi gibi teknik konularla da ilgilenilir.⁵²² Ayrıca 1970'lerin başında NATO-Varşova dengesi Varşova lehine değişir. ABD'nin 4 yıllık silah sayısını aynı politikasına rağmen, Rusya'nın özellikle stratejik füzelerde gelişme sağlaması dikkat çeker. Yine bu yıllarda stratejik silahları sınırlandırmaya yönelik çalışmalar olduğu görülür.⁵²³

Arap-İsrail savaşlarında başarı gösteren İsrail ordusundan da bahsedilir. Buna göre İsrail ordusu elektronik karıştırıcıları çok iyi kullanmaktadır. Gerilla hareketi konusunda da oldukça

⁵¹⁸ V. Jarov, "Japonya Silahlı Kuvvetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.253, Mart 1975, s.84-89.

⁵¹⁹ Neşet İkiz, "İran Silahlı Kuvvetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.108-109.

⁵²⁰ Bedrettin Demirel, "Atom Devrinde Küçük Milletlerin Orduları Nasıl Olmalıdır?", **Ordu Dergisi**, sa.194-195-196, Aralık 1960, s.64-82.

⁵²¹ İlhan, "Karargâh Teşkilatının Tarihi ve İnkişafı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.211, Eylül 1964, s.11-26.

⁵²² Şükrü İldem, "Bugünün Modern Ordularında Meydana Gelen Gelişmeler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.17-23.

⁵²³ Affairs, "Silahlanma Yarışının Belirtileri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.239, Eylül 1971, s.11-16.

başarılıdır.⁵²⁴ Başka bir sayıda muharebe destek ve idari destekle görevlendirilen personel miktarının artması tartışılır. Daha çok muharip birliklerin sayısının artması gerektiği, ABD'nin bu konunun sıkıntılarını Kore'de çektiği düşünülür. Bu orantısızlığa mekanize birliklerin sayısının artmasıyla mürettebata ve bakım personeline olan ihtiyacın da sebep olabileceği söylenir.⁵²⁵ Son olarak ise ABD ordusundaki kadın askerlerin sayısının arttığı, Sovyetlerin çok maksatlı ikmal gemisi yaptıkları, ABD'nin stratejik deniz altı filosunu geliştirdiği, ABD'nin sivil savunma alanında çabalarından biri olan halkı dağlık alana yerleştirme planlarından bahsedilir.⁵²⁶ Dünya ordularından örnekler verilerek gelişen durumlar personele duyurulmaya çalışılır. Burada daha çok Sovyet ordusunun daha çok insan ve zırh gücünden özellikle çekinilir.

D. GELECEĞE YÖNELİK DÜŞÜNCELER

Geleceğe yönelik düşüncelerin, genelde yaşanan dönemin özelliklerine göre ortaya konmaya çalışıldığı söylenebilir. Bu düşüncelerin çoğu doğrudan ya da dolaylı olarak savaşlarla ve stratejik bölgelerin önemiyle ilgili, biri ise insanlık ve çevresel sorunlarla ilgilidir. Bu düşüncelerin sayısı özellikle İkinci Dünya ve Kore savaşlarının etkisinin devam ettiği 1950-1960 yılları arasıyla, Vietnam Savaşı ve Kıbrıs sorununun başladığı dönemlerden sonra artar. Yazılar genelde 1950-60 ve 1965-1970 arasında yayınlanır. 1950-1960 arası dönemdeki yazılarda topyekün harp ve atom silahlarının öneminin gelecekte de devam edeceği yönünde tahminler yer alır.

Türkiye'nin coğrafi konumu da değerlendirilerek yapılan tahminlerde ikmal sistemi için en ekonomik ve güvenli vasıta olarak görülen kamyonların öneminin artacağı düşünülür. Dönemin şartlarında alınacak tedbirler ise kara orduları için şöyledir: stok yapmak ve toprak altına gizlemek, ana bakım tamirhaneleri kurmak, lojistik eğitimine önem vermek, doğu illerinde kış şartları için kızaklı ikmal birlikleri tesis etmek, iletişim olanaklarını güçlü kılmak, konserve sanayi kurmak ve demir yolları için iyi bir radar sistemi kurmak, personeli harp için teşkil etmek, demir yollarının bakımı için tesisler yapmak, kara yollarında ise köprü tamiri için tedbir almak, yedek parça sıkıntısı çekmemek için araçları standart hale getirmek,

⁵²⁴ Turhan Erdem, "Son Arap-İsrail Savaşından Elde Edilen Sonuçlar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.252, Aralık 1974, s.62-64 ve Nazım Aslan, "Son Arap-İsrail Çatışmasının Analizi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.253, Mart 1975, s.56-60.

⁵²⁵ Recep Ergun, "Modern Orduların Zafiyeti", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.234, Haziran 1970, s.1-7.

⁵²⁶ Işık, "Yabancı Devletlerin Silahlı Kuvvetlerinden Haberler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.274, Haziran 1980, s.76-84.

yolların etrafını ağaçlandırmak, denizyolları için Ege ve Akdeniz’de limanlar oluşturmak, tamirhaneleri kıyılara yaymak, hava yolları için sivil havacılığa önem vermek ve yeni tesisler inşa etmek. Bunlardan ana bakım tamirhaneleri kurulmuş iletişim olanakları genişletilmiş, konserve sanayi kurulmuştur.⁵²⁷ Bu çalışmalarda günümüz şartlarında başarılı olduğu söylenebilir. Ancak özellikle araçların standart hale getirilmesi, yedek tesis inşası, limanların inşası, sivil havacılığa önem verilmesi konusunda istenilen seviyeye ulaşamadığı söylenebilir.

1950’lerin başında geleceğin hava harpleriyle ilgili ise, bu harplerin temelinin insanlı ve insansız hava araçlarına dayanacağı düşünülür. Bu tahminlerin bazıları şöyledir; jet pilotlarının basınçtan az etkilenmesi için uçağı yüzükoyun yatarak kullanacağı, fırlatma koltuklarının kullanılacağı, havadan yakıt ikmalinin geliştirileceği, pistlerin masraflarından kurtulmak için suya inebilen uçakların yapılacağı, gemilerden atılabilen güdümlü roketlerin ve güdümlü atom bombalarının yapılabileceğidir.⁵²⁸ Uçağı yüzükoyun yatarak kullanmak hariç diğer tahminlerin gerçekleştiği bilinmektedir.

Yine aynı dönemde gelecek bir harbin baskın tarzında olacağı ve ne zaman başlayacağını bilinemeyeceği yönünde tahminler vardır. Bunun yanında harp şekli topyekün olacak, milletler bütün gücü ile savaşacak ve kayıplar çok ağır olacaktır. Kara, deniz ve hava kuvvetlerinin iyi eşgüdümü ile başarı sağlanabilecek, savaşlar cephe şeklinde başlayıp direnme noktaları şekline dönüşecektir. Dolayısıyla harbin uzun müddetli olacağına ve teknik açıdan daha üstün olan Batı Bloku’nun bu harbi kazanacağına inanılır.⁵²⁹ Bütün bu çıkarımlar İkinci Dünya Savaşı’ndan yapılarak gelecek tahmin edilmeye çalışılır.

Geleceğin kara kuvvetleriyle ilgili en çok vurgu yapılan konu tahayyül konusudur. Bütün kuruluş, taktik ve teknik gelişmeler buna bağlanır. Gelecek savaşlarda deniz ve hava kuvvetleri ile kesin sonuç alınamayacağından dolayı, özellikle bazı alanlarda gelişme sağlanarak kara kuvvetlerine önem verilmesi gerektiği vurgulanır. Bunlar motorlu araçların temini, barış ve sefer kadrolarının ortalama bir sayıya indirilmesi, her an hazır bulunulacağından seferberlik durumunun olmaması, ikmal sisteminin geliştirilmesi, hava indirme tümenlerinin teşkili, atom bombası üretilmesi, maddi ve manevi yönden desteklenmiş kaliteli personel seçimi, yedeklerin sık sık eğitime tabi tutulması, okuma ve yazma süresine

⁵²⁷ Tevfik Doğan, “Gelecek Harplerde Ordumuzun İkmal Sistemi Hakkında Etüt”, **Ordu Dergisi**, sa.167, Eylül 1953, s.117-131.

⁵²⁸ Hüsametdin Tanyar, “Geleceğin Hava Harpleri”, **Ordu Dergisi**, sa.168, Aralık 1953, s.87-108.

⁵²⁹ Cihat Akyol, “Gelecek Harp”, **Ordu Dergisi**, sa.177, Mart 1956, s.70-80.

göre askerlik süresinin ayarlanması ve kara kuvvetlerinin otomatik tüfeklerle teçhiz edilmesi konularıdır. Bu konuların üzerinde 1950'lerde durulmaya başlandığı söylenebilir. Çalışmalarındaki bürokrasinin azaltılarak pratikleşebilmesi için, kolordu seviyesinin kaldırılması öngörülür.⁵³⁰ Günümüzde ise nadir birlikler hariç tümen ve alay kademeleri kaldırılmış haldedir. Askerlik süresi tahsil durumuna göre ayarlanmıştır. Yedeklerin eğitimi içinse, zaman zaman seferberlik tatbikatları düzenlenmektedir. Otomatik tüfeklerde de yerli üretime geçilmesi beklenmektedir.

Gelişmekte olan hava gücünün önemi ve gerekliliğinin yanında kara gücünün önemi devam etmektedir. Bu dönemde kara güçleri atom başlıklı silahlarla teçhiz edilmeye çalışılır. Geleceğin kara kuvvetleri ise ateş ve manevra kabiliyeti gelişmiş, esnek, gözetleme kabiliyeti yüksek ve dağılma, kontrol ve gizlenme olarak gelişmiş olmalıdır.⁵³¹ Dağılma konusunun üzerinde durulması, atom bombasının etkisinin azaltılması içindir.

1965'ten sonra da gelecekte çıkması muhtemel üçüncü dünya savaşının özelliklerinin neler olacağı üzerinde durulmaya devam edilir. Aslında bu ihtimalin gelişim yönünde avantaj sağladığını düşünebiliriz. Buna paralel olarak Doğu Bloğu enerji kaynaklarını silahlanmaya, Batı Bloğu ise hem silahlanmaya hem de milli ekonomilerine yatırmaktadır. Bu durumda savaşı başlatan tarafın Doğu Bloğu olacağı tahmin edilir. Özellikle Rus toplumu inisiyatifi gelişmiş komutanlar yetiştiremeyeceği için, bu savaşı kaybedecektir. Ancak Rusların coğrafyası kendilerine avantaj sağlamaya devam edecektir. Sert politikalarına Krusçev ile son veren Rusya'nın bir yumuşama politikası izlediği görülmesine rağmen, politikalarını aslında değiştirmeyip barışsever görünerek yayılma amaçlarına ulaşmak istemeye devam edeceklerdir. Bu dönemde harp gücünün dengede olduğu vurgulanır, batının nükleer çalışmalarına devam etmesi gerektiği yönünde tahminlerde bulunulur. Rus halkı da tam olarak gelişimini tamamlayamadığı için bu ülke bu yönden de dezavantajlıdır. Rusya'nın az gelişmiş ülkelerde ihtilaller yapacağı düşünülür.⁵³² Başka bir fikre göre ise teknolojik yenilikler artacaktır. Buna göre geleceğin savaşlarında daha çok makine ve robotlar etkin olarak kullanılacak, nükleer savaşı başlatan taraf savaşı kazanacaktır. Karşıt bir düşünceye göre ise

⁵³⁰ Turgut Yurdabak, "Gelecek Harplerin Kara Kuvvetleri Nasıl Olmalıdır?", **Ordu Dergisi**, sa.178, Haziran 1956, s.47-59.

⁵³¹ Hodes (Çev.Erkmen), "Atom Çağında Kara Kuvvetlerinin Rolü", **Ordu Dergisi**, sa.183, Eylül 1957, s.17-25.

⁵³² Kani Ciner, "Sıcak Bir Cihan Harbi Bakımından Atiye Bakış", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.215, Eylül 1965, s.91-98.

harbin zaten soğuk harp olarak başladığı düşünülür, bu yüzden psikolojik harbin önemine dikkat çekilir. Gerilla harbi ise sonuca etki edecek tek taktik olarak görülür.⁵³³

Dönemin stratejik yeri olan Akdeniz’le ilgili de bazı tahminlerde bulunulur. Geçmişteki önemini gelecekte de devam ettirecek olan Akdeniz, gelecekte özellikle petrol üretimi ve taşınması açısından değerini yitirmeyecektir. Kendine yeter bir ülke olmak için ise Türkiye’nin Akdeniz’deki limanlarını etkin bir şekilde kullanması gerektiği, soğuk savaşın aslında ekonomik bir mücadele olarak Akdeniz etrafında süreceği tahmin edilir. Atatürk’ün “*Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri !*” sözünün Türkleri uyanık tutması gerektiği söylenir.⁵³⁴

Nükleer silahlar için hammadde çalışmalarının sürdüğü bu dönemde, tek riskin nükleer savaş olarak görülmesi, Avrupa’da nükleer silahların yayılması ve ABD-SSCB arası bu konuya yönelik tam bir anlaşmanın sağlanamaması gelecekte yani 20. yy’ın içinde savaş ihtimalinin halen var olduğu tahminini doğurmaktadır.⁵³⁵ Ayrıca 2000 yılında gerçekleşeceği söylenen çevresel ve insanlığın durumuyla ilgili tahminde ise nüfusun iki katına çıkacağı; besin maddeleri, su ve enerji kaynaklarının azalacağı, çölleşme ve hava kirliliğinin artacağı düşünülür.⁵³⁶ Bütün bu tahminlerin çoğunun gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

E. İSTİHBARAT VE HAVACILIK

1) İstihbarat

SKD’de, incelediğimiz dönemde istihbaratla ilgili konulara özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ve 1960’lar ve 1970’lerin sonlarındaki olaylara paralel olduğunu düşündüğümüz dönemde yer verildiği görülmektedir. Burada istihbarat paylaşımı ile ilgili bilgiler değil, istihbarat konusunun temelleriyle ilgili bilgiler ve dönemin komünist gizli faaliyetlerine karşın alınacak tedbirler anlatılmaya çalışılır. İstihbaratın sadece askerlerin yaptığı bir iş olmaktan çıktığı, devlet yönetimindeki her görevlinin bu konuda bilgi sahibi olması gerektiği vurgulanır. İkinci Dünya Savaşı’nın etkilerinden olan nükleer savaşa karşı istihbarat ve Rus gizli faaliyetlerine karşı ise karşı koyma tedbirleri anlatılarak okuyucunun dikkati çekilmeye

⁵³³ Fatih Özsu, “Geleceğin Savaşları”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.216, Aralık 1965, s.15-20.

⁵³⁴ Demirel, “Gelecek Harplerin Hedefi: Akdeniz’dir”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.217, Mart 1965, s.35-38.

⁵³⁵ Nejat Arıkan, “İnsanlık Yirminci Yüzyılı Savaşsız Atlatabilecek Mi?”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.243, Eylül 1972, s.6-9.

⁵³⁶ Çeliker, “2000 Yılında Dünya”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 279, Eylül 1981, s. 116-121.

çalışılır. Geniş anlamda haber alma faaliyeti diyebileceğimiz stratejik haber alma incelenen ilk konudur.

Buna göre, mücadele için düşman tarafının olduğu kadar dost tarafın da bilgilerine ihtiyaç vardır. Bundan dolayı alınan haberlere göre sabit tedbirler yerine geçici, duruma uygun tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirlere ekonomik, iktisadi, siyasi tedbirler olduğu kadar, harp öncesinde veya sırasında bilimsel olarak da hazır olma eklenebilir. Modern harplerde haber almanın önemi ilk sıradadır. Bu haber alma çeşitli temellere bağlıdır. Bunlar stratejik haber almayı oluştururlar. Özellikle politik haber alma, manevi konuların araştırılması açısından önemlidir. Amaç, hasmın tarih, dil, din, devlet teşkilatı, partiler, tahsil ve terbiye konuları hakkında bilgi almaktır.⁵³⁷

Haber almanın eski Türk devletlerinde de önemli bir yere sahip olduğuna değinilir. Atilla ve Cengiz ordularında hayati öneme haiz olduğu söylenir. Bu dönemlerde haber alma sadece ordu içi işlerinde yürütülürdü. Sonraları gelişen anlayış, birlikler içinde ayrı birimler haline getirme çalışmalarıyla devam etti. Bu yöntem genel bir fikre göre de teknolojinin gelişmesiyle de doğru orantılı olarak tanımlanır. Özellikle haberlerin sızdırılmasına karşın eskiden beri bir mücadele içinde bulunduğu anlatılır. İstihbarat sisteminin kurulmasıyla ilgili tavsiyeler de verilir. Buna göre kurulan sistem esnek olmalı, haberler bir merkezde toplanmalıdır. İkinci Dünya Savaşı da göstermiştir ki yurt savunması sadece ordunun işi değildir. Bütün yurttaşlar vatandaşlık görevleri gereği bu savunmaya katkıda bulunmak durumundadırlar. Bunun teşkilatlandırılması içinse maddi imkânların seferber edilmesi fikri dönemin bu konudaki gelişmelerinden biridir. Dönemin fikri olarak bir başka gelişmesi de hakiki orduların yanında gizli orduların kurulması gerektiğidir.⁵³⁸ Topyekun harp anlayışı bu fikirlerle bir kez daha desteklenir.

1950'lerin başında haber alma çalışmaları, geçmişe nazaran önem kazanmış etkili bir silah haline gelmiştir. Bir ülke ile ilgili bilgilerin %90'ının zaten basından elde edilebileceği, geri kalanının ise gizli olduğuna dikkat çekilerek, istihbarat çalışmalarının geri kalan bu orana yoğunlaştığı anlatılır. Aldatma ve haber alma bu dönemde etkin olarak kullanılır. Bu dönemin koşullarının, bunu gerektirdiğini düşünmek mantıklı bir davranıştır. Böylece personelin bu

⁵³⁷ Ethem Alkan, "Stratejik Haber Alma", **Ordu Dergisi**, sa.155, Eylül 1950, s.59-69.

⁵³⁸ Hakkı Atıl, "Haber Alma İşlerinde Genel Esaslar", **Ordu Dergisi**, sa.158, Haziran 1951, s.86-93.

yönde dikkati çekilerek, ketum olması gerektiği tembih edilir.⁵³⁹ Haber alma konusunda, günümüzün teknolojik gelişmelerine paralel olarak olağanüstü bir gelişim gerçekleştiği söylenebilir. İnsanlar çekinmeden sosyal medya sitelerinde çok özel bilgilerini dahi paylaşabilmekte, kurumlar bu medyanın kullanılmasının etkileriyle mücadele etmektedir.

Haber alma, ekonomik konuları da kapsar. Amacı düşman harp sanayisinin kabiliyetini, ekonomisi göz önünde bulundurularak harp niyet ve maksadını ortaya çıkarmak ve kendi ekonomik harbimiz için gerekli bilgiler elde etmektir. Bütün bu bilgileri kullanarak karar verecek olansa cephe komutanıdır. Bilgilerin toplanmasının en iyi aracı olarak hava fotoğrafları görülür. Bunlara göre düşmanın ekonomik tesisleri tespit edilir ve gereği yapılır. İkinci Dünya Savaşı, her konuda olduğu gibi ekonomik haber alma konusunda da gelişmelere sebep olur.⁵⁴⁰

Komuta kademesine ülkenin emniyetinin muhafazası için bazı kritik bilgiler lazımdır. Bu bilgilerin incelediğimiz dönemdeki Silahlı Kuvvetlere önemli avantajlar kazandırdığını söyleyebiliriz. Ekonomik istihbarat da bunlardan biridir.⁵⁴¹ Bu işlenmiş bilgiler düşmanın gelecekteki hal tarzı hakkında değerlendirmeler yapılabilmesini sağlar. Bu bilgiler dönemin beşinci kol faaliyetleriyle, ülkenin ithalat-ihracat verilerine bakılarak da öğrenilebilir. Ancak günümüzde iletişim araçlarının gelişmesiyle yaşanan hızlı bilgi akışı sayesinde bu tür haber alma için çok fazla çaba sarf etmeye gerek olmadığı düşünülebilir.

Bu açıdan bir topluluğun müstakbel bir savaşta yenilebilmesi için sosyolojik özelliklerinin de iyi bilinmesi gerektiği düşünülür. Asker olarak sosyoloji hakkında çok ayrıntı bilinmesine gerek olmamakla birlikte, stratejik olarak halk hakkında bilinmesi gerekenler halkın refahı, ruhi durumu, işçi meseleleri ile nüfus ve insan gücü hakkındaki bilgilerdir. Bu bilgiler gelecek harbin idaresi hakkında kolaylıklar sağlar. Hasım milleti bütün özellikleri ile inceleyip ona göre karar verme ilkesi yine İkinci Dünya Savaşının sonuçlarındandır.⁵⁴²

Ayrıca yumuşama dönemine doğru Rusların özellikle istihbarat faaliyetlerine önem verdiği dergiden anlaşılır. Rusların balıkçı gemileri ile şüphe toplamamak için keşif

⁵³⁹ Turgut Yurdabak, "İkinci Cihan Harbinde Gizli Haber Alma Teşkilatları ve Faaliyetleri", **Ordu Dergisi**, sa.159, Eylül 1951, s.105-121.

⁵⁴⁰ Sami Küçük, "Ekonomik Haber Alma", **Ordu Dergisi**, sa.162, Haziran 1952, s.13-22.

⁵⁴¹ Kemal Taran, "Stratejik İktisadi Askeri İstihbarat", **Ordu Dergisi**, sa.167, Eylül 1953, s.1-7.

⁵⁴² Tanyar, "Stratejik İstihbaratta Sosyolojik Unsurlar", **Ordu Dergisi**, sa.162, Haziran 1952, s.23-30.

faaliyetleri icra ettikleri; bu yolla, deniz durumu ve denizaltıları keşfetmekte fayda sağladıklarından şüphelenilir. Ruslar bu dönemde deniz coğrafyasında ABD'den daha ileridedirler. Bu yöntemle elde ettikleri bulgularla denizaltı avcı gemilerini geliştirmeye çalıştıkları amaçlanmaktadır.⁵⁴³ Bu yolla personelin yabancı balıkçı gemileri örnek verilerek çok farklı yollarla istihbarat toplanabileceği konusunda uyarıldığı söylenebilir.

Komünist Bloğun casusluk ve sabotaj faaliyetlerinden duyulan çekince 1960'ların ortalarında halen devam etmektedir. Sabotajlara ve casusluk faaliyetlerine en iyi karşı koyma şeklinin personelin disiplinini koruyarak, onları eğitmekten geçtiğine dikkat çekilir. Ayrıca askeri birliklerin konuşulan yere göre de fiziki emniyet tedbirlerini alması gerektiği söylenir.⁵⁴⁴ Bu tür tedbirlere günümüzde de önem verilir.

İstihbarat teşkilatları özellikle nükleer çalışmaları bu dönemde yakından takip eder. Bilgisayar bu takipte önemli bir araç haline gelir. Bilgisayarların kullanıldığı keşif uydularının öncülüğünü ise ABD yapmakta, Rusya ise bu konuda çalışmalarına devam etmektedir. Gelişmelerin özellikle denizaltı takip sistemleri, keşif ve irtibat uçakları alanında yapılması gerektiği vurgulanır. Ayrıca subayların bu konuda yabancı dil eğitimine önem vermesi gerektiği de tavsiye edilir.⁵⁴⁵ Gelişen teknolojiye paralel elektronik cihazlarla yapılan dinlemeyle elde edilen istihbarata dikkat çekilmektedir.⁵⁴⁶ Günümüzde bu tür cihazların çok değişik şekillerde imal edildiği bilinmektedir.

Casusluk faaliyetlerine Sovyetlerde Büyük Petro'dan beri önem verildiğine , bu yönde çok büyük bir örgüt kurduklarına değinilir. Bu yöntemle kendi vatandaşlarını ve diğer ülkeleri takip ederler. Chela isimli teşkilat 1917'den itibaren etkili olmaya başlar ve 1921'de lağvedilir. Casusluk faaliyetlerinden bu dönemde çekinceler olduğu düşünülebilir. Konuya 1973'teki bir sayıda oldukça geniş yer verilerek, bu dönemde KGB'nin çok güçlü olduğuna değinilir.⁵⁴⁷

1970'lerin sonlarında Türkiye'de meydana gelen olaylardan kaynaklanan yazılarla sistemin düzeltilmesi adına tavsiyelerde bulunulur. Buna göre toplumsal olayları önlemek için MİT'in etkinliğini arttırması, emniyet ve jandarma teşkilatlarında istihbarat birimlerinin

⁵⁴³ James Winchester (Çev. Ertuğrul Akman), "Islak Harp", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.204-205, Mart 1963, s.9-13.

⁵⁴⁴ Feridun İlkünsal, "Silahlı Kuvvetler İç Emniyet Problemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.84-88.

⁵⁴⁵ Dahi Bilgiçataç, "Nükleer Çağda İstihbarat Hizmeti", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.218, Haziran 1966, s.1-7.

⁵⁴⁶ Macit Akman, "İstihbarat", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.224, Aralık 1967, s.55-58.

⁵⁴⁷ Barnett, "Sovyet Casusluğu ve İstihbarat Faaliyetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.245, Mart 1973, s.56-95.

kurulması tavsiye edilir. İstihbarat personeli iyi yetiştirilmeli, dış istihbarat birimleri ile eşgüdüm halinde olunmalıdır.⁵⁴⁸ Dost ve müttefik ülkelerle istihbarat alanında iş birliğine gidilmesi ve bunun bir mevzuata bağlanması gerektiğine başka bir yazıda tekrar değinilir.⁵⁴⁹ Sır tutmanın ve sırları ifşa etmenin casusluk faaliyetlerine karşı çok önemli olduğu, her devlet memurunun bu konuya dikkat etmesi gerektiği düşünülür. Sır ve ifşanın hukuki boyutu anlatılarak, okuyucu uyarılır ve milli bütünlük için dikkatli olunması istenir.⁵⁵⁰ Dergide istihbarat konusunda en büyük tehlike casuslardan beklenir. Ayrıca komünizm tehlikesinin yoğun olarak hissedildiği ve toplumsal olayların yaşandığı dönemlerde bu konuya daha çok yer verilir.

2) Havacılık

Havacılıkla ilgili konular İkinci Dünya, Vietnam, Arap-İsrail savaşlarından ve Kıbrıs Barış Harekatından etkilenilerek yayınlanır, her bir savaştan ayrı ayrı dersler çıkarılır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında stratejik, Vietnam Savaşı sonrasında taktik hava gücüne önem verilir. Arap-İsrail savaşlarından sonra ise moral düzeyi iyi, yetmişmiş pilotlara sahip ve teknolojik küçük kuvvetlerle, büyük kuvvetlerin yenilebileceği sonucu çıkarılır.

Havacılık Birinci Dünya Savaşında önem kazanmaya başlar. İkinci Dünya Savaşı sonuçlarına göre uçakların bu dönemde zaferin temsilcisi olarak görülmeye başladığı düşünülebilir. Bu savaşta hava kuvvetleri yönünden zayıf olan devletler yenilgiyi acı bir şekilde tatmışlardır. Güçlü olanlar ise hemen netice almışlardır. Bu dönemde uçakların hızlı gelişme kat ettikleri ve geleceğin savaşlarında kesin sonuca götürecek en önemli vasıtalarından biri olacağı düşünülür. Bu dönemki görüşlerden en önemlisi ise hava taarruzlarının safhalarında görülen ayrışmalardır. Bunlar haber alma safhası, taarruz safhası, kara ordusuyla sınırlardan tespit safhası ve hava indirmeleri şeklindedir. Bundan korunma ise harp alanını satıh olarak değil hacim olarak düşünmekle mümkün olacaktır. Uygulama açısından ise yine

⁵⁴⁸ İ.Ethem Tiryakioğlu, “İç Güvenlik İçin Yeterli ve Devamlı Bir İstihbarat Gerek”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.31-37.

⁵⁴⁹ Tiryakioğlu, “Yabancı İstihbarat ve Güvenlik örgütleri ile Koordinasyon ve İş Birliği”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.275, Eylül 1980, s.99-103.

⁵⁵⁰ Eker, “Sır ve İfşa”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.276, Aralık 1980, s.84-92.

topyekün harp anlayışı gereği, yapılacak çalışmalarla ordu millet topluluğu halinde yaşamının önemi anlatılacak ve tedbir alınacaktır.⁵⁵¹

Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra önemi artan havacılık hakkında ufku açacak tahminler de dergide yer alır. Bunlardan büyük çoğunluğu gerçekleşmiş, günümüzde ise eski teknoloji haline gelmiştir. Bu dönemde büyük devletler dahil hava kuvvetlerinin masraflarını karşılamakta zorlandıklarından, özellikle ABD, Rusya ve İngiltere kara ordularının önemli bir kısmını terhis ederek, buradan sağlanan tasarrufu havacılığa aktarırlar. Geleceğin askeri havacılığının maksadı düşmanın zayıflığını arttırmak, özel havacılığın ise uzay uçuşlarına başlamaktır. Bu dönemde ciddi uzay çalışmaları yapılmaya başlanır.⁵⁵² Bazı tahminlerin günümüzde halen uygulanması güçtür. Bunlardan bir tanesi şehir içi taşımacılığının uçaklarla olacağı yönünde olanıdır.

Dönemin topyekün harp anlayışı gereği hava kuvvetlerinin, diğer iki kuvvetten esas vurucu güç olduğu için ayrı düşünülmesi gerektiği vurgulanır. Bu tartışmaların yeniden şekillenmeye başlayan hava kuvvetlerinin bu şekillenmesine yardımcı olmak adına yapıldığı düşünülebilir. Hava kuvvetlerinin diğer kuvvetlerin emrinde hareket etmemesi gerektiği, günümüzdeki sistemde yani merkezi olarak emir-komuta edilmesi gerektiği üzerinde durularak, bunun faydası olarak da bu sistemle daha esnek bir kuvvet oluşturulacağı düşünülür.⁵⁵³

Buna karşın hava kuvvetleriyle ilgili görüşler Vietnam Savaşıyla birlikte değişmeye başlar. Vietnam Savaşı ile ortaya çıkan görüşler, stratejik hava kuvvetlerinin yanı sıra taktik seviyedeki kuvvetlere de önem verilmesi, bunun için uçakların daha alçak irtifadan daha yüksek hızla uçabilmelerinin geliştirilmesi yönündedir.⁵⁵⁴ Taktik seviye stratejik seviyeden daha dar bir seviyedir. Ayrıca hava gücü Vietnam Savaşı'nda iki farklı rol oynar. Bunlardan biri Kuzey Vietnam liderlerini müzakere için ikna etme gücü olan *Stratejik İkna Ediş*'tir. Diğeri ise havadan keşif ve kontroldür. Bu iki özelliği ile hava gücünün geleceğin gerilla harpleri üzerinde etkili olacağı düşünülür.⁵⁵⁵ İsraililerin Mısır'a karşı düzenlediği Haziran 1967'deki hava harekatında küçük, teknolojik ve pilotlarının moralleri iyi bir hava kuvvetinin

⁵⁵¹ Nuri Gücüyener, "Hava Silah ve Hava Yolu İle İstila", *Ordu Dergisi*, sa.159, Eylül 1951, s.41-47.

⁵⁵² Kamil Yasa, "Yarının Havacılığı ve Oynayacağı Rol", *Ordu Dergisi*, sa.178, Haziran 1956, s.33-46.

⁵⁵³ A.Hikmet Erkuş, "Cihanşümül Mücadelenin Cihanşümül Kuvveti Hava Gücüdür", *Ordu Dergisi*, sa.179, Eylül 1956, s.44-50.

⁵⁵⁴ Sedat Besen, "Taktik Hava Harbinde Daha Kifayetli Bir Hava Silahına Olan İhtiyaç", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.218, Haziran 1966, s.52-54.

⁵⁵⁵ Sami Ünel, "Hava Gücünün Vietnam'da Oynadığı Yeni İki Rol", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.217, Mart 1966, s.39-46.

büyük bir hava gücünü dahi yenebileceği söylenir.⁵⁵⁶ Havacılık konusu daha çok İkinci Dünya ve Vietnam savaşlarının etkisinde işlenir. Vurucu gücünün fazla oluşu bu açıdan önemlidir.

F. HUKUK

Hukuki konularla ilgili ilk yazı 1951 yılında yayınlanır ve ABD askeri mahkemelerinin kuruluşu, vazifesi gibi hususlardan bahsedilir. Bu yazılar zaman zaman personeli bilgilendirici mahiyette dergide yer alır. Özellikle 27 Mayıs Askeri Müdahalesi'nden sonraki yeniliklere yer verilir. Bu yeniliklerin dışında, zaman içerisinde uygulamada ortaya çıkan sorunların da tartışıldığı görülür. Bunların haricinde personeli hukuki konular hakkında ikaz edici yazılara da rastlanır.⁵⁵⁷

TSK İç Hizmet Kanunu'nun değişmesine değinilen yazıyla, eski kanunla aynı kalan maddelerden çok, yeni maddelerin üzerinde durularak karşılaştırma yapılır. Bu kanun 27 Mayıs 1961'de yürürlüğe girer. Bundan önce 1935'te kabul edilen Ordu Dahili Hizmet Kanunu yürürlükteydi. Yeni kanun ise eskisine göre daha geniş bir kanun olarak görülür. Bu kanunla erat statüsünde olan astsubaylara ayrı bir statü verilir, üstsubaylık ve generallik statüleri getirilir. Asteğmen-yüzbaşı rütbelere ise üstsubaylık gibi bir adlandırma yapılmaz. Yenilik olarak ordu yerine Silahlı Kuvvetler ismi getirilir. Derginin isminin değişmesinin nedeni de bu değişiklik olabilir. Subay ve astsubaylara siyasi olmayan kulüplere girme hakkı, jandarmalara garnizon komutanlığı yapabilme yetkisi verilmiş, sağlık hizmetleri ücretsiz olmuş, cenaze masrafları devletçe karşılanacak şekilde düzenleme yapılmış, nöbet hizmetlerine sivil şahıslar da dahil edilmiş, meşru müdafaa için silah kullanma yetkisi verilmiş, ordu pazarlarının kurulma yolu açılmış, ordu evleri ve kışla gazinoları vergiden muaf tutulmuş, bu kuruluşlar askeri mahal statüsüne sokulmuş, sivil olup amir pozisyonunda olanlara emir verme yetkisi verilmiş ve yine sivil olup ast pozisyonunda olanlar da askeri astlar pozisyonuna sokulmuştur.⁵⁵⁸ Bu kanunla daha önce değinilen personelin özlük ve sosyal haklarıyla ilgili iyileştirmeler yapılır.

⁵⁵⁶ *Sirel, "Arap-İsrail Harbinde Hava Harekati", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Aralık 1969, s.24-32.

⁵⁵⁷ "Birleşik ABD'de Askeri Kaza", **Ordu Dergisi**, sa.158, Haziran 1951, s.78-85.

⁵⁵⁸ Süleyman Aksoyalp, "TSK İç Hizmet Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 203, Eylül 1962, s.1-10.

Silahlı Kuvvetlerin diğer ülkelerin anayasalarındaki durumları da incelenir. Diğer devletlerin anayasalarında da silahlı kuvvetler genelde siyaset dışıdır. Ancak anayasaların yaşları gençleştikçe Silahlı Kuvvetlere ait hükümlerin arttığı görülür. 1921 Anayasası'nda Silahlı Kuvvetlere ait hükümler bulunmazken, 1924 Anayasası'nda genelkurmay başkanının atanma yetkisi cumhurbaşkanlığına verilmiş, 1944'te değişiklik yapılmış genelkurmay başkanı, başbakana bağlanmış, başbakanın teklifi üzerine bakanlar kurulunca atanmış, 1949'da ise bu makam M.S.B.' na bağlanmış ve atanma teklifi de bu bakanlıkça yapılmıştır. 27 Mayıs 1960'dan sonraki durumda yani geçici anayasada başkomutanlık devlet başkanına verilir. Ancak tartışılan bir kanun ise genelkurmay başkanının cumhurbaşkanına bağlanması fikridir. Fakat fikir, demokratik anlayışla bağdaşmadığı için kabul edilmez. Son olarak ise TBMM'nin manevi şahsında cumhurbaşkanı başkomutanlık görevini üstlenir. Buna göre genelkurmay başkanı ise bakanlar kurulu teklifi ile cumhurbaşkanlığı tarafından seçilir. Başbakana karşı sorumludur. Bağlılık konusu farklı bir konu olarak görülür. 11 Aralık 1962'de ise Anayasa'da var olan MGK Hakkında Kanun da yayınlanır.⁵⁵⁹ Genelkurmay başkanının nasıl atanacağı, kime karşı sorumlu veya bağlı olacağı dönemselsel olarak değiştiği görülür. Bu konunun cumhuriyetin ilanından itibaren sürekli tartışma konusu olduğu söylenebilir.

1961 Anayasası'nın manevi itibarını korumak için 7 Mart 1962'de yürürlüğe giren 38 Sayılı Kanundan bahsedilir.⁵⁶⁰ Bu yönde kaygılar vardır. 765 Sayılı Türk Ceza Kanununun 141, 142 ve 146 maddelerine rağmen özellikle 38 Sayılı Kanun, 27 Mayıs Devrimini her ne şekilde olursa olsun kötüleyenler, bu konuda korumak için verilen mahkeme kararlarını kötüleyenler, bunu yayınlayanlar, devrimi yetersiz veya gayri meşru görenler ve DP iktidarını övenler ve savunanlar 1-5 yıl arası ağır hapisle cezalandırılması belirlenip “*gerçek demokrasi nizamının yerleşmesi için*” çıkarılır. Yine 221 Sayılı Kanunla 27 Mayıs gününün Hürriyet ve Anayasa Bayramı olarak kutlanması ve 1,5 gün sürmesi konusu kabul edilir.⁵⁶¹ Bu bayramla ilgili haberler ilerleyen dönemlerde dergide yer alır. Fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla törenler Kızılay veya Hipodrom'da yapılmaktadır.

Askeri personel kanun tasarısı ile daha önce yürürlükte olan 4273 Sayılı Subaylar Heyetine Mahsus Terfii Kanunu ile karşılaştırmaların yapılarak, burada terfii, mali ve sosyal konularda gelecek yenilikler incelenir. Buna göre bekleme sürelerinde sadece yarbay ve

⁵⁵⁹ Ahmet Kesre, “1961 Anayasasındaki Silahlı Kuvvetlere Ait Hükümler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.206, Haziran 1963, s.33-60.

⁵⁶⁰ Kanunun tam metni için bkz. Anayasa Nizamını, Millî Güvenlik ve Huzuru Bozan Bazı Fiiller Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, 7 Mart 1962, sa. 11053, s.6837-6838. Kabul tarihi 5 Mart 1962.

⁵⁶¹ Süleyman Aksoyalp, “Anayasa Nizamının Korunması”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.211, Eylül 1964, s.62-76.

albayların birer yıl uzatılarak 4 yıla çıkarıldığı, asteğmenliğin süresinin 1 yıl olduğu görülür. Harp Okulu mezunları bu tasarı ile teğmen olarak mezun olacak daha önce mevcut olan tahsil kademeleri kaldırılacak, Harp Akademisi mezunlarına 3 yıl erken terfi her rütbede ayrı ayrı verileceği teğmen-yüzbaşı arası subaylara 8 yıl kıta hizmeti mecburiyeti getirileceği, binbaşı ve üstü rütbelerdeki kıta hizmetinin ise puanlamaya göre olacağı belirlenir. Daha önce her rütbenin sonunda verilen sicil, bu tasarı ile her yıl verilmeye başlanacağı, ve terfilerin liyakate göre verileceği de benimsenir. Bunda yeterlilik puanlarının esas olacağı terfilere değerlendirme kurallarının karar vereceği de kabul edilir. Bu konuda ABD sisteminden etkilenildiği söylenebilir. Mali konularda ise *bazen barem* usulü kaldırılarak katsayı usulü getirilir. Buna göre her sene subayların maaşlarında belli ölçüde artış olacaktır. Bu ödemelerin devlet memurları ile aynı olduğu özellikle vurgulanarak, basında bu durumun farklı olduğuna yönelik haberlerin çıktığından rahatsızlık duyulduğu görülür. Ayrıca yeni bir ödenek olan kıta tazminatı kabul edilir.⁵⁶² Böylece personelin sosyal haklarının korunmasının ve diğer devlet memurlarının faydalandığı şartlara yaklaştırılmasının hedeflendiği söylenebilir.

Okuyucuyu yönlendirici ve bilgilendirici yazıların varlığı da fark edilir. Sicillerin verilmesi ve etkisi⁵⁶³, TSK'da çalışan sivil personel⁵⁶⁴, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu ve kararlarının yerine getirilmesinin zorunluluğu⁵⁶⁵, askeri personelin nasıp düzeltme işlemleri⁵⁶⁶, daha sonra ihtiyaçtan ortaya çıkan sicil yönetmeliğinin bir kısmının değiştirilmesi gerektiği⁵⁶⁷, sicil iptali davaları⁵⁶⁸ ve konusu suç teşkil eden emirlerin yapıp yapılamayacağına yönelik konulara da yer verilir.⁵⁶⁹ Ayrıca matbaanın Türkiye'ye getirilmesiyle başlayan sansürün askeri boyutu da ele alınmıştır. Sıkı yönetim hallerinde Askeri Sansür Yönetmeliğinin uygulanmasıyla ilgili herkesin buna barış zamanında hazırlıklı

⁵⁶² A.Gürver, "Askeri Personel Kanun Tasarısının Getireceği Bazı Önemli Yenilikler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.214, Haziran 1965, s.49-54.

⁵⁶³ Atatürk'ün 1917'de İsmet İnönü'ye verdiği sicil örnek gösterilmektedir. Aytekin İdikut, "Sicil Notlarının Etkisi, Sicil Üstlerinin Yetki, Görev ve Sorumlulukları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.247, Eylül 1973, s.19-24.

⁵⁶⁴ Musa Sönmez, "Türk Silahlı Kuvvetlerinde Çalışan Sivil Personelin Hukuki Durumlarına Kısa Bir Bakış", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.254, Haziran 1975, s.90-99.

⁵⁶⁵ Şahap Karakoç, "Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Kuruluşu, Görevleri ve Görev Alanları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.259, Eylül 1976, s.80-86 ve Karakoç, "Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Kararlarının Yerine Getirilmesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.263, Eylül 1977, s.106-108.

⁵⁶⁶ Hulusi Özbakan, "Nasıp Düzeltmesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Haziran 1978, s.71-81.

⁵⁶⁷ Taner Candemir, "Subay ve Astsubay Sicil Yönetmeliklerinin Değiştirilmesi Zorunlu Görülen Bazı Hükümleri Üzerinde Bir İnceleme", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.269, Mart 1979, s.87-92.

⁵⁶⁸ Hulusi Özbakan, "Sicil İptali Davaları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.273, Mart 1980, s.85-91.

⁵⁶⁹ Semahattin Devrim, "Anayasanın 125'inci Maddeleri Üzerine Bir İnceleme", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.274, Haziran 1980, s.57-63.

olması gerektiği, 1961 Anayasası'nın ise basın konusunda geniş bir özgürlük sağladığı düşünülür.⁵⁷⁰

Bunun yanında okuyucuyu uyarıcı yazılara da yer verildiği söylenebilir. Bu konulardan biri de disiplinle ilgili olanlarıdır. Sadece askerlikte değil sivil yaşamda da disiplinli olunması gerektiği, çağa ancak bu şekilde ayak uydurabileceği düşünülür. Ayrıca disiplinin askeri ve sivil alanda yurt savunmasındaki önemine de dikkat çekilir.⁵⁷¹ Disiplin 1981 yılında yayınlanan bir yazıya göre “*kanunlara, nizamla ve amirlere mutlak bir itaat*” şeklinde tanımlanır. Bu tanımın günümüzdeki hali “*astın ve üstün hukukuna riayet*” şeklindedir.⁵⁷²

1969-1973 yılları arası günlük raporlardan derlenerek okuyucuya sunulan bir değerlendirmede iş kazalarına bağlı olarak 1383 ölüm gerçekleştiği, ölümlerin çoğunun ise kış aylarında ve trafik kazalarından meydana geldiği belirtilir. Ancak Silahlı Kuvvetler dışındaki olaylarla oranlama yapılarak TSK'da bu ölüm oranının eğitim ve disiplinden dolayı daha düşük olduğu anlatılır.⁵⁷³ Bu konuda son olarak beyin ve omurilik hastalıklarının küçük darbelerle ciddi rahatsızlıklar yapabileceği anlatılır. Askeri personelin bu konuya dikkatini çekmek amacıyla verilen 4 ayrı örnekte, 3 asker komutanları tarafından, bir kız öğrenci de öğretmeni tarafından çok hafif surette dövülerek aniden rahatsızlanmasına neden olunur. Burada bu hastalarda daha önce var olan rahatsızlıklarının küçük darbelerle tetiklenebileceği, darbeyi vuranların bu konudaki mağduriyetlerinin hastanın durumuna göre ölüm ve sakat kalma durumunda artacağı anlatılır. Personelin bu konuda büyük cezai işlemlere maruz kalacağı söylenir.⁵⁷⁴ Dolayısıyla okuyucunun bu tür davranışlarından sakınmasının amaçlandığı düşünülebilir. Hukuki konular daha çok okuyucuyu gelişmeler hakkında bilgilendirici mahiyettedir. Dönemin hukuksal gelişmelerinin takibi açısından önemli olduğu söylenebilir.

⁵⁷⁰ Rafet Yılmaz, “Sansürün Dünü ve Bugünü”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.47-56.

⁵⁷¹ Osman Ancın, “Disiplin Sorunu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.248, Aralık 1973, s.68-72.

⁵⁷² Ancın, “Askerlikte Vazgeçilmez İki Temel Kavram Disiplin ve Vazife”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.15-20.

⁵⁷³ Çağlar Acıkara, “Türk Silahlı Kuvvetlerinde Barış Zamanı İş Kazalarına Bağlı Ölümler Üzerine Bir İnceleme”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.253, Mart 1975, s.23-31.

⁵⁷⁴ *Şefik Ünlü-Gülşen Aktaş-Şevket Tektaş, “Şikayet ve Muayene Bulguları Olmayan Kafa İçi ve Omurilik Hastalıklarında Dövülme ile Ortaya Çıkan Adli Sorumluluklar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.260, Aralık 1976, s.76-86.

G. TEKNOLOJİ

SKD'de teknolojik gelişmelerin takip edildiği daha çok haber niteliğinde yazıların yayınlanmasından anlaşılır. Haber niteliğinde olmayan konuların ise tavsiye şeklinde olduğu görülür. En çok ağırlık verilen konu uzay çalışmalarıdır. Diğer konularda da özellikle askeri hayatta gerçekleşen yeniliklere değinilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yenilikler ve teknolojik gelişmelerin savaşın doğurduğu etkiyle arttığı söylenebilir. Gelişen teknoloji ile işsizliğin artıp artmayacağı konusunun günümüzde olduğu gibi bu dönemde de tartışıldığı görülür.

Dönemin en önemli buluşlarından olan atom enerjisinin silah olarak kullanılmasından çok, enerji olarak daha ekonomik olmasından bahsedilir. Ayrıca bu enerji çıkarken yayılan ışınların tıpta kullanılmaya başlandığı görülebilir. Türkiye'de televizyon istasyonlarının kurulması fikri ve radarların kurulması bu döneme rastlar. Özellikle eğitim ve askeri alanda büyük faydasının dokunacağı düşünülür. Bunun yanında radyo ve telsiz kullanımı ile ilgili gelişmeler de dergiye yansır. Bu tür gelişmelere imza atan ülkeler ise bu dönemde ABD ve Japonya'dır.⁵⁷⁵ Burada amacın personelin dünyadaki teknolojik konulardan haberdar olmasını ve Türkiye'ye yansımalarını göstermek olduğu söylenebilir.

ABD ve İngiliz savaş ve yolcu uçakları ile Rus yapımı kızaklı motorların teknik özelliklerinden de bahsedilir. Bu dönemki uçaklara dikkat edildiğinde günümüze göre daha fazla mürettebatla kullanıldığı görülür.⁵⁷⁶ Bu vasıtalarından personel haberdar edilmeye çalışılır.

Uzay çalışmalarıyla ilgili gelişmelerin dergide en çok işlenen konu olduğu söylenebilir. Bu çalışmalarla ilgili haber ve yazılar 1961'den itibaren yoğunluk kazanmaya başlar ve özellikle 1970'e kadar çok yoğun bir şekilde yer verilir. Uzay çalışmalarının yoğunlaşması teknoloji ile ilgili verilen bilgilere de yansır. Ruslar yeni bir füze ile atmosfer dışına çıkar ve geri gelirler. Bu çalışmanın uzay araştırmaları adına bir dönüm noktası olduğu üzerinde durularak, bunun bir sembol olduğundan bahsedilir. 1960'ların başında aya gidişle ilgili çalışmaların arttığı da buradan anlaşılabilir.⁵⁷⁷

⁵⁷⁵ Abdurrahman Durutürk, "Dünyada Yeni ve Muazzam İcatlara Bir Bakış", **Ordu Dergisi**, sa.175, Eylül 1955, s.44-70.

⁵⁷⁶ "Yabancı Memleketlere Ait Haberler", **Ordu Dergisi**, sa.188-189, Mart 1959, s.150-154.

⁵⁷⁷ E. Asri Ay, "Feza'da Yeni Bir Merhale", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.199-200, Aralık 1961, s.55-58.

ABD’de 8 Haziran 1961’de arkasına bir roket bağlayarak kısa da olsa uçmayı başaran Horald M. Grahander dergiye konu edilir.⁵⁷⁸ Bu dönemde yapılan uzay çalışmalarında ABD ve Sovyet Rusya’nın rekabet halinde olduğu görülür. ABD’nin uzay aracı, uçuş saati ve faal haldeki uyduları, Rusya’nın ise roket gücü açısından bu dönemde üstün olduğu görülür.⁵⁷⁹ Uzay çalışmalarının BM’nin, askeri amaca hizmet etmemesi yönündeki kararına rağmen ABD ve SSCB’nin bu yönde girişimleri devam eder.Yaygın bir görüş olan geleceğin savaşlarının yeryüzünde değil uzayda olacağı düşüncesine paralel olarak yörüngesel bombalarla ilgili çalışmaların devam ettiği görülür.⁵⁸⁰

Başka bir sayıda ise UK-2 / S-52 uydu programını yürütecek uzay aracı ile ilgili teknik bilgiler verilir. Bu programla daha fazla uzayda kalabilme süresine ulaşılması amaçlanır.⁵⁸¹ Uzaya çıkmadan astronotların uzay aracı dışındaki çalışmaları ve yeryüzüne geri dönüşlerine de yer verilir.⁵⁸² Aya insanlı araç gönderme çalışmalarının provaları yapılırken deneme kapsülü kullanımına da değinilir.⁵⁸³ Teknolojinin çok yoğun olarak takip edildiği bir sayı olarak görülen 220’nci sayı boyunca küçük bölümlerle uzay çalışmalarına fotoğraflarla da desteklenerek yer verildiği görülür.⁵⁸⁴ ABD’nin haberleşme maksadıyla fırlattığı iki füzeden de bahsedilir. Bu uyduların gelecekte telli ve telsiz haberleşme sisteminin yerini alacağı ve hem milli hem de NATO güvenliği açısından bu uydulardan geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulur.⁵⁸⁵

ABD’nin ilk olarak 1960’ta kullanmaya başladığı uzay meteorolojisi için yapılan uydulardan Türkiye Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü tarafından fotoğraf alınarak 1967’de faydalanılmaya başlanılır. Bu gelişen teknolojidten Silahlı Kuvvetler adına da faydalanabileceği düşünülür.⁵⁸⁶ Daha önce hava ve deniz hareketlarına yardımcı olan meteorolojinin, bu dönemde kara hareketında da faydalı olduğu belirtilerek, iklimsel olayları etkileyip meteorolojik harbin çıkma olasılığı da incelenir; ancak bunun bu dönemde mümkün

⁵⁷⁸ *Fuat Erkül, “Uçan Adam”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.199-200, Aralık 1961, s.59-60.

⁵⁷⁹ Amerikan Haberler Merkezi Bülteninden Çeviri, “ABD Ve Sovyet Rusya’nın Feza Çalışmaları Hakkında Bir Mukayese”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.23.

⁵⁸⁰ Dahi Bilgiçataç, “Yörüngesel Bomba ve Ayın Fethi Üzerindeki Çalışmalar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.84-90.

⁵⁸¹ Ayhan İzgi, “UK-2 / S-52 Uluslar Arası Suni Peyk Programı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.124-129.

⁵⁸² Amerikan Haberler Merkezi, “Amerika’nın Feza Çalışmaları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.130-137.

⁵⁸³ “Aya Gidiş Hazırlıkları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.34.

⁵⁸⁴ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.19,34,55,56,78,107.

⁵⁸⁵ Turgut Uzer, “Uydular Aracılığı ile Haberleşme”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.73-81 ve İhsan Aktaş, “Uzay Meteorolojisi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Eylül 1968, s.53-59.

⁵⁸⁶ Bu kurumun tarihçesi ile ilgili bkz. <http://www.mgm.gov.tr/files/kurumsal/ekitap/4mevsim7/4tarihce.pdf> (01.04.2012)

olmadığına dikkat çekilir.⁵⁸⁷ Meteorolojinin önemi İkinci Dünya ve Kore Savaşlarında anlaşıldığından, karar verme açısından öneminin arttığına değinilir. Meteorolojik olayların, düşmanı tespit, hareket kabiliyeti, istihbarat faaliyeti gibi açılardan bakılarak, planlamalarda değerlendirilmesi gerektiği vurgulanır.⁵⁸⁸

Amerikalıların aya inişin gerçek nedeni hakkındaki düşüncelerine dayanan başka bir yazıda da, aya inişin gerekli olup olmadığı tartışılır. ABD halkı bu konunun gerekliliğini benimser ve uzayda üstünlüğün gerektiğini düşünürler.⁵⁸⁹ Yüksek irtifada uçan uçakların yanı sıra, füzelerin daha çok önemli hale geldiğine dikkat çekmek maksadıyla uçak ve füzeler hakkında teknik bilgiler yer alır.⁵⁹⁰ Bu arada aya insanlı olarak gidildikten sonra ay seyahatlerinin devam edeceği, aynı şekilde Mars'a yönelik çalışmaların artarak 1986 yılında buraya insanlı uydu gönderileceği, 1981-1998 yılları arasında da Venüs ve Merkür'e de gidilmesinin planlandığı belirtilir.⁵⁹¹

Özellikle bilgisayarlar kullanılarak yapılan araştırmalardan istihbarat maksatlı da faydalanılacaktır. Bilgisayarlar ve radarlar küçülür, daha uzağı çekebilen fotoğraf makinesi üzerinde çalışıldığı görülür.⁵⁹² Uzayda yerel istasyon kurularak burada araştırma yapılmasına çalışıldığına, böylece uzayda barınma imkanı da sağlanacağına yer verilir.⁵⁹³ Uzay çalışmalarının getirdiği teknolojik yenilikler sayesinde bilgi akışı hızlandığından, toplumların sosyal yapısı da değişecektir.⁵⁹⁴ Uzay teknolojisinde öncü olan devletlerin mukayesesi de yapılır. Buna göre ABD, SSCB'den keşif uyduları bakımından geridedir, keşif uydularının gelişimi ve yapılan işler bu bağlamda anlatılır. Bu uydular başka ülkelerin kontrolü, havadan fotoğraf çekme, füzelerin tespiti ve okyanusların gözetlenmesi gibi işlerde kullanılır.⁵⁹⁵ Ayrıca casus uyduları yok edebileceği düşünülen yüksek süratli bir uzay mekiğinden de bahsedilir.⁵⁹⁶

⁵⁸⁷ (Çev. Ersoy), "Meteoroloji ve Biz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.230, Haziran 1969, s.48-58.

⁵⁸⁸ Dell Mc Donald, (Çev. Erdoğan), "Meteoroloji Hizmeti ve Meteorolojinin Karar Vermedeki Önemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.256, Aralık 1975, s.100-106.

⁵⁸⁹ İhsan Aktaş, "Aya İnişin Gerçek Nedeni", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.230, Haziran 1969, s.45-47.

⁵⁹⁰ Nejat Arıkan, "Fezanın Eşiğindeki Uçaklı Denemeler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.235, Eylül 1970, s.56-58.

⁵⁹¹ Nuri Acvar, "Feza Araçlarının Muhtelif İnkişafı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.243, Eylül 1972, s.43-48.

⁵⁹² Naci Dinçer, "Uzayda Yapılan Keşifte Yeni Sahalar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.243, Eylül 1972, s.49-53.

⁵⁹³ Edgar Ulsamer, (Çev. Macit Ünal), "Skylab, Fezadan İstifade Devrini Açıyor", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.247, Eylül 1973, s.61-74.

⁵⁹⁴ *İsmail Kayabalı-*Cemender Arslanoğlu, "Uzay Çalışmalarının Günlük Yaşamımız, Bilim ve Dünya Politikasına Getirdikleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.249, Mart 1974, s.54-62.

⁵⁹⁵ Claude Wachtel, (Çev. Işık), "ABD ve SSCB de Keşif Uyduları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.267, Eylül 1978, s.1-9.

⁵⁹⁶ 15 Nisan 1981 tarihli Figaro gazetesinden Çev. Alacaklı, "Dördüncü Boyut (Uzay) Silahı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.279, Eylül 1981, s.122-123.

Teknoloji ile ilgili yazılarda Türkiye'ye de yer verilir. Bunlardan biri yeni atom reaktörüdür. İstanbul Küçükçekmece'de bulunan reaktörün işletmesi için yurt dışına personel gönderilir. Reaktörün amacı atom fiziği öğrencilerini yetiştirmektir.⁵⁹⁷ Yine 1960'ların ortalarında Türkiye'deki elektronik sanayinin sorunlarına değinilir. Bu dönemde Türkiye'deki elektrik sanayinin monte etme şeklinde ve patent hakkı ödememek için taklitçilik seviyesinde olduğu belirtilir. Bu yüzden bazı tavsiyelere yer verilir. Öncelikle bu sanayinin derhal geliştirilmesi için kendi teknik personelimize güvenilmeli, ordu bu konuda en çok kullanan kurum olunması sebebi ile öncü olmalı, sanayinin kurulması için başta yabancı ortak sermaye ile başlanılmalı, sonradan yerli üretim oranı artırılarak hisse %100'e çıkarılmalıdır. Silahlı Kuvvetler özellikle tesislerin planlanmasında koordinatör olmalı, teknik eleman yetiştirmek içinse yine yabancı firmalarla işbirliği yapılmalıdır.⁵⁹⁸ Bu kapsamda 1974'te Türkiye'de Türk Kara Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı kurulur. Bu vakfın en önemli icraatleri günümüzde de askeri elektronik cihazlar üreten ASELSAN'ı kurmasıdır.⁵⁹⁹

Türkiye'de lüks mü ihtiyaç mı tartışmalarının yapıldığı televizyonun, toplu yaşam bölgelerine konularak komünizmle mücadelede, özellikle ücra bölgelerde yaygınlaştırılarak kullanılabilceği düşünülür.⁶⁰⁰ 1971'de ise kitle haberleşme araçlarından en çok televizyonun, ikinci olarak radyonun üzerinde durulur. Bu dönemde Ankara'da deneme televizyon yayınları yapılmaktadır.⁶⁰¹ Bu konuda bile bir komünizm karşıtlığı olması dikkat çekicidir.

Teknolojik gelişmelerle ilgili dönemsel gelişmeler de haber olarak dergide yer alır. Bunlar vücut verilerini gösteren tıbbi koltuk,⁶⁰² kayıp hidrojen bombasıyla gelişen su altı cihazları,⁶⁰³ komuta kontrol şebekesi,⁶⁰⁴ jeodimetre,⁶⁰⁵ istihbarat amaçlı dinleme cihazı,⁶⁰⁶ hücumbot, GPS, denizaltı savar, elektrikli jip, termonükleer santral, lazer ışınli telefon, dev teleskoplar, elektrikten faydalanarak fotoğraf çekimi, Avrupa-ABD arası yeni telefon hattı,

⁵⁹⁷ Son Çağ'dan aktarım, "Türkiye'nin Araştırma Reaktörü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.202, Haziran 1962, s.16-24.

⁵⁹⁸ Cevdet Kalelioğlu, "Türk Elektronik Sanayisinin Kurulmasına Ait Düşünceler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.218, Haziran 1966, s.49-51.

⁵⁹⁹ **Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında...**, s.133.

⁶⁰⁰ Kamuran Gümüşsoy, "Televizyon", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.54-58.

⁶⁰¹ Fikret Gülersoy, "Kitle Haberleşme Araçları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.56-59.

⁶⁰² Amerikan Haberler Merkezi Bülteninden Çeviri, "Tıbbi Koltuk Vücudun Çalışmasını Kontrol Ediyor", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.26.

⁶⁰³ Çev. Alpaylı, "Kayıp Hidrojen Bombasının Macerası", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1967, s.83-112.

⁶⁰⁴ J. Segelan, "Elektronik ve Silahlanma", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.1-12.

⁶⁰⁵ Necmettin Ersoy, "Yeni Bir Lazer Uygulaması Jeodimetre", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.239, Eylül 1971, s.73-74.

⁶⁰⁶ Nejat Arıkan, "Elektronik Cihazın Getirdikleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.244, Aralık 1972, s.42-44.

uydu kullanılarak maden arama,lazerli bistüri makineleri, atom pilli kalpler, yapay göz mercekleri, pankreas nakli ve mikro çipler⁶⁰⁷ gibi gelişmelerdir.⁶⁰⁸

H. EKONOMİ

Ekonomi ile derginin incelediğimiz bütün dönemde ilgilenildiği; ekonomik harp, savunma sanayi, Türkiye'nin ekonomik durumu ve bu konudaki gelişmeler üzerinde durulduğu görülür. Ekonomik konuların pek çoğu Silahlı Kuvvetleri ilgilendirir. Askeri bir dergi olan *SKD*'de bu şekilde olmasının doğal olduğu söylenebilir. Çünkü ordunun modern silahlarla teçhizi, konusu, eğitimi vb. konularda ekonominin yeri oldukça önemlidir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarının etkin olduğu 1950'li yıllarda ekonomik harp ile daha fazla ilgilenildiği görülür. Bu yıllar daha çok askeri konuların işlendiği yıllar olduğu için, 1960 ve 1970'li yıllarda olduğu kadar ekonomiyle ilgilenilmemiştir. 1960'lı yıllarda ise, savunma sanayi ve Silahlı Kuvvetlerin milli ekonomiyle bağlantıları üzerinde durulur. Milli savunma sanayi kurulması çalışmalarının arttığı bir dönemdir. Yerli savunma sanayi fikirlerinin bu kadar güçlü görünmesinin nedeni dış askeri yardımların yetersiz duruma gelmesidir. Ayrıca Kıbrıs'a müdahale konusunda yaşanan sıkıntıların da etkisi vardır. 1970'li yıllarda milli savunma sanayi konusuna ağırlık verilir, Kıbrıs Barış Harekatı sonrası konunun üzerinde durulmaya devam edilir. Ayrıca Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerine yer verilerek okuyucu bilgilendirilmeye çalışılır. Bu bağlamda, dergi dönemin askeri ve siyasi atmosferini yansıtması açısından kıymetli bir kaynaktır.⁶⁰⁹

1950'li yılların özellikle topyekün harp anlayışından kaynaklanan fikirlerinden dolayı ekonomik anlamda ülkeler birbirleriyle rekabet halindedir. Savaş sırasında devletlerin birbirlerinin ekonomileriyle mücadele ettiği fikri hakimdir. Harp için sivil ekonominin harp ekonomisine dönüşmedeki esnekliği ve zamanının da bu dönemde önem kazandığı görülür. Komutanlıkta ise, sadece askeri konuları bilmenin yeterli olmadığı, ekonomik konular

⁶⁰⁷ Işık, "Bilim Alanında Gelişmeler ve Yeni Buluşlar", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.269, Mart 1979, s.63-71.

⁶⁰⁸ Vahdet Sungur, "Bilim Dünyasından En Son Haberler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.262, Haziran 1977, s.110-115.

⁶⁰⁹ Bu kapsamda yerli üretim piyade silahları konusunda çalışmalar başlar. Genelkurmay Başkanı Kırıkkale Silah Fabrikasını ziyareti sırasında G-3 piyade tüfeğini inceler. Bu silahın bu dönemde üzerinde çalışıldığı anlaşılabilir. "Aktüalite", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.229, Mart 1969.

hakkında da bilgi sahibi olmanın gerektirdiği bir görev haline gelmiştir.⁶¹⁰ Komutan olma ihtimali olan okuyucuları bu yönde teşvik etme arzusu taşınmaktadır.

Ekonomik harp şekli daha çok Soğuk Harbin içinde Genelkurmay Başkanlığı ile Dışişleri Bakanlığının ortak hareketi ile yürütülür. İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkisini tekrar yaşamamak ve bu dönemde ihtimali yüksek bir üçüncü dünya savaşını önlemek için konunun üzerinde durulur. Amaç her zaman harp etmek değil, harbin insan zayıyatı etkisini azaltmaktır. Psikolojik harbin bir vasıtası olarak da görülen ekonomik harp, bazı milliyetçi hareketlere de sebep olur. Bu dönemde Türkiye aktif ekonomik harpten ziyade pasif tedbirler uygular. Sebebi güçlü bir ekonomiye sahip olmayışıdır. Marshall Yardımı ile gelen teknik gelişimi Türkiye iyi yönlendirir. Ekonomik yardımlar da ekonomik harp şekli olduğu için ABD'nin bu yardımların nerelerde kullanıldığını iyi takip ettiği, idareci insan kalitesi ve aldığı tedbirlerle Türkiye'nin süreci iyi değerlendirdiği görülür.⁶¹¹ 1970'lerin sonunda tekrar değinilen konuyla ilgili dönemin genel geçer harp şekli olarak görülerek, nükleer dönemin gerekli gördüğü bir ekonomi şekli olarak düşünülür.⁶¹²

Sanayi ile harp gücünün doğru orantılı olduğu aşikârdır. Bu dönemin en önemli konularından biri olan ve ülkemizde gelişme aşamasına gelmeye çalışan harp sanayi, bu özelliğinden dolayı milli ve sivil sanayi ile koordineli olmalıdır. Bu görüş dönemin dış askeri yardımlara bağlı durumuna karşı bir fikir olarak görülebilir. Harbin hemen öncesinde kurulmaya çalışılan bir harp sanayinin sağlıklı olmayacağı üzerinde durulur. Harp sanayine çevrilebilir ve elastik bir sivil sanayi kurulması işi askeri hususlar da dikkate alınarak yurdun çeşitli yerlerine kurulmalıdır. Bu hususun eşgüdümü için Savunma Bakanlığı bünyesinde endüstri dairesi ve harp ekonomisi komisyonunun kurulması ön görülür. Bu koşulların sağlandığı ülkelere ABD örnek gösterilir.⁶¹³ Bu dönemde harp sanayi ile ilgili ciddi bir çalışmaya başlama yönünde fikirler ortaya çıktığı, en büyük sorunun ise kontrol ve koordinasyon eksikliği olduğu sonucu çıkarılabilir.

1960'ların ortası Türkiye'nin BM ve NATO tarafından yalnız bırakılmasıyla buradan gelecek desteğin azalacağı yönündeki kaygılardan dolayı harp sanayi ile NATO'nun artık aynı kulvarda düşünülmemesi gerektiği fikrinin dergide dillendirildiği yıllardır. Özellikle yapılacak

⁶¹⁰ Albert Hickey (Çev.Rüştü Naipoğlu), "Ekonomik Harp Gücü", **Ordu Dergisi**, sa.168, Aralık 1953, s.146-158.

⁶¹¹ İsmail Hakkı Alpay, "Ekonomik Harp", **Ordu Dergisi**, sa.170, Haziran 1954, s.76-95.

⁶¹² Aziz Akgül, "Niçin Savunma Ekonomisi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.272, Aralık 1979, s.132-135.

⁶¹³ Cihat Akyol, "Modern Harp Muvacehesinde Harp Sanayi", **Ordu Dergisi**, sa.176, Aralık 1955, s.120-131.

çalışmalar topyekun milletçe çalışılarak başarılacaktır.⁶¹⁴ Kıbrıs Barış Harekatı'ndan sonra NATO içi standardizasyonun sağlanamadığı, bu durumun da ortak tatbikatlarda sorunlar yarattığı görülür. TSK'da ise, bu sorun devam etmektedir. Harp sanayi belli standartlara göre kurulmadığından, genel koordinasyonu MSB tarafından yapılmadığından yakınılır. Harp sanayinde bu dönemin yaygın düşüncesi gereği milli olması düşüncesi bu yazıda da görülür.⁶¹⁵

Harp sanayi düzenleme çalışmalarına özellikle uygulanan ambargo nedeniyle hız verildiği görülür. Bu çalışmalar sürdürülürken sanayide devlet-özel sektör tartışmalarının varlığı hissedilir. Özellikle süratli bir çalışma yapılarak teknik insan ve makine gücüne ihtiyaç olduğu, bunun ise üniversitelerden sağlanabileceği savunulur. Çalışmaların araştırma laboratuvarlarında ve gizli olması gerektiği vurgulanır. Teknik iş gücünün temini için, Almanya'ya gidip geri gelen işçilerden faydalanılabileceği, çalışmaların sürdürülebilmesi için gerekli kaynağın ise Silahlı Kuvvetleri güçlendirme vakıflarından temin edilebileceği düşünülür.⁶¹⁶

Özellikle Türkiye'ye uygulanan ambargodan dolayı savunma sanayi konusu çok fazla işlenmeye devam eder. Savunma sanayinin tarihçesinden bahsedilerek önemi vurgulanır. Buna göre savunma sanayini yerli imkanlarla güçlendirerek uzun vadede dış pazara açılmalı, teknik personel politikası iyi oluşturulmalıdır. Savunma sanayinde MKEK'in önemine dikkat çekilerek, 1964'te çıkarılan 440 Sayılı Yasa ile Silahlı Kuvvetlerle olan ilişkisinin de zayıflatıldığından yakınılır. Savunma sanayi üzerindeki en büyük sorun ise eşgüdüm sağlanamamasıdır. Sağlanacak eşgüdüm ve başarılı ARGE çalışmaları ile bu sanayi gelişecektir.⁶¹⁷

1980 yılında ise ekonomideki kısa vadeli planlamadan dolayı yapısal bozuklukların olması, Türk parasının değer kaybetmesi, Üçüncü Kalkınma Planının vergi politikasından dolayı başarısız oluşu ve dördüncüsünde yabancı yatırımların beklenmesi, 1979'da savunma sanayi bütçesinin %16 olmasının ekonomik durumu etkilediğinden söz edilir. Dikkat çeken

⁶¹⁴ Sülayman Mekikoğlu, "Harp Ekonomisi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1964 s.62-82 ve Cavit Çevik, "Harp Sanayi Meselesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.239, Eylül 1971, s.17-23 ve bu gelişmeler için ayrıca bkz.Ahmad, **Demokrasi Sürecinde...**, s.515-521.

⁶¹⁵ Ali Armağan, "Silahlı Kuvvetlerde Standardizasyon ve Harp Sanayi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.254, Haziran 1975, s.45-49.

⁶¹⁶ Fahrettin Öngör, "Milli Harp Sanayi Konusunda Bazı Düşünceler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976, s.13-15.

⁶¹⁷ Atıf Güven, Türkiye'de Savunma Sanayi Konusu ve Problemleri , **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.258, Haziran 1976, s.85-104.

husus burada 1973'den itibaren REMO Planından⁶¹⁸ dolayı savunma harcamalarındaki artışa rağmen MEB'e ayrılan bütçeyle aralarında çok fazla fark olmayışıdır. Türkiye'nin bu dönemde savunma ve eğitim konularına önem verdiği görülür. Buna karşın, güvenliğin sadece NATO'ya bağlanmaması, savunma harcamalarının dengeli yapılması, dış yardımlara güvenilmemesi ve ulusal harp sanayinin kurulması gerektiği düşünceleri dikkat çeker. 1974-1978 arası uygulanan ambargo, milli savunma sanayinin kurulması gerektiği fikrini güçlendirir.⁶¹⁹ Ayrıca başka bir sayıda da gelişimin sağlanması için eğitime ve yer altı zenginliklerine önem verilerek, alt yapısı iyi bir planlamayla oluşturulmuş bir sistemin yürütülmesi üzerinde durulur.⁶²⁰

İkinci Dünya Savaşı'ndan güçsüz çıkan Avrupa, bu durumu bertaraf etmek için çalışmalarını arttırmaya başlar. Bu dönemin en büyük ekonomik işbirliği Müşterek Pazardır. Bu anlaşma ortak üretim ve gelişimi amaçlamaktadır. 25 Haziran 1957'de Roma'da imzalanan anlaşmayla gelişim yönünde önemli adımlar atıldığı görülünce anlaşma dışı kalan devletler gibi, Türkiye de anlaşmaya dahil olma çabalarına başlar. Türkiye 1 Aralık 1964'te ortaklık statüsü ile anlaşmaya törenle dahil edilir. Üyelik için üç aşama belirlenir. Birinci aşama 5-10 yıllık hazırlık süreci olarak belirlenmiş, bu sürecin ülke açısından faydalı olacağı, ikinci safhanın gümrük birliğinin sağlanması yönünde olacağı ve diğer bütün alanlarda gelişme sağlanacağı, üçüncü safhada ise tam üyelik için bütün eksikliklerin giderileceği düşünülür. Bu değerlendirmelere göre dış ticaretin düzeltilmesi ile ekonomik, sosyal ve politik olarak değişiklikler gösterilecektir. Mahsurların da olacağı tahmin edilir. Bunlar; sadece tarım alanında ağırlık sağlanacağı için teknik iş gücünün başka ülkelere yöneleceğinden dolayı geri kalınacağı, bunun önlenmesi için imalat alanına önem verilmesi, ülke içi kaynakların kullanılması, yerli yönetici ve işgücünün yurttan kaçmaması gerektiğidir. Bunun yanında serbest ekonomiye uygulanan anlaşmadan dolayı Türkiye'de uygulanan planlı ekonominin başarısız olacağı yönünde de fikirler vardır.⁶²¹ Anlaşmaya ülkenin geleceği açısından oldukça önemli gözü ile bakıldığı söylenebilir. 1973 Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra petrolün kısıtlanmasının dünya çapında enerji ve ekonomik krizlere yol açtığı görülür. Bu durumdan Türkiye de etkilenir. 1974 yılında Türkiye'deki enflasyon oranı %24'tür. Petrolden

⁶¹⁸ Reorganizasyon ve Modernizasyon Planı. Bu plan 1972-1983 yılları arasında uygulanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hayati Kara, "Türk Kara Kuvvetlerinde Önemli Değişim ve Gelişmeler (1950-2000)", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2007, s.73-77. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁶¹⁹ Abdullah Kuloğlu, "Türkiye'nin Ekonomik Durumu ve Türk Silahlı Kuvvetleri", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.275, Eylül 1980, s.9-32.

⁶²⁰ Zekai Doğanay, "Türkiye'de Gelişimin ve Kalkınmanın Stratejisi Ne Olmalıdır?", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.280, Aralık 1981, s.78-87.

⁶²¹ Oğuz Turan, "Müşterek Pazar ve Türk Ekonomisi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.213, Mart 1965, s.78-82.

para kazanan Araplar Batı ülkelerinde durağan alanlarda yatırımlar yaptığı bir takım ülkeler ise buna izin vermemektedir. Askeri-ekonomik denge ise askeri ve ekonomik stratejinin uyumu şeklinde tanımlanarak, Türkiye’de Ege ve Doğu Akdeniz’deki gelişmelerin bu dengeyi bozduğu düşünülür. Yani askeri alandaki harcamalar artar. Uygulanan ambargo ile dış askeri yardımlar kesilir.⁶²²

Silahlı Kuvvetlerin 1960’larda ekonomik konularda katkıda bulunma çabaları dergiye de yansır. Bazı teklifler oldukça ilgi çeker. Türk sanayinin gelişmesi, lojistik yönden Silahlı Kuvvetlerin gelecekte daha esnek, vurucu gücünü arttırmış, eğitim seviyesi yüksek, sağlık alanında sağlam olmasında etkili olacaktır. Kurulacak sanayi tesisleri, yollar, köprüler Silahlı Kuvvetlerin ihtiyaçları da dikkate alınarak inşa edilirse, harp öncesi kritik dönemde bu konularla fazla zaman kaybedilmeyecektir. Karşılık olarak Silahlı Kuvvetler de çalışmalara destek vermelidir. Bunlar harp zamanı kurulacak inşaat birliklerinin daha önce kurularak faaliyete başlaması, eğitim alanında teknik personel yetiştirmek için bu konuda eğitimlere ağırlık verilmesi, sağlık alanında erkek nüfusun askerlik sayesinde kontrolden geçiyor olması, devlet fidanlıkları ve tarım teşkilatıyla işbirliği yaparak ağaçlandırma çalışmaları, doğal afetlerde yardım konularıdır. Ağırlık verilecek bu faaliyetler ise birliklerin asıl görevlerini aksatmayacak şekilde planlanmalıdır.⁶²³

Bu konuyla ilgili başka bir yazıda ise bir ulusun yaşama şeklinin oluşturulmasında orduların büyük etkisinin olduğu, Türk Milleti’nin de bu açıdan tarihin her döneminde ordusunu takip edegeldiği ortaya konur. Bir yere yeni bir birlik kurulduğunda halk bundan mutluluk duyar. TSK mevcut yapısı itibarı ile maddi, manevi fikir açısından önemli bir güce sahip olduğu için toplum kalkınmasında bir etken olarak değerlendirilmelidir. Subaylar özellikle fikri gelişim açısından çok faydalı olabilir. Kardeş köy seçilen yerlere maddi destek verme açısından tarım tesisleri, ağaçlandırma, yol ve binaların küçük onarımı gibi konularda yardımcı olunabilir. Şahsi gayretlerden çok bu çalışmalar bir program dâhilinde yapılmalıdır. TSK için bu günün koşulları açısından kaçınılmaz bir vazife olarak görülerek, özellikle bu çalışmaların yapılma şekli ile ilgili askeri dergilerde fikir yazılarının yayınlanması gerektiği vurgulanır.⁶²⁴ Böylece personelin bu konuda daha istekli hale getirilmesi amaçlanmış olabilir.

⁶²² Emin Demirtaş, “Askeri-Ekonomik Denge”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.255, Eylül 1975, s.48-54.

⁶²³ M. Yurdukoru, “Planlı Kalkınmada Silahlı Kuvvetlerin Rolü ve Mevkii”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.214, Haziran 1965, s.39-44.

⁶²⁴ Salih Sönmez, “Toplum Kalkınmasında Silahlı Kuvvetlerin Etkisi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 201, Mart 1962, s.20-23.

Ayrıca bu dönemde ordu-millet kaynaşmasına önem verilir. Ankara'daki askerlik andı içme törenine aileler de davet edilir. Köylerin kalkınması için kardeş köy çalışması başlatılır.⁶²⁵ Daha sonra ise başlayan bu uygulamanın gelişimi üzerinde durulur. Bu durumla ilgili bir haberde uygulamanın başarıyla devam ettiği, doktorların halkı, veterinerlerin hayvanları muayene ettiği ve askeri bandonun konser verdiği görülür.⁶²⁶

Ekonomik alanda akademik araştırmalar yapabilecek güce sahip olan Silahlı Kuvvetler tarım alanında örnek olacak bir eğitim verebilir, örnek bahçeler hazırlayabilir, orman sevgisini aşılayabilir, arıcılık ve kümes hayvancılığı konusunda eğitimler verebilir. Eğitim alanında okuma-yazma kursları arttırabilir, okullara lise mezunlarına öğretmen takviyesi yapabilir, kardeş okul sayısını arttırarak ders araç ve gereçlerini tamir edebilir. Sağlık alanında ise halk sağlığı taramaları yapılmaya devam edilebilir, hastane yatırımları planlanırken sivil halk da dikkate alınmalıdır. 1950'den beri sürekli açık verdiği belirtilen dış ticaret için turizme ağırlık verilmelidir, bunun için yabancı dil bilen subaylar turizm merkezlerine gönderilerek turistlere yardımcı olabilir. Kuvvetli bir ekonomi oluşturmak için daha çok eğitim alanında çalışmalara ağırlık verilmesinin üzerinde durulur.⁶²⁷ Harbin ekonomik ağırlığını kaldırabilmek için önceden biriktirme ihtiyacının zorunluluğuna, harp hazinesinin hazırlanmasının gerekliliğine dikkat çekilir, seferberlik durumunun işsizliği ortadan kaldıracağı, iktisadi buhranların ise mutlaka harple sonuçlanmayacağı yönünde fikirler beyan edilir.⁶²⁸

Ekonomik yatırımlar yapılırken ve çalışmalar yürütülürken Silahlı Kuvvetlerin ihtiyaçlarının göz önüne alınması gerektiği fikrinin savunulmasına devam edilir. İkinci Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan endüstriyel seferberlik anlayışının, ekonomik seferberlik olarak daha kapsayıcı olması gerektiği fikrine dönüştüğü görülür. Bu alanda en önemli fikir ise sivil-asker işbirliğinin sağlanması gerektiğidir. Devlete ait fabrikalar, üretim araçlarını harp durumunda değişebilecek şekilde esnek olarak planlamalıdır. Her an hazır bulunma anlayışına bu durum destek verir.⁶²⁹

Otoriter devlet sistemi ile kalkınmanın daha hızlı olabileceği düşüncesinin yaygın olmasına rağmen, Atatürk felsefesine göre demokratik tedbirlerle kalkınmaya devam edilmesi

⁶²⁵ “Haberler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 211, Eylül 1964, s. 77-113.

⁶²⁶ “Fotoğraflarla Olaylar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.212, Aralık 1964, s.39-72.

⁶²⁷ Özyanar, “Türkiye'nin Bugünkü Ekonomik Durumu Karşısında TSK'nın Memleket Kalkınmasındaki Rolü Ne Olmalıdır?”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.214, Haziran 1965, s.45-48.

⁶²⁸ G. Boputhoul (Çev.*Osman Canberk), “Harplerin Belli Başlı Ekonomik Özellikleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.216, Aralık 1965, s.47-52.

⁶²⁹ Cevdet Tanyeli, “Milli Güvenlikte Ekonomik Seferberliğin Rolü”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.216, Aralık 1965, s.57-60.

gerektiği görüşü hakimdir. Kurulacak kalkınma ordusu ile askerlik hizmeti için fazla olan nüfus ve askerlik hizmetini yapanların bir yıldan sonra bu sisteme dahil edilmesinin, kalkınmayı hızlandıracağı düşünülür. Ayrıca genç kızlar da bu kuruma dahil edilebilir. Bu işgücünden ordu teşkilatına benzer iş birlikleri kurularak tarım ve inşaat alanında; öğretmenler ise ihtiyaç duyulan alanlara gönderilerek faydalanılabilir. Kurulacak bu birlikler Milli Savunma Bakanlığı teşkilatı içine dahil edilebilir.⁶³⁰

Milli ekonominin gücü nispetinde silahlı güç teşkil edilmesi ve milli olması gerektiği fikri bu dönemde bu tür yazılarda kendini hissettirmeye devam eder. Milli savunmaya bütçenin yarısından fazlasının ayrılmaması gerektiği tavsiye edilir. Asker sayısının azalmasına giden Avrupa ülkelerine nazaran Türkiye'nin asker sayısı makul görülür.⁶³¹ Türkiye'nin ithalat ve ihracatının önemli bir kısmı deniz yolları ile yapıldığından, deniz yollarının emniyeti için çaba sarf edilmesi gerektiği, harp ekonomisini bu durumun etkileyeceği düşünülür. Kuvvetli bir hava gücü ile desteklenen bir deniz gücü ile deniz yollarının korunması gerektiği savunulur.⁶³² Dergide bu planlara destek verilir.

1963'te uygulanmaya başlanan Kalkınma Planı'nın imkanların kısıtlı olmasına karşın, en önemli alanlara öncelik vermek suretiyle devam ettiği söylenir. Kalkınmanın bir anda sağlanamayacağı gerçeğine dayanılarak uygulanacak planın milli stratejiye uyumlu ve bilimsel temellere dayanması gerektiği düşünülür,⁶³³ toprak reformu ve ziraat aletlerinin yenilenmesi çalışmalarına öncelik verilir. Milli ekonomi ve sanayi oluşturulma çabalarına paralel olarak petrol endüstrisi oluşturulmak istenir. Kalkınma planının başarıyla devam ettiğine dikkat çekilir.⁶³⁴

Dergide Silahlı Kuvvetler ve MSB içerisindeki gelişmelere de yer verilir. İlk defa 1961'de ABD ordusunda uygulanan Plan Program Bütçe Sistemi, MSB'de 1 Mart 1968'den itibaren uygulanmaya başlanır. Milli savunma bütçesinin tek elden planlı bir şekilde

⁶³⁰ Fatih Özsu, "Milli Kalkınma Ordusu", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.218, Haziran 1966, s.55-56.

⁶³¹ Ş. Gönültaş, "Milli Ekonomi ile Silahlı Kuvvetler Arasındaki Bağlantılar", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.219, Eylül 1966, s.104-109.

⁶³² Sermet Gökdeniz, "Denizlerin ve Deniz Harbinin Harp Ekonomisindeki Yeri", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.231, Eylül 1969, s.65-68.

⁶³³ Münir Güneri, "Yatırım Öncelikleri", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.222, Haziran 1967, s.65-71.

⁶³⁴ Doğan Yeşil, "Ekonomik Planlama ve Türkiye'de Uygulanması", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.223, Eylül 1967, s.94-96, ayrıca bkz. Cem Beydemir, "1960-1980 Yılları Arası Beş Yıllık Kalkınma Planlarının İrdelenmesi", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

oluşturulmasını amaçlayan bu sistemin hedefi ise, en az masrafla en fazla verimi elde etmektedir.⁶³⁵

DPT tarafından 1963-1967 arası birincisi, 1968-1972 arası ikincisi ve son olarak 1973-1977 arası üçüncüsü planlanan Kalkınma Planları sürdürülmüştür. Halen devam eden Üçüncü Kalkınma Planı ile ilk hedefin kişi başı milli geliri artırmak olduğu değerlendirilir. Yeni strateji ile ise 1995 yılına kadar hedefler koyulduğu görülür, dikkat çeken hedefler arasında AET ve Gümrük Birliğine üyelik yer alır. Bu yeni stratejide sağlık, petrol ihtiyacının giderilmesi için rafineri, yerli sanayinin teşviki, nüfus artışı ve göçü kontrol, GSMH'da artışı öngören bazı ara hedefler de belirlenir.⁶³⁶

Ulaştırma sektörünün altyapı, plan ve metot olarak yetersiz ve gelişmemiş olduğundan da bahsedilir. Olağanüstü hallerde ulaştırma sisteminin kullanılma yetkisi Silahlı Kuvvetlere verildiğinden, bu sistemin iyi tanınması gerektiği düşünülür. Bu sistem özellikle plansızlık, emniyet ve sürat bakımından eleştirilir. Karayollarında aşırı yüklenmeden kaynaklanan yol bozulmalarının ölümlere neden olduğundan söz edilir, kamyon ve otobüs miktarındaki artış ise Silahlı Kuvvetler lehine olarak görülür. Denizcilikte ticaret filosunun geliştirilmesi düşünülür. Sivil havacılık gelişmediği için yer ve personel desteğinin Silahlı Kuvvetler tarafından sağlandığından bahsedilir.⁶³⁷

Kalkınma Planına göre yapılan Silahlı Kuvvetler İnşaat Planındaki uygulamaların zorluk ve eksiklerinden bahsedilir. Ödeneğin azlığı, teknik personel ve mühendislerin yetersizliğinden yakınılır; ancak Silahlı Kuvvetlerin bu yetersizlikleri kendi gayreti ile aşacağı düşünülür.⁶³⁸ Sanayi casusluğunun arttığına dikkat çekilen bir yazıda da bunun yurt içi ve yurt dışı türleri olduğuna değinilir. Bu casuslar teknoloji yardımıyla insanların zaaflarından faydalandıklarından söz edilerek özellikle dinleme cihazlarına karşı dikkatli davranılması istenir.⁶³⁹

⁶³⁵ Özdoğanlı, "Plan Program Bütçe Sistemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Eylül 1968, s.45-47.

⁶³⁶ Emin Demirtaş, "Yeni Strateji ve Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl (1973-1977)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.245, Mart 1973, s.7-20.

⁶³⁷ Nejat Gündoğdu, "Planlı Dönemde Ulaştırma Sektörü ve Bu Sektörün Silahlı Kuvvetlerle İlişkisi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.249, Mart 1974, s.4-9.

⁶³⁸ Saim Ulusan, "İnşaat-Emlak Teşkilatının Sorunları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.247, Eylül 1973, s.25-29.

⁶³⁹ Pierre-Albert Lambert,(Çev.Necmettin Ersoy), "Dikkat Sanayi Casusları İçimizde", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.64-69.

1961 yılında kanunla kurulan Ordu Yardımlaşma Kurumu'ndan da söz edilir.⁶⁴⁰ Bu dönemde henüz yeni olan kurum, dergi yoluyla kendisini tanıtmayı amaçlar. Esas amacı konut yapımına ağırlık vermek, ordu pazarlarını kurmak, sigorta kurumlarının karşılayamayacağı ihtiyaçları karşılamaktır. Ancak bu dönemde sanayi yatırımlarının yapılamadığı ordu pazarları kurulma aşamasında olduğu görülür. OYAK ayrıca bu tür faaliyetleri ile kalkınmaya yardımcı olma amacını da güder.⁶⁴¹ Bugün elindeki sanayi kuruluşları aracılığıyla istihdam sağlamaktadır.

Başka bir yazıda da özellikle üyelere mesken temininin üzerinde durulur. Bundan başka sanayi kollarının uygun risk analizi yapılmış alanlarına yatırım yapılacağı, borç verme ve ordu pazarlarının kurulması ile ilgili çalışmalarının devam ettiği duyurulur. Yeni kurulan kurumun içinde hala görevde bulunan subayların bulunduğu dikkat çeker.⁶⁴² Bu uygulama ise günümüze kadar sürmemiştir. Ancak emekli subay ve astsubaylar bu kurumda çalışabilmektedirler.

1960'lı yılların başlarında üzerinde durulan konulardan biri de Silahlı Kuvvetler personeline mesken yapımıdır. Batının, İkinci Dünya Savaşından sonra önceliği askerlere vermek suretiyle yapılanmasını hallettiği, Türkiye'den ekonomik durumu çok daha kötü olan Pakistan'ın dahi ordu mensuplarını çağdaş meskenlerde barındırdıkları halde, Türkiye'de siyasi ve iktisadi sebeplerle bu konunun üzerinde pek durulmadığı söylenir. Özellikle 1963 yılında OYAK'ın çabalarının ilerde bu problemi çözeceği tahmin edilir. OYAK bugünkü gibi, belli hizmet yılını dolduranlara bu dönemde de mesken kredisi vermektedir. Böylece sürecin hızlanacağı düşünülür.⁶⁴³ OYAK'ın faaliyetlerinin yanında gönüllü subay ve astsubaylar tarafından kurulan Moral-Yardım Sandığı vasıtasıyla şehit, gazi ve yakınlarına yardımda bulunulur.⁶⁴⁴ Ekonomik konuların dergide takip edilmesi konuya verilen önemden

⁶⁴⁰ Ordu Yardımlaşma Kurumu “Üyelerinin karşılaşılabilecekleri sosyal ve fiziksel risklere karşı ek bir sosyal güvenlik oluşturma amacıyla, 1 Mart 1961'de yaklaşık 65 bin üyenin katılımı ile kuruldu. Aynı yıl üyelerine ölüm, maluliyet yardımları ile emeklilik yardımı ödemelerine ve bir sosyal hizmet uygulaması olarak Borç Verme Hizmetine başladı.1962 yılında üyelerinden gelen talepler doğrultusunda konut kredisi verebilmek amacıyla çalışmalara başladı. Aynı yıl tarihindeki ilk iştirak yatırımı olarak Goodyear Lastikleri T.A.Ş'ye ortak oldu. 1963 yılında Ankara'da bugün de çalışmalarını sürdürdüğü Genel Müdürlük binasını satın aldı. Üyelerine konut kredisi vermeye başladı. Türkiye'nin ilkleri arasında bulunan zincir mağazacılık uygulamasını Ordu Pazarları ile başlattı ve ilk mağazasını Ankara Tandoğan'da açtı. Üyelerine çağdaş koşullarda hizmet sunabilmek için uygulamalarını bilgisayar ortamına taşıdı. İştirak yatırımlarını Çukurova Çimento (Adana Çimento) ve HEKTAŞ ile sürdürdü. Aynı yıl TOE Türk Otomotiv Endüstrileri T.A.Ş.'nin kuruluşuna iştirak edildi.” <http://www.oyak.com.tr/TR/kurumsal/tarihce/1961---1970.html> (01.04.2012). Ayrıca Türkiye'de sosyal güvenlik anlayışının tarihsel gelişimiyle ilgili bkz. Songül Sallan Gül, “Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, sa.40, 3-4 (2000), s.51-66.

⁶⁴¹ Selahaddin Özmen, “OYAK'ın Faaliyetleri”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.204-205, Mart 1963, s.33-46.

⁶⁴² “1963 Yılında OYAK'ın Çalışma Programı”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.206, Haziran 1963, s.78-84.

⁶⁴³ “Silahlı Kuvvetler Mensuplarına Mesken Yapımı”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.209, Mart 1964, s.39-42.

⁶⁴⁴ “Haberler”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.209, Mart 1964, s. 45-46.

kaynaklanır. Konuya daha çok askeri açıdan bakılmakla birlikte sivil alanda da tavsiyeler yer alır. Örneğin planlı kalkınma modelinin desteklenmesi dikkat çeker.

Modernleşme çabalarıyla ilgili *SKD*'de görülen en önemli husus, genelde eğitim, teknik ve taktik konularda görülen ABD etkisi ve Sovyet çekincesidir. Ayrıca ekonomi ve sanayi konuları üzerinde Silahlı Kuvvetlerin bir yönlendirici güç olma isteği dergiye de yansır. Teknik, taktik ve teknolojik gelişmeleri yakından takip eden dergi, dönemin özellikle uzayla ilgili gelişmelerini ayrıntılı olarak ele alır. Moral ve liderlik konusunun özünü ise ahlaki ve dini davranışlar almaktadır. İkinci dünya savaşı sonrası gelişen topyekun harp anlayışının ve atomun yıkıcı etkisinin bir sonucu olarak disiplinli ve güçlü orduların ancak kuvvetli moral yapısıyla ayakta duracağı düşünülmektedir

III. BÖLÜM

ULUSLAR ARASI ALANDA VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

A.ULUSLAR ARASI ALANDA GELİŞMELER

Derginin yurt ve dünya siyasetine olan ilgisini incelediğimiz bu bölümde, bu ilginin odağında iki kutuplu dünyadaki mücadelenin olduğu söylenebilir. Bu konuya dergide oldukça fazla yer ayrılır. İncelenen durumlarda genelde birbiriyle paralel görüşler olmakla birlikte, farklı görüşlere de yer verilir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, daha çok ABD-SSCB mücadelesi üzerinde durulur. Gelişmeler incelenirken genelde antikomünist bir dil kullanılır. Dergide dış tehdit algılaması olarak Rusya görülmekle beraber, iç tehdit algılaması ise irtica ve cumhuriyet karşıtlığı değil daha çok aşırı siyasi uçların yasa dışı faaliyetleri olduğu söylenebilir.

İncelediğimiz dönemde soğuk savaş halinde bulunan iki kutuplu dünyada, bloklar arası çekinceler, özellikle Türkiye ile ilgili yaşanan kaygılar dergideki yazılara da yansır. Dönemin olaylarına oldukça duyarlı davranılır. Bu olaylar İkinci Dünya Savaşı, Kore ve Vietnam Savaşları, nükleer silah krizleri, Kıbrıs Barış Harekatı, Uzakdoğu ve Ortadoğu olaylarıdır. Bunlar yaşanırken karşıt kutupların ve daha sonra ortaya çıkan tarafsızların oluşturmaya çalıştıkları milletlerarası kuruluşlar da incelenir. Bu kuruluşlar incelenirken daha çok NATO'ya önem verilir. Türkiye'nin NATO'ya girişinden sonra,⁶⁴⁵ bu kuruluşla ilgili dergide NATO özel sayıları bile yayınlanır. Bunlar derginin Mart 1957 tarihli 181'inci ve Mart 1962 tarihli 202'nci sayılarıdır. Türkiye'nin üzerindeki Sovyet tehdidinin etkileri, özellikle NATO incelenirken ortaya çıkar. Diğer ilgi gösterilen kuruluşlar ise SEATO, CENTO, Varşova Paktı, Afrika Birliği Teşkilatı, Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Ortak Pazar ve OECD'dir. Ülkelerin birbirleriyle ilişkileri incelenirken, ülke bazında bilgilerle, enerji ve petrol durumuyla da ilgilenilir. Böylece derginin dış dünya ile bağlantısının sürdüğü görülür.

⁶⁴⁵ Türkiye'nin NATO'ya girişi ve batı ile münasebetleri için bkz. Yusuf Sarımay, **Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

Dünyadaki bu gelişmelere paralel olarak, yurt içindeki bazı siyasi gelişmeler de dergide yer alır. Bunlar Sovyet tehdidine karşın topyekun harp anlayışıyla yapılacak bir yurt savunması, 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül Askeri Müdahaleleridir. Dünya siyasetiyle ilgilenirken kuramsal anlamda bazı kavramlar da incelenerek dönemsel gelişmeler ışığında yorumlanır. Bunlar strateji, jeostrateji, jeopolitika ve terörizmdir.

1) Strateji, Jeostrateji-Jeopolitika

(a) Strateji

Strateji ile ilgili incelediğimiz dönemde ilk yazı 1951 yılında yayınlanır. Buna göre İkinci Dünya Savaşı birincisine nazaran, stratejinin öneminin anlaşıldığı ve yeni stratejilerin geliştirildiği bir savaştır. Taarruza uğrayan devletler savunma sistemlerinin eski ve güçsüz olduğunu anlamışlardır. Strateji bu yazıda daha çok ordu komutanlığının kararı şeklinde ele alınır. Bu dönemde sağlam bir strateji, siyasetle harp alanının uygunluğu, harp alanının milli kuvvetle uygunluğu, düşmanın imha azmi, baskın tesiri yaratma, güç yoğunluğu oluşturma, iklim ve arazinin kıymetlendirilmesi ve Birinci Dünya Savaşının etüdü gibi konulara dayanmalıdır. Stratejiyi oluşturan vasıtalar değişebilir; ancak fikir ve ruh değişmez. Harp-siyaset uyumu ciddi başarılar getirir. Bunun aksi felakete yol açar. Devlet adamı ve başkomutan milli kuvvetleri iyi analiz etmeli, bu kuvvetlere uymayan hedefler için çalışmamalıdır. Düşman ordusunu imha etmek en önemli hedefdir. Stratejik sıklet merkezi prensibini de uygulamak zordur. İkinci Dünya Savaşı stratejik hatanın taktik başarılarla düzeltilemeyeceği kuralının en iyi şekilde görüldüğü bir harptir.⁶⁴⁶ Savaş sonunda yapılan tahlillere göre, günümüzün anlayışına yakın olan hareket kabiliyeti yüksek, sayıca kalabalık olmayan orduların tercih edilmesi gerekir.

Teknolojinin gelişmesi ile beraber artık bu dönemde uzaklıklar kilometre olarak değil, zamanla ölçülmeye başlanır. Bu gelişimin temeli havacılığın ilerlemesidir. Gelişen teknolojinin insanları birbirine yaklaştırdığı kadar mücadelesini de arttırdığı için, artık savaş

⁶⁴⁶ İzzet Atalay, "İkinci Dünya Savaşı ve Strateji", *Ordu Dergisi*, sa.158, Haziran 1951, s.1-8.

yönetenlere daha fazla sorumluluk düşer. Bunun ifası içinse mevcut kurumlarla tedbir alınmalıdır. Her personelin yeniliğe açık teknik bilgilerini geliştirmiş olması gerekir.⁶⁴⁷

Dergide stratejinin ne olduğuna dair bir yazı da 1955 yılında yayınlanır. Strateji, kelime olarak yakın bir tarihten itibaren (200 yıl) kullanılmaya başlanmasına rağmen, uygulama olarak MÖ 500 yıllarına dayanır, daha çok askeri anlamda kullanılmasına rağmen, aslında hayatın her safhasında yer alır. Taktikten daha geniş anlamlıdır ve karıştırılmaması gerekir. Aslında sadece savaş zamanı değil, her zaman uygulanan bir konudur.⁶⁴⁸ Tanımlama olarak uzunca bir süre bu konuya değinilmez. 1965'teki bir yazıya göre ise atom silahları ve hava kuvvetlerinin etkisiyle manevi kuvvete dayanan strateji anlayışı iflas eder. Stratejiye önem vermeyen ülkeler yenilgiye mahkumdurlar.⁶⁴⁹ Yine aynı dönemde stratejinin zaman içinde hızlı bir değişime uğradığı savunularak denizaltılar ve füzelerdeki bu dönemki gelişimin, stratejinin belirlenmesinde çok etkin olacağı söylenir.⁶⁵⁰ Bundan sonraki değerlendirmelerde de aynı konu tekrar tekrar söylenir. Yani strateji başlarda daha çok askeri anlam taşıırken sonraları her alanda uygulanması gereken bir kavram olduğu sonucu çıkarılabilir. Coğrafya sabit kaldığına göre, bu değişimde teknolojinin payının büyük olduğunu söylemek doğru olacaktır.

1960'ların ortalarının askeri anlayışlarından biri de her zaman hazır bulunmadır. Bu anlayışa paralel olarak milli hedeflere ulaşabilmek için, harp ve politikanın birbiriyle uyumlu olması gerekir. Ordunun fiziken varlığı değil, var olan ordunun güçlü olması önemlidir. Nicelik ve nitelik olarak güçlü olması da denebilir.⁶⁵¹ Nükleer silahlar, konvansiyonel alanda boşluğa sebep olduğundan; kamuoyu desteğine dayanan ihtilal harpleri bu boşluğu dolduracaktır. Bu harplerse propagandaya dayanır.⁶⁵² Bu konu dergide yeni bir konudur. Özellikle 1970'lerin başında ve sonunda yıkıcı faaliyetler ve terörizm olarak karşımıza çıkarak yazarın haklılığı ispatlanacaktır.

Başka bir değerlendirmeye göre ise 1960'ların sonlarına doğru stratejik anlayış daha da gelişmeye başlar, önceki yıldırım harbi ve stratejide esneklik anlayışının yanında bir de yıldırım harbinden faydalanma anlayışı geliştirilir. Sovyetlerde, ABD tarafından başlatılacak nükleer harp sonrası nüfusunun 1/3 nü kaybetme riskinin ortaya çıkması çekinceler

⁶⁴⁷ Kenan Esengin, "Küçülen Dünya Karşısında Harp Stratejisi", **Ordu Dergisi**, sa.162, Haziran 1952, s.31-35.

⁶⁴⁸ Çev.A.Hikmet Erkuş, "Strateji Nedir?", **Ordu Dergisi**, sa. 173, Mart 1955, s. 28-33.

⁶⁴⁹ Beufre,(Çev. *Osman Canberk), "Stratejiye Giriş", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.40-44.

⁶⁵⁰ Egemen, "Bir Ömür Boyunca Değişen Strateji", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.216, Aralık 1965, s.21-24.

⁶⁵¹ Cevdet Tanyeli, "Harp ve Politika", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 219, Eylül 1966, s. 91-99.

⁶⁵² Bettsihart, (Çev. Oktaykan), "Politik Harbin Stratejisi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.96-100.

yaratmaya başlar.⁶⁵³ 1970'lerin başında ise ideolojilere rağmen devletler açısından asıl amaç varlığını devam ettirmektir. Hedefini politikanın belirlediği askeri strateji açısından bakıldığında ise yıldırım harbi doktrininin artık uygulanma sahası kalmaz. Hareket kabiliyetlerinin, artan konvansiyonel harbin önemine paralel olarak artırılması ve füzelerin daha da geliştirilmesi gerekir. Bu dönemde Rusların hedef sahası Avrupa'dan Avrasya'ya kayar.⁶⁵⁴

Buna karşın SSCB ve ABD örnekleriyle diplomatik gücü ağırlıklı olarak askeri güce dayandırmayan ülkeler ise daha avantajlıdır. Stratejinin sadece askerleri ilgilendiren bir konu olmaktan çıktığı tekrarlanır. Askeri güç ise varlığı ile caydırıcı ve diplomasiyi destekler vaziyette olmalıdır. Bu gücün temelinde ise yakın geçmişe kadar görülen nükleer güç artık bu kadar etkili değildir.⁶⁵⁵ Daha çok muhtemel bir üçüncü dünya savaşı üzerinde çalışmalar yapılır, ancak bu savaşın çıkma ihtimali eskisine göre az da olsa azalmıştır.⁶⁵⁶ Yumuşama (Detant) Dönemine doğru gidişin etkileri bu şekilde dergiye yansır. Bu yumuşamaya daha çok Tarafsızlar Grubunun ortaya çıkışı ve nükleer silahların sınırlandırılma isteğinin sebep olduğu bilinir.⁶⁵⁷

1970'lerde ise uluslar arası ilişkilerde değişiklikler ve bazı konularda esneklikler yaşanır. Barış içinde rekabet anlayışının gelişmeye başladığı bu dönem değerlendirilirken, soğuk savaşın 1960'ların ortalarına kadar sürdüğü, yumuşamanın sebebini ise Çin'in 1960'tan itibaren etkinliğinin artmasından kaynaklandığı düşünülür. Bu dönemde yine Batı Avrupa-ABD kopukluğu yaşanır, başka bir devletin ise süper güç olma ihtimali yoktur. Avrupa'da gerçekleştirilmeye çalışılan birlik çabalarının yeni bir süper güç yaratma ihtimali ise uzaktır. Buna karşın komünizm ulusçuluk anlayışından faydalanarak güçlenir, nükleer denge ise genel bir savaş engeller.⁶⁵⁸

1970'lerin ortalarında iki süper güç küçük devletlerin üzerinde askeri olarak sayı, silah ve arazi açısından korkutma stratejisi uygular. Barışın ancak bu yolla devam edeceğini

⁶⁵³ Süreyya Yüksel, "Nükleer Çağda Strateji", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.223, Eylül 1967, s.19-41.

⁶⁵⁴ İlhan, "Tartışılan Askeri Strateji Sorunları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.235, Eylül 1970, s.6-11.

⁶⁵⁵ Süreyya Yüksel, "Milli Strateji ve Askeri Güç", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Eylül 1968, s.10-17. Ayrıca önemi 1950'lerden itibaren artan caydırıcılık kavramı için bkz. Tayyar Arı, **Uluslar Arası İlişkiler ve Dış Politika**, MKM Yay., Bursa, 2008, s.526-537.

⁶⁵⁶ Kazım Atakan, "Askeri Strateji ve Tarihi Gelişmesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.228, Aralık 1968, s.20-27.

⁶⁵⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 623-654.

⁶⁵⁸ Sabri Yirmibeşoğlu, "Savunma Politika ve Stratejilerini Etkileyen Uluslar Arası İlişkilerdeki Esneklik ve Değişiklikler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.256, Aralık 1975, s.1-12.

düşünürler.⁶⁵⁹ Aslında Stratejik Silahların Sınırlandırılması Anlaşmasına (SALT I) rağmen devletlerin bu yönde bütçelerinin artması bir çelişkidir. Yumuşamanın etkisi olarak ABD stratejik yeterlilik doktrini uygular ve bu durumun denge yaratacağını düşünür. Rusya ise caydırma stratejisi gereği silahlanma bütçesini artırır. Buna karşın Çin, Sovyetlerle 1960'tan itibaren çekişme halindedir. 1972'de SALT I ile birlikte oldukça tatmin edici bir anlaşma yapılır, ancak Çin, ABD ve SSCB'yi caydırmak için silahlandığından silahsızlanma hiçbir zaman sağlanamayacaktır.⁶⁶⁰ Buna paralel olarak 1970'lerin sonlarına doğru nükleer savaş yapma isteğinden giderek uzaklaşırlar. Değerlendirmeler genelde konvansiyonel silahlar düşünülerek yapılır. NATO savunma, Varşova Paktı ise saldırgan pozisyonundadır.⁶⁶¹ Soğuk harbin devam ettiği düşünceleri farklı yazılarda çelişki oluşturur. Halbuki soğuk harp devam etmektedir. Dönemin savaşları bölgesel ve kısa; ancak yıkıcılık bakımından yüksektir.⁶⁶²

Dergide bir yandan stratejiyle ilgili kavramsal bilgiler verilirken, bir yandan da ülkelerin uyguladıkları stratejilerle ve bölgelerin durumlarıyla ilgili değerlendirmeler yapılır. Bu yönde incelenen ilk konu İkinci Dünya Savaşıyla ilgilidir. Almanlar güvenli bir geri bölge oluşturamadıkları,⁶⁶³ hava kuvvetlerine önem vermedikleri⁶⁶⁴ ve Akdeniz'in kıymetini anlayamadıkları için yenilmişlerdir.⁶⁶⁵

Varlığını sürdüren üçüncü dünya savaşı ihtimali, başka bir görüşe göre de Sovyet Rusya ve ABD'nin arasında iki zıt ideolojinin çarpışması şeklinde çıkacaktır. Yine bu görüşe göre, kutuplara hakim bir devlet, stratejik üstünlük elde edecektir. ABD kış şartlarında muharebe edecek birliklerin teçhizatını tespit etmek için Kuzey Amerika'nın kutba yakın bir dağında bazı denemeler yapmıştır. Bunlardan çıkan sonuçlar gelişme yönünde değerlendirilir. Burada dikkat çeken husus, motorlu araçların motorlarının donmaması için donmaya karşı bir madde kullanılması gerektiği yönündeki sonuçtur. Buradan antifrizin henüz denenmediği sonucu çıkarılabilir. Kıyafet için çıkarılan sonuçlar yani yapılması gerekenler, günümüz ordusunda

⁶⁵⁹ Feridun Akkor, "Korkutma Stratejisi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.253, Mart 1975, s.50-55.

⁶⁶⁰ Sabri Yirmibeşoğlu, "Stratejik Alanda Çelişki-Silahlanma Yarışı ve Sınırlandırma Gayretleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.254, Haziran 1975, s.1-21.

⁶⁶¹ Stanley D.Fair,(Çev.Naci Dikmen), "Avrupa'nın Savunmasında Yüksek Vuruş İhtimali Silahlar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976,s.1-12.

⁶⁶² Demirel, "Bugünün Savaşları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 263, Eylül 1977, s.1-6.

⁶⁶³ A.Hikmet Erkuş, "İkinci Dünya Savaşında Alman Stratejisi ve Yapılan Hatalar", **Ordu Dergisi**, sa. 174, Haziran 1955, s.8-17.

⁶⁶⁴ Erkuş, "Stratejik Düşünceler-İkinci Dünya Savaşında Luftwaffe Neden Mağlup Oldu?", **Ordu Dergisi**, sa.177, Mart 1956, s. 37-44.

⁶⁶⁵ Sas (Çev.Demirel), "Akdeniz'de Strateji", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1963, s. 13-17.

kış şartlarında giyilmesi gereken elbiselerin temeli niteliğindedir. Giyim anlayışı olarak ince ve kat kat elbiselerin seçilmesi gerektiği bu sonuçlardan bir tanesidir.⁶⁶⁶

Sovyetlerin geliştirdikleri stratejiler üzerinde oldukça fazla durulur. Bu dönemde düşman olarak görülen Sovyetler, düşmanı daha yakından tanımak amacıyla daha fazla incelenir. 1953-1960 yılları arasında Sovyetlerin Genelkurmay Başkanı olarak görev yapan Mareşal Sokolovsky'nin başkanlık ettiği bir heyet tarafından yazılan "Askeri Strateji" kitabı baz alınarak, Sovyetlerin harp stratejileri incelenmeye çalışılır. Bu kitap 1962'de yayınlanmıştır. Buna göre stratejide nükleer silahların ve moral değerlerin önemi artmış, baskın daha önemli hale gelmiştir. Terör kelimesi ilk defa 5. Kol faaliyetleri ile birlikte ilk olarak bu kitapta yer almıştır. Yine bu kitapta batılılar saldırgan olarak tanıtarak, ABD'nin silahlı gücü Rus halkına ilk defa anlatılır. Nükleer harpten duyulan çekinceler de yer alır. Rus silahlı kuvvetlerinin teşkilindeki temel ise Komünist ve İşçi Partilerinin önderliğidir. Her an hazır olma ve ilk darbeyi vurma, dolayısıyla saldırgan bir strateji izlemek gereklidir. Buna paralel Ruslarda askeri fikriyatın gelişmesinin yanında, elde edilen bütün bilgiler bir propaganda çalışması olarak görülür.⁶⁶⁷ Rus fikirlerine güvensizlik ve gizli amaçlı birer çaba olduğu fikri hakimdir. Propaganda amaçlı bilgi kirliliği yaratan SSCB ile ilgili olduğu düşünülen doğru bilgilerin bile yanlış olabileme ihtimali yüksektir.

Bu yeni doktrinle ilgili değerlendirmeler ilerleyen sayılarda da devam eder. Buna göre insani düşüncelere yer olmayan bu yeni doktrinde yıldırım harbi ve zırha; dağınıklıktan çok yayılmaya ve taktik güdümlü füzelere ağırlık verilir. Zırhlı birlikleri ile ilgili ise nükleer harp olmadan da birlikler çok etkili olabilecek, bu doktrin yaklaşık on yıl uygulanabilecektir.⁶⁶⁸ Bu doktrin iyi öğrenilmesine çalışılır. Doktrinle ilgili değerlendirmelerde farklı noktalara da değinilir. Nükleer ve konvansiyonel silahlara ağırlık veren Ruslar, maneviyat, her an hazır bulunma, insana değer verme ve subaylarının eğitime önem vermesi açısından örnek alınabilir.⁶⁶⁹ Düşman olarak görülen Rusların uygulamalarının örnek gösterilmesi dergide açıkça söylenmese de normal bir uygulama olarak karşımıza çıkar. Bu düşünce bazen düşmanı iyi tanıma bazen de örnek alarak gelişim sağlamak maksadıyla hayata geçirilir.

⁶⁶⁶ Turgut Yurdabak, "Kuzey Kutup Bölgesinin Grönland ve Alaska'nın Stratejik Değeri", **Ordu Dergisi**, sa.157, Mart 1951, s.41-54.

⁶⁶⁷ İhsan Gürkan, "Sovyet Askeri Stratejisi (Eski Harplerin Tahlili ve Gelecek Harplere Ait Düşünce ve Tahminler)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.207, Eylül 1963, s.1-31.

⁶⁶⁸ M.Fatih Özsü, "Yeni Sovyet Doktrini", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1967, s.34-35.

⁶⁶⁹ Dahi Bilgiçataç, "Bu Günkü Sovyet Doktrini", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 222, Haziran 1967, s.48-53.

Sovyetlerin ve Batı Bloğu'nun askeri stratejisi değerlendirildiğinde, hasım ülke ordusunu yok etmeye dayanan Sovyet Stratejisine karşın, Batı Bloğu'nunki ise ekonomik ve nüfus kaynaklarının yok edilmesine dayanır. Sovyetlerin *barış içinde beraber yaşama* stratejisine karşın çekinceler vardır. Bağımsızlık mücadeleleri ve yer altı kaynakları açısından üçüncü dünya ülkelerinin önemi bu dönemde artmaya başlar. Her iki bloğun ortak amacı ise bu ülkeleri kendilerine çekmektir.⁶⁷⁰

SSCB'de, Khrushev'den sonra harp, politikanın devamı olarak görülür, temelini ise Hür Dünya'ya baskı oluşturur.⁶⁷¹ Nükleer savaş taraftarı olan Khrushev bu dönemde eleştirilir. Genel düşünce, hem konvansiyonel hem de nükleer savaşta daha etkili olmaya çalışmaktır. Fakat iki gücü de kuvvetli bulundurmamak zordur. Füze bu dönemde önem kazanmaya başlar. Hatta bu konudaki teknolojik gelişmeler çok ileridedir. Ayrıca biyolojik silahlara da önem verirler.⁶⁷² SSCB'nin coğrafyasına da değinilir. Daha çok karadan tehdit altında bulunan Rusya'nın coğrafyası bu ülkenin savunma stratejisi uygulamasını şart koşar.⁶⁷³ Ruslar bu dönemde bir yandan donanmalarını güçlendirirken, bir yandan da Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerden üs teminine gitmektedir.⁶⁷⁴

Dergide geçmiş dönemleri genel olarak değerlendiren görüşler de vardır. Buna göre 1945-53 arası komünist tehdit Batı Avrupa'ya yönelmiş, Almanya'nın birleşmesine karşı tutum geliştirilmiş, genişlemede etkili bir silah olarak komünizm kullanılmıştır. Khrushev ile birlikte *barış içinde birlikte yaşama* stratejisi geliştirilerek yumuşama politikası uygulanmıştır. 1970'lerin ortalarında ise milliyetçi fikirler desteklenerek, Araplar etki altına alınmaya çalışılır. 1972'de Sovyetlerle “*İyi Komşuluk Deklarasyonu*” yayımlayan; ancak Kıbrıs konusunda bu dönemde herhangi bir destek göremeyen Türkiye'nin bu durumu iyi değerlendirmesi gerekir.⁶⁷⁵ 1960'ta ABD'ye füze tehdidine başlayan SSCB 1961-1963 arası ayaklanmaları destekleme stratejisini geliştirir. ABD ise Vietnam yenilgisinden dolayı SSCB'ye karşın bölgesel savaflara müdahil olmaz.⁶⁷⁶

⁶⁷⁰ İsmail Tamer, “Sovyet Stratejisi-Sovyetlerin Batı Bloğu Komünist Çin, 3'üncü Dünya Devletleriyle İlişkileri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.222, Haziran 1967, s.72-76.

⁶⁷¹ Çev. Fatih Özsu, “Sovyet Askeri Nazariyesi-Politika ve Harp”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.228, Aralık 1968, s.27-31.

⁶⁷² Ferhat Çebi, “Sovyet Stratejisindeki Gelişmeler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.230, Haziran 1969, s.19-22.

⁶⁷³ Baret, (Der.Özsu), “Coğrafya ve Sovyet Askeri Düşüncesi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.235, Eylül 1970, s.31-36.

⁶⁷⁴ Çev. Erdoğan, “Sovyetler Birliği ve Akdeniz”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.236, Aralık 1970, s.20-25.

⁶⁷⁵ Sabri Yirmibeşoğlu, “Sovyet Genişlemesi ve Komünizm Strateji ve Taktiği”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.252, Aralık 1974, s.35-57. Kıbrıs sorununa Sovyetlerin tepkisi için bkz. Armaoğlu, **a.g.e.** s.806-809.

⁶⁷⁶ Sabri Yirmibeşoğlu, “Stratejik Güçlenme ve Ayaklanmalar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.24-38.

Dergide bu bağlamda Sovyetlerin yanında Avrupa ülkelerine de yer verilir. Fransa 1960'ların ortalarına doğru üç ayrı silahlı kuvvet sistemine sahip olacaktır. Bunlardan ilki nükleer kuvvettir ve bu kuvvet uçak ve füze temelli harbi önleyici kuvvetlerdir. İkincisi müdahale kuvvetidir. Bu ise savunma anlayışına sahip bir kuvvet olacaktır. Bu kuvvetin NATO'ya dahil edilip edilmemesi konusunda tartışmalar vardır ve Fransa NATO ile olan ilişkilerini askıya alabilecektir. Üçüncüsü ise yurtiçi savunma kuvvetleridir. İşgal edilme durumunda sivil savunma anlamından farklı olarak, daha önceden yetiştirilmiş askerlerin oluşturduğu birliklerdir. Bu sistemle ordu sayı bakımından küçülecek; ancak seferberlik konusu devam edecektir. Böyle bir ordu da fikri disiplinli ve profesyonel olmalıdır. Bu kuvvetlerin finansmanında NATO'nun yardımı beklenmektedir. Fransa bu dönemde kendi milli nükleer silahını kendisi yapmak ister; fakat ABD bunun pahalı olacağı sebebiyle karşı çıkar. ABD Fransa'nın güçlenmesini istememektedir.⁶⁷⁷ Bu durum ilerde Fransa'nın NATO'nun askeri kanadından çekilmesi şeklinde karşımıza çıkacaktır.

1970'lerin başında ABD ile işbirliği içerisinde olan İngiltere, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra nükleer güce önem vermesine rağmen bunu gerçekleştirememiş; ancak denizaltılara ve haber almaya önem vererek bu konuda gelişmiştir. İngiltere için ABD'nin bölgeden çekilmesi riskli bir dönemin başlangıcı olarak görülür.⁶⁷⁸ ABD'nin bölgeden askeri gücünü çekmesi Avrupa devletlerince farklı bakış açılarıyla değerlendirilir.

Dönemin hızlı değişen koşulları altında Türkiye'nin de stratejik değerine yer verilir. Konu incelenerek dönemin gelişmelerine paralel olarak anlatılır. Türkiye'nin kıtalar arası köprü vaziyetinde ve boğazlara sahip olması bu dönemin değerlendirmelerinde bugünkü gibi yer tutar. Siyasi bakımdan boğazlar yine ön sıradadır. İkinci Dünya Savaşı, Türkiye'nin stratejik değerini arttırmıştır. Cumhuriyet öncesinde batılı devletlerin en çok üzerinde durduğu konular Boğazlar ve Mısır'dır. İkinci Dünya Savaşı'nda ise, Türkiye'nin önemi malum olduğundan, savaşın her iki taraf da başta kendi yanlarında savaşmasını, savaşın ortalarında ise tarafsız kalmasından memnuniyetlerini bildirirler, sonlarda ise tekrar baştaki durum söz konusudur. Türkiye bir nevi tarafsızlığı ile kanaatimizce her iki taraf için tampon konumundadır. İktisadi yönden ise Ortadoğu'ya tampon görevi gördüğünden petrol yataklarının mihverlerin eline geçmesini engellemiştir. Savaşın sona ermesi yeni sorunları da beraberinde getirir. Bunlardan en önemlisi Rus yayılcılığı karşısında tedbir alma

⁶⁷⁷ Messmer, (Çev.Gürkan), "Fransa'nın Askeri Politikası", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.209, Mart 1964, s.3-6.

⁶⁷⁸ Times'dan Çeviri, "Britanya Savunma Politikası", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.236, Aralık 1970, s.30-34.

ihtiyacıdır. Çünkü artık dünya ikiye bölünmüştür. Bu bölünme karşısında Türkiye'nin önemi komünizmin güneye doğru genişlemesi karşısındaki doğal engel oluşudur. Bu yüzden Türkiye'nin önemi daha da artar. Bu artış Marshall Planı ile ülkeye yardımların gelmesine neden olur. Türkiye'yi cesaretlendirecek yazıların varlığı bu yardıma verilen önemin göstergesidir. Yapılan değerlendirmelere göre Türkiye'nin önemi çıkacak bir üçüncü dünya savaşında daha da artacaktır. Bunun için harp gücünün yüksek tutulması gerekmektedir.⁶⁷⁹

1965'te ise Khruschev'in, NATO'nun doğu bölgesinin güvenliğini sağlayan Türkiye'nin, Sovyetler tarafından işgaline girildiğinde NATO gücünün yardım etmekte geç kalacağı görüşüne karşı çıkılır. Doğu Anadolu doğal bir mevzidir, Trakya'daki tertiplenme ise oldukça başarılıdır. Bütçesinin bu dönemde %45'ini savunmaya ayıran Türkiye'yi, Yunanistan ile karşılıklı işbirliği konusunun Kıbrıs olaylarından dolayı aksaması bu bölgede dezavantajlı hale getirmiştir. Ruslar tarafından NATO'dan çıkma yönündeki baskılar sonuçsuz kalacaktır.⁶⁸⁰ Bu dönemde yine Rus baskısının çekinceleri ve Kıbrıs konusundaki rahatsızlık devam eder.

Tarihte Türk stratejisine de değinilir. Arşiv çalışması yapılmadığından eski savaşlarla ilgili fazla bilgi yoktur. Türkler önceleri kendine has hilal taktiği uygulamaktaydılar. Süratin artırılması amacıyla ata önem verilirdi. Yakın dönemde uygulanan askeri taktiklerle Türklerin eski taktikleri birbirlerine benzer.⁶⁸¹ Yeni çağlarda strateji olarak imha muharebelerine yani hilal taktiğine, ülke coğrafyalarının geniş olmasından dolayı yığınaklanma ile ateş gücüne önem verilir, bu dönemin harpleriyle benzerdir.⁶⁸² Bu bağlamda Liddell Hart'ın "*Strateji:Dolaylı Tutum*" adlı eseri incelenerek bu konuda doğu liderlerine yer verilmediği eleştirilir. Mete Han'ın Çin stratejisi anlatılarak, bu stratejinin ve Mete Han'ın da bu eserde olması gerektiği söylenir. Mete Han, Çin ordusunu merkezden, yaptığı akınlarla uzak tutmuş, ikmal yönünden zayıflatarak yenmiştir.⁶⁸³ Bu yazıyla Strateji alanında Türk hükümdarlarının haklarının savunulması amaçlanır.

Türkiye'nin stratejik özelliklerine değinilirken denizler de unutulmaz. Buna göre Anadolu'ya gelecek malzemenin çoğu denizyolları vasıtasıyla geleceğinden, bu yolların

⁶⁷⁹ Cemal Akbay, "Türkiye'nin Dünya Stratejisindeki Yeri", *Ordu Dergisi*, sa.159, Eylül 1951, s.1-22.

⁶⁸⁰ İlhan Ayhan, "Türkiye'nin Stratejik Önemi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.214, Haziran 1965, s.36-38.

⁶⁸¹ Oğuz Turan, "Tarih Boyunca Türk Askeri Stratejisi(İlk ve Orta Çağlar)", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.244, Aralık 1972, s.10-13.

⁶⁸² Turan, "Tarih Boyunca Türk Askeri Stratejisi(Yeni Çağlar)", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.246, Haziran 1973, s.25-32.

⁶⁸³ Taner Beyazıt, "Liddell Hart Strateji ve Mete Han", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.259, Eylül 1976, s.65-68. Ayrıca bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Turan, *Türklerde Stratejik ve Taktik Düşünceler (Mete'den Atatürk'e Kadar)*, Belge Yayınları, İstanbul, 1986.

güvenliğini sağlamak muhtemel bir üçüncü dünya savaşında çok önemli olacaktır. Bundan dolayı güçlü bir deniz kuvvetinin Balkanları ve Ortadoğu'yu etkileyecek şekilde, ki bu boğazların da emniyetini sağlayacaktır, teşkil edilmesi zorunludur. Deniz gücünün etkinliğini arttırmak içinse kuvvetlere ayrılacak bütçe sağlıklı ve dengeli ayarlanmalı, askeri sanayi güçlendirilmeli ve Ar-Ge'ye önem verilmelidir.⁶⁸⁴

Türkiye'den başka dergide Akdeniz, Çin, Ortadoğu ve Güney Afrika'yla ilgili strateji açısından bilgilere de yer verilir. Böylece dünyanın yakından takip ettiğini düşündüğümüz konular, *SKD*'de de yer alır. Bu bağlamda 1960'ların sonlarında üçüncü dünya savaşı beklentileri mevcut siyasi koşullarda devam eder. Geleceğin savaşında uygulanacak muhtemel doktrinle ilgili bazı tahminler yürütülür. Bu insan ve basit silahlar ile uçak ve helikopterlerin öneminin artacağı, topyekün savaş anlayışının devam edeceği bir doktrindir. Bu tür fikri çalışmalar muhtemel harple ilgili gelişmelere katkıda bulunacaktır.⁶⁸⁵

1960'ların sonlarında Akdeniz'le ilgili değerlendirmeler yapılır. Akdeniz'e hakimiyet için ülkelerin mücadelesi devam edecek, özellikle İngiltere daha büyük bir deniz gücünü burada tutabilecektir. Ayrıca komünizmi engellemek istemesinden dolayı ABD de burada geleceğe yönelik beklentiler içerisindedir.⁶⁸⁶ Buradaki Rus gücünden duyulan rahatsızlığın tepkilerinin devam ettiği düşünülebilir. Yine aynı dönemde Güney Afrika'nın stratejik önemi yer altı kaynakları ve Süveyş Kanalı'nın kapalı olmasından dolayı artar. Doğuya giden deniz yollarının kontrolü açısından Rusya, bu bölgede kontrolü elinde bulundurmaya çalışır. Güney Afrika'nın ise bu duruma karşı tedbirler arasında kendi harp sanayini kurması önemli bir gelişmedir. Özellikle NATO buraya yardım etmelidir.⁶⁸⁷ 1980'lerin başında ise İran Devrimi ve Afganistan'ın işgali uluslar arası alanda dikkatleri Ortadoğu'ya çevirir. ABD düşmanlığının arttığı bölgede, Irak'ın Kuveyt veya Suudi Arabistan ile arasında çatışma çıkabilir. ABD'nin bu çatışmaya müdahale etme ihtimali vardır. ABD, Suudi hanedanına ya da Rusların Basra Körfezine karşı girişebileceği bir saldırıya hazırlıklıdır.⁶⁸⁸

Dergide 1960'ların ortalarında güçlenmeye başlayan Çin ile ilgili bilgilere de yer verilir. Çin-Sovyet gerginliği dergiye de yansır. Çin düşüncesine göre; nükleer savaş anlayışından partizan gerilla savaşı daha iyi görülür. Ancak nükleer alandaki gelişmelere de hız verilir. Çin'in nükleer gelişmeye

⁶⁸⁴ Büyüktuğrul, Anadolu'nun Dünkü ve Bugünkü Stratejisi, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.245, Mart 1973, s.1-8.

⁶⁸⁵ Suphi Gürsoytrak, "Üçüncü Dünya Harbi Doktrini", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 222, Haziran 1967, s.61-64.

⁶⁸⁶ Halil Suer, "Akdeniz ile İlgili Politik ve Stratejik Düşünceler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.231, Eylül 1969, s.12-21.

⁶⁸⁷ Osman Üstündağ, "Güney Afrika ve Stratejik Önemi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.234, Haziran 1970, s.8-21.

⁶⁸⁸ Juan Cameron, (Çev.Fehmi Arabacıoğlu), "ABD'nin Ortadoğu Askeri Stratejisi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.274, Haziran 1980, s.21-33.

kadar mutlak sayı üstünlüğünden yana olabilecek, gerilla taktiğini geliştirecektir.⁶⁸⁹ Böylece strateji konusuna zaman zaman dergide yer verilerek özellikle dünya siyasetini meşgul eden muhtemel bir dünya savaşına giden yolda, okuyucu bilgilendirilmiş olur. Bu konuda daha çok kurmay subayların yazılarının yayınlanması da bu dönemde konuya ağırlık verildiğinin göstergesidir.

(b) Jeostrateji ve Jeopolitika

Dergide yeni ele alınan terimlerden jeopolitik ve jeostrateji üzerinde de durulur. Böylece kavramsal olan son konu da incelenmiş olur. Jeostrateji ve jeopolitik aslında stratejide coğrafyanın da etkili olduğunu savunan bilimdir. Fiziki coğrafya önemlidir; fakat incelediğimiz dönemden kısa bir zaman öncesine kadar bu konu hakkında istisnalar baş gösterir. Fiziki coğrafyanın yanında insanların yerleşimleri ve gelişimleri de önem kazanmaya devam eder. Özellikle göçler, fikir değişimleri ve gelişmeleri için önemlidir. Bu dönemde su yolları ve kuzey kutup bölgesinin önemi artmaya başlar. Harp hazırlığı esnası dahil hiçbir zaman yerleşim durumundan dolayı tam bir moral birlik hiçbir millette sağlanamayacaktır.⁶⁹⁰

Jeopolitik ile ilgili yapılan Türkiye ile ilgili ilk çalışmada, diğer konularda olduğu gibi boğazların önemine vurgu yapılmaya devam edilir. Türkiye'nin şekil olarak dikdörtgen olması, yurt savunmasında avantaj sağlamasının yanı sıra, sosyal durum açısından sınırlarının ulusal olmasına da dikkat çekilir. Bu dönemde özellikle barajlara yapılacak yatırımlarda milli gelirin dikkate alınması, sosyal yapının homojen olmasının avantajı olarak dış tesirlerden uzak kalması, planlı kalkınma anlayışına dayandırılır. Nüfus artış hızı %3'tür. Nüfusun %71'i köylerde %29'u şehirlerde yaşar, planlı bir şekilde göçler önlenmeye çalışılır. Yine kaliteli insan gücü kaybının nedenleri araştırılır. Gelir açısından tarıma dayanan ekonominin, bunun yanında sanayiye de dayanması gerekir, bunun temini için Devlet Planlama Teşkilatı 1960'tan sonra kurulur. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ise 1963'te yürürlüğe girer. Bu sistem daha çok MBK üyelerinin ana fikri doğrultusunda hayata geçirilir.⁶⁹¹

Ulaşım açısından arazi yapısı sebebi ile İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan savunma ihtiyaçlarından da etkilenerek daha çok karayollarına önem verilir. Deniz ulaşımı içinse küçük gemiler yapılır ve limanların modernleştirilme çalışmalarına devam edilir.

⁶⁸⁹ Pick,(Çev.Yalçiner), "Çin'in Askeri Doktrini", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.209, Mart 1964, s.17-21.

⁶⁹⁰ Çev. Celil Gürkan, "Jeopolitik ve Jeostrateji", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.192-193, Mart 1960, s.27-46.

⁶⁹¹ Ahmad, *Demokrasi Sürecinde...*, s.332.

Türkiye bu gelişimi ile kazanacağı güçle barışın devamında kararlılıkla ilerleyecektir.⁶⁹² 1981 yılında konuyla ilgili son yazıda ise mevcut jeopolitik kuramlar çerçevesinde Türkiye'nin jeopolitik öneminin arttığı anlatılır. Bu öneme binaen Sovyet Rusya Türkiye'ye karşı kullanabileceği kuvvetleri halen elinde bulundurur.⁶⁹³

Türkiye'de jeopolitik alanda tek çalışmayı, Avrupa ve ABD'de bu konuda öne çıkan kişiler olmasına rağmen Harp Akademileri yürütür. Ancak geçmişte Atatürk, Fevzi Çakmak ve Fahri Belen gibi askerlerin bu yönde kıymetli eserleri olmuştur. Örneğin Nutuk bir jeopolitik değerlendirmedir. 1960'ların ortalarında petrol damarları nedeniyle okyanusların önemi ve Avrupa'da siyasi birlik arayışı artar. Bütün bu gelişmelerin ise ağırlık merkezi Atlantik'tir.⁶⁹⁴ Coğrafyanın konularından biri olan nüfusa da değinilir. Nüfusun hızlı artışı önemli bir olumsuzluktur. 1980'e kadar nüfus artışı bu dönemde olduğu gibi devam ederse Çin, Hindistan, Kongo ve İran'da kıtlıklar yaşanabilir. Bu dönemde din ve dil birliği önemini korurken din mücadelesi devam etmektedir. Atom enerjisi petrol kadar önemlidir. Kuvvetli ülkeler hala ABD ve SSCB olmasına karşın Avrupa da güçlenir. Ancak ideolojik birlik, dini birliğin önüne geçebilmektedir. İşbirliği paktlarında milli çıkarların korunmak istemesi, güçlü devletlerin müttefikleri üzerindeki güç mücadelesini artırır. Dünya güç dengesi ise ekonomik çöküntüler ile doğal afetlerle değişebilir. Atatürk'ün milli sınırlar içinde medenileşme siyaseti devam edecektir. Bu kapsamda milliyetçilik fikirleri ise desteklenmeye devam edilmelidir. Buna karşın azınlık nüfusunun artması, İstanbul'daki patrikhane ve din istismarı birer tehdittir. Ayrıca Birleşmiş Milletleri aracı etmeden problemlerin çözümü milli egemenliği güçlendirecektir. Bunun için kalıcı dış politika uygulanmalı, milli güce öncelik verilmeli, “*Yurtta Sulh, Cihanda Sulh*” anlayışı pasif kalmak olarak yorumlanmamalı, Ortadoğu'nun kritik durumundan dolayı güney sınırlarımızın güvenliği sağlanmalıdır.⁶⁹⁵ Bu dönemde özellikle milli politikalara Kıbrıs buhranından dolayı ağırlık verilir.

Silahlı Kuvvetlerin teşkilinde de jeopolitika dikkate alınmalıdır. Hangi kuvvete ne kadar önem verileceği buna göre saptanmalı, jeopolitikanın yanısıra maneviyata değer verilmeli ve

⁶⁹² Harp Akademileri Komutanlığı, “Türkiye'nin Jeopolitik Durumu Üzerinde Bir İnceleme”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.210, Haziran 1964, s.3-17.

⁶⁹³ Hayrettin Uzun, “Türkiye'nin Artan Jeopolitik Önemi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.279, Eylül 1981, s.43-47.

⁶⁹⁴ Lütfü Onganer, “Genel Olarak Jeopolitik ve Geopolitik Durumun Milli Güvenlik Politikasına Etkileri 1”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.215, Eylül 1965, s.51-62.

⁶⁹⁵ Onganer, “Genel Olarak Jeopolitik ve Geopolitik Durumun Milli Güvenlik Politikasına Etkileri 2”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.216, Aralık 1965, s.35-46.

üretim ve politika geliştirilmesinde milliyetçi davranılmalıdır.⁶⁹⁶ Bu yıllarda özellikle milli bir sorun olan Kıbrıs'tan dolayı milliyetçilik söylemlerinin arttığı söylenebilir. Bunda Türkiye'nin bu sorunda yalnız kalmasının da etkisi vardır. Bu iki terim dergide uzun yıllar üzerinde durulan konular değildir. Nitekim 1960'ların sonlarına doğru jeostratejinin yerine psikolojik strateji geçer. Teknik olarak nükleer güç, psikolojik olarak ise ideolojiler güçlüdür.⁶⁹⁷ Bu konuya dergide yine kurmay subaylar ağırlık vermektedir.

2) Uluslar Arası İlişkiler

(a) İkinci Dünya Savaşı'nın Yansımaları

1.1. Savaştan Alınan Dersler ve Savaşlarla İlgili Yeni Düşünceler

İncelemeye başladığımız ilk sayıdan itibaren, İkinci Dünya Savaşı'nın etkileriyle ilgili yazılar 1950-1960 yılları arasında sıklıkla görülür. Bu savaşla doğrudan ilgili yazılarda, gelişmeler ve harbin seyri anlatılarak sonuçlar çıkarılmaya çalışılır. İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin yansımalarının incelediğimiz dönem boyunca devam ettiği görülür. Alınması gereken derslerden, günümüzde de halen geçerliliğini koruyan emir komuta birliğinin sağlanmasından, emirde anlaşılmayan yerlerin sorulmasına kadar 25 prensibin ortaya çıktığı anlatılır.⁶⁹⁸ Savaş sonrası gelişen teknoloji ile uçaklar gece denizaltıları artık görebilmeye başlanır, mücadele neticesinde şnorkelli denizaltılar gibi hayli gelişmiş cihazlar icat edilir. Çalışmamızda bu konu daha ayrıntılı olarak teknoloji ve teknik konular başlığı altında incelenmiştir.

Sağlıkla ilgili olarak ise İkinci Dünya Savaşında, Birinci Dünya Savaşı'na göre ölüm oranının daha az olması, gelişen teknoloji ve sistemlerle alakalıdır. Bu harpte daha çok yarıklar konusunda muzdarip olduğundan özellikle yerinde tedavi, hasta nakli ile hasta ve yaralı morali üzerinde durulur. Yaralıların harp alanından tahliyesi hem yaralı açısından hem de harbe devam eden diğer askerler için moral açısından önemlidir. Bu bilgiler sağlık

⁶⁹⁶ Onganer, "Genel Olarak Geopolitik ve Geopolitik Durumun Milli Güvenlik Politikasına Etkileri 3", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.49-54.

⁶⁹⁷ Çev. *Canberk, "Jeostratejinin Geleceği", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.69-77.

⁶⁹⁸ Cemal Aydınalp, "Pearl Harbor Baskınının Ortaya Koyduğu 25 Prensip", **Ordu Dergisi**, sa.153, Mart 1950, s.10-24.

sisteminde faydalı olabilecektir.⁶⁹⁹ Savaş bir yandan insan ve maddi kayıplara neden olurken, diğer yandan da manevi kayıplara neden olmuş; bu savaşta intikam ve kin duygusu ile yapılan bazı katliamlar nedeni ile, insanlara yerleşmiş, işkence ve eza duygusu bazı ülkelerce meşru görülmeye başlanmıştır.⁷⁰⁰ Bu tür yazılarda Almanya ve Japonya genelde eleştirilir. Japonya'nın mağdur görüldüğü ender konulardan biri atom bombası atılan ülke olmasıdır.

Alman-Rus Savaşında ise moralin idamesi için, kötü yönde çalışmalar yapanlara ve korkaklara karşı acımasız cezalar verilmesi, tarihi kişiliklerin yeniden canlandırılması gibi icraatlar yapılmaya çalışılır. Ordu lüzumlu silahlarla teçhiz edilmeli ve harp sanayi hamlesi yapılmalı, komutanlar harp esnasında siyasi irade tarafından sık sık değiştirilmemelidir.⁷⁰¹

Normandi Çıkarması'nın üzerinde durularak üstün hava, deniz gücü ile hava şartları ve keşfin önemi vurgulanır.⁷⁰² Buradan subaylara keşif ve ihtiyatın önemli olduğu bir örnekle anlatılarak bilgilendirilmeye çalışılır. Savaş halinde olunsa bile teknolojik çalışmalara devam edilmelidir.⁷⁰³ Rusya ile harp olasılığının bulunmasının yansımalarının devam ettiği 1971 yılında ise, Kırım ve Kerç Muharebeleri incelenerek harpte amacın düşman ordusunu yenmek ve boğazların emniyetini uzaktan almak gerektiği şeklinde dersler çıkarılır. Buna göre stratejik önemini koruyan Türk boğazlarını da bu şekilde korumak gerekecektir.⁷⁰⁴ Pearl Harbor Baskını ile kuvvetlerin eşgüdümü prensibinin önemi vurgulanır. Benzer açıdan bu konuya 1981'deki bir yazıda da yer verilir.⁷⁰⁵ Bu eşgüdüm bugün de önemini korumaktadır.

Anlatılan hatıralardan okuyucuların çıkarabileceği bazı dersler olacağından dolayı dergide yayınlandığı ifade edilir. Bunlar, teferruatla ilgilenecek iyi bir kurmay başkanın olması, birliğin seviyesi ne olursa olsun emir-komuta birliğinin sağlanması, emirleri sorgulama teşebbüslerinin ortadan kaldırılması, komutanın askerlerin gönlünü alması, soğukkanlı olunması, komutanın hareketin bütün safhalarında önde olması ve askeri

⁶⁹⁹ Ş.Kavur, "İkinci Dünya Harbinde Sıhhiye Hizmetleri (İngiliz Kraliyet Ordusu)", **Ordu Dergisi**, sa.167, Eylül 1963, s.132-138.

⁷⁰⁰ Çev. Zeki Erkmen, "Harbin İlk Neticeleri", **Ordu Dergisi**, sa.157, Mart 1951, s.1-4.

⁷⁰¹ Çev.Sami Küçük, "1941-45 Alman-Rus Harbinde Alman Yenilgisinin Sebepleri", **Ordu Dergisi**, sa.159, Eylül 1951, s.122-140.

⁷⁰² Kurt Asman,(Çev.Ferit Dora), "Normandi, 1944", **Ordu Dergisi**, sa.177, Mart 1956, s.88-101.

⁷⁰³ William W.Quinn,(Çev.Sadri Sarptır), "Herman Göring'in 64 Dolarlık Suale Cevabı", **Ordu Dergisi**, sa.171, Eylül 1954, s.1-5.

⁷⁰⁴ Bedrettin Demirel, "Kırım ve Kerç Muharebelerinden Alınan Dersler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.240, Aralık 1971, s.1-8.

⁷⁰⁵ Orhan Gürler, "Pasifikte İlk Baskın", **Ordu Dergisi**, sa.154, Haziran 1950, s.25-38 ve Mesut Günsev, "Amerika'nın İkinci Dünya Savaşına Girmesine Sebep Olan Pearl Harbor Baskını'nın Heyecanlı Hikayesi Tora Tora Tora", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.279, Eylül 1981, s.48-53.

faaliyetlere siyasi iradenin karışmaması gerektiği vb. konulardır.⁷⁰⁶ İkinci Dünya Savaşının önemli safhalarından biri olan Almanya'nın Rusya hareketinden çıkarılacak dersler olduğu kanaati ile yayınlanan bir değerlendirmede okuyucuların bu tür hataları görmesi istenir.

General Montgomery'nin kendi ağzından çocukluğuna ve gençliğine yer verilerek cesur ve doğruları saklamama gibi meziyetlere sahip olunması gerektiğine dikkat çekilir. 1959 yılında yeni bir genel harbin çıkabileceği düşüncesi halen devam eder. Bu savaş üçüncü dünya savaşıdır.⁷⁰⁷

Yeni bir silah olan atom bombası henüz kullanılmamışken birlikler, hava ve kara gücü üstünlüklerine göre kıyaslanır, çok büyük kitleler olarak değerlendirilir.⁷⁰⁸ Bu güce rağmen Müttefikler Normandi'de genel anlamda başarılı olmalarına karşın, direnme azmi bakımından Almanlardan geri kalır. Hatta bir fikre göre Müttefikler hava gücüne sahip olmasalardı büyük bir felakete uğrayacaklardı. Moral gücü de önemliydi; fakat taktik olarak küçük birliklerle parçalanmış şekilde savunma yapmak daha iyiydi.⁷⁰⁹ Bu yazı ile dünyada atom bombasının getirdiği taktik yenilikler ve Normandi Çıkarması incelenerek ortaya çıkan sonuçların anlatılmaya çalışıldığı söylenebilir. İttifak Devletleri birbirleriyle koordinesiz halde bulunmuşlardır. Dolayısıyla özellikle müttefik kuvvetlerle beraber yapılan harpte, müttefik kuvvetler komutanı dengeli davranmalı ve ulusların kendi özelliklerine aykırı emir vermemelidir.⁷¹⁰ Burada savaşın daha çok ilk etapta ortaya çıkardığı sonuçlar incelenmiştir. Buna karşın İkinci Dünya Savaşının bugün dahi etkisinin sürdüğünü inkar etmek doğru bir hal tarzı olmayacaktır.

2.2. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye ve İran

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı dönemindeki siyasetine sadece bir yazıyla değinilir. 1950'li yıllarda savaşın ekonomik etkilerinin devam ettiği bir dönem olması itibariyle, bu konuya özellikle askeri bir dergi olması ve dönemin siyasi gelişmelerinden dolayı daha az yer verildiği düşünülebilir. Türkiye, harbin başından sonuna kadar taraflar arasında denge

⁷⁰⁶ Bernart Montgomery (Çev. Ersü) "Montgomery'nin Çöldeki Cüreti", **Ordu Dergisi**, sa.188-189, Mart 1959, s.85-108 ve Pc Lamberd, "Rusya'da Alman Mağlubiyeti", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.199-200, Aralık 1961, s.44-54.

⁷⁰⁷ Montgomery,(Çev.Ersü), "Monty İlk Çağlarını Anlatıyor", **Ordu Dergisi**, sa.188-189, Mart 1959, s.139-141.

⁷⁰⁸ Kitle savaşı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Georgiy K. Jukov, (Çev.İhsan Gürkan), **Kitle Savaşının Üstadı Mareşal Jukov**, Baksan Yayınları, İstanbul, 1982.

⁷⁰⁹ Lidel Hard (Çev.Celil Gürkan), "Yeni Harp Yeni Tabiye", **Ordu Dergisi**, sa.190-191, Eylül 1959, s.7-21.

⁷¹⁰ Çev.Sarpıtr, "Müttefiklerin İş Birliği", **Ordu Dergisi**, sa.156, Aralık 1950, s.22-38.

politikası izleyerek, harp sırasındaki askeri ve siyasi gelişmelere göre bazen Ruslara, bazen de İngiliz ve Fransızlara yaklaşır. İtalyanlara ise bu süreçte pek fazla güvenilmediğinden hiçbir suretle yaklaşılmaz. Harbin başından sonuna kadar Türkiye’den gerek Boğazlar ve gerekse ülke içinde üs kurulması konusunda diğer devletlerin istekleri kabul edilmez, İngiltere hariç olmak üzere hiçbir devlete, ki İngiltere’ye de tam olmamakla birlikte, güvenilmez. Bunun yanında harbin başlangıç evresinden sonuna kadar Türkiye’nin askeri gücünü sayısal olarak iki katına çıkarır. Almanların harbin sonlarında Ege’de zayıflayarak 12 Adayı Türkiye’ye bırakma isteğinin reddedilmesi, dergide üzerinde durulan bir hata olarak karşımıza çıkar.⁷¹¹

İran’ın ABD, İngiltere ve Rusya tarafından işgal edilmesiyle ilgili Rusların taahhütlerini yerine getirmeyip, komünizmi bu ülkede yerleştirme çabalarından bahsedilirken, alınan BM Güvenlik Konseyi kararıyla daha önce işgal altında bulundurulmuş İran’ın Azerbaycan vilayetini terk etmelerine değinilir.⁷¹² Burada muhtemelen Ruslara bu konuda güvenilmemesi gerektiği anlatılmak istenir.⁷¹³

(b) Kore Savaşı

Kore Savaşı, Hür Dünya olarak adlandırılan ülkelerin ilk defa ortak hareket edebildikleri bir savaş olarak görülmekle beraber, komünist gerilla taktiğine karşı hazır olunmadığı için başta zor duruma düşülür. BM’ye olan güven artmaya başlar. Bu savaşın muhtemel üçüncü dünya savaşına dönüşeceği tahminleri tutmaz, atom bombası kullanılmaz. Askeri açıdan ise özellikle helikopterin kullanımı önem kazanmaya ve eğitimde gerçek şartların sağlanmasının önemi artmaya başlar. Bu harbin ortaya çıkardığı sonuçlar komünistlerin savaşma azminde oldukları, halkın bu durumlara hazır olması gerektiği, Birleşmiş Milletlerin uygulama açısından işlerliğinin ispatı şeklinde görülür.⁷¹⁴

⁷¹¹ Zeki Üstünkaya, “İkinci Dünya Harbinde Türkiye”, **Ordu Dergisi**, sa.179, Eylül 1956, s.14-43. İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye ve Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya ilişkileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Atıcı, “**İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Dış Politikası**”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 1997. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁷¹² Tude isimli teşkilat ihtilaller ve karışıklıklar çıkararak ülkeyi komünist yönetimle yönetme yolunda bazı faaliyetlerde bulunmuştur.

⁷¹³ Hasan Arfa, “İran, Rus Tahakkümünü Nasıl Bertaraf Etti?”, **Ordu Dergisi**, sa.186, Haziran 1958, s.1-13.

⁷¹⁴ Çev. Ersü, “Kore’de Altı Ay”, **Ordu Dergisi**, sa.160, Aralık 1951, s.39-59. Kore Savaşı’nın sonuçları derginin ilerleyen sayılarında daha çok teknik anlamda ortaya çıkmıştır. Teknik anlamdaki bu gelişmeler teknik konular başlığı altında incelenecektir.

Doktrin olarak Kore Savaşı İspanya İç Harbi⁷¹⁵ gibi yeni bir doktrin doğurmaz. Dönemin değerlendirmeler için çok yakın bir dönem olması açısından sonuçlarının en başta görülemeyeceği söylenebilir. Bu savaşla ülkeler kendi içerisinde karışıklıklar çıkabileceğini görmüşlerdir. Dergide antikomünist yaklaşım özellikle bu savaşla artmaya başlar.⁷¹⁶ Gerçekçi olarak bazı sakıncalar da dile getirilir. Kore'deki harp, askerler tarafından gereksiz görülmeyle beraber, cephedeki askerlerin morali iyidir. Bir önceki genel savaşa nazaran askerlerin ihtiyaçları daha iyi karşılanır. Yine iki tarafın mukayesesi yapılarak, avantaj ve dezavantajlar anlatılır.⁷¹⁷ Savaşın Türkiye açısından gerekliliğinden bahsedilmez.

Dergide Kore'de savaşan Türk askerlerine de yer verilir. Kore Harbi'nde Birleşmiş Milletler ordusunun başkomutanlığını yapan, aldatma stratejisini çok iyi uygulayan General Mc Arthur'dan ölümünün birinci yıl dönümü dolayısıyla savaşta gösterdiği başarıları göz önüne alınarak bahsedilir. Buna göre Mc Arthur'un Türklere olan hayranlığı, Türk askerlerinin cesareti, dayanıklılığı, kahramanlıkları ve saf duygusunu anlatan sözlerine yer verilir.⁷¹⁸

5 Kasım 1973'te Ankara'da, Kore'de savaşan Türk askerlerine atfedilen anıtın açılışına da değinilir. Düzenlenen açılış töreninde bazı subaylara madalyalar verilir, Kore Milli Savunma Bakanı konuşma yapar. Bu anıtı Kore Cumhuriyeti yaptırmıştır.⁷¹⁹ Kore Savaşı ile ilgili bir hatıraya da yer verilir. Savaş sırasında bir devir-teslim töreninde geçit resmine katılan şeref bölüklerinin birinde görev yapan bir subay, Türk sancağının kumaşından dolayı geçit sırasında ağırlığından dalgalanmadığını anlatır. Bunun için açık halinin Türk Gençliği tarafından görülebilmesi ve izleyenlere gurur vermesi için daha hafif bir kumaştan yapılmasını teklif eder.⁷²⁰ Dergide Kore Savaşına bölgede bir Türk birliği olmasına rağmen çok fazla yer verilmez. Bu durum ilerde Kıbrıs Barış Harekatı işlenirken daha iyi anlaşılacaktır.

⁷¹⁵ Bu savaş İspanyol sağcılar ve solcular arasında 1936-1939 yılları arasında olmuştur. Milliyetçi olarak tanımlanan sağcılar savaşı kazanmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 268.

⁷¹⁶ Şükrü Köseoğlu, "Kore İspanya İç Harbi Gibi Yeni Bir Doktrin Doğurmuş Mudur?", **Ordu Dergisi**, sa.160, Aralık 1951, s.127-137

⁷¹⁷ James Michener, (Çev. *Vahip Akkiriş), "Kore Cephesinde Vaziyet", **Ordu Dergisi**, sa. 167, Eylül 1953, s. 81-99.

⁷¹⁸ "Kore Savaşı'ndan Sonra Dünya Siyasi ve Askeri Liderlerinin Türklere Hakkında Söyledikleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi** sa. 214, Haziran 1965, s.77, Sadık Atak, "Örnek Bir Strateji Örnek Bir Komutan", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.29-32.

⁷¹⁹ "Kore'den Haberler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.248, Aralık 1973, s.100-105. Anıtın açılışından bir fotoğraf için bkz. Ek-13.

⁷²⁰ Burhanettin Bigalı, "Sancak", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s. 3.

(c) Propaganda, Psikolojik Harp ve Soğuk Savaş

Tanımlarından birisi “*bireyler ve gruplar aracılığıyla, diğer grupların kanılarını, görüşlerini ve davranışlarını iletişim araçlarını kullanarak propaganda yapıcının istekleri doğrultusunda etkileme, değiştirme veya kontrol altında tutmaya yönelik bilinçli bir davranış şekli*”⁷²¹ olan propaganda, aslında psikolojik harbin tamamlayıcısı olarak bilinir.⁷²² Çalışmamızın bu bölümünde bu konunun kavramsal özelliklerinden bahsedilerek dönemin şartlarından birkaç örnek verilecektir. Özellikle bazı görüşlere göre, İkinci Dünya Savaşı sonrası diplomasinin yerini alan⁷²³ bu konularda aslında yürütülen soğuk savaşın etkileri de görülür. Türkiye’nin çok yakınlarında yer alan kızıl tehlike olarak görülen komünizmin yayılmasının önemli araçları arasında yer aldığı için özellikle üzerinde durulur. Yazılan yazılar daha çok uyarı mahiyetinde dikkate alınması için yayınlanır. Bu üç kavram aslında incelediğimiz dönemin tümüne hakimdir. Burada yapacağımız tespit ise doğrudan ele alınan yazılarda konuya nasıl değinildiği olacaktır.

Dergiye göre Ruslar, sürekli olarak psikolojik harp ve propaganda faaliyetlerini yürütürler. Demokrasi anlayışını kötülerler. Özellikle İkinci Dünya Savaşının etkilerinin sürdüğü 1950’li yıllarda bu konu üzerinde daha fazla durulur. Konu üzerinde durulurken, aslında bir karşı propaganda da yapıldığı söylenebilir. Propagandanın amacı komünizmi dünya hakimi bir idare haline getirmektir. Bu ise tek başına Sovyetlerin çalışmalarıyla olmayacağından, kendisine inandırılmış dış destekler sağlanmalıdır. SSCB içte de halkına bu öğretileri öğretir. Komünist fikirlerine göre ABD bir işgalcidir ve doğu halklarını köleleştirecektir. ABD yardımları ise bu işlemin başlangıcıdır. Komünizm kendini bir çok ülkede afişler, radyolar ve bültenlerle yaymaya çalışır. Yabancı bir yazarın yazdığı bu yazıda komünizm devamlı olarak kötülenir.⁷²⁴ Bu davranışın da bir çeşit demokrasi propagandası olduğu düşünülebilir.

Komünizme dergideki bakış açısı çok serttir. 1950’deki komünizmle ilgili ilk yazıda, bu konunun dergiye bile taşınmasında çekinceler olduğu; fakat böyle bir düzenin kötülüklerinin öğrenilmesinde fayda olduğu için yayımlandığı belirtilir. Buna göre komünizm mikrop saçan bir hastalıktır. Sistem yurdun herhangi bir yerinde etkili olmaya başlarsa öncelikle mücadele edecek kuvvet ordudur. Yazara göre komünizm en büyük felaketlerden daha tehlikelidir. Bu

⁷²¹ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, MKM Yay., Bursa, 2008, s.390.

⁷²² Arı, **a.g.e.** s.548.

⁷²³ Arı, **a.g.e.** s.391.

⁷²⁴ Çev.Seyfi Aykılıç, “Silahlı Kuvvetler Konuşuyor”, **Ordu Dergisi**, sa. 165, Mart 1953, s. 55-83.

hastalığa yakalananlar teşhis edilemez. Hedefini gizli ve sinsi şekilde gelir düzeyi düşük toplum kesimlerinde ele geçirmeye çalışır. İki ahbab çavuş Karl Marx ve Engels adlı kalpazanlar bu teoriyi üretmişlerdir.⁷²⁵ Tabirlerin neredeyse hakaret şeklinde olması dikkat çekicidir.

Bu dönemde manevi değerlerle komünizme karşı mücadele edilecektir. Bu kapsamda Marksizm aile müessesesini ve maneviyatını, millet ve vatan anlayışını, din anlayışını, ananeleri, mülkiyet anlayışını reddeder. Komünizm ajanları birer ahlaksız ve namussuzdurlar. Bunlar gördükleri ve bildikleri anda ihbar edilmelidirler.⁷²⁶ Bu açıdan bakıldığında dergideki yazıların genel politikaya uygun olduğu söylenebilir. Üstelik tam da bu dönemde Türkiye NATO'ya katılmıştır.

Soğuk harbin başlarında yazılan bir yazıda, bu harbin henüz etkilerinden bahsedilmez. Soğuk harp silah, diplomasi ve propagandanın etkili olarak kullanılması ile harbe girmeksizin yapılan savaştır. Bu dönemde dönemin soğuk harp dönemi olarak adlandırılabilmesi bazı emarelerin olması ile ilişkilendirilebilir. Buna paralel olarak propaganda bu dönemde oldukça güçlüdür.⁷²⁷

Dergide propagandanın harp sırasındaki etkilerine de değinilir. Genel anlamda harp öncesi, sırası ve sonrasında çıkarılan şayialar ve propaganda, harbi ve sonrasında silahlar kadar etkiler. Burada amaç insan zayıflığını azaltmaktır. İkinci Dünya Savaşı'nda şayia ve propaganda daha sistemli uygulanır. Bunda Almanlar, Fransızlar üzerinde çok başarılı olmuşlardır. Şayialar propagandaya göre daha çok düşmanla ilgili bilgiler içerir. Propaganda düşmana ve kendi kendimize uygulanır, bu karşın şayia ise düşman tarafına yayılır. Bu çalışmalardan önce halkların sosyal durumu iyi etüt edilmelidir. Bunların önlenmesi için insanları bilinçli olmaya çağırmak, devletin yaptığı açıklamalara güven duygusu yaratmak çözüm olabilir.⁷²⁸ İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde yapılan bu uygulamalardan maksadın komünist propaganda ve şayialarını önlemek olduğu söylenebilir.

Askerlerin propaganda ile ilişkilerine de değinilir. Propagandanın psikolojik harbin en etkili silahı olmasına paralel olarak, bunu yapacak bir komutanın propagandanın teknik

⁷²⁵ Sürenkük, "Kızıl Tehlike Komünizm", **Ordu Dergisi**, sa.153, Mart 1950, s.99-110.

⁷²⁶ Sürenkük, Kızıl Tehlike Komünizm, **Ordu Dergisi**, sa.153, Mart 1950, s.99-110

⁷²⁷ Hüseyin Turgut, "Soğuk Harp", **Ordu Dergisi**, sa.168, Aralık 1953, s.1-6.

⁷²⁸ İsmail Hakkı Alpay, "Psikolojik Harbin Silahı Propaganda ve Şayialar Üzerinde ve Bir Tetkik", **Ordu Dergisi**, sa. 169, Mart 1954, s.1-19.

özelliklerini bilmesi gerekir. Bu dönemde yoğun propaganda faaliyetleri bulunduğundan, bir topluluğa emir-komuta eden subaylar da bunda etkin rol oynayacaktır. Bunu yapabilmesi için halkın sosyolojik özelliklerini bilmelidir.⁷²⁹ Propagandanın etkisini azaltmak için yapılması gerekenler de anlatılır. Propagandanın zorluklarının bertaraf edilmesinde hükümete büyük sorumluluk düşer, hükümetin görevi belli bir plan ve program dahilinde kültür birliği, vatanseverlik ve milliyetçilik fikirlerini canlı tutmaktır.⁷³⁰

Başka bir yazıya göre ise 1950'lerin en etkili silahı, hava gücü ile düşman ülkelere atılan atom bombasıdır. Bu bombanın varlığı ve uçuş süresi, uygun savaş uçakları psikolojik harbin en önemli destekçisidir. Amaç barışı korumak ise psikolojik harp icra edilirken söylenen sözlerin uygulamalarla desteklenmesi, gücün gösterilmesi gerekir.⁷³¹ Bu döneme kadar yazılan hiçbir yazıda atom bombasının ülkeler arasında anlaşma yapılarak kullanılmasının önlenmesi gerektiği belirtilmez.

Harbin silahlı kuvvetler haricinde, bu gücün işini kolaylaştırmak için bir de gizli ordusuyla yapılan gizli cephesi vardır. Bu gizli ordu hem soğuk harpte hem de sıcak harpte durmadan çalışır. Amacı karşı tarafın toplumsal yapısını lüks ve moda, fuhuş, kumar, içki, israfın teşviki gibi yollarla zayıflatmaktır. Böylece saldırgan devlet daha az zayıyla sıcak harbi kazanacaktır. Sıcak harpte ise düşman gerisinde sabotaj faaliyetleri icra ederek düşmanın savaşma azmi kırılmaya çalışılır. Bu dönemde Kıbrıs ile ilgili ilk yazı EOKA'nın tedhiş hareketleri ile ilgilidir. Yazılardaki komünizm karşıtlığı burada da devam ederken, her komünist bir gizli ordu mensubu olarak bilinir. Ordu sevgisinin önemine de değinilerek, milleti bir arada tutan araçlardan en önemlisi olarak gösterilir. Gizli ordunun kurulması için bazı tavsiyeler vardır.⁷³² Bu tür yazılar bu konu için birer ikna çalışması olarak değerlendirilebilir.

1960'ların ortalarında artan casusluk faaliyetlerine yönelik bir yazıda tarihi gelişiminden bahsedilir. Buna göre casusluğun temeli eski Mısır'a dayanır. Türklerde ise Osman Gazi zamanında başlayan faaliyetlere Fatih zamanında İstanbul'un fethi sürecinde başvurulur. İkinci Abdülhamit zamanında Hafıye Teşkilatı olarak gelişen casusluk faaliyetleri, Enver Paşa tarafından Panislamizm ve Pantürkizm'in yayılması amaçları ile kullanılır. Dünya

⁷²⁹ Sayiner, "Propaganda ve Konuları", **Ordu Dergisi**, sa. 171, Eylül 1954, s.1-9.

⁷³⁰ Kayaltepe, "Propaganda", **Ordu Dergisi**, sa.173, Mart 1955, s.1-9.

⁷³¹ Durutürk, "Barışı Sağlayan Unsur Söz Müdür Yoksa Kuvvet Midir?", **Ordu Dergisi**, sa.180, Aralık 1956, s.6-10.

⁷³² Cihat Akyol, "Harbin Diğer Cephesi", **Ordu Dergisi**, sa.182, Haziran 1957, s.1-9.

devletlerinin bazılarındaki casusluk faaliyetlerine de değinilir. Örneğin Almanya’da büyük Frederic, Rusya’da Deli Petro gibi liderler bundan faydalanır.⁷³³

1961’de yayınlanan Komünist Partisinin Parti Programı da dergide yer alır. Bu bildirinin amacı aslında iç ve dış propagandadır. Propagandanın amacı emperyalist devletleri Sovyet-Çin bloğuna katmaktır. Komünist bloğun temsilcisi Rusya aslında bu propagandayı toplumun söz sahibi olmasından korktuğu için yapmaktadır. Kendi içinde çelişkiler taşıyan propaganda ile aslında proleter diktatörlükten vazgeçilir.⁷³⁴

Karşı propaganda açısından değerlendirilebilecek yazıların varlığı da dikkat çeker. Buna göre Rusya’daki askeri, sosyal ve kültürel alanlardaki yetersizliklere değinilir. Bu kapsamda Rusya’da hayat standardı, barınma durumu ve ürün kalitesi düşüktür. Hükümeti eleştirme hakkı olmadığı gibi, gelir eşitsizliği de mevcuttur. Manevi değerlere saygı yoktur ve diktatörlükle yönetilen ülkede seçimler göstermelidir.⁷³⁵ Çekinilen olası komünist ayaklanmayla ilgili bazı bilgiler verilir. Komünistler siyasi alanda uygun görülen bir ülkede teşkilatlanarak etkisini göstermeye başlar. Ancak vatansız olan komünist gerillaların halk nazarında destek bulması zordur. Halkın komünizmle mücadele etme yolları anlatılır ve kullanılacak askeri taktikten bahsedilir.⁷³⁶ Ayrıca eski bir Rus diplomatın anıları yayınlanarak diplomatik kimlikle nasıl propaganda yapılabileceği, ülkelerdeki yöneticilerin ve basın yayın kollarının o ülkenin diliyle nasıl komünizmi yaymaya çalışacağı örneklerle açıklanır.⁷³⁷

Ayrıca topyekün harbin önemini kaybettiği yöndeki düşüncelere rağmen, 1970’lerin başında bu harbin bir çeşidi olan psikolojik harp, daha az masraflı olarak görülmekte ve düşmanın savunma azmine direkt müdahale etmek olduğu için çok etkili olarak düşünülmektedir. Buna karşı koymanın en etkili yolu ise milli bilinç ve milli kültürün geliştirilmesidir.⁷³⁸ Komünist propagandasına karşı çıkmada 1970’lerin başında 1950’lerdeki dini duygulara nazaran milliyetçilik fikrinin öne çıkarıldığı söylenebilir. Buna karşın 1970’lerde Sovyet tehlikesinin azaldığını düşünenlere rağmen, bu tehlike casusluk ve

⁷³³ Moray, “Dünya Casusluk Tarihinin Kısa Bir Özeti”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.210, Haziran 1964, s.55-57.

⁷³⁴ Walter Kolartz, Komünist Stratejisine Toplu Bakış, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.202, Haziran 1962, s.1-7.

⁷³⁵ Ahmet Sayıalp, “Komünizm ve Gerçekler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.57- 65.

⁷³⁶ Özsü, “Komünist Ayaklanma ve Karşı Mücadele”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.229, Mart 1969, s.53-62.

⁷³⁷ Aleksandr Kaznacheev, “Soğuk Harp Makinesi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.212, Aralık 1964, s.1-8 ve Kaznacheev, “Burma’da Sovyet Entelijans Organları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.211, Eylül 1964, s.27-44.

⁷³⁸ Ali Sait Özçivril, “Aktüalitesini Kaybetmeyen Konu (Psikolojik Harp)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.236, Aralık 1970, s.1-13.

propaganda faaliyetleriyle devam eder.⁷³⁹ Böylece komünizm ilim ve sanat alanlarında aktif olarak görülebilir, bu faaliyetlerin yürütülmesi içinse gerekli ortamlar azınlıklar, dini azınlıklar ve iktisadi durumun kötü olduğu yerlerdir.⁷⁴⁰ “Barış içinde birlikte yaşama” söyleminin devam ettiği aynı dönem olan 1970’lerde, SSCB’nin propaganda faaliyetlerini Afrika, Asya ve Latin Amerika’ya yönlendirmesine rağmen Sovyet propagandasından duyulan çekinceler artar. Film, gazete ve radyo aracılığıyla yürütülen propagandaya karşı propaganda dünya genelinde zayıf kalır.⁷⁴¹ Bu konuda Rusya’dan kaçan bir yazarın komünizme daha fazla ülke feda edilmemesi için onların teknolojilerinin kullanılmaması yönündeki açıklamaları da vardır.⁷⁴² Yine de komünist tahrikçilere karşı daha çok köylülerle temas kuracaklarından köylüye destek verilmeli, memurlar iyi ilişkiler kurmalı, mahalli dil yasaklanmamalı ve gençler iyi yönlendirilmelidir.⁷⁴³ 1980’deki askeri müdahaleden sonra dahi bu konulardaki çekince devam eder. Buna göre halk komünist propaganda hakkında bilinçlendirilmeli ve farklı karşı tedbirler alınmalıdır.⁷⁴⁴ Soğuk savaş etkisiyle uygulanan psikolojik harp ve bir unsuru olan propagandaya karşı dergide oldukça hassas davranılır. Propaganda yapan taraf daha çok SSCB’dir. Başka bir açıdan bakıldığında ise Batı Bloğunun yaptığı çalışmalar normal varsayılır ve bu bölüme dahil edilmez. Yani propagandaya bir nevi olumsuz bir anlam yüklenir.

(ç) Dünya Devletleri, Devletler Arası İttifaklar ve Terörizm

1.1. Dünya Devletleri

Dergide dünya gündemini takip etme açısından okuyucuların bilgilendirilmesi maksadıyla özellikle SSCB, ABD, Avrupa ülkeleri, Uzakdoğu ve Ortadoğu ülkeleri hakkında doğrudan bu bölgelerdeki ülkelerin durumlarıyla ilgili bilgiler verilir. Bu kapsamda diğer benzer konularda olduğu gibi daha çok SSCB üzerinde durulur. Yeni gelişmeler, ortaya çıkan küresel ya da bölgesel güçler dergide konu olarak karşımıza çıkar. Ülkeler değerlendirilirken askeri özellikleri başta olmak üzere, siyasi ve ekonomik yönleri öncelikle ele alınır. Bu

⁷³⁹ Kirkpatrick-Sargenat, “Sovyet Siyasal Harp Yöntemleri (1970’lerde Casusluk ve Propaganda)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.245, s.54-56.

⁷⁴⁰ Feridun Besler, “Yıkıcı Faaliyetler ve Stratejisi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.246, Haziran 1973, s.43-48.

⁷⁴¹ Sargecant, (Çev.Acun), “1970’lerde Sovyet Propagandası”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.246, Haziran 1973, s.57-90.

⁷⁴² Çev.*Cemal Sancak, “Artık Taviz Verilmemeli”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.256, Aralık 1975, s.107-112.

⁷⁴³ Çev. Sezgin, “Düşmanımı Tanı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.240, Aralık 1971, s.18-26.

⁷⁴⁴ Kemal Eker, “Propaganda ve Genel İlkeleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.279, Eylül 1981, s.93-100.

konulara yer verilirken dönemin tehdit algılaması ve ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulduğu söylenebilir. 1960'lı yıllarda SSCB ile ilgili yazıların birçoğu askeri durumuyla, 1960'tan sonraki yazılar ise daha çok ekonomik ve sosyal konularla alakalıdır. Diğer bir süper güç olan ABD ise ilk olarak bu yönde Vietnam savaşından sonra askeri açıdan ele alınır. Avrupa ülkelerinden Fransa Almanya, İrlanda ve Yunanistan daha çok askeri konular olmak üzere siyasal durum açısından da değerlendirilir. Asya ülkelerinden ise en çok Çin göz önündedir. Ortadoğu ise yine mevcut siyasi ve askeri koşullar göz önüne alınarak incelenir. Şimdi bu ülkelerle ilgili dergideki değerlendirmelere geçelim.

İkinci Dünya Savaşından önce, savaş giderleri için oldukça fazla çaba sarf eden Rusya, milli birlik ve beraberlik için kiliseleri kullanır, savaş ekonomisini ise topladığı vergilerle karşılarken, halktan da feragat göstermesini isteyerek, Türkiye'de olduğu gibi dönemin şartları gereği karneyle gıda dağıtımını uygular.⁷⁴⁵ Sonra dünya genelinde görülen ekonomik sıkıntılar Rusya'da da görülür. SSCB bu dönemde bu sıkıntılarını gidermeye çalışır. Komünist sistem gereği herkesin maaşının aynı olduğu bilgisi aslında yanlıştır. Rusya bu dönemde çocuk ve esir işçiler çalıştırır.⁷⁴⁶ Ülke bu şekilde kötülenerek komünizmin kötü bir idare olduğu işlenmeye çalışılır.

Sovyet Rusya'nın bir nevi düşman olarak görülmesi dergideki yazılara da yansır. Düşmanla gerektiğinde mücadele edebilmek için onu iyi tanımak gerektiği belirtilen yazıda, ilk olarak coğrafi özelliklerden bahsedilir. Geniş bir coğrafyaya sahip olan Rusya, bu coğrafyayı derinlikte savunma yaparak avantaja çevirebilmektedir. Ancak ulaştırma sistemini ülkenin her yanına yayamadığı için, bu konuda zafiyet yaşayabilir. Bunun yanında sanayisi gelişmiştir. Fakat bu sanayiye harp sanayine çevirme elastikiyeti düşüktür. Siyasi rejimleri diktatörlük olduğu için karar alma mekanizması çabuk çalışmaktadır. Muhalefet çok zayıf olduğu için bu konuda tartışmalar olmamaktadır. İdeolojik açıdan da güçlüdürler. Halk ülke konularında daha bilinçli ve daha inanmıştır. Ordusu güçlü ve morali yüksek olmakla birlikte, merkezden emir alamadığı durumlarda karar veremeyen inisiyatif güçsüz komutanları vardır. Bunların yanında stratejik seviyede hava güçleri yoktur.⁷⁴⁷ Bu döneme kadar devam eden gelişmelerle, özellikle enerji kaynaklarının nakliyat harcamalarını azaltmaya çalıştığı

⁷⁴⁵ Hamza Gürgüç, "Sovyetler Harp Ekonomisini Nasıl Hazırladılar", **Ordu Dergisi**, sa.157, Mart 1951, s.84-103.

⁷⁴⁶ Feridun Akkor, "Rusya'nın İktisadi Durumu", **Ordu Dergisi**, sa.153, Mart 1950, s.113-116.

⁷⁴⁷ Soley (Çev.Naiboğlu), "Sovyet Harp Gücü", **Ordu Dergisi**, sa.170, Haziran 1954, s.96-122.

görüldür.⁷⁴⁸ Rusya'nın 1970'lerde deniz gücünü geliştirmesi görünüş açısından İkinci dünya savaşı öncesi Almanya'ya benzetilir. Özellikle nükleer güdümlü mermilerin ABD seviyesine ulaştığına dikkat çekilmektedir.⁷⁴⁹ Bu çalışmalarla amacın düşmanı daha yakından tanıyan, özellikle kuvvetli ve zayıf yanlarını iyi bilip bunlardan ders çıkaran personel yetiştirebilmek olduğu söylenebilir.

Yukarıdakine benzer zaaflarını gizlemede Rusya, bu dönemde oldukça başarılıdır, coğrafi konumları gereği savunma için oldukça elverişli pozisyonda olan Rusya, toplumsal yapı itibarı ile bu kadar avantajlı değildir. İkinci Dünya Savaşında Rus askerlerinin en şiddetli çarpışmalara direndiği, fakat hafif sayılabilecek çatışmalarda da dağıldığı görülmüştür. Bu tezatlığın sebebi dünya egemenliği görevinin ağırlığı ile toplum-devlet sosyal dengesizliğidir. ABD bu dönemde Sovyetler için en büyük rakip olmakla birlikte, Çin de kademeli olarak gelişir ve söz sahibi olma yönünde ilerler.⁷⁵⁰

Komünizm karşıtı fikirlerin yer aldığı başka bir yazıda ise Batı bloğu öğrenci grubu olarak Sovyetler Birliğine yapılan bir geziden hatıralar anlatılır. Yazıya göre bu ülkedeki durum şöyledir: turizm zayıf, irtibat kurulan öğrenciler geçimsiz, Rusya'da kurulan Milletlerin Dostluğu Üniversitesi bir propaganda yeri, parti üyeleri hariç halk zor şartlarda yaşıyor, Türklere muhalif ve pahalı bir yerdir. Rus olanların dışında diğer ırklara değer verilmemekte, ülkede yaşayan Türkler dinlerinin gereklerini yaşayamamakta, şehircilik açısından Erivan'ın durumu çok kötü ve serbest fikirli gençler yetişmemektedir.⁷⁵¹ Eğitim ve sosyal konularda, bu ülkeyi doğrudan gören bir göz aracılığıyla Rusya'nın mevcut rejimi olan komünizmin bu şekilde kötülenmesi derginin normal resmi dilinden çıkılarak anlatılması konuya verilen önemden kaynaklanır. Bu aynı zamanda dönemin siyasi tavrının da bir yansımasıdır.

1970'lerin başından itibaren dergide birkaç kere değinilen konu da bu bölgede yaşayan Türklerdir. Tatar Türklerinin yaşadığı bir bölge olan Sibiry'a'nın anlamı Tatar Türkçesinde *uyuyan ülkedir. Sib (uyku), ir (ülke)* şeklindedir. Buranın yer altı zenginlikleri henüz bilinmez. Sovyetler bu zenginliklerin ortaya çıkması için ve buranın gelişimi için ABD'den dahi

⁷⁴⁸ Şinasi Erdok, "Sovyet Rusya'nın Strateji ve Harp İktisadiyatı Olarak Nakliyat Sistemi", **Ordu Dergisi**, sa.184, Aralık 1957, s.68-94.

⁷⁴⁹ Çev. Fatih Özsu, "Rusya Nasıl Yüzme Öğrendi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.60-63.

⁷⁵⁰ Kalay, "Sovyet Bloğunun Stratejik Zaafı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.202, Haziran 1962, s.48-55.

⁷⁵¹ *Mehmet Arif Demirer, "Sovyetler Birliği Seyahatinden Bazı Hatıralar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.210, Haziran 1964, s.34-54.

yatırımı kabul etmektedir.⁷⁵² Bu bölgedeki Türklerin varlığına dikkat çekmek amacıyla yayınlanan bir yazı olduğu kanaatindeyiz.

Sovyetler Birliğinde doğurganlık , ölüm oranı doğal nüfus artışı gibi nüfusu ilgilendiren konulara bakıldığında, nüfus dengesi 1970'ten itibaren kötüye yönelmeye başlar. Bu durum sosyal sorunları beraberinde getirebilir. Bu konuda daha çok dikkat çeken ayrıntı ise Rus nüfusunun azalmasından kaynaklanan güçsüzlüğün, siyasi güce de yansması ihtimalidir. Çünkü bu dönemde Rus nüfus artışı diğer ırkların nüfus artışının çok gerisindedir. Özellikle Türklerin yaşadığı bölgelerdeki nüfus artış hızı çok yüksektir.⁷⁵³ Müslüman milliyetçiliğinin arttığı bu dönemde Rus ordusu için bu durum olumsuz bir gelişmedir. Müslüman askerlere yapılan kötü muamele bu halkın yönetimden soğumasına sebep olmaktadır. ABD ise Müslümanlarla irtibat halindedir; fakat resmi bir temas yoktur.⁷⁵⁴ Milliyetçiliğin önlenmeye çalışıldığı Rusya'da komünist halk yaratılmaya çalışılmasına rağmen, bu ülkedeki Müslüman nüfus oranı %50'dir. Rus dilini yaygınlaştırma çabalarına rağmen, muhalif hareketlerde en çok bu konu dile getirilir.⁷⁵⁵ Nüfus artış hızının getirebileceği sosyal sorunlar aslında dünya genelini ilgilendiren bir konudur.⁷⁵⁶ Bu gelişmelerin yanında Brejnev, Rusya'daki 1962'den beri süregelen durgunluğa son vermek istemesine rağmen, yumuşama stratejisine devam etmenin bir alternatifi olarak iktidarı da bırakabilir.⁷⁵⁷ Ruslarla bu kadar çok ilgilenilmesinin sebebi küresel anlamda çok etken bir güç oluşudur.

Rusya kadar ilgilenilmeyen ABD ile ilgili ise askeri konular ele alınır. ABD Savunma Bakanı Schleginger ile yapılan röportajda, ABD'nin Avrupa'dan askerlerini çekmesi yönünde tartışmaların olacağı, buna paralel verilen tavsiyelerde Avrupa'nın savunma harcamalarını kısımaması, kendi savunma sistemini kurması gibi konularında düşünceler aktarılır. Rusya'nın özellikle denizlerde güçlenmesi, İran körfezinde bu gücü arttırması bir çekince.⁷⁵⁸ 1977'deki bir yazıya göre ise nükleer silahlarını geliştirmeye devam eden ABD, bunu caydırıcılık unsuru olarak görür. ABD nükleer güç alanında NATO ve müttefiklerine destek

⁷⁵² Çev. Fatih Özsü , “Sibirya Uyuyan Ülke”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.241, Mart 1972, s.45-51.

⁷⁵³ Çev.Nazım Aslan, “Sovyetler Birliği'nde Nüfus Sorunu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.97-109.

⁷⁵⁴ Sig Mickelson (Çev.Cemal Türüng), “SSCB Müslüman Halkının Nüfus Artışı Sovyet Ordusu İçin Muhtemel Bir Tehdit Teşkil Ediyor”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.272, Aralık 1979, s.115-124.

⁷⁵⁵ Grehard Simon , “Sovyetler Birliğinde Rus Olmayan Halklar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.275, Eylül 1980, s.83-92.

⁷⁵⁶ Loster R.Brown(Çev. Çeliker), “Nüfus Patlaması ve Dünya Politikası İçin Tehlikeleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.27-39.

⁷⁵⁷ Çeliker , “Rusya'da İktidar Değişikliği Mi ?”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.263, Eylül 1977, s.28-32.

⁷⁵⁸ James Schjinger (Çev. Çeliker), “Vietnam'dan Sonra Amerika Birleşik Devletleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.256, Aralık 1975, s.24-27.

olmaya devam edecektir, bu konuda ABD'ye güvenilmelidir.⁷⁵⁹ Güven konusunda bir sıkıntının oluşundan böyle bir yazıya ihtiyaç duyulmuş olabilir. Çünkü bu dönemde silah ambargosu devam etmektedir.

Avrupa ülkelerinden Fransa ile ilgili ise silah teknolojisi ve kamu düzeninin sağlanmasıyla ilgili yazılar mevcuttur. Kamu düzeninin sağlanması konusu Türkiye'deki olaylarla paralel olabilir.⁷⁶⁰ Burada bu düzenin sağlanmasında askerlerin rolü incelenir. Fransa silah ihracatında ise gelişmektedir. Hatta ABD ile rekabet halindedir.⁷⁶¹ NATO'dan çıkan Fransa'nın Türkiye'deki gelişmemiş harp sanayi açısından, örnek alınarak NATO'dan çıkma durumunda neler yaşanabileceği görülmek isteniyor olabilir. Bu kapsamda dergide Alman savaş endüstrisine de yer verilir. NATO'ya üyelik dolayısıyla Türkiye'de gelişmeyen savunma sanayi durumu Almanlar için de geçerlidir. Türkiye'yle bağlantılı bir konu olduğundan dergide yayımlandığı söylenebilir. Ancak 1960'larda Almanya bu durumu lehine çevirmeye başlar. Özellikle tank , tanksavar ve helikopterler üzerinde oldukça fazla gelişim gösterirler.⁷⁶²

Kıbrıs bunalımlarından sonra Yunanistan konusuna ilk kez yine bunalımın ertesinde 1975 yılında değinilir. Yunanistan'da Karamanlis'in başbakan olarak seçildiği 1974 seçimleri Yunanistan'ın tarihi boyunca yapılan en özgür seçimlerdir. Yunanistan başbakanı Karamanlis'in yapması gereken en önemli icraatı ise orduyu siyasetten uzaklaştırıp, Türkiye ile yaşanabilecek olası bir çatışmaya karşı da güçlendirmesi olacaktır. Yine bu ülkenin dünya petrol krizinin çok etkilemesinden dolayı ortak Pazar ve NATO'ya yeniden kabul edilme yönünde çabaları vardır. Bunun yanında alınan tedbirlerle askeri yönetime tekrar geçiş olasılığı da ortadan kaldırılır.⁷⁶³ 1977'deki bir yazıda ise 1974'ten itibaren Yunanistan'daki sağ ve sol partiler incelenerek iç ve dış politikaya bakış açıları görülmeye çalışılır. 1977 seçimleri erken yapılır, seçimde yine Karamanlis seçildiği için, ülkeyi istikrarsızlığa götürecektir. Bu dönemde Yunan sağ ve solunun Türkiye politikaları yakındır. Türkiye'ye uygulanan ambargonun kaldırılması çalışmalarına Yunanistan tarafından ılımlı bakılır.⁷⁶⁴

⁷⁵⁹ ABD Yıllık Savunma Raporu-1977 (Çev. Çeliker), "ABD'nin Nükleer Silahları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.22-41.

⁷⁶⁰ Lucien Mendeville-Luis Laubet Del Boyle-Alain Picord (Çev.İşık), "Fransa'da Düzeni Koruyan Kuvvetler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.269, Mart 1979, s.11-16.

⁷⁶¹ Hilmi Alacaklı, "Bir Yıl İçinde Fransa'nın Silah İhracatı Hemen Hemen Üç Misli Arttı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.66-68.

⁷⁶² Çeliker, "Alman Savaş Endüstrisi ve Sorunları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.256, Aralık 1975, s.28-34.

⁷⁶³ Richard Clogg (Çev. Çeliker) , "Seçimlerden Sonra Yunanistan'ın Görünümü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.256, Aralık 1975, s.52-59.

⁷⁶⁴ Çeliker , "1977 Seçimlerinden Sonra Yunanistan", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**,sa.267, Eylül 1978, s.27-36.

Avrupa ile ilgili son yazı ise İrlanda ile ilgilidir. IRA'nın kuruluşu ve mücadele safhaları anlatılır. IRA ile mücadele eden birliklerin özelliklerinden bahsedilir, İngiliz ordusunun tecrübelerinin artmasıyla 1977'den itibaren IRA güç kaybeder. Ordunun başarısında ise tarafsız tutumu önemlidir.⁷⁶⁵

Uzakdoğu'yla ilgili en çok üzerinde durulan ülke Çin'dir. Çin, 1970'lerin başında üçüncü bir süper güç olarak Rusya'yı tehdit ederken,⁷⁶⁶ aynı yılların sonunda bu gücünü yitirir. Bu durum dergide bu şekilde takip edilir.⁷⁶⁷ Yine 1970'lerin ortalarında başka bir Asya ve üçüncü dünya ülkesi olan Hindistan'ın nükleer silah geliştirmesi şaşırtıcı olarak görülüyor.⁷⁶⁸ Ancak zararsız bir gelişme olarak kabul edildiğinden pek üzerinde durulmaz.

Komünizm aleyhtarı politika izleyen Japonya ise GSMH'sinin % 0.9'unu savunmaya ayırmaktadır. Güvenlik politikasını ABD, SSCB ve Çin'e göre belirlemek zorunda kalan Japonya, ABD ile savunma politikası alanında iş birliği içindedir.⁷⁶⁹ İkinci Dünya Savaşından sonra Japonya, anayasasında sebebi ne olursa olsun savaşılmayacağı konusunda madde olmasına rağmen, özellikle 1976'dan sonra silah sanayine önem vermeye başlar. Deniz ve hava kuvvetlerinin güçlendirilmesinde bölgenin hassasiyetlerine göre davranacaktır.⁷⁷⁰

Ortadoğu ülkelerinden İsrail ise 1973 savaşı öncesi kendini geliştirmeye devam etmektedir.⁷⁷¹ Buna karşın Rus yanlısı olan Nasır'dan sonra iktidara gelen Sedat ABD yanlısıdır. Sedat barışın bu şekilde sağlanabileceğini düşünüyordu. Bunun yanında Mısır, bölgede hakimiyet kurmaktan çok kendi sorunlarıyla da uğraşmaktadır.⁷⁷² Dergide petrol varlığından dolayı güçlenen İran'ın askeri kuvveti ayrıntılı olarak incelenir. Petrol taşıma yollarını emniyete almaya çalışan İran, bu dönemde müttefikleriyle ilişkileri geliştirmeye çalışmakta, güvenliği sağlamak amacıyla da yine özellikle hava kuvvetlerini güçlendirmek için yabancı şirketlerle iş birliği yapmaktadır.⁷⁷³ Son olarak ise Afganistan ele alınır. Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgalinden sonra İngilizlere karşı yürütülen gerilla

⁷⁶⁵ Jerome J.Hagerty (Çev. Fehmi Arabacıoğlu), "Kuzey İrlanda:Kan Dökmeyi Durduramayan Savaş", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**,sa.273, Mart 1980, s.33-39.

⁷⁶⁶ Macioti (Çev.Sezginli), "Kıta Çin Hakkında Bir Etüt", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.240, Aralık 1971, s.71-80 ve Macit Ünal, "Zuhur Eden Yeni Bir Askeri Süpergüç, Çin", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.244, Aralık 1972, s.57-68.

⁷⁶⁷ Çev. Çeliker, "Çin Gerçekten SSCB'ni Tehdit Ediyor Mu?", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.272, Aralık 1979, s.55-58.

⁷⁶⁸ Dieter Braun (Çev. Çeliker), "Hindistan'ın Nükleer Politikası", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.255, Eylül 1975, s.38-42.

⁷⁶⁹ Wolf Graf Von Baudissin (Çev. Çeliker), "Bu Günkü Japonya-Japonya ve Süper Devletler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.259, Eylül 1976, s.8-12.

⁷⁷⁰ Jean Baptiste Margeride (Çev.İşık), "Japonya Yeni Bir Askeri Güç Olacak Mı?", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.269, Mart 1979, s.17-23.

⁷⁷¹ Moshe Dayan (Çev.Selahattin Acun), "İsrail'in Askeri Güç ve Politik Güvenliği", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.245, Mart 1973, s.34-39.

⁷⁷² Eric Rouleau (Çev. Acun), "Nasır'dan Sedat'a Mısır", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.245, Mart 1973, s.40-44.

⁷⁷³ R.D.M. Furlong, "Hesaba Katılması Gereken Bir Güç İRAN", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.253, Mart 1975, s.74-83.

harbinden de tecrübeli olan Müslüman gerillacılar, mücadeleye devam ederler. Fakat etkili bir lidere sahip değillerdir. Gerilla taktiğiyle ilgili bilgiler verilirken “*Vur-Kaç*” terimi ilk bu yazıda geçer.⁷⁷⁴ Böylelikle dünya bazında Türkiye’de ve dünyada takip edildiği düşünülen ülkeler *SKD* okuyucusuna aktarılmış olur. Bu ülkelerin durumunun bilinmesi devletler arası ilişkiler konusunun daha iyi anlaşılması açısından önemli olacaktır.

2.2. Devletler Arası İttifaklar

Dergide ittifaklar konusunda en çok yeri NATO alır. İncelenen dönemde NATO ile inişli çıkışlı durum dergideki yazılara da yansır. Bu kuruluşla ilgili Türkiye’de oluşan genel kanaatin dışında herhangi bir fikir yer almaz. NATO’nun haricinde dönemin diğer anlaşmalarına da yer verilir. Bunlar, Birleşmiş Milletler, Rio Paktı, Avrupa Konseyi, SEATO, Varşova Paktı, CENTO, Ortak Pazar ve OECD ve Afrika Birliği Teşkilatı’dır. Bunlardan başka incelediğimiz dönemdeki diğer siyasi, askeri ve ekonomik gelişmeler de dergide zaman zaman yer alır.

(aa) NATO

İkinci Dünya Savaşından sonra, ABD’den Marshall ve Truman yardımlarını gören Türkiye, Rusya’nın ileri sürdüğü isteklerle bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü kaybetme tehlikesine karşı batıya daha çok yaklaşımaya başlar. Özellikle 1949’da NATO kurulduktan sonra bu ittifaka girme yönünde çabaları artar. Bu çabalar Akdeniz savunma paktı fikri ve Avrupa konseyine girme çalışmalarıdır. Nitekim Akdeniz savunma paktı düşüncesi ile İtalya ve İngiltere’nin desteğini almayı başarır. 1950’de çıkan Kore savaşına BM üyesi olarak askeri yardım göndermesi de NATO’ya girme konusunda ABD desteğini almak açısından önemli bir hamledir.⁷⁷⁵ Bu konu aynı zamanda da bir iç politika meselesidir. Bu konuda muhalefet partisi DP iktidardaki CHP’yi konuya ciddi yaklaşmamakla eleştirir.⁷⁷⁶

Gelişmeler sonucu Türkiye, Yunanistan ile beraber NATO’ya davet edilir ve bu davet 19 Şubat 1952’de TBMM tarafından onaylanarak resmen bu ittifaka girilir. Bundan sonra özellikle Doğu Akdeniz ve boğazlar ile Doğu Anadolu’nun savunulması yönünde çalışmaları

⁷⁷⁴ Mehmet Kurdal, “Afganistan ve Gerilla Savaşı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.276, Aralık 1980, s.64-68.

⁷⁷⁵ Sarıay, **a.g.e.**, s. 42-82, Armaoğlu, **a.g.e.**, s.517-521. Ayrıca Rusların toprak talebi sürecinde Türkiye-SSCB ve Türkiye ABD ilişkileriyle ilgili bir inceleme için bkz. Metin Toker, **Türkiye Üzerinde 1945 Kabusu**, Akis Yayınları, Ankara, 1971.

⁷⁷⁶ Sarıay, **a.g.e.**, s.84.

olur. *Silahlı Kuvvetler Dergisinde* bu konu NATO'ya üye olunmadan önce 1950 yılında sadece bir sayıda iki kez ele alınır. Bu durum konunun aynı zamanda bir iç siyaset konusu olmasıyla ilgili olabilir. Üyelik sırasında ve sonrasında uzunca bir süre NATO hakkında hiç yazı yayınlanmamış olması dikkat çekicidir. Dergide esaslı olarak konu, bu iki yazıdan uzunca bir süre sonra Mart 1957 tarihli 181'inci sayıda ele alınır. Şimdi bu özel sayıya kadarki yazılardan bakış açısını ortaya çıkarmaya çalışalım. Bu yazıların ilkinde önerilen Akdeniz savunma paktına destek verilir ve NATO'ya yakın olunması ve ittifaka önem verilmesi istenir.⁷⁷⁷

Başka bir yazı ise yapılması gerekenler konusunda tavsiyeler vermesi açısından daha ilginçtir. Buna göre komünist yayılcılığın tehlikesini demokrat devletler görememektedir. Gerçek tehlike Akdeniz'de değil, Yakın ve Ortadoğu üzerindedir. Bu tehlikeyi tarih boyunca bertaraf eden ülke Türkiye'dir. Bu tehlikenin üzerimizde hissedilen en ağır tarafı boğazlardır. Türkiye bir müddet tehlikeye göğüs germiş, daha sonra Truman Doktrini ile gerekli batı desteğini görmüştür. Türkiye'nin pakta alınmasıyla hem komünizm önüne set çekilmiş olacak, hem de ABD münasebetleri daha sağlıklı yürüyecektir. Bu dönemde yapılan askeri yardım, pakta üye devletlerden daha azdır.⁷⁷⁸ Böylece konuya yaklaşımın o günkü siyasi tavırla örtüştüğü anlaşılmaktadır. 181'inci sayı olan NATO Özel nüshasının giriş bölümünde ilk kez Atatürk ve devlet büyüklerinin yanında, NATO'nun askeri ve sivil kanadının fotoğraflarına yer verilir. Bu özel sayıda NATO'yla ilgili birkaç yazı mevcuttur. Daha çok konuyla alakalı olan bölüm fotoğrafların olduğu kısımdır. Bu dönemde NATO'nun askeri ve sivil kanadı üyelerinin Türkiye'ye birçok ziyaret gerçekleştirdikleri ve NATO çerçevesinde ortak tatbikatlar yapıldığı fotoğraflardan anlaşılır. NATO askeri teşkilatında Türkiye'ye bölgesine yakın olarak değerlendirilerek, karargâhı İzmir'de bulunan Güney-Doğu Avrupa Müttefik Kara Kuvvetleri Komutanı Yardımcılığı ve karargâhı Ankara'da bulunan Kuzey-Doğu Akdeniz Komutanlığı görevleri verilir.⁷⁷⁹ Türkiye'ye NATO içerisinde komutanlık açısından çok fazla etkin rol verilmediği söylenebilir.

Türkiye'nin bu ittifaka girişinden bir yıl sonra, herhangi bir kutupta olmayan Yugoslavya'nın Doğu Avrupa içerisinde Rus tehlikesine açık halde kalmasından dolayı, Türkiye bu konuda aktif rol oynar. 28 Şubat 1953'te Yugoslavya, Türkiye ve Yunanistan

⁷⁷⁷ Celil Gürkan, "Boğazlar İçin Savaş", *Ordu Dergisi*, sa.156, Aralık 1950, s.39-43.

⁷⁷⁸ Feridun Akkor, "Atlantik Paktı ve Yakındoğu", *Ordu Dergisi*, sa.156, Aralık 1950, s.106-109.

⁷⁷⁹ *Ordu Dergisi*, sa. 181, Mart 1957, Başlangıç Bölümü.

arasında Üçlü Pakt (Balkan Paktı) imzalanır.⁷⁸⁰ Amaç Yugoslavya'yı da savunma anlayışı bakımından NATO'ya benzeyen bir ittifakın içine çekerek Rusya'nın Balkanlar'daki emellerini engellemektir.⁷⁸¹ Yugoslavya doğrudan NATO'nun içine alınmayarak farklı bir statüde işbirliği yapılmaktadır. Bunda eski Kominform üyesi olması etken olmuş olabilir.

Yine uzunca bir süre diyebileceğimiz dört yıl boyunca NATO'yla doğrudan alakalı hiç bir yazıya rastlanmaz. Derginin *Silahlı Kuvvetler Dergisi* olarak çıkan ilk sayısında NATO'nun sadece bir savunma anlaşması olmadığına vurgu yapılır. NATO, bunun yanında bilimsel ve kültürel işbirliği anlamında da çalışmalar yapmaktadır. İttifak, bütün bunlara rağmen henüz kendisini tam anlamıyla savunacak güçte değildir.⁷⁸²

İncelediğimiz dönemde NATO ile ilgili ikinci bir özel sayı da Mart 1962'de yayınlanan 201'inci sayıdır. NATO'ya üyeliğin onuncu yılında çıkarılması, pakta verilen önemi göstermesi açısından önemlidir. Sayının girişinde, Atatürk, Fevzi Çakmak, Cemal Gürsel, İsmet İnönü, Cevdet Sunay ve diğer komutanlarla, NATO ileri gelenlerinin fotoğrafları yer alır. "Önsöz" kısmında NATO hakkındaki bilgilerin derli toplu verilmesi amaçlanır.⁷⁸³

Cevdet Sunay ittifaka girişin 10'uncu yılı dolayısıyla bir konuşma yayınladı. Bu konuşmasında NATO'nun hür dünyanın kendini savunma gereksiniminden doğduğunu, Türkiye'nin bu anlaşmaya girişinin doğal olduğunu, pakta üye olan devletler üzerindeki tehdidin bertaraf edilmesi gerektiğini, Türk ordusunun da bu amaçla üzerine düşeni yapmaya devam edeceğini vurgular.⁷⁸⁴ Buna paralel NATO Konseyinin 20 Şubat 1962 günlü toplantısını açan Konsey Başkanı ve NATO Genel Sekreteri Stikker, Türkiye ve Yunanistan'ın anlaşmaya girmesinin gerekliliğini ve bundan memnuniyetini dile getirir.⁷⁸⁵ NATO Güney Avrupa Müttefik Karargâhında onuncu yıl kutlamalarının yapıldığı, kutlamalar çerçevesinde Türk mehter takımının Napoli'deki konseri ve Müttefik Kuvvetler Başkomutanının Türkiye ziyaretini konu alan fotoğraflar yer alır. Bu sayıda NATO'yu tanıtıcı bilgiler verilir. Tarihçesi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin teşkilat içindeki değeri, anlaşma metninin

⁷⁸⁰ Armaoğlu, a.g.e., s. 521-523.

⁷⁸¹ Hikmet Akıncılar, "Sovyet Yayılmasının Hedefi ve NATO Müdafaası, Üçlü Pakt ve Ehemmiyeti", *Ordu Dergisi*, sa.181, Mart 1957, s. 70-74.

⁷⁸² Neşriyat Kısmı, "NATO'nun Faaliyetleri ve Gerçekleştirdiği İşler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 199-200, Aralık 1961, s. 115.

⁷⁸³ *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.201, Mart 1962, Başlangıç Bölümü.

⁷⁸⁴ Cevdet Sunay, "NATO'ya Girişimizin 10.Yıl Dönümü Dolayısı İle Genelkurmay Başkanımız Orgeneral Cevdet SUNAY'ın Türk Milletine Yaptığı Konuşma", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.201, Mart 1962, Başlangıç Bölümü.

⁷⁸⁵ George F.Stikker, "NATO Konseyinin 20 Şubat 1962 Günlü Toplantısını Konsey Başkanı ve NATO Genel Sekreteri Stikker'in Açış Demeci", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.201, Mart 1962, Başlangıç Bölümü.

tahlili, askeri, siyasi, iktisadi ve mali, müşterek masrafların yönetimi, Türkiye'ye verilen askeri teknik destek, gençlik ve enformasyon faaliyetlerinden bahsedilir.

Sovyet baskısının etkileri bu dönemde daha da hissedildiğinden NATO'ya olan güven yazılara da yansır. Türkiye bu dönemde coğrafi konumunun da verdiği avantajla barışın teminatıdır. NATO'ya verilen destek, hem maddi hem de manevi yönden arttırılmaya çalışılır. Konumu itibarı ile muhtemel baskının en çok hissedileceği yerin Türkiye olması sebebi ile, üye ülkeler arasında NATO'ya en fazla kuvvet tahsis eden ülke de Türkiye'dir. Ancak NATO'nun günün şartlarına uygun olarak askeri kuvvetini arttırması gerekir.⁷⁸⁶ Almanya'nın NATO'ya üye oluşuna da yer verilir. Bu süreç içerisinde hür dünyanın kontrolündeki batı Almanya da 1954 yılında anlaşmaya dahil edilerek, Rusların güney ve batıda ilerleme istikametlerine set çekilir.⁷⁸⁷

Anlaşmaya üye her devletin ayrı ayrı veto hakkı bulunmaktadır. Ancak bunu kurulduğu günden itibaren 1962'ye kadar hiçbir devlet kullanmamıştır. Anlaşma metni toplam 14 maddedir ve sonradan üye olan Türkiye ve Yunanistan ile Batı Almanya birer ek protokol ile anlaşmaya dahil olmuşlardır.⁷⁸⁸

Teşkilatın en yüksek organı kuzey Atlantik konseyidir. İlk olarak 1957'de toplanan konseyin şeref başkanlığı Türkiye'dedir. Ayrıca Milletler Arası Sekreteryası da bu dönemde toplam 8 Türk delege bulunur. Askeri ve sivil işleri yürüten organlar burada ayrıntıları ile açıklanır.⁷⁸⁹ Aynı sayının devamında barışın temininde NATO'ya olan güven dile getirilir. Diğer yönlerin de önemine değinilmekle birlikte stratejisi nükleer silahlarla savunmaya dayanan teşkilatın askeri yönünün çok önemli olduğuna dikkat çekilir. Bu dönemde silahlanma masrafları fazla olduğundan buna çareler aranır. NATO içerisinde en yüksek askeri kademe Askeri Komite'dir ve emir komuta birliği sağlanmıştır. Strateji nükleer savunmaya dayanmakla birlikte, bu silahların azaltılması gerektiğini savunan çevreler de vardır. Ancak bu isteğin bu dönemde çok güçlü olduğu söylenemez; çünkü NATO'nun askeri gücü Rusya'nın sayısal çoğunluğunu bu silahlarla bertaraf etmeye dayandırılır.⁷⁹⁰

⁷⁸⁶ Kenan Çoygun, "Türk Silahlı Kuvvetlerinin NATO İçindeki Değeri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.1-3.

⁷⁸⁷ Ekrem Zekai Apaydın, "NATO'nun Tarihçesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.4-12.

⁷⁸⁸ Apaydın, "Kuzey Atlantik Anlaşmasının Tahlili", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.13-20.

⁷⁸⁹ Apaydın, "NATO Nasıl İşler (Teşkilatın Bu Günkü Sivil Bünyesi)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.21-26.

⁷⁹⁰ Necmettin Ersoy, "NATO'nun Askeri Yönü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.29-36.

Haberleşmeyle ilgili ise, NATO çevresinde uydu haberleşmesi kapsamında çalışmalar devam ederken, Türkiye de bir üye devlet olarak eksiklerini tamamlamaktadır. NATO muhabere sisteminin kurulduğu Türkiye'ye anlaşma ülkeleri anlaşma hududunun en sağında olması sebebi ile önem vermektedir.⁷⁹¹

1949 ile 1961 yılları arasında kendi para birimine göre en çok masraf yapan ülkenin ABD, en azının da Lüksemburg olduğu görülür. Türkiye ise 15 ülke devlet arasında 10'uncu sıradadır.⁷⁹² Üye ülkelerin mali gücüne göre tespit edilen bu masraflar uzman kişilerden oluşan heyet tarafından anlaşmanın imzalandığı andan itibaren takip edilmektedir.⁷⁹³ Yani üye ülkelerin savunma harcamalarının diğer devletleri de ilgilendirdiğinden 1951'de bu durumun kontrolü için bir kurulun oluşturulduğu görülür. Yeni bir yöntem olan Senelik Tetkik Usulü ile bu masraflar incelenir. İkinci dünya savaşından sonra silahlanmaya devam edildiğinden paktın masrafları 1949-1953 arasında üç misline çıkar. 1954-1955'te ise bu masrafları azalır, 1955'ten bu döneme kadarsa harcamaların artışında azalma görülüyor. Masraflara paralel olarak da üye ülkeler çapında 1949-1960 arasında üretimin %50 arttığı görülüyor. Bunda yardımlaşma ve ABD desteğine dikkat çekilerek önemi belirtilir. ABD Türkiye ve Yunanistan'a yardım kararı aldıktan sonra durumun yerinde tespiti için bu ülkelere inceleme heyetleri gönderir.⁷⁹⁴

NATO bu sayıda askeri güç olarak zayıf görüldüğünden eleştirilir de. Siyasi işbirliğinin amacı Rusya'nın siyasi olarak yayılma eğilimidir. Amaç bunu durdurmaktır. NATO'da kararların siyasi mutabakatla alınması kendisine devletlerarası bir statü kazandırır. NATO'nun kendisine en çok güvendiği konu kurduğu siyasi teşkilattır. Ancak bu şekilde harp engellenebilir.⁷⁹⁵ Türkiye gibi Norveç de Rusya ile ortak sınırları bulunduğu için aynı tehlike ile yüz yüzedir. Bu tehlikelerin en büyüğü atom bombası taşıyan güdümlü mermilerdir.⁷⁹⁶

NATO teşkilatında lojistik faaliyetleriyle ilgilenen bir daire vardır. Savunma alanına ayrılan para giderek artmakla beraber, ABD'nin yardımı silah sanayini geliştirir. Üyelerin modern silahlara sahip olma isteği, ortak üretim yapma anlayışının gelişmesine neden olur.

⁷⁹¹ Ardar, "NATO'da İrtibat ve Muhabere", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.37-40.

⁷⁹² Arif Aksan, "NATO Memleketlerinin Savunma Masrafları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.41.

⁷⁹³ Orel, "NATO Müşterek Masraflarının Mali Manejmanı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.61-65.

⁷⁹⁴ Apaydın, "NATO'nun İktisadi ve Mali Cephesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.46-50.

⁷⁹⁵ Aksan, "NATO'da Siyasi İşbirliği", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.42-45.

⁷⁹⁶ Apaydın, "NATO'nun Sağ ve Sol Kanatları, Türkiye ve Norveç", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.79-82.

Bu dönemde bu isteğe paralel girişimlerin arttığı görülüyor. Bu amaçla 15 ortak tesis kurulur. Bu çalışmaların başka bir amacı ise silah standardizasyonunun sağlanmasıdır.⁷⁹⁷

Milli kuvvetlere tahsis edilen tesislere “*Milli Enfrastrüktür*” denir. Bu tesisler barışta eğitim, savaşta ise hareketin yapılmasını sağlar. Bu bir başarı olarak adlandırılır. Sebebi ise iş birliğinin hissedilmesindedir. NATO adına yapılan tesislerin masraflarının hepsini o ülke karşılamakla birlikte yine de bazı zorluklarla karşılaşılır. Buna paralel Türkiye’de 18 havaalanı, boru hatları, füze bataryaları ve mühimmat depoları, torpido üsleri, deniz radarları, radyo sistemi, radarlar ve elektronik tesislerin inşa edildiği görülmektedir. NATO sağ hududunda yer alan Türkiye’ye özellikle teknik alanda büyük destek vermektedir.⁷⁹⁸ Yine bu kapsamda Türkiye’ye F-86 uçakları teslim edilir.⁷⁹⁹ Buradan Türkiye’nin bu alanda çok yetersiz olduğu sonucu çıkarılabilir.

Bilim ve teknik alanında ise ciddi olarak 1957’de başlayan ortak çalışmalar *İlmi Komite* tarafından yürütülür. Bu anlamda üniversite öğrencilerine burs, bilimsel araştırmalara mali yardım, psikolojik savunmaya ödenek şeklinde iş birliği adına çalışmalar yapılır. Buna paralel bilim adamlarının alanlarında faydalı olabilmesinin önünü açmak amacıyla zorunlu askerlik hizmetlerinden muaf tutulması yönünde tartışmaları vardır.⁸⁰⁰ Bu, ittifakın gelişmesi amacıyla özel tedbirlerden biri olabilir.

Bu çalışmaların esas gayesi 1954’te yapılan araştırmada üye ülke vatandaşlarının NATO hakkında bilgi sahibi olmadığının ortaya çıkmasından sonra bu teşkilatı tanıtmaktır. Askeri işbirliğinin önemine binaen 1956’daki Rus yumuşama siyasetinden dolayı bu teşkilatın sadece askeri olmadığı görüşü hakim kılınmaya çalışılır. Bu kapsamda üye ülkelerde topluma hitap eden meslek üyeleri başta olmak üzere, NATO sergilerinin gezdirilmesi ve basın yayın faaliyetleri ile tanıtımı yapılır. Ayrıca tanıtım için haberler bülteni, broşürler, radyo ve televizyon programları, fotoğraflar ve tanıtım cemiyetlerinden de faydalanılır. Bu kapsamda Türkiye’de 1955’te *A.T.A.Türk (Atlantik Antlaşması Cemiyeti)* kurulur.⁸⁰¹ Derginin böyle bir özel sayı çıkarması NATO’yu tanıtım ve enformasyon faaliyeti olarak kabul edilebilir ayrıca

⁷⁹⁷ Erenberk, “NATO’nun İstihsal ve Lojistik Faaliyetleri”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.201, Mart 1962, s.51-55.

⁷⁹⁸ Kamil Avcı, “NATO Müşterek Enfrastrüktür Programı”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.201, Mart 1962, s.56-60.

⁷⁹⁹ “Merasimler ve Ziyaretler”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.201, Mart 1962, s.84-90.

⁸⁰⁰ Apaydın, “NATO İçinde İlmi ve Teknik İş Birliği”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.201, Mart 1962, s.66-68.

⁸⁰¹ Apaydın, NATO’nun Enformasyon Faaliyetleri”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.201, Mart 1962, s.69-74. Bu cemiyetle, DP döneminde genç kurmay subaylar tarafından orduda yapılacak ıslahatlarla ilgili 1955’te kurulup 1956’da “Atatürkçüler Cemiyeti” adını alan teşkilat arasında bir ilişki kurulamamıştır. Bu cemiyet bağlamındaki gelişmelerle ilgili Yasemin Doğaner, “**27 Mayıs İhtilali ve Kurucu Meclis**” Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1996, s.38.

ATA Türk hakkında yapılacak bir araştırmanın, konunun daha iyi anlaşılmasında önemli bir yere sahip olacağı kanaatindeyiz.

Bu tanıtım yazılarından en ilgi çekici olan ise gençlik faaliyetleriyle ilgili olanıdır. NATO çerçevesinde diğer alanlarda olduğu gibi kültürel işbirliğini arttırmak için de çalışmalar yürütülür. Bu kapsamda her sene farklı ülkelerde seminer ve sergiler düzenlenir. Amaç bir Atlantik gençliği yaratmaktır. Hatta bu konuda ilginç bir tahminde bulunulur. “*Atatürk, Türk Cumhuriyetini gençliğe emanet etmişti. Eğer ömrü vefa edip bu günü görseydi, gayri ihtiyari insanın aklına, herhalde hür dünyayı da Atlantik gençliğine emanet ederdi demek geliyor.*”⁸⁰² Böyle bir iddianın konuya verilen önem açısından dikkate alınması gerekir.

Aradan iki yıl gibi kısa denecek bir süre geçmesine rağmen, ABD'nin nükleer silahları kullanmadaki tekerciliği ve Fransa'nın artık ABD den bağımsız politikalar üretme isteği, üçüncü dünya ülkelerinin de güçlenmeye başlamasıyla oraya çıkan herhangi iki kutba bağlı kalmadan da gelişim gösterilebileceği fikri⁸⁰³ ve özellikle 1963-1964 yıllarındaki Kıbrıs bunalımında Türkiye'nin beklediği desteği görememesi, NATO'ya olan bakış açısını diğer devletler gibi değiştirir.⁸⁰⁴ Bu değişim dergiye de yansır. NATO'nun 15'inci kuruluş yıl dönümü dolayısıyla yayınlanan MSB İlhami Sancar'ın yazısına yer verilir. Sancar'ın sözlerine göre NATO'ya olan güven azalır. Buna göre NATO uğruna yapılan fedakârlıklar, milli hisleri zayıflatmıştır. Ciddi bir rolü olmadığı değerlendirilen anlaşmanın az gelişmiş ülkelerin gelişmesine bir katkısının olmadığından bahsedilir, bu düşünce bertaraf edilmelidir.⁸⁰⁵ Rus tehlikesinin azalmasına paralel olarak görülen NATO'daki birliğin dağılmak üzere oluşundan etkilenerek, oluşturulacak politikaların milli gerçeklere dayanması gerekir.⁸⁰⁶ Yakın bir görüşe göre ise NATO'nun daha çok askeri işbirliğine önem vermesi ülkelerin bu yönde gelişimini önler. Bloklama da gelişimin olmamasının bir başka sebebidir.⁸⁰⁷ Bağlantısızların güçlenmesinden kaynaklanan bir düşünce tarzı olduğu söylenebilir. Fransa'nın ittifakın askeri kanadından çekilmesiyle⁸⁰⁸ haberleşme sisteminin bu

⁸⁰² Yavuz Karaözbek, "NATO Gençlik Faaliyetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.201, Mart 1962, s.75-78.

⁸⁰³ Halit Suer, "NATO ile İlgili Düşünceler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.224, Aralık 1967, s.76-79.

⁸⁰⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.617-618.

⁸⁰⁵ Sancar, "NATO 15'inci Yıldönümünü Kutladı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.210, Haziran 1964, s.1-2.

⁸⁰⁶ Fatih Özsu, "Milli Politika", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.63-68.

⁸⁰⁷ Jacques Vernand (Çev.Hayri Yalçiner), "Politika Ve Diplomasi- NATO Fransız Kararlarının Sebepleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1967, s.57-61.

⁸⁰⁸ Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Armaoğlu, **a.g.e.**, s.612-617 ve Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-2010)**, Der Yayınları, İstanbul, 2010.

ülkede bulunması sebebiyle, ülkeyi dışta bırakan bir sistem ve altyapı üzerinde durulur. Bu merkez içinse Belçika veya İtalya düşünülür.⁸⁰⁹

1967 ve özellikle Çekoslovakya'nın işgal edildiği 1968 yılında ise örgütün daha da güçlendirilebilmesi için çalışmalar yürütülür. Rusların yumuşama politikasına rağmen tehlikenin varlığı ülkeleri yeni arayışlara yöneltir. Klasik silahların tekrar önem kazanmaya başladığı dönemde Türkiye'nin Atlantik içerisindeki varlığı, savunması açısından gereklidir. Anlaşmanın dağılması halinde ise muhtemel bir savaş olabilir.⁸¹⁰ Bu açıdan NATO'nun varlığı desteklenmelidir.⁸¹¹

Yine 4 yıllık bir aradan sonra yayınlanan bir yazıda, iktisadi gelişmesinin yavaşlamasından dolayı savunma masraflarını kısma kararı olan Federal Almanya'nın, iç siyasetinde buna yönelik tartışmaların devam ettiği belirtilerek, İkinci Dünya Savaşı sonrası konuşlandırılan yabancı birliklerden örneğin; ABD, İngiltere ve Belçika'nın Almanya'dan çekilmesinin fayda ve mahsurları tartışılır.⁸¹² Ancak bu konuya 1972'deki bakış açısı farklıdır. Güçlü bir komutanlık olan bu birlik NATO'ya destek vermesi açısından önemlidir.⁸¹³

Tatbikatlarla ilgili verilen haberlerin üzerinden oldukça fazla zaman geçtikten sonra NATO'nun 1972 yılında *Strong Ekspres* adıyla yaptığı tatbikata değinilir. Bu, tarihi boyunca yaptığı en geniş kapsamlı tatbikattır.⁸¹⁴ Başka bir tatbikat haberi ise 1978'de Norveç'te 15.000 kişinin katılımıyla düzenlenen *Arktik Ekspresi* adlı kış tatbikatıdır.⁸¹⁵

Dergide geriye dönük değerlendirmeler de yapılır. Bu bağlamda 1945 ile 1961 yılları arası nükleer gücün durumu ve NATO stratejisi incelenir. Buna göre 1945-1949 arası nükleer güçte ABD tekeli görülmekte, 1949'da ise Ruslar başarılı bir ilerleme kaydetmekte, 1957'ye kadarsa nükleer güce ülkeler çok fazla kaynak ayırmakta ve yayılmaktadır. 1957-1961 arası dönem ise ABD-SSCB füze rekabetinin arttığı bir dönem olarak görülür. Genel olarak aynı dönemde nükleer rekabet artmıştır.⁸¹⁶

⁸⁰⁹ Ardar, "NATO Muhaberesinin Geleceği", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.138-140.

⁸¹⁰ Suer, "NATO ile İlgili Düşünceler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.224, Aralık 1967, s.76-79.

⁸¹¹ Spark (Çev.Nazım Aslan), "Vazgeçilmez İttifak", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.43-49.

⁸¹² Çev.Asna, "NATO, Alman Savunma Masraflarının Kısalması Sorunuyla Karşı Karşıya", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.78-84.

⁸¹³ Sadık Öztekin, "Amerika'nın Avrupa Kuvvetleri Komutanlığı ile NATO'nun İlişkileri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.241, Mart 1972, s.23-25.

⁸¹⁴ Tercüme Bürosu, "Strong Ekspres", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.244, Aralık 1972, s.69-71.

⁸¹⁵ "NATO'dan Haberler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Haziran 1978, s.106-108.

⁸¹⁶ Sabri Yirmibeşoğlu, "Nükleer Güçlenme, NATO ve Strateji (1945-1961)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.249, Mart 1974, s.14-24.

Ancak özellikle Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra NATO'yla ilgili düşüncelerin tekrar olumsuzlaştığı kolayca fark edilir. 1975'teki bir yazıya göre NATO ile ilgili rahatsızlıklar anlaşma içinde ve dışındaki ülkeler bazında artar. Örneğin Fransa'ya göre , NATO eskimiştir ve ABD'nin nükleer silah tekeline karşı çıktığı için anlaşmadan ayrılmıştır. Varşova Paktında ise lider Rusya'dır ve bu dönemde herhangi bir rahatsızlık yoktur.⁸¹⁷

Özellikle Çekoslovakya'nın Rusya tarafından işgalinden sonra NATO'nun sorgulanması artar. Kıbrıs ve Portekiz'in durumu NATO içindeki anlaşmazlıkları artırır. Sovyet tehlikesinin tekrar arttığı 1970'lerin ortalarında, teşkilat silahlanmaya hız verme kararı alır. Başka bir düşünceye göre ise NATO'nun yerine başka bir organizasyonda ve daha samimi ilişkilerin geliştirilmesi gerekir.⁸¹⁸ Güvenlik konusunda NATO'ya duyulan güvenin azalması başka bir yazıda tekrarlanır. NATO'dan ziyade teknolojik yardım ve iş birliğine dayalı bir teşkilata ihtiyaç duyulur. Özellikle ABD'nin Kıbrıs konusundaki tutumu eleştirilir.⁸¹⁹ Ambargonun yansımaları devam etmektedir.

Aynı bağlamda askeri taktik ve teknik açıdan da eleştiriler yer alır. NATO askeri gücünde silahların ve taktik anlayışın standart olmadığı yapılan manevralarda yaşanan zorluklardan anlaşılmıştır. Halbuki 1968'de Çekoslovakya'ya giren Doğu Bloğu ülkeleri bunu sağlamıştır. NATO 1970'lerin ortalarında özellikle tüfek cephanesi standardizasyonu üzerinde durur, bu çalışmalara Fransa da katılır.⁸²⁰ Günümüzde ise bir çok tüfek mermisi NATO standartlarında üretilmeye devam etmektedir.

Özellikle SSCB'nin denizlerde güçlenmesine paralel olarak NATO da bu yönde çaba sarf eder. Amaç ikmal yollarını açık tutmaktır. Gemi eksikliklerinin olması bu yöndeki çabaları yenileştirme ve sayı artırma alanında yoğunlaştırmaktadır. NATO'nun en güçlü ülkesi ABD ise donanmasındaki gemileri yenileştirme çabalarına başlamıştır.⁸²¹ Rusların zırh üstünlüğüne karşı ABD'nin geliştirdiği nötron bombaları büyük avantajdır. Varşova Paktının NATO karşısında üstünlük sağladığı bu dönemde Avrupa'daki savunma isteksizliği ve Avrupa'nın etkili tedbir alması için yeterli süresinin zırhlı birliklerden dolayı olamayacağı eleştirilir. Aşırı radyasyon uygulaması ile temiz bomba olarak tanınan nötron bombasının, sadece insanı hedef aldığı için şehirlerin yıkılmasına engel olabileceği düşüncesi gerçekleşir.

⁸¹⁷ Akkor , "NATO ve Varşova Paktı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.254, Haziran 1975, s.55-65.

⁸¹⁸ Akkor,"NATO'da Güvenlik Sorunu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976, s.57-61.

⁸¹⁹ Akkor, "Güvenlik Sorununda Yeni Boyutlar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.258, Haziran 1976, s.105-107.

⁸²⁰ Çeliker, "NATO'da Silah Standardizasyonu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Aralık 1976, s.41-45.

⁸²¹ J. Luns (Çev. Çeliker), "Atlantik İttifakı İçin Deniz Kuvvetlerinin Önemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.42-49.

Avrupa bu bombalara sahip olmalıdır.⁸²² Buna karşın savunma anlayışı içerisinde nötron bombaları konusunda Sovyetler de çalışmalar yürütür. Taktik alanda kullanılan bu bombalar sivil kayıpları azaltmayı amaçlar. NATO'nun ise bu silahların yapımını kabul etmesi zaman alacaktır.⁸²³ Muhtemel zararları konusunda da tartışmalar vardır.⁸²⁴

Akdeniz'in önemine dayalı siyasi ve askeri durum her an değişmektedir. Türkiye ise güney kanat ülkesi olarak 1980 Askeri Müdahalesinden sonra askeri, ekonomik ve sosyal sorunlarla meşguldür. İran'a da yardım edilmelidir. Ülkeler arası işbirliğinin arttığı bir dönem olarak değerlendirilen bu dönemde NATO'nun kendini toparladığı görülmektedir. Türkiye'ye ise ittifak ülkeleri, özellikle ambargodan kaynaklanan sorunlarından dolayı yardım etmelidir.⁸²⁵ Bir dönem bu ittifaka verilen önem ve değişen şartlarda bakış açısı dergide de etkin bir şekilde görülür. NATO ile ilgili yazıların özellikle Kıbrıs bunalımları döneminde sorgulayıcı mahiyette olduğu dikkat çeker. NATO çerçevesinde bir askeri hareket icra edilmediğinden gerçek bir durumda ülkelerin tavrı dergide görülememektedir.

(bb) Diğer İttifaklar ve Gelişmeler

Bu bölümde NATO haricindeki diğer ittifaklar ve incelediğimiz dönemdeki siyasi gelişmeler incelenecektir. Öncelikle dönem boyunca gerekliliği ve gücü sorgulanan BM ile başlayalım. Dergide BM ile ilgili ilk yazı 1966 yılında yayınlanır. Bu yazıda BM'nin kuruluş yıldönümü olan 24 ekim, birçok ülkede BM'ye olan güvenin artırılması için BM Günü olarak kutlanır.⁸²⁶ BM'ye bakış diğer bir yazıda da aynıdır; fakat aynı dönemde daimi askeri birlik bulundurma çalışmalarının olduğu ve bunun zor görüldüğü ifade edilir. BM gözetim görevlerinden birini ise 1964'ten itibaren Kıbrıs'ta yürütür.⁸²⁷ BM'ye göre NATO bu dönemde daha aktif bir kuruluştur.

1970'lerin sonlarındaki bir değerlendirmeye göre, bazı başarılarına rağmen BM eleştirilir. Başarıları, ülkelerin iç işlerine karışmama ve kölelikle ilgili yasaklama alanlarının

⁸²² Edwin F. Black-S.T.Cohen (Çev. Hikmet Falay), "Nötron Bombası ve NATO'nun Savunması", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.268, Aralık 1978, s. 40-50.

⁸²³ Falay, "Nötron Bombası", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.43-65.

⁸²⁴ (Çev.Falay), "Nötron Bombası Nükleer Savaşın Etki Alanını Kısıtlıyor Mu?", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Haziran 1978, s.24-31.

⁸²⁵ Harold E. Shear (Çev.Çeliker), "NATO'nun Güney Kanadı-Sorunlar ve Özellikler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.276, Aralık 1980, s.17-27.

⁸²⁶ Selahattin Yılmaz, "Birleşmiş Milletler Teşkilatı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.79-91.

⁸²⁷ Hasan Sağlam, "Birleşmiş Milletler Barış Gücü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.224, Aralık 1967, s.65-75.

geliştirilmesi; başarısızlığı ise dünya barışını sağlamadaki ve Kıbrıs sorunundaki etkisizliği ve daimi üyelerin bir kısmının arasındaki çekişmelerdir.⁸²⁸ Dergide özellikle Kıbrıs konusundaki durumundan dolayı eleştirildiği söylenebilir. Bu dönemde daimi üyelerden ABD'nin Türkiye'ye ambargo uyguladığı da unutulmamalıdır. Başka bir anlaşma ise 2 Eylül 1947'de imzalanan Rio Paktıdır. Amerikan Devletleri Kolektif Anlaşması olarak da bilinir. Bu anlaşmanın herhangi bir üyeye saldırı olması halinde herkese yapılmış kabul edileceği anlayışı NATO'ya da örnek olmuştur. BM'ye olmayan güvenden dolayı böyle bir anlaşma imzalanır.⁸²⁹

Türkiye'nin üyesi olmadığı; fakat yakından takip ettiği başka bir anlaşma ise SEATO (Güneydoğu ve Asya Antlaşması Teşkilatı)'dur. NATO anlayışına yakın bir anlaşmadır. ABD'nin çabalarıyla Avustralya, Fransa, Yeni Zelanda, Pakistan, Filipinler, Tayland, İngiltere ve ABD arasında imzalanır. Ancak askeri bir teşkilat kurulması zordur. Buna paralel olarak komünist cephe bu pakta şiddetle karşı çıkar ve zayıflatmaya çalışır. Bu dönemde Japonların bir zamanlar kullandığı “*Asya Asyalıdır*” sloganı Rusya ve Çinliler tarafından, batılı devletlerin himayesine girme meyilinde olan ülkeleri ikna etmek için kullanılır.⁸³⁰ NATO'ya benzer umutlarla kurulan SEATO'da da 1960'ların ortasında bazı sorunlar yaşanır. Bunlar özellikle Fransa ve Pakistan'ın Çin'e yaklaşmasıdır. Anlaşma açısından zor bir dönem geçirilmektedir.⁸³¹ SEATO ile ilgili herhangi bir yazı bu sayıdan sonra yayınlanmaz.

CENTO ise 24 Şubat 1955'te imzalanan Bağdat Paktı'ndan, Irak'ın çekilmesiyle, kalan ülkelerin 18 Ağustos 1959'da imzaladığı bir anlaşmadır. Bağdat Paktı'nın devamı olan CENTO'nun Türkçesi Merkezi Anlaşma Teşkilatıdır. Türkiye, İran, Pakistan ve İngiltere'nin üye olduğu, ABD'nin de komite üyesi olduğu anlaşmanın askeri, ekonomik, yıkıcı faaliyetlerle mücadele ve irtibat görevleri ile ilgili komiteleri bulunur. NATO benzeri bir işbirliği anlaşmasıdır. Amaç Rusya'nın önünde Ortadoğu'ya ulaşmasını engelleyen bir set oluşturmaktır.⁸³²

Türkiye bu anlaşmaya savunma işbirliği anlamında katkıda bulunmak için ABD ve İngiltere'nin desteği ile bu dönemde icra ettiği tatbikatlarla askeri alanda; İskenderun ve Trabzon limanlarının ve İran-Türkiye Kara Yolunun yapımı ile de ekonomik alanda katkıda

⁸²⁸ Çeliker, “Birleşmiş Millîlerin İlk Otuz Yılı(1945-1975)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.42-51.

⁸²⁹ Bilgiçataç, “Rio Paktı ve Amerikan Devletleri Teşkilatı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.43-73.

⁸³⁰ Selim Soley, “SEATO (Güneydoğu ve Asya Antlaşması Teşkilatı)”, **Ordu Dergisi**, sa.175, Eylül 1955, s.118-122.

⁸³¹ Dahi Bilgiçataç, “SEATO Paktı ve Askeri Değeri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.3-14.

⁸³² Abdurrahman Göktürk, “CENTO”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.203, Eylül 1962, s.11-19.

bulunmuş, tarım ve eğitim alanında teknik destek görmesi ile kendine de faydalar sağlamıştır. Türkiye'nin bu anlaşmadaki en önemli katkısı jeopolitik alandaki katkısıdır. Konumu itibarıyla NATO ile CENTO'yu birbirine bağlar.⁸³³ Bu açıdan Türkiye'nin coğrafi olarak önemli olduğu fikri , çok önemli bir konu incelenmiş olur.

Ancak CENTO varlığını günümüze kadar koruyamamıştır. Pakistan'ın 1979'da anlaşmanın ölü doğduğu ve kendi güvenliğini koruyamadığı gerekçesiyle ve akabinde devrimden sonra da İran'ın ayrılması ve Türkiye'nin de 26 Eylül 1979'da aldığı kararla bu anlaşma feshedilir.⁸³⁴ Bağdat Paktı ve daha sonra CENTO'ya Türkiye Ortadoğu'daki güvenliği açısından önem verir. Irak'ın pakttan ayrılmasıyla anlaşmanın merkezi Ankara olur. Bu pakt askeri anlamdan çok ekonomik, kültürel ve teknik işbirliğine yönelir ve başarılı olur.⁸³⁵

Diğer bir teşkilat ise Afrika Birliği Teşkilatı'dır. Afrika'daki bağımsızlık hareketlerinin artmasından sonra bu hareketleri desteklemek amacıyla 1963'te kurulur.⁸³⁶ Bu hareketlerin hızlanmasında de Gaulle'ün,⁸³⁷ Sovyetler ve Kızıl Çin'in etkisi vardır. Afrika Birliği Teşkilatı içinde özellikle Çin'in desteklediği hükümet darbeleri olur , iç savaşlar çıkar ve bu çabalara rağmen bağımsızlık adına yapılan mücadeleler komünizm yanlısı olarak kabul edildiğinden Afrika ülkelerinin hür dünyadan yana olması gerekir.⁸³⁸ Başka bir bakış açısının olmayışı ise dergide normal görülmelidir.

Dünya, İkinci Dünya Savaşından sonra, savaşın yaralarını sarmaya çalışır; fakat bir yandan da siyasi anlaşmazlıklardan dolayı yine askeri yatırımlarını artırır. Savaşın verdiği üretimde bazı azalmaların ve tasarruf yapmamanın zorlukları aşılınca, milli gelirlerde ve üretimde artışlar olur. ABD ve Rusya bu konuda ilerlerken Avrupa başarı sağlayamaz.⁸³⁹ Avrupa'ya olan güvenin düşük olduğu söylenebilir.

Uluslar arası ekonomik konularla ilgili uzun bir dönem dergide yazı yer almaz. 1966'daki bir yazıya göre OECD'ye üye olan Türkiye, Ortak Pazar'da ise gümrük indirimi yapar.

⁸³³ Ertuğ, "Türkiye ve CENTO", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.91-93.

⁸³⁴ İ.Ethem Tiryakioğlu, "CENTO'nun Sonu ve Türkiye", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.20-30 ve Uçarol, **a.g.e.**, s.946.

⁸³⁵ Uçarol **a.g.e.**, s.945 ve Armaoğlu, **a.g.e.**, s.528.

⁸³⁶ Afrikadaki bağımsızlık hareketleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Raimondo Luraghi, **Sömürgecilik Tarihi**, E Yayınları, İstanbul, 2000, s.295-321.

⁸³⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.627.

⁸³⁸ Bilgiçataç, "Uyanan Afrika-Afrika Birliği Teşkilatı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.35-55.

⁸³⁹ İsmail Hakkı Alpay, "Büyük Devletler Ekonomisine Genel Bir Bakış", **Ordu Dergisi**, sa. 169, Mart 1954, s. 99-142.

Kalkınma planında OECD önemli yer tutar.⁸⁴⁰ Özellikle iktisadi ve askeri entegrasyona önem verilir, Rus baskısı nedeniyle ve ABD ile rekabet etmede bu birliğin sağlayacağı avantajlar görülür. Avrupa Konseyi Ortak Pazar ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi birleşme yönünde atılan adımlardır. Türkiye de dahil olmak üzere, kültürel entegrasyonun sağlanmasına yönelik, eski düşmanlıkları hatırlatan tarih kitaplarına düzenleme getirme çalışmaları yapılır.⁸⁴¹ Ancak bu konuda milli çıkarların bağdaştırılması sorunu devam eder. Bu dönemde ise AET, ABD ile sorunlar yaşadığından dolayı SSCB'ye yaklaşır. Türkiye'nin AET'ye üyeliğine Fransa ve İtalya karşı çıkar ve Avrupa ortak para düşüncesindeyse gelişme yoktur. Yazara göre Avrupa Birliği bir rüyadır. Milli çıkarlar bu konuya engeldir.⁸⁴²

Hayal edilen bu bütünleşmeyi sağlayacak unsurlardan biri olarak görülen gelişme ise, tasarlanan Avrupa kanalı projesidir. Ren, Main ve Tuna nehirlerinin suları birleşecek, ekonomik askeri sosyal ve kültürel alanda bütün Avrupa'da bir bağ kurulacaktır. Amaç aslında ticareti canlandırmaktadır. Avrupa bu kanal üzerinde büyük umutlar besler.⁸⁴³

Siyasi ve ekonomik alanda dünya genelinde yakın bölgesel iş birliği anlayışının gelişmesi, silahlı kuvvetler açısından da önem arz eder. İkinci Dünya Savaşından sonra artan uluslar arası kuruluşlar ister istemez silahlı kuvvetlerin kullanılma şeklini de etkilemiş, BM varlığı, bu güçlerin kullanılmasını esaslara bağladığı için sınırlandırmıştır. Türkiye açısından bakıldığında ise bölgesel bir işbirliği kuruluşu olan AB'ye destek verilir.⁸⁴⁴ Bu destek daha çok silahlı kuvvetlerin caydırıcılığı şeklindedir.⁸⁴⁵

Batı Bloğundaki gelişmeler kadar, Doğu Bloğundaki gelişmeler de dergide yer alır. Fakat 1960 öncesi bu konu ele aldığımız yazılar arasında sadece üç kez incelenir. Bunun sebebi bu bloklardan ya da Rusya'dan bahsedilmesinden dönemin antikomünist yaklaşımı gereği uzak durulması ve komünizm propagandası yapması çekincesi olabilir.⁸⁴⁶ Ele aldığımız konular

⁸⁴⁰ Esat Çelebi, "Ortak Pazar ve OECD", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.93-95.

⁸⁴¹ Fethi Turan Koç, "Avrupa'da Entegrasyon Hareketleri ve Avrupa Konseyi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.223, Eylül 1967, s.66-75.

⁸⁴² Yirmibeşoğlu, "Avrupa'da Ekonomik, Askeri, Politik Bütünleşme ve Avrupa Birleşik Devletleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.253, Mart 1975, s.11-22.

⁸⁴³ Çeliker, "Avrupa Kanalı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.260, Aralık 1976, s.111-114.

⁸⁴⁴ Sedat İlhan, "Uluslar Arası Kuruluşlar ve Silahlı Kuvvetler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.261, Mart 1977, s.15-21.

⁸⁴⁵ Ulrich de Malzere (Çev.Çeliker), "Dış Politikada Silahlı Kuvvetlerin Rolü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.272, Aralık 1979, s.22-36.

⁸⁴⁶ Bu çekince dönemin ceza kanunundan da kaynaklanabilir. Bu kanunun ilgili maddeleri 7.5 ile 15 yıl arası bir ceza öngörüyordu. Sina Akşin, **Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi**, İmaj Yay., Ankara, 2006, s.222. Bu durum aynı zamanda bir sansür etkisi de yaratır. Yazıları denetleyerek yayınlayan kurul bu yönde ciddi davranmıştır. Derginin kapatılması ya da cezalandırılması söz konusu olmamakla birlikte, Adnan Menderes döneminde komünist propaganda yaptığı gerekçesiyle 47 yayın yasaklanır. Mustafa Yılmaz- Yasemin Doğaner, **Cumhuriyet Döneminde Sansür(1923-1973)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007, s.20.

daha çok derginin isim değişikliğinden sonradır. NATO'dan sonra, en çok ilgi gösterilen konular Rusya'nın durumu, ABD ve Çin ile ilişkileri ve Varşova Paktıdır. Bu konular incelenirken Varşova Paktı öncesi siyasi anlaşmalara Rusya'nın yaklaşımı⁸⁴⁷, Akdeniz ve Ortadoğu politikaları ve bu politikalara Avrupa'nın bakış açısına da değinilir. Batı Almanya'nın NATO'ya girişinden sonra kurulan Varşova Paktında diğer ülkeler Rusya'nın peykleridir.⁸⁴⁸ Varşova Paktı üzerinde etkisini 1960'ların ortalarında yitiren Rusya buna karşı tedbirler alarak bu gücü yeniden denizlerdeki üstünlüğü sağlayarak ele geçirir. Üye ülkeler içerisinde kontrolü eski subaylarını anlaşma komitesi içerisinde göreve getirerek sağlamaya çalışır.⁸⁴⁹ 1970'lerin yumuşama ortamında ABD ile rekabet de devam eder. Bu rekabette savunma yatırımları ve füze konusunda ABD'den üstünken, denizaltılar konusunda geridedir.⁸⁵⁰ SSCB ve ABD ellerindeki nükleer silahları sınırlandırmak için çabalar da sarf eder, bu çabalar dergide çok fazla yer almaz.⁸⁵¹ Rusya'nın özellikle Türkiye'yi yakından ilgilendiren Akdeniz politikası üzerinde durulur. Buna göre Rusya Akdeniz'deki gücünü artırmakta ve Türkiye ve Ortadoğu için tehdit oluşturmaktadır. Buradaki deniz gücü, Rusya'nın toplam deniz gücünün 1/3'ü kadardır. Rusya özellikle 1960'ların sonu ile 1970'lerin sonu arası, denizlerde gösterdiği gelişmeyi Akdeniz'de de hissettirir. Rusya'nın bu tehdidiyle ilgili ABD'nin dikkati bu bölgeye çekilir. Bu tehdit ortamına ise Avrupa biraz kayıtsız kalır. Batı Avrupa kamuoyu tehlikenin farkına varmalıdır.⁸⁵² ABD Türkiye'ye askeri yardımdan çok, ekonomik yardımlarda bulunmalıdır.⁸⁵³ ABD ise bu yardımların yerinde kullanıldığından memnuniyet duyar.⁸⁵⁴

Ayrıca silahlanma konusuna yer verilerek Doğu Bloğunun batı karşısında 1979 yılında üstün olduğuna dikkat çekilir. 1981'de ise bu üstünlük Avrupa'da konvansiyonel anlamda bir

⁸⁴⁷ Nihat Güden, "Sovyet Rusya'nın Beynelmillel Siyasi Teşekküllere İştiraki", **Ordu Dergisi**, sa.170, Haziran 1954, s.10-30.

⁸⁴⁸ Elaine M. Henning (Çev.Şükrü Cantosun), "Varşova Paktı Bir Sovyet Mukabelesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976, s.75-78.

⁸⁴⁹ Bilgiataç, "Varşova Paktı ve Askeri Önemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.216, Aralık 1965, s.7-14 ve Fahri Çeliker, "Varşova Paktı-Gerçekler ve Eğilimler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.261, Mart 1977, s.22-28.

⁸⁵⁰ Coşkun Altuğ, "ABD ve S.Rusya Yarışması", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.34-43.

⁸⁵¹ Vaillant (Çev.Nazım Aslan), "Amerikalı Bir Senatörün Salt Konusundaki Görüşleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.248, Aralık 1973, s.83-85.

ve Behçet Devay, "Stratejik Silahları Sınırlandırma Konuşmaları(SALT I)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.239, Eylül 1971, s.24-29.

⁸⁵² Cemal Enginsoy, "Doğu-Batı Askeri Güç Karşılaştırması ve Batı Avrupa Kamuoyu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.13-17.

⁸⁵³ M.Cihat Akyol, "Sovyetler Birliği ve Sıcak Deniz Özlemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.240, Aralık 1971, s.26-37, Demirel, "Sovyetler'in Okyanus-1979 Tatbikati", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s1-3, Afif Büyüktuğrul "Dünkü ve Bugünkü Akdeniz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.224 Aralık 1967, s.80-84, Şeref Tireli, "Akdeniz'de Gelişen Rus Deniz Gücü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.228, Aralık 1968, s.31-45, Afif Büyüktuğrul, "Akdeniz'deki Rus Filosu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.239, Haziran 1969, s.16-18 ve Feridun Akkor, "Akdeniz ve İki Büyükler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.259, Eylül 1976, s.13-19.

⁸⁵⁴ John Pinkerman (Çev.Akman), "Türkiye'ye Yapılan Askeri Yardım", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.241, Mart 1972, s.13-15.

dengeye dönüşür.⁸⁵⁵ Bahsedilen üstünlük Sovyetleri Afganistan'ı işgal etmeye yöneltilir. Bu işgal dünya kamuoyunda kınanır. 1981'deki bir değerlendirmeye göre Afgan gerillaların birleşmeye ihtiyaçları vardır.⁸⁵⁶ Afganistan'ın işgali Türkiye açısından boğazların önemini bir kez daha hatırlatır. Bu durumdan tedirgin olan Türkiye, ABD ile bir anlaşma daha yapar. Bir görüşe göre ise bu işgal yumuşama döneminin sonudur.⁸⁵⁷

Dergide Türk boğazları ve Süveyş Kanalı gibi su yollarına da yer verilir. Buna göre 1950'lerin başında önemi artan boğazların daha iyi tahkim edilmesi gerekir.⁸⁵⁸ Süveyş Kanalı'nın kapatılıp yeniden açılması arasında geçen süreç de izlenir. Bu kanalın kapatılması ise NATO politikasını çok etkilemez.⁸⁵⁹ Daha çok güney Afrika Cumhuriyeti'nin stratejik önemini artırır. Ancak bu kanal petrol taşımacılığından dolayı Ortadoğu ülkeleri açısından önemlidir. Yeniden açılması sürecinde Ortadoğu ülkelerinin büyük çabaları olur.⁸⁶⁰ Ancak kanalın 1975'te açıldığında eski öneminin kalmadığı görülür.⁸⁶¹

Ortadoğu sorunuyla ilgili yazılar dergide 1969 yılından itibaren başlar ve yakından takip edilir. İncelemelerde daha çok savaşların seyri hakkında değil de çıkarılabilecek derslerden bahsedilir. Üzerinde en çok durulan konu ise İsrail'in kazandığı askeri başarılarıdır. Burada özellikle küçük ama teknolojik ve halkla kaynaşmış bir orduya sahip olmaları örnek gösterilir.⁸⁶² Bu savaşlarda iki kutup lideri ülkenin birbirleriyle karşı karşıya gelmeden mücadele ettikleri söylenir. Arap radikalizmi bölgedeki barış çalışmalarını yavaşlatır.⁸⁶³ Arapların Rusları desteklemesi ise eleştirilir.⁸⁶⁴

Konuya en çok ilgi duyan bölge ülkesi Türkiye'dir.⁸⁶⁵ 1970'lerin sonunda ise barış konusunda ilerleme kaydedilirken, bu sefer de bölgesel güç olma yolunda ilerleyen İran ortaya çıkar.⁸⁶⁶ Petrol fiyatlarının artmasıyla ekonomik alanda gelişen İran diğer bölge

⁸⁵⁵ Nejat Gündoğdu, "Dünya Silahlaniyor", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976, s.16-20, Çeliker, "Askeri Denge (1978-1979)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.26-30 ve Çeliker, "Askeri Denge (1980-1981)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.21-26.

⁸⁵⁶ Çev. Fehmi Arabacıoğlu, "Sovyetlerin Afganistan'ı İşgali", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.35-43.

⁸⁵⁷ Demirel, "Sovyetlerin Umudu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.274, Haziran 1980, s.1-5 ve Jean-François Revel, "Ninnilerin Sonu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.276, Aralık 1980, s.69-71.

⁸⁵⁸ Sadık Atak, "Boğazlar Müdafaası", **Ordu Dergisi**, sa. 171, Eylül 1954, s. 6-27.

⁸⁵⁹ Vahit Şenuyar, "Süveyş Kanalı'nın Önemi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Eylül 1968, s.48-51.

⁸⁶⁰ Öner Pehlivanlı, "Süveyş Açılırken", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.110-116.

⁸⁶¹ Çev. Ali Güralp, "Umut Dolu Bir İşaret", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.256, Aralık 1975, s.60-61.

⁸⁶² Shoemaker (Çev. Kaya Kutlu), "Arap-İsrail Harbi ve Özellikleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.229, Mart 1969, s.66-78. ve Demirel, "Askerlik Yüksek Bir Sanattır", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.249, Mart 1974, s.1-3.

⁸⁶³ Çev. Ertuğrul Akman, "Arap Radikalizmi ve Federasyonu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.248, Aralık 1973, s.73-77.

⁸⁶⁴ Akkor, "Orta Doğu'da Barış", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976, s.79-84.

⁸⁶⁵ Fethi Koç, "Ortadoğu'da Arap-İsrail Anlaşmazlığı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.232, Aralık 1969, s.34-42.

⁸⁶⁶ Gerhard Schröder (Çev. Tahsin Ögetürk) "Yakın Doğuda Barış Umutları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.256, Aralık 1975, s.81-88.

ülkeleri gibi bu gelişime paralel olarak silahlanır da.⁸⁶⁷ Ancak devrim olması sebebiyle bölgedeki gücü azalır.⁸⁶⁸ Barışın sağlanamayacağını düşünen yazarlar da vardır. Bu duruma değişen siyasal durumun etken olduğu söylenebilir.

Dergide Türkiye ile Avrupa ve Asya ülkeleri ilişkilerine de değinilir. Bu ilişkilerin tarihsel süreci ve incelediğimiz dönemdeki durumu incelenir. Bunlardan biri Macaristan'dır. Bu ülkeyle soy ve kültür bağları vardır. Macaristan ile farklı bloklarda olunmasına rağmen, 1964'ten itibaren normalleşme yaşanmasının ardından ilk heyet Macaristan'a giderek bu yönde bir başlangıca imza atar. Ocak 1977'deki Macaristan Dış İşleri Bakanının Türkiye'yi ziyareti ise ilişkilerin gelişmesinde önemli bir adımdır.⁸⁶⁹ Bu kapsamda ilk ilişkileri İstanbul'un Fethi ile başlayan Pakistan'dan da bahsedilir. Bu yakınlık, özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde doruğa ulaşır. Cinnah liderliğinde bağımsızlığına kavuşan Pakistan halkı Atatürk'ü sever. Dostane ilişkiler yakın dönemde CENTO çerçevesinde de devam ederek bu dönemki seviyesine erişir.⁸⁷⁰ Ayrıca dillerdeki benzerlik de bu iki milletin birbirlerine çok yakın olduklarının ispatıdır.⁸⁷¹ NATO kadar güçlü ve etkin olmayan bu tür tatbikatlara önem verilmesi de dergiye yansıyan konular arasındadır. NATO ile olan ilişkiler dergide günün atmosferini de yansıması açısından ilgi çekicidir.

3.3. Terörizm

Bu bölümde, özellikle 1960'lı yılların sonlarına doğru artan, Türkiye'de 12 Mart 1971'de biraz olsun yatışmış olsa da dünya genelinde komünizmle eşdeğer tutulan terörizm konusu işlenecektir. Konumuzun uluslar arası boyuttaki kısmı bu bölümde işlenirken, özellikle 1978'de artan, ülke basınında yer alan ve gündem maddeleri haline gelen kısmı ise Türkiye'deki gelişmeler bölümünde incelenecektir. Bu yazılarda daha çok terörizmin nedenleri ve alınması gereken tedbirlerden bahsedilir.

Terörle doğrudan ilgili ilk yazı derginin Aralık 1973 tarihli 248'inci sayısında yayınlanır. Bir uzmanla yapılan mülakatta terörizm, daha çok demokratik devletlerde görülen, halkı

⁸⁶⁷ Çeliker, "Ortadoğu'da Silahlanma", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.14-19.

⁸⁶⁸ Işık, "Körfezdeki Kaynaşma", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.275, Eylül 1980, s.1-8.

⁸⁶⁹ Tiryakioğlu, "Dünkü ve Bugünkü Türk-Marar İlişkileri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.261, Eylül 1977, s.39-53

⁸⁷⁰ Özsü, "Türkiye ve Pakistan", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.276, Aralık 1980, s.56-63 ve Cinnah ve Pakistanın bağımsızlığıyla ilgili bkz. G. Allana (Çev. Ahmet Edip Uysal), **Bir Millet'in Yaraticısı Cinnah**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982.

⁸⁷¹ Özsü, "Pakistan Denince Bana...", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.85-87.

devletten soğutarak düzeni yıkma girişimidir ve Rusya ve Çin için önemli bir silahtır. Alınacak tedbirler arasında terörle mücadele edecek antiterörist unsurların yetiştirilmesi, hava alanlarında kontrolün artırılması ve devletler arası eşgüdüm sağlanmasıdır. Avrupa bu konuyu pek dikkate almamaktadır.⁸⁷² Terörün Rusya ve Çin kaynaklı olduğunun düşünülmesi daha önce kullanılan yıkıcı faaliyetlerle aynı anlamda kullanıldığını gösterir.

1970'lerin sonlarına doğru terör olayları özellikle istikrarsız ülkelerde artar. Terörizm anarşik, etnik ve ihtilalci olarak üç çeşittir. Terörizm bu dönemde uluslar arası desteğe muhtaçtır ve dünya çapında yaygınlaşır.⁸⁷³ Teröre karşı psikolojik güç kazanmak içinse milli şuurun yükseltilmesi gerekir. Her komünist psikolojik harpçi olarak yetişir ve amaç Rusya'yı güçlendirmektir.⁸⁷⁴ Başka bir tedbir ise, uluslar arası alanda bir terör tanımının yapılmasıdır. Böylece teröre destek veren devletlere karşı bir yaptırım uygulanabilecektir. BM içerisinde ise fikir uyuşmazlığı nedeniyle anlaşma çabaları zayıftır.⁸⁷⁵ Sosyal ve ekonomik dengesizlikler ve siyasal haksızlıklardan kaynaklanan terörizmle mücadele için öncelikle amacın belirlenmesi gerekir. Ayrıca vatandaşlar bilinçlendirilmeli teröre destek veren yazarlar da terörist olarak kabul edilmelidir.⁸⁷⁶ Bu tür fikirlerde dönemin koşullarının etken olduğu söylenebilir. Bu düşünce oldukça iddialı bir düşüncedir. Terörizm bu dönemde *SKD*'de komünizmle eşdeğer bir bakış açısıyla görülmektedir. Türkiye'deki toplumsal olayların gelişimi, konu hakkında duyarlı davranılmasına neden olmuştur.

(d) Kıbrıs Sorunu

Silahlı Kuvvetler Dergisi'nde incelediğimiz dönemin önemli meselelerinden biri olan Kıbrıs meselesine de yer verilir. Böylece ülke gündemini meşgul eden bu mesele ile ilgili okuyucuya bilgiler verilmeye çalışılır. Bu konuda dergide bir karikatür de yayınlanarak genel bir bakış açısı verilmeye çalışılır.⁸⁷⁷ 1974 Temmuzundan önce Kıbrıs'la ilgili yazılarda adanın tarihi, deniz kuvvetlerinin durumu, kara ve deniz kuvvetlerinin iş birliği, Türk-Yunan ilişkileri ve Megali İdea, patrikhane, adanın Osmanlı Devleti döneminde nasıl fethedildiği, Türkiye'nin

⁸⁷² Çev.Oralkan, "Teröristlere Karşı Alınacak Tedbirler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.248, Aralık 1973, s.78-82.

⁸⁷³ Çeliker, "Uluslar Arası Terörizm-Devletlerin Başa Çıkmadığı Bir Sorun", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.261, Mart 1977, s.29-36.

⁸⁷⁴ Yunus Güçel, "İdeolojik Savaş", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 262, Haziran 1977, s.17-21.

⁸⁷⁵ Çeliker, "Uluslar Arası Terörizm ve Birleşmiş Milletler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.264, Aralık 1977, s.33-41.

⁸⁷⁶ Çeliker, "Uluslararası Terörizm", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.266, Haziran 1978, s.16-23.

⁸⁷⁷ "Fotoğraf ve Karikatürler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 214, Haziran 1965, s. 98-101.

Akdeniz stratejisinin tarihsel perspektifte nasıl geliştiği gibi konulara yer verilirken, 1974 sonrası Barış Harekatı ile ilgili haberler, adada Türk askeri varlığının meşruluğu, Türkiye'nin askeri güvenliğiyle bağlantısı ve Kıbrıs'ta Türk yönetim şekilleri incelenir. Adaya müdahale ile ilgili şiirlere ve şehitlere de yer verilir.

Kıbrıs ile ilgili ilk yazı adadaki tedhiş hareketlerinin yoğunlaştığı ve adayı taksim görüşmelerinin başladığı bir dönemde yayınlanır. Buna göre Türkiye küçük; fakat modern bir donanmaya sahiptir ve NATO çerçevesinde tatbikatlara katılır.⁸⁷⁸ Türk-Yunan gerginliğinin Kıbrıs'ta cumhuriyet kurulmasından dolayı azalması ile 14-18 Eylül 1961'de Türk-Yunan-Amerikan ortak tatbikatı düzenlenir.⁸⁷⁹ Bu tatbikat Rus tehdidine karşı ortak hareket etme amacını taşıyor olabilir.

Kıbrıs konusuna özellikle buhranın ve tedhişin arttığı ve adaya müdahale kararının verildiği 1964 yılında tekrar değinilir. Askeri ziyaretlerin arttığı bu dönemde dikkat çeken konu Kıbrıs'ın kritik hale gelmesinden dolayı Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Komutanının Türkiye'ye gelmesi ve bu konunun NATO seviyesinde de görülebileceğine dair haberlerin dergide yer almasıdır.⁸⁸⁰ Adaya gönderilen Kıbrıs Türk Kuvvetlerinin adadaki yaşamlarıyla ilgili haberler de yayınlanır. Kurban bayramı ile ilgili haberde yayınlanan bir fotoğrafta “*kurbanları arkadaşlarımız oldu*”, Kıbrıs'taki Türk birliğinin eğitimiyle ilgili “*hazır ol cenge eğer...*”⁸⁸¹ yazılarına yer verilir.⁸⁸²

1964 yılında mevcut gerginliklerden dolayı manevi duyguları artıran yazılara rastlanır. Kara, deniz ve hava kuvvetlerinin kahramanlık menkıbeleri yayınlanarak, konuya “*Türk Ulusunun vefalı kalbinde yatan şehitler! Rahat uyuyun! Eğittikleriniz izinindedir.*”⁸⁸³ şeklinde değinilir.⁸⁸⁴ Ayrıca adaya yerleşen BM askerlerine ait haberler de karşımıza çıkar. BM askerlerinden İsveçli iki teğmen kendi birliklerinden Türklere silah kaçırdıkları için yargılanıp

⁸⁷⁸ *Besbelli, “Yakın Geçmişte Kara ve Deniz Kuvvetlerimizin İş Birliği”, **Ordu Dergisi**, sa.182, Haziran 1957, s.59-74. Taksim görüşmeleri 1957'de başlamıştır. Bu konuya bu dönemden önce Türk dış politikasına paralel olarak herhangi bir temasta bulunulmamıştır. Yunanistan'la müttefik ilişkilerine zarar gelmemesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu konu hakkında bilgi için bkz. Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Türkiye İşbankası Kültür Yay., Ankara, 1994, s.529-534.

⁸⁷⁹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.199-200, Aralık 1961, s. 62-73.

⁸⁸⁰ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.209, Mart 1964, s.45-46, “Fotoğraflarla Olaylar Tarih Sırasıyla; Yurtta ve Dünyada Üç Aylık Devre İçinde Cereyan Eden Önemli Olaylar Haberler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 210, Haziran 1964, s. 73-74.

⁸⁸¹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 210, Haziran 1964, s.77-83.

⁸⁸² Bu birlik Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı adıyla 19 Subat 1950 tarihinde onaylanan ve Türkiye-Kıbrıs-Yunanistan arasındaki Üçlü İttifak Antlaşmasına göre kurulmuş ve 16 Ağustos 1950'de Kıbrıs'a gelmiştir. Abdullah Cengiz Çetiner, “**Kıbrıs Barış Harekatı'nda Kara Muharebeleri**”, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2007, s.36. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁸⁸³ Karlıdağ, “Türk Silahlı Kuvvetleri Kahramanlık Menkıbeleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 211, Eylül 1964, s. 67.

⁸⁸⁴ Karlıdağ, **a.g.m.**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 211, Eylül 1964, s. 62-78.

hapsedilirler. Bu iki subay mektup yazarak her zaman Türklerin yanında olacaklarını belirtirler. Dergide bu subaylara teşekkür edilir.⁸⁸⁵

Şehit Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel'in⁸⁸⁶ gıyabında birden fazla yerde düzenlenen cenaze törenlerinden birinde, Genelkurmay Kavşağında büyük bir gösteri yapıldığından, bu gösteriye ait fotoğraflar dergide yer alır.⁸⁸⁷ Ayrıca Kıbrıs konusunda destek bulamayan Türkiye'nin Rusya'ya yaklaştığı görülür.⁸⁸⁸ Türkiye bu dönemde Kıbrıs olaylarında yalnız kalmasından dolayı farklı dış politikalar geliştirir ve Kıbrıs konusunda hassas davranır. Bu kapsamda milli sanayi kurma çalışmalarına petrol üretimi de dâhil edilmeye çaba gösterilir.⁸⁸⁹ Kıbrıs konusu dergiyi ilgi çekici hale getirebilmek için yayınlanan karikatürler arasında da yer alır.⁸⁹⁰ Ayrıca Kıbrıs'ta yer alan Türk birliği farklı bir birlikle değiştirilir.⁸⁹¹ İskenderun'da çıkarma hareketi tatbikatının yapılması Kıbrıs çıkarması ile ilgili hazırlıklar yapıldığını düşündürebilir.⁸⁹²

Bu dönemde Kıbrıs'a olan ilgi Rum tedhiş hareketlerinden ve mücahitlerin başarılarından dolayı artar. Rumların 21 Aralık 1963'te tekrar başladığı saldırılarına karşın, mücahitler başarı kazanarak isimlerini dünyaya duyururlar. Bu çatışmaları engellemek için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi adaya asker gönderir. Türkiye ise muhtemel bir çıkarma hareketine hazırdır. 1959'daki cumhuriyet rejiminin kurulması ile Yunan ve Türk orduları aynı anda adaya yerleşirler. Makarios'un anayasal düzeni 1963'te değiştirmek istemesi ile durum oldukça belirsizleşir. Jeopolitik açıdan güney limanlarının güvenliği, komünizmin ilerlemesi için Ortadoğu'ya yakın bir deniz üssü olması, Ortadoğu açısından petrol yollarının emniyeti, İngiltere'nin Ortadoğu üzerinde baskı kurmak için değer vermesi ve en önemlisi tarihi ve kültürel bağlarla yakınlık duyulan 120.000 Türk'ün burada bulunması açısından Kıbrıs önemli bir adadır.⁸⁹³ Adalar ve Doğu Akdeniz'in lojistik ve Megali İdea açısından önemine ve Osmanlı Devleti'nin politikalarına değinilerek bu bölgelerin stratejik değeri ortaya konulur.

⁸⁸⁵ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.212, Aralık 1964, s.37.

⁸⁸⁶ “8 Ağustos 1964 yılında Rumlar'ı Türk Halkı'na karşı işledikleri insanlık dışı eylemlerden caydırmak için Eskişehir'den Kıbrıs'a, 4'lü Filo Komutanı olarak gönderilen Cengiz Topel'in uçağı, uçuş esnasında yerden isabet alarak düşürüldü. Cengiz Topel, paraşütle atlamayı başardı; fakat esir alındığı Rumlar tarafından şehit edildi. Kıbrıs'ta ilk Türk hava harp şehidi olan Cengiz Topel'in hastanede öldüğü açıklandı; ancak ısrarlı girişimler sonucu 12 Ağustos 1964 tarihinde Rumlar'dan alınabildi. Kıbrıs, Adana, Ankara ve İstanbul'da yapılan törenlerden sonra 14 Ağustos 1964 tarihinde Edirnekapı'daki Sakızağacı Hava Şehitliği'nde toprağa verildi” <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2658>, 04.03.2012.

⁸⁸⁷ “Fotoğraflarla Olaylar”, sa. **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, 212, Aralık 1964, s. 39-72.

⁸⁸⁸ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 213, Mart 1965, s.103-109.

⁸⁸⁹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 214, Haziran 1965, s. 81-85.

⁸⁹⁰ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 214, Haziran 1965, s. 98-101.

⁸⁹¹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.108-127.

⁸⁹² **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s. belirtilmemiştir.

⁸⁹³ Necati Ilgar , “Kıbrıs Olayları ve Adanın Jeostratejik Durumu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.210, Haziran 1964, s.18-23.

Gelecekte Ege adaları özellikle balıkçılık açısından önemini koruyacak ve Kıbrıs'taki Rum nüfus artmaya devam edecektir.⁸⁹⁴

Adada olayların durgunlaştığı bir dönemde de Bizans ruhunun tekrar canlandığından bahsedilir. Osmanlı-Bizans mücadelelerinden verilen örneklerle Rumların millet olarak tedhişçilik eğilimlerine yatkın olduğu ve buna devam edebileceği tahmin edilir. Yunanlılar İstiklal Harbi sonrası yenildikleri Türk ordusunun önünden Rumları da alarak Anadolu'dan çekilmişlerdir. Bu durum “*Kükremiş Atatürk çocuklarının önünde Bizans türedilerinin son kalıntıları gemilerine zor yetiştir.*”⁸⁹⁵ şeklinde övücü ifadelerle anlatılır. Kıbrıs konusuna bağlanan konu bu dönemde NATO ve BM gibi teşekküllere üye olmamıza rağmen *hortlayan bir Bizans ruhu* olarak görülür.⁸⁹⁶ Bu yaklaşımın uluslar arası teşekküllerin Türkiye'ye destek vermemesinden duyulan rahatsızlığın bir yansıması olduğu söylenebilir

Megali İdea'nın başlangıcından itibaren gelişimi anlatılarak bu konuya dikkat çekilir. Özellikle 30 Ekim 1930'daki ticaret anlaşması 35 yıl boyunca Türkiye'ye büyük zarar verir, Yunanistan İkinci Dünya Savaşından sonra savaş müddetince yardım etmediğimizi ileri sürerek adaları sessiz sedasız alır. Burada dönemin dış politikasının eleştirildiği görülür. DP döneminde oy için patrikhaneye verilen tavizler geri dönülemez durumlara sebep olmuştur. Rumlar dönemin olaylarından dolayı Türk düşmanı, şımarık çocuk, katil ruhlu, %30'u komünist, kavgacı ve geçimsiz olarak nitelendirilir. Yunanlara karşı duyulan hissi de şu sözler yansıtır: “*O halde tarih, Yunan milletinin kaderini çizmiştir; daima Türklere mağlup olmak*”⁸⁹⁷

1453'ten itibaren Türklere zarar vermeye devam eden Patrikhane ise, Rus desteğinin alınması için yazışmalar, çetecilere verdikleri destekler, Yunan İsyanı gibi hareketlerde yapılan yönlendirmeler, Balkan Savaşı sırasındaki destekler, Mütareke Döneminde Ermenilerle iş birliğine girmeleri ve Rumları kışkırtmalarından dolayı eleştirilir. Makarios da Kıbrıs'ta aynı taktiği uygular.⁸⁹⁸

⁸⁹⁴ Hazım İşgüven, “1908'den Sonra Osmanlı Devletinin Ege ve Doğu Akdeniz'deki Adalara Ait Siyasi ve Askeri Tutumu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.215, Eylül 1965, s.72-89.

⁸⁹⁵ Rahmi Egemen, “Hortlayan Bizans Ruhunu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.57.

⁸⁹⁶ Egemen, **a.g.m.**, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.213, Mart 1965, s.52-57.

⁸⁹⁷ 1789'da İkinci Katerina ve İkinci Jozef aralarında bir Grek projesi yaratmak için Kerson Mülakatında anlaşmaya vardılar NurettinTürsan, “Tarih Işığında Türk-Yunan Münasebetleri ve Megalo İdea”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.63-73. Ayrıca bkz. Halil İnalcık, “Helenizm, Megali İdea ve Türkiye”, **Doğu-Batı Makaleler II**, Doğubatu Yayınları, Ankara, 2009, s.261-280. Fakat İnalcık Helenizm ve Megali İdea'nın tarihi temellerinin de incelendiği bu çalışmada Kerson Mülakatından bahsetmez.

⁸⁹⁸ İhsan Ilgar, “Dünü, Bugünü İle Patrikhane”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.95-98.

Önemi giderek artan Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti tarafından nasıl fethedildiği ayrıntılı krokilerle desteklenerek anlatılır. Nüfus oranının Rumlar lehine arttırılma çalışmalarının Yunanistan'ın vatandaşlarının buraya zorla göç ettirmek suretiyle yapıldığı anlatılarak, subaylara bu konuda bilgi verilir.⁸⁹⁹ Bir taktik olan amfibi hareket şekli hakkında ayrıntılı bilgilere Kıbrıs'a yapılmak istenen hareket ihtimalinin canlı tutulması nedeni ile önem verildiği söylenebilir.⁹⁰⁰ Ancak yine de Akdeniz'de güçlü olan devletlerle daima iyi ilişkiler içinde bulunacağı değerlendirilen Yunanistan küçümsenmemesi gereken bir devlettir.⁹⁰¹ 1968 ile 1974 arasında Kıbrıs konusuna daha az değinilir. Bunun sebebi ise 1968-1974 arası dönemin iki toplum arası görüşmelerle geçmesidir.⁹⁰² 1971'e gelindiğinde deniz stratejisi ve deniz kuvvetlerine önem verilmediğinden Osmanlı döneminden itibaren bu konuda giderek geri kalındığından bahsedilir. Kuvvetli bir deniz gücü ile Doğu Akdeniz'in ve Ege'nin güvenliği daha kolay alınacaktır.⁹⁰³ Ancak denizcilik alanındaki gerileme yüzünden Kıbrıs kaybedilmek üzeredir.⁹⁰⁴ Bu düşüncenin iki toplum arasındaki görüşmelerde Rumlar lehine olabilecek gelişmelerden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Kıbrıs Barış Harekatı'nın başlaması ve geliştiği günlerde cumhurbaşkanı, başbakan, genelkurmay başkanı ve milli savunma bakanı hareketin başlangıcı ve daha çok meşruiyetini vurgulan mesajlar ve bildirimler yayınladılar. Özellikle burada Rauf Denktaş'ın radyodan verdiği bildiriye değinmekte fayda vardır. *“Bu bir istila değildir. Kıbrıs'ın bağımsızlığını ülke bütünlüğünü ve güvenliği yeniden tesis etmek için girişilen ve sadece bu gayeye matuf sınırlı bir polis harekattır.”*⁹⁰⁵

Başbakan Bülent Ecevit ise *“Türk Silahlı Kuvvetleri bu sabah Kıbrıs'ta bir barış hareketine girişmiştir. Harekatın gayesi aşırı unsurlar tarafından girilen fiile son vermektir”* der.⁹⁰⁶

⁸⁹⁹ Nadir Baç, “Kıbrıs'a Genel Bir Bakış ve Adanın Zaptı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.218, Haziran 1966, s.20-28.

⁹⁰⁰ İ. Neşet İkiz, “Amfibi Harekât”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 218, Haziran 1966, s.29-35.

⁹⁰¹ Fethi Koç, “Tarih Boyunca Akdeniz'de Yunanlılar, Türk-Yunan İlişkileri,Tahlil ve Sonuç”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 226, Haziran 1968, s.23-33. Kıbrıs ile ilgili olduğu söylenebilen kara-deniz kuvvetleri işbirliğine dayanan İskenderun'da bir tatbikat da yapılır. “Aktüalite”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Eylül 1968, s.numarası verilmemiştir.

Ayrıca bkz. Şükrü Sina Gürel, **Tarihsel Boyutu İçinde Türk-Yunan İlişkileri, 1821-1993**, Ümit Yayınları, Ankara, 1993.

⁹⁰² Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 801.

⁹⁰³ Büyüktuğrul, “Anadolu'nun Dünkü ve Bugünkü Deniz Stratejisi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.1-4.

⁹⁰⁴ Vural Vural, “Deniz Alaka ve Menfaatleri ve Türkiye”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.5-10.

⁹⁰⁵ “Kıbrıs Barış Harekatı İle İlgili Telgraf Bildiri ve Mesajlar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.92.

⁹⁰⁶ “Kıbrıs Barış Harekatı İle İlgili Telgraf Bildiri ve Mesajlar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.94.

Ayrıca hareketla ilgili kahramanlık şiirlerine de yer verilir. Bunlardan biri şu şekildedir:

*“ Anam sen de helal etme sütünü
Dalgalanmadıkça bu şanlı bayrak,
O yeşil Kıbrıs 'ın semalarında.
Yankılandı Allah Allah sesleri
Olimpos'un mermer sütunlarında”⁹⁰⁷*

Kıbrıs Barış Harekatı'nın yansımaları dergide hareketin akabinde devam eder. Yunanlarla ilk temasın sağlandığı Malazgirt Meydan Muharebesinden itibaren mücadele anlatılır. Kıbrıs konusunda ABD'nin uyguladığı deniz kuvvetlerinde denge politikasının daha sonra Yunanistan tarafından Kıbrıs'ta aleyhimize kullanıldığından söz edilerek bu politikaya verilen destek eleştirilir.⁹⁰⁸

Harekatın akabinde Rauf Denktaş, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar'ı ziyaret eder.⁹⁰⁹ 1978 yılına kadar Kıbrıs Barış Harekatıyla doğrudan ilgili bir yazıya rastlanmaz. Yazılar Amerikan ambargosundan duyulan milli savunma sanayinin gelişmemesi hakkındadır. Bu durumdan dersler çıkarılır. Bu konu modernleşme çabaları bölümünde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Kıbrıs, Helenizm'in genişlemesi ve hava ve deniz güvenliği açısından da kritik bir bölgedir. Harekat sonrası hava ve deniz güvenliği konusu Türkiye lehine döndürülmüş, Türkiye'nin prestij meselesi olan adadaki Türklerin korunması Kıbrıs Barış Harekatı ile sağlanmıştır.⁹¹⁰ Harekatın meşruluğu konusundaki söylemler bundan sonra da devam eder. Osmanlı yönetiminin egemenliğine girmesi ile 1975'te kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti arasındaki tarihi süreçte, Türk yönetim şekline ve adadaki halkın huzurla yaşadığına da değinilir. Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri ise Kıbrıs Türk halkının güvenliğini sağlamak ve Türk hak ve çıkarlarını savunmak amacıyla adadadır.⁹¹¹

Kıbrıs Barış Harekatından sonra aralıklarla harekate katılan denizci subayların hatıralarına da yer verilir. Bu hatıralarla yapılan kahramanlıklar ve hatalar anlatılarak,

⁹⁰⁷ Mehmet Gökçaya, “Kıbrıs Destanı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.109-110.

⁹⁰⁸ Büyüktuğrul, “Türk-Yunan İlişkileri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.1-12.

⁹⁰⁹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.131. Bu ziyaretin fotoğrafı için bkz. Ek-14.

⁹¹⁰ Osman Ancın , “Niçin Kıbrıstayız?”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.267 , Eylül 1978 , s.37-38. Ayrıca bkz. Ulvi Keser, **Kıbrıs'ta Yer Altı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007.

⁹¹¹ Ancın, “Kıbrıs'ta Türk Yönetimi”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.267, Eylül 1978 , s.59-60.

eğitimin önemine dikkat çekilir.⁹¹² Ayrıca çıkarmanın yapıldığı Yavuz Plajı'nın güzelliğine de yer verilerek, bu plajın savaş şartlarından dolayı tahrip olmasından ve daha sonra güzelleştirilerek turizme açılmasından bahsedilir.⁹¹³ 1981'de ise bu anılardan biri daha yayınlanır. Barış Harekatı başlarken Rum radyosunda söylenen “*Türkler geliyor, Allah bizimledir*” sözü eleştirilir. Allah Rumlarla değil Türklerledir.⁹¹⁴ Bunlara ilave olarak Haziran 1976 tarihli 258'inci sayıdan Eylül 1978 tarihli 267'nci sayıya kadar Kıbrıs'ta şehit olan subay, astsubay ve erbaşların fotoğrafları yayınlanır.⁹¹⁵ Kıbrıs konusunda dergideki yazılara bakıldığında bu konuda hassas davranıldığı görülmektedir. İncelediğimiz dönemin siyasi ve askeri gelişmeleri açısından ve Türkiye'nin gündemini uzun bir dönem meşgul etmesinden dolayı Kıbrıs'ın gerekli ilgiyi gördüğünü söylemek mümkündür.

(e) Petrol ve Enerji: Önemi Artan Kaynaklar ve Buhranlar

SKD'de petrol ve enerji konularıyla da ilgilenilir. Dünya genelinde özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra önemi artan petrol ve enerji kaynaklarıyla ilgili yazılar daha çok 1970'lerden sonra yayınlanır. Özellikle 1973 Petrol Buhranı ve sonrasında meydana gelen gelişmeler okuyucuya aktarılmaya çalışılır.

Petrol kaynaklarının tükenmez olarak düşünüldüğü 1950'li yılların başında, daha çok petrol üreten ülkelerden bahsedilir. Buna göre petrol üretiminde birinci sırada İran, ikinci sırada Suudi Arabistan, üçüncü sırada Kuveyt ve dördüncü sırada Irak gelir. Sovyet Rusya, İran petrollerini kontrol etmek ister. İran'da bu yüzden sürekli kargaşalar çıkar. Türkiye'de ise her yerde olduğu gibi gündelik hayat ve milli savunma açısından bu önem giderek artacaktır. Kaynak olarak tespit edilen yer ise Raman Dağı kaynağıdır. İhtiyaçların giderilmesinde ithalata, harp halinde ise müttefiklerin yardımlarına güvenilir. Ortadoğu'daki birçok kaynak batılılar tarafından işlenmekle beraber, ülkeler kendi işletmelerini millileştirmeye çalışır. Dergide Ortadoğu'daki petrol boru hatlarının haritası verilir. Buna göre 1952 yılındaki sayıya

⁹¹² Ahmet Özön, “Gerçeğe Dönüşen Bir Varsayım: Kıbrıs Barış Harekatı Anılarımdan”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.274, Haziran 1980, s.64-66 ve Özön, “LCT-113 ‘ün Öyküsü:’Vatan Sağ Olsun”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.271, Eylül 1979, s.85-88.

⁹¹³ Özön, “Yavuz Plajı ve Bir Soru”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.275, Eylül 1980, s.55-57. 5 Mil ve Pladini plajı olarak da bilinir. Bu plajın askeri özellikleri için bkz. Çetiner, *a.g.t.*, s.53-54.

⁹¹⁴ Ahmet Özön, “‘Türkler Geliyor, Allah Bizimledir’, Kıbrıs Barış Harekatı Anılarımdan(4)”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.278, Haziran 1981, s.82-84.

⁹¹⁵ “Kıbrıs Şehitlerimiz”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.258, Haziran 1976, s.124. Bu 10 sayıda 120 şehidin fotoğraflı yayınlanmıştır. Bu fotoğraflardan bir örnek için bkz. Ek-15.

göre Türkiye’de henüz bir boru hattı bulunmazken, bu konuda özellikle petrol buhranından dolayı olduğunu düşündüğümüz Türkiye-İrak Petrol Boru Hattıyla ilgili yazıya yer verilir. Buna göre bu boru hattıyla iki ülke arasındaki ilişkiler daha da iyiye gidecektir.⁹¹⁶

Petrolün ilk kullanılmaya başlandığı dönemden itibaren kullanımındaki gelişmelerden bahsedilen bir başka yazıda 1950’lerin sonlarına doğru özellikle Ortadoğu petrollerinin öneminin giderek arttığı anlatılır. İncelediğimiz dönemde Türkiye’de arama ve işletme çalışmaları hızla devam eder. Fakat stok edilen petrol miktarı 3,5-4 aylıktır. Bermuda Anlaşmasıyla da Kuveyt, İran ve Irak’taki petrolerin bir kısmının borularla ülkemiz üzerinden taşınması kararlaştırılır. Karşı iki ideolojinin sahip olduğu petrol miktarı açısından bakıldığında ise hür dünya daha fazla petrole sahiptir.⁹¹⁷

1970’lerin başında ise Rus-Arap üretim rekabetinin yaşandığı bir ortamda, Türkiye de bazı çabalar sarf eder. Bunlardan biri petrol boru hattı ve rafineri inşasına başlanmış olmasıdır. Ayrıca petrolün 1980-1988 arası bir tarihte tükeneceği tahmin edilir.⁹¹⁸ 1973’te petrol üreten ülkelerin ve daha çok Arapların petrol ihracatını kısmaları petrol bunalımına neden olur. Bu hareketle 1960’ta kurulan OPEC ülkelerinin ortak hareket edebildikleri görülür. Bir yandan petrole olan ihtiyaç her zaman devam ederken, bir yandan da batı yeni kaynaklar arar. Ancak petrol giderek azalmaktadır.⁹¹⁹

Diğer konularda olduğu gibi petrol konusunda da SSCB’ye yer verilir. Petrol politikası diğer ülkelere bağımsız olan SSCB’nin bu dönemde petrolü kendi kendine yetmektedir. Kendi ihtiyacını giderdikten sonra geri kalan petrolü ihraç eden Rusya, özellikle Sibiryta bölgesindeki petrolü işletebilmek için çaba harcar. İlginç olan ise Rusya’nın fazla petrolünü hür dünyaya da satmasıdır.⁹²⁰

Bunun yanında petrol-enerji ihtiyaçları ilişkisi de incelenen konular arasındadır. Petrolün iktisadi alandaki önemi oldukça yüksektir. Buna göre enerji ihtiyacının %59’u petrol ile karşılanmaktadır. Dünya petrol rezervinde Ortadoğu bu dönemde %60.5lik payla birincidir. Alternatif olarak ise sentetik petrolün uzun vadede öneminin artacağı düşünülür. Petrol kaynakları açısından Türkiye’yi ilgilendiren bir konu da Ege Denizi’nin öneminin artmasıdır.

⁹¹⁶ *Besbelli, “Bir Damla Petrol Bir Damla Kan”, **Ordu Dergisi**, sa.161, Mart 1952, s.96-103 ve Abdullah Kuloğlu, “Türkiye Irak Petrol Boru Hattı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.82-86.

⁹¹⁷ Sakıp Ersü, “Petrol Mücadeleleri ve Beynelmilel Siyasetteki Asistleri”, **Ordu Dergisi**, sa.184, Aralık 1957, s. 95-162.

⁹¹⁸ Bedrettin Demirel, “Bir Damla Kan Bir Damla Petrol”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.236, Aralık 1970, s.35-37.

⁹¹⁹ Abdullah Kuloğlu, “Günümüzün Sorunu:PETROL”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.68-82.

⁹²⁰ Çev. Nazım Aslan, “Rusya’nın Petrol Politikası”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.83-89.

Yabancı şirketlerin devlete göre daha fazla petrol üretimi yaptığı Türkiye’de sismik araştırmalar yapılır. Hidro elektrik santrallerinden ise mevcut enerji ihtiyacının %20,25’i kadarı karşılanır. 1970’lerin ortalarında Türkiye’de yapılması gerekenler tasarruf tedbirlerinin artırılması, ARGE çalışmalarına önem verilmesi ve uzun vadede nükleer enerji santrallerinin kullanılmasıdır.⁹²¹ 1980’de bu enerji bunalımının ülkeleri atom enerjisine yönlendirdiği görülür. Bu yönlendirmeye artabilecek atom silahlarına karşı çekinceler dile getirilir. Petrol tartışmaları daha çok askeri yönüyle ele alınarak hareket kabiliyetini etkilediği söylenebilir.⁹²² 1973 bunalımının Türkiye’deki enerji ihtiyacını artırdığı, bu soruna çözümler üretilmeye çalışıldığı söylenebilir. Silahlı Kuvvetler bu konuya daha çok savunma ihtiyaçları açısından bakmaktadır.

Petrol krizinden doğan enerji sorunu ülkeleri bu durumu gidermek için çaba harcamaya sevk eder. Bu çabaların bir tanesi de 19-22 Eylül 1977’de Türkiye’de toplanan Dünya Enerji Konferansıdır. Bu dönemde en büyük enerji kaynağı petroldür. Batı, petrol konusunda Ortadoğu’ya bağlıyken, Rusya enerji ihtiyacını doğalgazdan da sağlayabilmektedir. Türkiye’deki elektrik enerjisinin sağlanması açısından bakıldığında en çok üretimi Keban Barajı yapar, inşa halindeki barajların tamamlanmasından sonra ise bir süre rahatlanacak, ancak enerjiye olan ihtiyaç sürekli artacaktır. Tasarruf tedbirleri açınsındansa taşımacılıkta demir yollarına önem verilmelidir. PETKİM ise petrokimya sanayi için önemli bir kuruluştur.⁹²³ Demiryolu-karayolu kullanımı konusunda değişen askeri, ekonomik ve siyasi atmosferlerin etkisi vardır. Örneğin askeri ve siyasi açılardan 1950’lerin gözde taşımacılık şekli karayollarıyken 1970’lerin ortalarında bu durum karayolları-demiryolları dengesine dönmüştür.

Bu gelişmelerin yanında Türkiye’nin komşularının enerji durumlarına da yer verilir. Balkan devletleri tek tek incelenerek enerji ihtiyaçları ortaya çıkarılmaya çalışılır. Balkan devletlerinin ortak enerji üretimi çalışmaları vardır; fakat yine de Rusya’ya bağımlı kalacaklardır.⁹²⁴ Petrolün biteceği yönündeki fikirlere ve petrol bunalımına paralel olarak alternatif enerji kaynakları da aranır. Gelecekte denizaltı madenlerinden ve özellikle gel-

⁹²¹ Turhan Erdem , “Harbin Kanı Petrol”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.252, Aralık 1974, s.90-99.

⁹²² Çeliker, “Enerji Bunalımının Askeri Yönü”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.273, Mart 1980, s.21-25.

⁹²³ Abdullah Kuloğlu, “Dünya Enerji Sorunu ve Türkiye”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Haziran 1978, s.43-56.

⁹²⁴ Judit Gurney (Çev.Çeliker), “Balkan Devletlerinin Enerji İhtiyacı-Anlaşmazlık Kaynağı Mı, İşbirliği Nedeni Mi?”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Haziran 1978, s.57-64.

gitlerden oluşan deniz dalgalarından enerji elde edilebilecektir.⁹²⁵ Özellikle benzin motorlarının yerini alacak alternatif motor tipi arayışı İran-Irak savaşının yarattığı yeni bunalımdan dolayı artar. Bu kapsamda fiyatların pahalı olmasından dolayı sentetik benzin üretilmesi gerekir.⁹²⁶ Klasik harp anlayışının devam ettiği 1980'lerin başında, Arapların petrol satışını kısıtladığından beri süre gelen enerji bunalımının yansımaları dergide devam eder. Günümüzde de olduğu gibi enerji ihtiyacı bu dönemde de dünya ve Türkiye gündeminde yerini almıştır. Azalan petrol ihracatı ülkeleri farklı arayışlara itmiştir. Bu arayışlardan bir tanesi gelişmiş ülkelerin kullandığı ve Türkiye'de de yapılması planlanan nükleer enerji santralleridir. Nükleer enerji santralleri dergide uzun dönemde yapılacak bir çalışma olarak görülür. *SKD*'nin bu tür sorunlara duyarlı olduğunu söylemek mümkündür.

B. TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

1) Yurt Savunması

Yurt savunmasına esas teşkil edecek sistem arayışının inceleneceği bu bölümde, daha çok seferberlik çeşitlerinin üzerinde durulur. 1950-1961 ile 1970-1975 yılları arasında bu konuya daha çok temas edilir. Topyekün harp anlayışı 1950-1961 arasında etkili olurken, 1970-1975 arasında Kıbrıs sorunu Çekoslovakya'nın SSCB tarafından işgaline paralel olarak ele alınır. Çekoslovakya'nın Ruslar tarafından işgali batılı ülkelere topyekün savunma anlayışını tekrar hatırlatır. Bu konuya 1975 yılından sonra dergide yer verilmez. Yurt savunmasında yeni yöntemler bulunmaya çalışılması konusunda yurtdışından örnekler verilir. Bu örnekler üzerinden sistem oluşturulmasında arayışlar karşımıza çıkar. Örnek alınan ülkeler arasında ABD, SSCB, Almanya ve Yugoslavya yer alır. 1961'e kadar konu daha çok seferberlik bazında ele alınır.

Bu konudaki ilk yazı ABD ile ilgilidir. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında ordusunu nasıl hazırladığı üzerinde durulur. Buradan yola çıkılarak, kuvvetli ve sağlam milli karakter, endüstri, teşkilatlandırılmış bilimsel araştırmalar, iyi bir seferberlik sistemiyle harbe hazır bulunmak gerektiği belirtilir. Ülke savunmasında esas olan ordunun gerekli malzemeyi

⁹²⁵Daniel Coulmy (Çev. Necmettin Ersoy), "2000 Yılıın Enerji Kaynağı:Deniz", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.266, Haziran 1978, s.65-70.

⁹²⁶ Şükrü Bayındır, "XX'nci Yüzyıl Sorunu: Benzin", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.278, Haziran 1981, s.63-81.

sağlaması ve iyi bir sivil savunma teşkilatı kurulmasıdır. Bu teşkilatın kurulması içinse iyi yetişmiş subaylara ihtiyaç vardır.⁹²⁷

Dönemin savaşta sadece düşman ordusunu imha etmenin yetersizliği anlayışı gereği, ülkenin her şeyine tesir edilmesi fikri yaygınlaşmaya başlar. Sivil savunma sisteminin kurulması gerekliliği üzerinde tekrar durulur. Bu sistemin yürümesi için vatandaşlar yurtiçi savunma görevlerini iyi bilmelidirler. Bunların yanında iyi bir propaganda yöntemi uygulanmalı, hava savunması için öncelikle hava haber verme sistemleri kurulmalıdır. Silahlı olarak ise gerilla taktiğiyle savunma yapılacak şekilde tedbir alınmalıdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında teşkilatlı halk birlikleri kurulması fikri iyice yerleşir. Türkiye’de 1944 yılında memleket içi düşmana karşı Silahlı Savunma Mükellefiyeti Kanunu ile bu birlikler kurulur. Buna göre 16-60 yaş arasındaki erkekler ile 20-40 yaş arasındaki kadınlar bu teşkilatta görevlendirilirler. Eğitimleri muvazzaf komuta karargahlarıyla yapılır.⁹²⁸ Her hangi bir saldırı olması durumunda bölgenin 15 km çapındaki, anılan yaş aralığındaki herkes mücadele edecektir. Bu mücadelenin eşgüdümü ise jandarma teşkilatı vasıtasıyla sağlanabilir. Bu yüzden jandarma teşkilatı barıştan itibaren güçlü tutulmalıdır. Bu sayede cephe gerisinin savunması daha kolay olacaktır.⁹²⁹ Günümüzde bu sisteme geçilmiş bulunmakta, jandarmanın askeri görevleri bu çerçeveye girmektedir.

Burada üzerinde durulan başka bir konu ise sivil savunma hizmetlerinin ordu ile koordinesidir. Ordunun cephede yenilmesi savaşın kaybedilmesi anlamına gelmeyeceğinden, özellikle cephe gerisinde uçaklara karşı tedbirler alınmalıdır. Hava savunma sistemine önem veren ülkelerin savaşta beklenenden daha az zayıt verdikleri İkinci Dünya Savaşı’nın ardından yapılan tetkiklerde anlaşılır. Halkın bilinçlendirilmesinin yanı sıra eşgüdüm sağlayacak bir kurul ve bu kurulun görevleri konuyu daha ciddi uygulama safhasına getireceğinden bu konuyla ilgili bir kanun tasarısı oluşturulur.⁹³⁰ Bu kanun tasarısından daha sonra dergide bahsedilmez.

Yurt savunmasının uluslar arası boyutuna da yer verilir. Buna göre barıştan itibaren teşkilatlanarak esasa bağlanması gereken sivil işler, sadece yurtiçini kapsamamalıdır. Müttefikler arasında da eşgüdüm sağlanarak yürütülmelidir. Sivil işler komutana yardımcı

⁹²⁷ Çev.Corilron, “Bir Milletın Askeri Teşkilatı”, **Ordu Dergisi**, sa. 155, Eylül 1950, s.118-156.

⁹²⁸ H.Giray, “Yurtiçi Savunması”, **Ordu Dergisi**, sa.157, Mart 1951, s.5-19.

⁹²⁹ Kemal Koç, “Yurtiçi Savunması”, **Ordu Dergisi**, sa.177, Mart 1956, s.61-69.

⁹³⁰ Hikmet Aslanoğlu, “Sivil Müdafaa Konusu Üzerinde Bir İnceleme”, **Ordu Dergisi**, sa.178, Haziran 1956, s.139-153.

olmak maksadıyla sivil idare tarafından yürütülmelidir.⁹³¹ Burada gelişebilecek herhangi bir durumda asker-sivil işbirliğinin önemi vurgulanmakta, askerlerin kısmen uzak olduğu konu hakkında bilgi verilmektedir.⁹³²

Dönemin önemli konularından sivil savunma konusuyla ilgili olarak sığınak yapımı konusunda SSCB örnek alınır. Buna göre bu ülkede var olan mesken sorunu özellikle artan atom bombası tehdidine karşı giderilmeye çalışılır. Bu meskenlerin yapımı dahil bütün şehir planı sivil savunma uzmanları tarafından planlanır. Buna göre caddeler geniş, sığınaklar sağlam ve korunaklıdır. Moskova Metrosu önemli bir sığınaktır. Bunun dışında da üst düzey askeri ve sivil yöneticilerin sığınabileceği, faaliyetlerini yürütebileceği çok iyi düşünüldüğü belirtilen bir sığınak yapılmıştır.⁹³³ Bu tavsiyeden önce 1950'lerin ortalarında halkın evlerini sığınaklı yapma konusunda uyarılmasının yanı sıra,⁹³⁴ genel anlamda şehirlerin planlanmasında da yurt savunmasının esas alınması gerektiği yönünde fikirlerin varlığından bahsedebiliriz.

Şehir planlamasının yanında, topyekün harp anlayışına göre yapılan bütün yatırımlar harp ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Yurda tecavüz anında hemen toparlanabilecek bir altyapı ve zihni durum yaratılmalıdır. Bütün fertler barış zamanında iyi bir vatandaş, savaş zamanında iyi bir asker olarak yetiştirilmelidir. Bu amaca herkesin aynı ciddiyetle hizmet etmesi ise militarizmdir. Bu kelimenin kötü anlamı üzerinde durulmaması yurt savunması için gereklidir. Bu anlayışın tehlikeli olduğunu düşünen milletler, antimilitarizm anlayışını benimseyerek savunmacı yurt korunması sistemlerini altüst etmiştir ve işgale uğramışlardır. Fertleri milli seferberliğe hazırlamak zordur; ancak bunun gerçekleştirilmesi halinde karşılığı savaşta alınacaktır. Fertler askerliği askerlik öncesi sever duruma getirilmelidir.⁹³⁵

Harp ekonomisi de moral, nüfus ve toprak gibi seferberliğin olmazsa olmazı olarak değerlendirilir. Bunlardan en önemlisi moral ve ekonomidir ve birbirine paralel gelişmesi gerekir. Harp ekonomisinin temeli ihtiyaçların yurtiçinden sağlanmasıdır. Harp ekonomisi liberal devletlerde savaş yüz gösterince, otoriter devletlerde ise her zaman uygulanır. Buna

⁹³¹ Niyazi Gürses, "Askeri ve Mülki Makamlar Arasında Sivil İşler ve Harp İçin Sivil Hazırlığı Bakımından Münasebetler ve İşbirliği", **Ordu Dergisi**, sa.194-195-196, Aralık 1960, s. 1-7.

⁹³² Jean Ravail (Çev.Celal Demirtel), "Silahlı Kuvvetlerin Sivil Savunmaya Katılması", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.51-56.

⁹³³ Schützsak (Çev. Subutay), "Birleşik Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde Saha ve Sığınak İnşaatı Planlaması", **Ordu Dergisi**, sa.192-193, Mart 1960, s.98-121.

⁹³⁴ Cavit Çevik, "Milli Seferberlik-Harbin Esasları ve İhtiyaçları", **Ordu Dergisi**, sa.176, Aralık 1955, s.1-25.

⁹³⁵ Çoker, "Topyekün Harp, Milli Seferberlik ve Militarizm", **Ordu Dergisi**, sa.162, Haziran 1952, s.116-124.

güdümlü ekonomi denir. Bunun dönemin şartlarında mali varlığı koruyarak harp potansiyeline ulaşmak, barış ekonomisinden harp ekonomisine geçişi hızlandırmak ve ülkedeki gelişimi ve bilimsel yaratıcılığı arttırmak gibi faydaları vardır. Bunun için Türkiye’de Harp Ekonomisi Komitesi kurulur. Alınacak tedbirlerin bazıları şunlardır. Barış zamanı stok, tarım seferberliği harp malzemesi üretecek makinelerin temini ve fertlere kullandırılması, savaş zenginliğinin önlenmesidir.⁹³⁶ Savaş zenginliği konusunda İkinci Dünya Savaşı sırasında bu zenginliği dengelemek için Varlık ve Toprak Mahsulleri vergileri alınır. Savaş zenginliğine karşı hassasiyetin sürdüğü söylenebilir.⁹³⁷

Ordunun ordu tarafından seferber edilmesi teamülüne karşı üretilen fikirlerin derlemesi olan bir yazıya göre Milli Savunma sadece ordunun işi olmamalı, buna bütün vatandaşlar ve kurumlar destek vermelidir. Bu konuda bir İçişleri Bakanlığı-Milli Savunma Bakanlığı sorumluluğu olmalıdır. Askere alma işi İçişleri Bakanlığının sorumluluğunda olmalıdır. Milli Savunma Bakanlığı’nın ise bakanlıklar üstü bir seviyeye çıkarılması gerekir.⁹³⁸ Burada Genelkurmay Başkanlığının Milli Savunma Bakanlığına bağlı olmasından duyulan rahatsızlık sezilebilir.

İkinci Dünya Savaşı’nın sonrasında özellikle komünist cephe sürekli seferber bulunarak dünyayı tehdit etmiş, buna karşın dünya barışını korumak amacıyla BM gibi kuruluş ve teşkilatlar kurulmaya başlanmıştır. Dönemin en çok tedirgin olunan konusu olan üçüncü dünya harbinin çıkacağı düşüncesi bu tür yazıların çoğuna yansır. Buna göre çıkacak savaşta kullanılacak atom bombasının da etkisiyle yıkım büyük olacaktır. Bu yıkımı önlemek ya da tesirlerini azaltmak için ordu, millet, devlet ve ekonomik olarak teşkilatlı ve ciddi bir şekilde topyekün seferberlik halinde bulunulmalıdır. Bu ordu seferberliğinden farklıdır. Daha kapsamlı ve daha önceden, yani harpten hemen önce olmayan bir seferberliktir. Harbe giden süreçte milletin manevi değerlerini yükseltecek ve karşı propagandaları bertaraf edecek bir psikolojik harekatta, Türkiye’de milletin sosyolojik yönden çok farklı kesimlerin bulunmaması avantajdır. Bunun yanında ekonomik olarak alınan tedbirlerin gerekliliği halka iyi anlatılmalı, bilinçlenecek halka uygulamada yardımcı olunmalıdır.⁹³⁹

⁹³⁶ E.Özbek, “Milli Seferberlik ve Harp Ekonomisi”, **Ordu Dergisi**, sa.162, Haziran 1952, s.140-146.

⁹³⁷ Bu vergilerle ilgili bkz. Sina Akşin ve Diğerleri, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2011, s.170-171, 333-335 ve toplumsal sınıflar açısından bir değerlendirme için bkz. Taner Timur, **Türk Devrimi ve Sonrası**, İmge Kitabevi Yay., Ankara, 2008, s.202-207.

⁹³⁸ Çoker, “Milli Savunma Hizmeti Nasıl Tedvir Edilmelidir?”, **Ordu Dergisi**, sa.163, Eylül 1952, s.147-153.

⁹³⁹ Cavit Çevik, “Milli Seferberlik-Harbin Esasları ve İhtiyaçları”, **Ordu Dergisi**, sa.176, Aralık 1955, s.1-25.

Diğer seferberlik durumlarında da olduğu gibi ulaştırma seferberliği konusunda da harp öncesinden hazırlıkların yapılması gerekir. Dönemin ulaştırma sistemleri önem açısından harpte korunması bakımından karayolları, ekonomik açıdan deniz yolları ve sürat açısından hava yolları şeklinde sıralanır. Yıldırım harbi gereklerine de uygun olarak ulaştırma açısından sağlam tedbirlerle orduya manevra yaptırılabilir. Bu sistemlerin harp öncesi ve sonrasında işlerliğinin sağlanabilmesi için inşa, işletme ve tamir faaliyetleri sürekli ve süratli olmalıdır. Ulaştırma araçlarının sayısı ile ilgili yapılan bir istatistiğe göre 1945'te 10.000 olan motorlu araç sayısı, özellikle 1951'de büyük bir sıçrama yaparak 1953'te 90.000'e ulaşır.⁹⁴⁰ Ulaştırma seferberliğiyle ilgili başka bir konu ise Türkiye'nin 1965 yılında taraf olduğu TIR Sözleşmesidir. Bu sözleşme sayesinde taşıt sayısı daha da artar. Bu artış ise TSK lehinedir; ancak seferberlik ilanından sonra araçlara tek tek el koyma uygulamasının getirilmesi zaman kaybettirmesi açısından uygun değildir. Anlaşmalar yapılırken milli güvenliğin de düşünülmesi gerekir.⁹⁴¹

Başka bir seferberlik şekli de insan gücü seferberliğidir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar insan gücü seferberliğinin amacı silahlı kuvvetlerin ihtiyacını karşılamaya dayanıyordu. Ancak teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı topyekün harp anlayışına artık yurtiçi savunması, harp gücü ve devlet idaresi ihtiyaçlarının karşılanması konuları da eklenmiştir. İnsan gücü seferberliği bütün bunların ihtiyaçlarını da karşılamalıdır. Yapılan çalışmalar asker-sivil yönetici ve bilim adamları tarafından ortaklaşa yürütülmelidir. Bu seferberliği yerine getirebilmek için mevcut bazı kanunlar vardır. Uygulama açısından yaşanan sorun eşgüdüm sağlanmasıdır. Diğer ülkelerin de tekrar gözden geçirdiği konu, harp anında kimlerin askerlikten tecilli olacağı konusudur. Türkiye'de bu dönemdeki mevzuata göre sadece milletvekilleri sürekli tecilli durumdadır.⁹⁴²

İktisadi lojistik seferberliği askeri seferberliği de içine alan en geniş manadaki lojistik seferberliğidir. Seferberlik konularına oldukça fazla ilgi gösterilen dergide bu çeşit seferberliğin yüksek bir organ tarafından denetlenmesi gerektiği, yapılan sanayi yatırımlarının her türlü etkiye karşı korunması gerektiği üzerinde durulur.⁹⁴³

⁹⁴⁰ Saim Kutsav, "Ulaştırma Seferberliği", **Ordu Dergisi**, sa.176, Aralık 1955, s.134-147.

⁹⁴¹ Nejat Gündoğdu, "Silahlı Kuvvetler Açısından Milletler Arası Karayolu Taşımacılığı (TIR)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.253, Mart 1975, s.1-10.

⁹⁴² Kutsav, "İnsan Gücü Seferberliği", **Ordu Dergisi**, sa.185, Mart 1958, s.23-38.

⁹⁴³ Kutsav, "İktisadi Lojistik Seferberliği", **Ordu Dergisi**, sa. 185, Mart 1958, s.66-90.

Endüstri seferberliği konusunda ise yine ABD örnek alınmaktadır. Endüstri seferberliğini ancak Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru tamamlayan ABD'nin bu savaşa konu açısından hazırlıksız olarak girdiğine değinilmektedir. Bu hazırlıksızlıktan ders çıkaran ABD, özellikle sivil endüstrinin askeri endüstriye çevrilebilme esnekliği üzerinde durmuş, bunun sağlanmasına yardımcı olarak Ordu Endüstri Koleji'ni açarak eğitim alanında desteklemiştir. Bu tür seferberliklerin daha önce de olduğu gibi en önemli unsurunun eşgüdüm sağlanması olduğunun farkına vararak bütün eşgüdüm sorumluluğunu Milli Savunma Bakanlığı'na vermiştir.⁹⁴⁴ Endüstri seferberliği konusunda bir arayış içinde bulunduğu söylenebilir.

Mali bakımdan harbe hazırlık anlamında vergiler üzerinde durulur. Vergilerin ilk ortaya çıkışının nedeni müşterek savunma ihtiyacıdır. Birinci Dünya Savaşı'nda vergilerin, bu müşterek ihtiyacı karşılama oranı oldukça düşüktür. Burada %36'lık payla Rusya ilk sırada gelmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nda ise bu oran yükseldi. ABD %41 ile ilk sırada bulunmaktadır. Özellikle vergi anlayışının geliştiği dönem İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki dönemdir. Bu dönemden sonraki savaşlar daha pahalı olmaya başladığından, silahlanmaya çok büyük harcamalar yapılır. ABD ekonomisi bu durumu kaldıramayarak, Marshal Yardımını 30 Eylül 1957'de kaldırır. Bu yardım karşılıklı yardıma dönüştürülür.⁹⁴⁵

1971'de seferberliğin hukuki boyutu üzerinde durulur. Almanya bu konuya örnek gösterilir. Halkın silahlı savunmaya askerler tarafından sevki ve yönlendirilmesi bu ülkede Türkiye'de olduğu gibi kanunlara dayanır. Türkiye'deki bu kanunlar *Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu ve Memleket İçini Düşmana Karşı Silahlı Savunma Ödevi ve Sivil Savunma Kanunudur*. Bu kanunların içeriği özellikle asker ve sivil yöneticilerce iyi bilinmelidir.⁹⁴⁶ Aynı yılda yayınlanan bir başka sayıda topyekün savaşta başarı için bazı tavsiyeler verilir. Bunlar eğitilmiş ordu, küçük birliklerin teşkili, ordunun siyasetten uzak durması ve harbe önceden hazırlıklı olmaktır.⁹⁴⁷ Kıbrıs Barış Harekatının hemen öncesinde işgal edilen bir ülkenin iç hukukuna da saygılı davranılması, savaş sonrası ilişkilerin önünde engel teşkil edecek davranışlarda bulunulmaması ve milletler arası hukuka saygılı davranılması gerektiği tavsiye edilir.⁹⁴⁸ Ayrıca bu tutum, işgal altındaki ülkenin halk

⁹⁴⁴ Çev. Abdurrahman Altun, "Zaferin Temeli Endüstri Seferberliği", *Ordu Dergisi*, sa. 194-195-196, Aralık 1960, s.83-110.

⁹⁴⁵ Ahmet Onur, "Harbin Mali Cephesi ve Mali Bakımdan Harbe Hazırlanma", *Ordu Dergisi*, sa.197-198, Haziran 1961, s.9-25.

⁹⁴⁶ Recep Ergun, "Silahlı Millet", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.237, Mart 1971, s.34-36.

⁹⁴⁷ Bedrettin Demirel, "Küçük Milletlerin Unuttuğu Dersler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.238, Haziran 1971, s.1-14.

⁹⁴⁸ İlhan Kurnaz, "Harpte İşgal, Askeri Hükümet ve Sivil İşler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.238, Haziran 1971, s.64-67.

desteğinin sağlanmasında önemlidir.⁹⁴⁹ Bu konuya daha önce savunan taraf gözüyle bakılmaktayken, bu yazıda saldıran taraf olarak bakılır. Günümüzde de tartışılan askerlik süreleri ile ilgili fikirler de bu kapsamda dergide yer alır. NATO ülkelerinden bazılarının askerlik sürelerinin kısalttığı bu dönemde, güvenliğin uluslar arası güçlerle sağlanmasında uyumun sağlanıp sağlanmayacağı tartışmaları vardır. Bu durumda milli bilinci canlı tutan mecburi askerlikten ziyade, çok uluslu güçlerde başarı için gönüllü askerlik uygulanmalıdır.⁹⁵⁰ Bu fikirle *SKD*'deki bu yöndeki yazıların ana fikrine ters düşülür. 1950'lerin ortasında sefer kuvvetlerinin bulunamayacağından dolayı mecburi askerlik sistemi savunulurken, bu yazıyla uluslar arası alanda milliyetçilik hislerinden sıyrılarak ortaklaşa hareketlerde bulunmanın başarısının gönüllü yani ücretli askerliğe bağlanması ilginçtir.

Biyolojik harp hem harp hem de barış zamanı maruz kalınabilecek bir durum olarak görülmekte, biolojik silahların kullanılmamasına yönelik anlaşmaların olmasına rağmen güvensizlik ortamı olduğundan dolayı bu silahlardan çekinilmektedir. Millet olarak alınması gereken tedbirler ise bu konuyla ilgili yaygın bir eğitimin verilmesi, istihbarat ağının güçlü olması, kimyasal koruyucuların her an hazır bulundurulması ve devletin tarım faaliyetlerini iyi kontrolü olarak sıralanır.⁹⁵¹ Yugoslavya ile ilgili ise 1971 ve 1972'deki savunma tatbikatları ve bu tatbikatlara halkın da katılması örnek verilir. Bu anlayış 1968'deki Çekoslovakya'nın SSCB tarafından işgalinden beri benimsenmiş, ordu ve bölgesel savunma güçleri eşgüdümlü hareket edecek hale getirilmiştir. Ancak bu sistemin de bazı yanlışları vardır. Böyle bir sistemde, savaşın uzun sürmesi durumunda, bölgesel savunma güçleri ve ordu arasında emir-komuta ilişkisi olmaması rekabet yaratarak başarısızlığa yol açacaktır.⁹⁵² Başka bir sayıdaki yazıya göre ise 248'inci sayıdaki "*Yugoslavyanın Topyekün Savunması*" adlı makaleye değinilir. Yazarın dergiyi takip ederek yayınlanan makaleyi kendi bakış açısına göre yorumlaması dergide nadir olarak görülür. Topyekün harbin önemini tekrar savunan yazarların varlığı dikkat çeker. Güçlü bir ordu besleyerek ekonomik krizlere yakalanmaktan daha uygundur. Sivil savunma alanında hazırlanmak ise devlet görevidir.⁹⁵³

Yurt savunmasıyla ilgili hem müttefik hem de diğer bloklardan alınan örneklerle bir sonuca varılmaya çalışılır. Bu örneklerin Türkiye'de uygulanıp uygulanmadığıyla ilgili bir

⁹⁴⁹ İzzettin İyigün, "Sivil İşler Askeri Hükümet", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.250, Haziran 1974, s.39-45.

⁹⁵⁰ Hackel, "Askeri İnsan Gücü ve Stratejik Amaç", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.239, Eylül 1971, s.36-42.

⁹⁵¹ Çömlekçi, "Biolojik Bir Harbe Nasıl Hazırlanmalıyız?", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.244, Aralık 1972, s.53-56.

⁹⁵² Johnsan, (Çev.Stratejik Etüt Daire Bşk.), "Yugoslavya'nın Topyekün Savunması", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.248, Aralık 1973, s.1-10.

⁹⁵³ Demirel, "Topyekün Yurt Savunması", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.250, Haziran 1974, s.1-4.

yazı ya da habere dergide rastlanmaz. Ancak değişen koşullara göre bir sistem arayışında olunması normaldir. Bu arayışa daha çok topyekün harp anlayışı etken olur. 1950'lerden itibaren seferberlik konusunun sadece askerlerin işi olmadığı ve bu konuda asker sivil işbirliğinin sağlanması gerektiğine dikkat çekilir. Bazı konular örneğin TIR Sözleşmesi dergide eleştirilir, bu eleştiriler kurumlar arasında sözleşmeler öncesinde eşgüdümün zayıf olduğunu göstermesi açısından önemli kabul edilmelidir.

2) Yurttaki Diğer Gelişmeler

Dergide ülkedeki askeri, siyasi, spor konularıyla ilgili fotoğraflara ve haberlere derginin *Silahlı Kuvvetler Dergisi* adıyla çıktığı ilk sayısından itibaren bazen yer verilir.⁹⁵⁴ Derginin son bölümleri zaman zaman bu haberler için ayrılır. Bu haberler “*fotoğraflarla olaylar, haberler ve aktüalite*” başlıklarıyla verilir. Haberlerde genelde milli bayramlar, komutanların ziyaretleri, spor haberleri, tatbikatlar, ülke dışından gelen askeri ve sivil ziyaretçiler, ölümler ve silahlı kuvvetlerden emekliye ayrılanlar konu edilir. Bunların dışında özellikle üzerinde duracağımız ve daha önce *Terörizm* başlığı altında incelediğimiz konunun Türkiye’yi ilgilendiren kısmını da göreceğiz. Dolayısıyla 12 Eylül 1980 öncesi ülkedeki toplumsal olaylara derginin bakış açısını da ortaya çıkarmaya çalışacağız.

Öncelikle inceleyeceğimiz konu 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve akabinde kutlanan Anayasa ve Hürriyet Bayramlarıdır. Konuya ilk olarak 1962 yılından başlamak üzere 1967 yılına kadar derginin 202, 206, 220, 222 ve 250’nci sayılarında yer verilir. İlki *27 Mayıs 1962* başlığıyla verilen ve tahminen bugünkü Atatürk Bulvarında yapılan bir törene ait fotoğraftır.⁹⁵⁵ İkincisi kutlamanın Anıtkabir kısmıyla ilgilidir.⁹⁵⁶ 1966’daki başka bir haberde ise 27 Mayıs ile ilgili bazı tanımlara yer verilir. Bunlardan biri “*27 Mayıs milletçe birleşerek kardeşlik havasını milli şuura yerleştirmenin ifadesidir.*” şeklindedir.

Ayrıca, “*Gürsel’i kaybettik*” başlığıyla 26 Mart 1966’da ölen dördüncü cumhurbaşkanı Cemal Gürsel’in cenaze töreninden fotoğraflar yer alır. Burada Cemal Gürsel’den “*Atatürk inkılaplarının bekçisi, büyük inkılapçı ve büyük asker*” olarak bahsedilir.⁹⁵⁷ Başka bir haberde

⁹⁵⁴ İlk haber askeri yardımlar kapsamında Türkiye’ye teslim edilen 2000 adet jiplerdir. “Fotoğraflarla Olaylar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.199-200, Aralık 1961, s.62-73.

⁹⁵⁵ “Fotoğraflarla Olaylar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 202, Haziran 1962, s.86-94. Fotoğraf için bkz. Ek-16.

⁹⁵⁶ “Haberler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.206, Haziran 1963, s.87-89.

⁹⁵⁷ “27 Mayıs-Hürriyet Anayasa Bayramı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.5-8.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı kutlamalarına yer verilirken, burada Gençliğe Hitabeden yazılmış Atatürk silüeti yayınlanır. Hürriyet ve Anayasa Bayramında Gen.Kur. Bşk. tebrikleri kabul etmektedir.⁹⁵⁸ Konuyla ilgili son olarak da Genkur. Bşk Semih Sancar'ın 27 Mayıs Anayasa Bayramını kutlama mesajı da yayınlanır. Burada TSK'nın politik cereyanlardan uzak oluşu vurgulanır. Buna göre “*Türk Silahlı Kuvvetleri her kademesiyle üstün bir vazife anlayışı içerisinde,her türlü politik ve ideolojik cereyanın dışında..*”dır.⁹⁵⁹ Dergide bu bayramın adlandırmasında standart sağlanamamıştır. Yukarıda görüldüğü gibi ismi, bazen anayasa ve hürriyet, bazen hürriyet ve anayasa, bazen de anayasa bayramı olarak verilir.

Derginin Eylül 1963 tarihli 207'nci sayısında 30 Ağustos Zafer Bayramına⁹⁶⁰, Aralık 1967 tarihli 224⁹⁶¹, Mart 1968 tarihli 225 ve Aralık 1973 tarihli 244'üncü sayısında Cumhuriyet Bayramlarına⁹⁶² ve Aralık 1966 tarihli 220⁹⁶³, Mart 1967 tarihli 221⁹⁶⁴ ve Mart 1969 tarihli 229'uncu sayılarında ise Atatürk Garnizon Koşusuna yer verilir.⁹⁶⁵ Bu koşu bazen kır koşusu bazen de garnizon koşusu olarak adlandırılır.

Bu bölümde dışarıdan yapılan askeri ziyaretlere de yer verilir. Pakistan ve Alman heyetlerinin gelişi duyurulur. Burada fotoğraflara yazılan yorumlar dikkat çeker. Pakistan'la olan iyi ilişkilerden “*kalbimiz her zaman bir*”, Alman heyetinin ziyareti ile ilgili “*eski dost düşman olmaz*” şeklinde yazılar vardır.⁹⁶⁶ Bu kapsamda yine Almanya ile imzalanan 90 milyon marklık anlaşma da konu edilir.⁹⁶⁷ Dikkat çeken başka bir haber de NATO'dan ayrılan Fransa'nın Cumhurbaşkanı de Gaulle'ün Türkiye'ye ziyaretidir.⁹⁶⁸

Zaman zaman terfi, göreve başlama ve devir teslim törenlerine de değinilir. Ali Keskiner, Necdet Uran, İrfan Tansel, Refik Yılmaz ve Cemal Tural'ın fotoğrafları yayınlanarak Orgeneral ve Oramiral oldukları duyurulur.⁹⁶⁹ Cevdet Sunay'ın cumhurbaşkanı oluşuyla ilgili

⁹⁵⁸ “Aktüalite”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.222, Haziran 1967.

⁹⁵⁹ Sancar, “Aktüalite”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.250, Haziran 1974, s.129-130.

⁹⁶⁰ “Fotoğraflarla Olaylar (30 Ağustos Zafer Bayramı)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.207, Eylül 1963, s.81-86.

⁹⁶¹ “Aktüalite”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.224, Aralık 1967.

⁹⁶² Dergide cumhuriyetin 50'nci yıl dönümüyle ilgili bir şiir yayınlanır. “*Günler, aylar olmuş, tam elli yıl geçmiş aradan./ Atam kalkmış ışıl ışıl, / Yurda bakıyor Ankaradan*”, Köybaşıoğlu, “Cumhuriyetim 50 Yaşında”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.247, Eylül 1973, s.51-52, sa.248, “Aktüalite”, Aralık 1973, s.111-113.

⁹⁶³ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.108-127.

⁹⁶⁴ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1967.

⁹⁶⁵ “Aktüalite”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.229, Mart 1969.

⁹⁶⁶ “Fotoğraflarla Olaylar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 210, Haziran 1964, s. 77-83 ve “Aktüalite”, sa.222, Haziran 1967.

⁹⁶⁷ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.210, Haziran 1964, s.73-74.

⁹⁶⁸ “Aktüalite”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.228, Aralık 1968.

⁹⁶⁹ “Yeni Orgenerallerimiz”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.207, Eylül 1963.

haberlerde ise görevi devralış sırasında ettiği yemin ve akabinde gerçekleştirdiği ziyaretler⁹⁷⁰ ve Silahlı Kuvvetlere yayınladığı mesaja yer verilir. Sunay, Silahlı Kuvvetlerin başka silahlı kuvvetler ile mukayese edilemeyeceğini, görevi süresince komutanlardan gördüğü destekle bu görevi yürüttüğünü, ordunun demokrasinin ve hürriyetin koruyucusu olduğunu belirtir.⁹⁷¹ Başka bir devir teslim töreni haberi de 1976 yılındandır. Burada KKK Orgeneral Eşref Akıncı görevi Orgeneral Namık Kemal Ersun'a devreder. Bu devir-teslim haberi böylesine ayrıntılı olarak dergide ilk kez yayınlanır. 29 Mart 1976'da yapılan tören dolayısıyla Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar birer mesaj yayınlayarak Orgeneral Akıncı'nın görevindeki başarılarından, özellikle Kıbrıs Barış Harekatı'ndaki başarılarından dolayı kutlarlar. Eşref Akıncı ise Kara Kuvvetlerinin 1185 yıllık şanlı bir geçmişi olduğunu, çalışma arkadaşlarına minnet duygularını paylaştığını belirten bir konuşma yapar.⁹⁷²

Cevdet Sunay'ın genelkurmay başkanı ve cumhurbaşkanı olarak, Cemal Tural'ın da genelkurmay başkanı olarak yaptıkları ziyaret ve denetlemelere de yer verilir. Bu durum, Cemal Tural ile ilgili 1967'deki Silahlı Kuvvetlere yayınladığı yıkıcı sol gruplarla mücadeleye yönelik emirlerinin kamuoyunda tartışmaya yol açmasından dolayı derginin kendisini bu yönde desteklemesi olarak yorumlanabilir.⁹⁷³ Bu gezilerde Sunay ve Tural birlikleri, Batman Petrol Boru Hattının açılışını, Varto depremi bölgesini gezmektedirler.⁹⁷⁴ Bu geziler süresince Kuleli Askeri Lisesi Sarıkamış Dağcılık Ve Kış Eğitim Merkezi, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı gibi birlikleri ziyaret ederek Gürsel 67 ve Süngü 67 ile Gürsel 69 tatbikatlarını izlerler.⁹⁷⁵

Silahlı Kuvvetler bünyesindeki bilimsel faaliyetlerinden Birinci Tıp Kongresinin düzenlendiği, kongreye Gen.Kur.Bşk. Org. Cevdet Sunay, kuvvet komutanları ve sağlık bakanının da katıldığı görülür.⁹⁷⁶ Diğer toplantılardan Yüksek Askeri Şura'ya da yer verilir.⁹⁷⁷ Dergide önemli kişilerin ölümleriyle ilgili ve Silahlı Kuvvetlerden ayrılanlarla ilgili haberler de yer alır. Bu kişiler Kazım Orbay, Ragıp Gümüşpala, Rauf Orbay, Adırrahman Nafiz

⁹⁷⁰ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.218, Haziran 1966, s.85-92.

⁹⁷¹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.218, Haziran 1966.

⁹⁷² "Kara Kuvvetleri Komutanlığı Görevinin Devredilmesi Töreni", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.257, Mart 1976.

⁹⁷³ Ahmad-Turgay, **a.g.e.**, s.322-323.

⁹⁷⁴ "Aktüalite", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1967, sa. 217, Mart 1966, s. 103-107. Dergide doğal afetlere bir şiirle de temas edilir bu şiir Erzincan Depremi ile ilgilidir. "Depreme göğüs gerdin/ Bu toprak yurdun diye/ Vefa örneği verdin/ Milletine hediye" Muzaffer Erendil, "Erzincan Marşı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.115.

⁹⁷⁵ "Aktüalite", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, "Aktüalite", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.230, Haziran 1969 ve "Aktüalite", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.222, Haziran 1967.

⁹⁷⁶ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 216, Aralık 1965, s. 115-116.

⁹⁷⁷ "Aktüalite", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968.

Gürman, Tahsin Çelebican, Tevfik Bıyıklıoğlu, Fikret Kuytak, Baki Vandemir, Selahattin Kaptan ve Burhanettin Ulus'tur. Ölen kişilerle ilgili yazılar da yer alır. Bunlar Kazım Orbay zamanında Jandarma Genel Komutanlığı büyük gelişmeler kat etmiş, Ragıp Gümüşpala 27 Mayıs'tan sonra Genkur. Bşk.lığı ve sonrasında AP'ni kurarak siyasette istikrar unsuru olmuş, Rauf Orbay ise hiçbir zaman doğru bildiği yoldan şaşmayan biri⁹⁷⁸, Abdurrahman Nafiz Gürman büyük kaybımız⁹⁷⁹, Tahsin Çelebican ve Tevfik Bıyıklıoğlunun biyografileri şeklindedir. Özellikle Bıyıklıoğlu'nun Atatürkçü yönü⁹⁸⁰, Fikret Kuytak'ın Milli Birlik Komitesi üyesi ve senatör, Baki Vandemir ve Selahattin Kaptan'ın ikisinin de çok kıymetli komutanlar,⁹⁸¹ Burhanettin Ulus, Milli Mücadeleye katılmış, 27 Mayıs'ın da sevilen komutanlarından oluşlarına vurgu yapılır.⁹⁸²

Türkiye'nin 12 Eylül Askeri Müdahalesinden önceki ve sonraki durumuyla ilgili de dergide yazılar yer alır. Toplumsal olaylar bir terör eylemi, bu olayları çıkaranlar da terörist olarak görülür. Daha önce işlediğimiz terörizm, bütün dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de devleti ve kurumlarını meşgul eden bir harekettir. Dergide bu terörizm olaylarını engellemek için alınması gereken tedbirler sıralanır ve kaygılar dile getirilir. Bu tedbirlerin en önemlileri dinin ve Atatürkçülüğün birleştirici özellikleridir. Din konusunda Türklerin İslamiyet'i yayma çabalarına değinilerek, bunda din adamlarının katkıları anlatılır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde bağnazlıktan dolayı bir çok gelişmelerden geri kalınır, özellikle Mütareke Dönemi'nde işbirlikçi din adamları vardır. Buna karşı Milli Mücadelenin başlangıcından itibaren vatansever din adamları başarılı çalışmalar yaparlar. Erzurum Kongresi üyelerinin de bir kısmı din adamıdır. Meclis'teki din adamlarının bir kısmı ise cepheye giderek orduya moral vermişlerdir.⁹⁸³

İslamiyet'in doğuşu ile ilgili bilgiler verilen başka bir yazıda özellikle ilk ayete vurgu yapılarak okumanın önemine değinilir. Araplarda devlet anlayışı İslamiyet'le birlikte gelişmiştir ve Arapların Arap olmayanlara bakış açısı olumsuzdur. Türklere kötü davranan Arap Emevi hanedanından yönetimin alınarak Abbasilere verilmesi, Türk ve İranlılar tarafından yapılmış, böylece Türkler İslamiyet'e hizmet etmeye başlamışlardır. Selçuklu ve

⁹⁷⁸ "Haberler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 211, Eylül 1964, s. 77-113.

⁹⁷⁹ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.103-107.

⁹⁸⁰ "Kaybettiğimiz Kıymetler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.199-200, Aralık 1961.

⁹⁸¹ "Kaybettiğimiz Kıymetler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 204-205, Mart 1963, s.59-61.

⁹⁸² "Kaybettiğimiz Kıymetler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 206, Haziran 1963. Dergide emekliye ayrılan personelin isimleri 171 ile 190-191'inci sayılar arasında (182 ve 183 hariç) da verilir. "Silahlı Kuvvetlerde Fiili Hizmetten Ayrılanlar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 210, Haziran 1964, s. 73-74.

⁹⁸³ Hüseyin Işık, "Vatansever Din Adamları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Haziran 1978, s.96-102.

Osmanlı dönemlerinde ise bu en üst safhaya ulaşmıştır. Atatürk İslamiyet'e büyük hizmetlerde bulunmuştur. İslamiyet'in son kalesinin kurtarıcısıdır. Laiklik ise Atatürkçülük anlayışının temelidir.⁹⁸⁴

Laiklikle ilgili olmakla birlikte dönemin atmosferini yansıtan bir yazı da Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinin düzenlediği sempozyumda yaptığı konuşmadır. Korutürk'e göre laiklik devrimin temelidir, aksi halde cumhuriyeti yaşatmak mümkün değildir. Bu ilke dinsizlik demek değildir. Karşılıklı sevgi ve saygıya dayanır. Türkiye'de mezhep ayrılığı kavgasına bir takım kimseler destek vermektedir. Buna karşı koymak için de dini duygulara saygı duyulması gerekir. Devlet ise mezhep kavgasına müsaade etmeyecektir.⁹⁸⁵

Dergiye göre ülkede iç düşmanlar vardır. Bu iç düşmanlar işçi akımları, dış propagandalar, farklı ideolojik grupların varlığı, gelir dağılımı adaletsizliği gibi konuları kullanırlar. Devlet bürokrasisi yavaştır, dolayısıyla devlet yeni gelişmelere kapalıdır. Bu olaylarla devlet tüm organlarıyla mücadele etmeli, mücadele sadece kolluk görevlileriyle değil, sivil ve askeri liderlerin koordinasyonu ile yapılmalıdır.⁹⁸⁶ Başka bir öneriyse istihbarat, halk desteğinden yoksun bırakma ve sosyal yönden sebeplerini ortadan kaldırmadır. Bunun için de her şeyden önce gençlerin Atatürk'ün de dediği gibi önce düşmanlarını tanıması gerekir.⁹⁸⁷

Bu dönemde gelişen olaylar yeni bir stratejinin ürünüdür. Bu yeni strateji "*barış içinde savaş*"tır. Türkiye de bu savaşın içindedir.⁹⁸⁸ Tedbirler en açık haliyle de şu şekilde sayılır: Atatürkçülüğün anlatılması, milli birliğin sağlanması, devlet organlarının ve ekonominin güçlendirilmesi, tüm kamu görevlilerinin etkin çalışması, rüşvetin önlenmesi ve dürüst yöneticilerin iş başına getirilmesi.⁹⁸⁹ Popüler ve Marksist olarak iki ayrı başlıkta incelenen gerilla taktiği kullanan teröristlerle mücadele edecek bir askeri güç en az onlar kadar bu taktiğin esaslarına uymalıdır.⁹⁹⁰

⁹⁸⁴ Ahmet Okutan, "Türkler ve İslamiyet", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.70-79.

⁹⁸⁵ Fahri Korutürk, "Cumhurbaşkanı Sayın Fahri Korutürk'ün Laikliğin 50'nci Yılı Sempozyumunu Açış Konuşmaları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.269, Mart 1979.

⁹⁸⁶ Bedrettin Demirel, "İç Düşmana Karşı Savaş", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.272, Aralık 1979, s.1-7.

⁹⁸⁷ Erendil, "Psikolojik Harp ve Milli Güvenlik", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.276, Aralık 1980, s.10-16 ve Codo (Özet Çev.Özsu), "Çe Gevara'dan Sonra Gerilla Harp Tekniği", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.275, Eylül 1980, s.65-68.

⁹⁸⁸ Kemal Eker, "Barış İçinde Savaş", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.274, Haziran 1980, s.34-37.

⁹⁸⁹ Eker, "Psikolojik Savaş ve Genel İlkeleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.275, Eylül 1980, s.58-64.

⁹⁹⁰ Otto Munter, "Gerilla Savaşı ve Terörizm-Güncel Bir Sorunun Analizi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.275, Eylül 1980, s.33-45.

Bu mücadele kapsamında Türkiye'deki sıkıyönetim uygulamalarına da değinilerek uygulamaların gerekliliği savunulur. Anayasada yer alması sebebiyle hukuki bir rejim şeklindedir. Sıkıyönetim cumhuriyetin ilanından sonra ilk Şeyh Sait İsyanı ile uygulanır. İkincisi Menemen Olayıdır. Sonrakiler İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı 1940-1945 arası uygulanır. 6-7 Eylül Olaylarından dolayı 1955 yılında, 20-21 Mayıs 1963'teki olaylar nedeniyle, 15-16 Haziran 1970 işçi olayları nedeniyle, 12 Mart Muhtırasından sonra, 24 Nisan 1971'de, Kıbrıs Barış Harekati sırasında, Kahramanmaraş Olaylarından sonra 16 Aralık 1978'de ilan edilmiştir.⁹⁹¹

12 Eylül Müdahalesi'nin etkilerinin görüldüğü 1981 yılında ise mevcut olayları psikolojik harple yatıştırmanın yollarından bahsedilir. Buna göre din ve Atatürkçülük farklı ideolojilerden korunmak için birleştirici etkindir. Türklerin bir tek ideolojisi vardır, o da Atatürk yoludur. Aşırı sağ ve aşırı sol görüşlerin hiç biri bu yola uymamaktadır. Yani “*yapılacak iş her çağdaki insana hitap edecek tarzda, Atatürkçülüğün bir ideoloji bir fikir manzumesi olarak Türk toplumuna her alanda devamlı olarak öğretim ve eğitimle aşılmalıdır*”⁹⁹² şeklinde bir görüş ortaya konur.⁹⁹³ Bunun yanında çok etkili “*bulaşıcı ve amansız bir hastalık*”⁹⁹⁴ olan komünist propaganda çok iyi öğrenilmelidir.⁹⁹⁵ Askeri müdahale ile ilgili de bir şiire yer verilir.

*“Bugün 12 Eylül, yüce eşsiz kahraman
ATATÜRK'ün gür sesi yükseldi Ankara'dan.
Kalkmış Anıtkabirden üzgün, çatılmış kaşı,
Diyor: Durdurun artık bu kanlı iç savaşı.
Yeter, sen-ben kavgası, kırgınlık, dargınlıklar,
Cumhuriyet, özgürlük... sürsün sonsuza kadar.
Güçlensin yeni baştan görkemli Türk Devleti,
Ne mutlu Türküm derken kükresin Türk Milleti.
Göklerden şimşek çaktı, aydınlandı ufuklar
Bugün, Milli Güvenlik Konseyi verdi karar.”*⁹⁹⁶

.....

Dergide ilk olarak ASALA terör örgütüne 1980 yılında yer verilir.1973'ten beri devam eden son olarak da İsveç Büyükelçisi Doğan Türkmen'e yapılan Ermeni terörü saldırıları bir merkezden yürütülür. 1979'da artan Ermeni terörünün önüne geçilmesiyle ilgili yapılması

⁹⁹¹ İ.Ethem Tiryakioğlu, “Ülkemizde Sıkıyönetim ve Uygulamaları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.80-84.

⁹⁹² Ferit Kalaycıoğlu, “Yıkıcı Psikolojik Tesirlere Karşı Psikolojik Harekat”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.279, Eylül 1981, s.106.

⁹⁹³ Kalaycıoğlu, **a.g.m.**, s.101-110.

⁹⁹⁴ Ahmet Güney, “Komünist Propagandasına Karşı Koyma”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.279, Eylül 1981, s.114.

⁹⁹⁵ Güney, **a.g.m.**, s.109-115.

⁹⁹⁶ *Ahmet Demiray, “12 Eylül 1980”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.89.

gerekenler sözde Ermeni soykırımının intikamını aldığı söyleyen örgüte karşı dünyaya, bu konu anlatılmalı, karşı propaganda uygulanmalı, diplomatik baskı ile saldırganların yakalanması sağlanmalı ve fiziki güvenlik tedbirleri artırılmalıdır.⁹⁹⁷ Bu kapsamda kabul edilen Ermeni tarih tezi ve kaynakları gerçekleri yansıtmamaktadır. Bu araştırmayı yapan tarihçileri aşırı fanatik ve Ermenilerin belli bir yurdu da yoktur. Bütün bu tezlerin benimsendiği yerin merkezi Fransa'dır.⁹⁹⁸

Bu bölümde güncel gelişme olarak değerlendirebileceğimiz Anıtkabir'e Atatürk'ün defnine, Kıbrıs Barış Harekati ve sonrasında olduğu gibi Kore Savaşı'nda şehit olan askerlerle ilgili bilgilere, 27 Mayıs Askeri Müdahalesinde olduğu gibi 12 Mart Muhtırasıyla ilgili haberlere ve özellikle Cumhuriyetin 50'nci Yıl Dönümü kutlamalarına beklenildiği kadar yer verilmez. 12 Eylül Askeri Müdahalesinin 27 Mayıs benzeri haberler, yazılar ve şiirlerle anlatılması özellikle harekattan sonraki sayılarda görülmeye başlanır; fakat daha sağlıklı bir tespit yapılabilmesi ve 27 Mayısla karşılaştırılabilmesi için daha sonraki yılların sayılarını da incelemek gerektiği kanaatindeyiz.

⁹⁹⁷ Tiryakioğlu, "Ermeni Eylemleri ve Önlemler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.275, Eylül 1980, s.46-54.

⁹⁹⁸ *Mehmet Ali Karlı, "Türk-Ermeni İlişkileri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.47-62.

IV. BÖLÜM

SOSYAL VE KÜLTÜREL YAŞAMA BAKIŞ

Çalışmamızın bu bölümünde eğitim, kadın, aile ve çocuk, sağlık, tarım, çevre ve trafik, genel kültür, kütüphane ve Türk dili, yurt sevgisi (milli bilinci artırma çabaları) ile sanat ve spor başlıkları altında derginin sosyal ve kültürel yaşama bakış açısını ortaya koymaya çalışacağız. İncelediğimiz yazılar içerisinde sosyal ve kültürel konulara dergide daha çok 1961'den sonra ağırlık verildiği görülür. 1961'den önce değinilen konular arasında eğitim, kadın, sağlık ve spor vardır. 1950'li yıllarda işlenen bu konularda daha çok İkinci Dünya Savaşının ve Türkiye'nin içinde bulunduğu uluslar arası ittifakların etken olduğu görülür. 1961'den sonra ise (*Silahlı Kuvvetler Dergisi* ismiyle yayınlanmaya başlamasından itibaren) bu tür konulara daha farklı açılardan bakılır. Dergide bu yönde okuyucuyu teşvik edici, öğretici ve sistemle ilgili geliştirici teklifler yoğunluktadır. Bu konular, dolayısıyla okuyucu kitlesini genişletmeye ve okunurluğu arttırmaya yönelik çalışmalardır. Bu durum *Ordu Dergisinin* ağır basan askeri yönünden kurtulma çabası olarak da düşünülebilir. İnceleyeceğimiz ilk konu eğitimidir.

A. EĞİTİM

Eğitimle ilgili yazılarda 1950'lerin yazıları daha çok askeri eğitim kurumlarıyla ilgilidir. Bu dönemden sonra ise konu yelpazesi biraz daha genişler. Askeri okulların eğitim sistemi ile ilgili olan bir yazıda yoğun bilgi yüklemesini esas alan Fransız eğitim modelinin yerine Anglo-Sakson eğitim modeli, yani bilginin yanında uygulamaya dönük eğitim sisteminin uygulanması gerektiği savunulur. Öğrencinin cesaretini arttırıcı ve yaramazlık oranını azaltıcı bir model olarak da münazara yönteminin uygulanması gerekir. Münazara yöntemi ile rekabet oluşur, rekabet de gelişimi sağlar. Askeri liseler günümüzde olduğu gibi bu dönemde de Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına göre eğitim yapar. Eğitim koşulları sivil okullara göre daha

elverişli ve öncüdür; ancak münazara tekniği sivil okullarda daha önce uygulanmaya başlanmıştır.⁹⁹⁹

Uygulanacak eğitim sisteminde askeri eğitim ve genel eğitim birbiriyle uyumlu ve birbirinin bütünleyicisi olmalıdır. Pedagojik ilkelere de önem verilen eğitimde, amaç iyi bir vatandaş yetiştirmektir. Eğitimin 1950'lerin sonundaki bir yazıya göre demokrasi sistemini destekleyici ve hayatın parçası olan ahlaki değerlerin koruyucusu olması gerektiği savunulurken¹⁰⁰⁰ 1968'deki bir yazıya göre ise milli olması, homojen bir toplum yaratması gerektiği, bu uygulanırken de toplumun karakterinin dikkate alınması gerektiği belirtilir.¹⁰⁰¹ Eğitimde başarı ise geçmişten ders alarak, moral, görgü ve mantık çerçevesinde¹⁰⁰², kurumların kontrolünün sağlanmasıyla¹⁰⁰³ ve ileriye dönük bir anlayışla sağlanabilir.¹⁰⁰⁴

Dergide eğitimde etkin rol oynayan öğelere de değinilir. Bunlar görsellik, bilginin hızlı yayılması ve öğretmenlerle ilgili konulardır. Görsellikte örnek verilen öge filmidir. 1950'deki bir yazıya göre filmcilik sanatı ve kültürü son yıllarda eğitim alanında ABD ve Avrupa ülkelerinde yoğun şekilde kullanılır. Görsel hafızanın önemini bilen böyle bir metot hem askeri hem de diğer yönde kullanılmalıdır. Bu filmlerin seyredilme oranları da yüksektir. Filmcilik özellikle seslendirilmesinin yanı sıra bilimsel buluşlara da yol açmıştır. Filmciliğin gelişmesinde, özellikle topluma yön veren kişiler faydalı olmaktadır. Filmler bilim araştırma filmleri, belli bir konuyu ya da karmaşık bir konuyu anlatan eğitim filmleri, eğitim ve sanat öğeleri taşıyan kültür filmleri, sanat filmleri, belli bir siyasi fikri yaymak üzere kullanılan propaganda filmleri olarak tasnif edilir. Bunlar bazı bilimlerin öncülüğünde de kullanılabilir. Sosyal yaşamın gerekleri, yurt bilgisi, tarih, coğrafya, pozitif bilimlerin öğretilmesinde, doğa ve tarım ile ilgili bilimlerin öğretilmesinde, kültürel eserleri tanıtılmakta, yurttaşların harp ile ilgili bilgilendirilmesi, vatandaşlara orduyu sevdirmek maksatlı tanıtım filmleri, propaganda amaçlı olarak çekilenler yani bir konu hakkında kamuoyunu inandırma konuları işlenmektedir. Bu propaganda ise; devlet varlık ve siyasetini koruma ve yayma, milli kalkınma hareketleri, ordu ve yurt savunmasını anlatma şeklinde olabilir.¹⁰⁰⁵ İkinci öge konferanstır. Özellikle askeri toplantılarda önemlidir. Hızlı bilgi akışını sağlar. Konferanslar, üzerinde anlaşmazlık olan konuları düzeltmesi açısından önemlidir. Böylece zamandan

⁹⁹⁹ *Türkmen, "Eğitim Sistemleri", **Ordu Dergisi**, sa.190-191, Eylül 1959, s.55-71.

¹⁰⁰⁰ *Türkmen, "Eğitim Felsefesi", **Ordu Dergisi**, sa.188-189, Mart 1959, s.48-71.

¹⁰⁰¹ Suat İlhan, "Eğitimde Amaç", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Eylül 1968, s.33-39.

¹⁰⁰² Atalar Kocatepe, "Başarıya Dair", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.76-78.

¹⁰⁰³ Çağlar, "Eğitimde Başarı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.44-46.

¹⁰⁰⁴ Halit Turhan, "Geçmiş Mi Gelecek Mi?", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.132-133.

¹⁰⁰⁵ Reşit Pasin, "Modern Eğitimde Film", **Ordu Dergisi**, sa.155, Eylül 1950, s.84-101.

tasarruf edilmiş olur.¹⁰⁰⁶ Son öge ise öğretmenlerdir. Buna göre dersi anlatacak öğretmen, konuyu sadece öğrenmemeli, mukayeseler yapacak şekilde hazmetmelidir. Öğretmen öğrenme için uygun bir sınıf düzeni sağlamalı, giyimi ve kılığı ile örnek ve sade olmalıdır. Ders anlatırken görsel malzemeler kullanılmalı, her davranışında adil olmalıdır. Bu şekilde davranarak yetiştirdiği nesillerle de gurur duymalıdır.¹⁰⁰⁷ Türklerde öğretmenlere sevgi ve saygı hissi yüksektir. Başarılı öğretmenler sayesinde Türk ilköğretim sistemi dünya standartlarının üstündedir. Türk gencinin okulda öğretmenine, askerde de yüzbaşısına saygısı ileri safhadadır.¹⁰⁰⁸

Dergide eğitimle ilgili bazı sorunlara da temas edilir. Bunlardan ilki yabancı dil öğrenimidir. Müşterek hareketin icra edileceği batı ordularında, milli hissiyatı zedeleyecek yabancı dillerin öğrenilmesine 1950'lerin başlarında sıcak bakılmaz. Ortak dil olacak bir dilin her açıdan öğrenilmesi, kolay olması gerekir. Böyle bir dil için bu dönemde belli ki İngilizce ve Fransızca tartışılır. Ancak bu dillerin kolay olmayışı bunları ikinci planda düşündürür. Ortak dil tarafsız olmalıdır. Bu dil ise sonradan türetilmiş Esperanto'dur. Öğrenimi kolaydır.¹⁰⁰⁹ Ordu bünyesinde 1956'da açılan Ordu Yabancı Diller Okulu'nun İngilizce eğitim vermesine rağmen böyle bir düşüncenin varlığı dikkat çeker. Türkiye'nin NATO'ya girişiyle ortaya çıkan bu görüşe karşın 1962'de bu dil okulunda Rusça dersi de verilir. Bu yöndeki gelişme ise dünya genelinde geçerli yabancı dillerin öğretilmesi teknikleriyle ilgili uluslar arası alanda yapılan bir toplantıya değinilmesiyle 1970'lerden itibaren devam eder.¹⁰¹⁰ Hatta 1981'de genel dil ve baraj dil sınavlarıyla ilgili bilgilerin verildiği de görülür.¹⁰¹¹

Bir diğer sorun ise Silahlı Kuvvetlerle ilgilidir. 1960'ların ortalarında Silahlı Kuvvetler personelinin okuma oranının düşük olduğundan yakınılır. Bu oranın düşüklüğü ise askeri yazarların yetişememesine bağlanır. Sorunun çözümü askeri personelin yazı yazma kabiliyetinin geliştirilmesi ve bu konuda teşvik edilmeleridir. İyi bir askeri yazar olmak için genel kültür ve mesleki bilgi önemlidir. Okuma alanında İkinci Dünya Savaşının etkilerinden olan savaşın sonuçları üzerine yoğunlaşma eğilimi yavaş yavaş kaybolmaktadır. Okuma ve yazma konusunda görülen eksiklerin sebepleri aşırı iş yükü ve günlük işlerin çeşitliliğidir.

¹⁰⁰⁶ Hasan Akıncılar, "Konferans Metotları", **Ordu Dergisi**, sa.165, Mart 1953, s. 33-48.

¹⁰⁰⁷ Demirel, "Öğretmen", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.212, Aralık 1964, s.24-32.

¹⁰⁰⁸ Burhan Göksel, "Hocamın Dediği Gibi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.127-131.

¹⁰⁰⁹ K.Scott Simson (Çev. Sarptır), "Batı Savunmasında Dil Meselesi", **Ordu Dergisi**, sa.163, Eylül 1952, s.154-159.

¹⁰¹⁰ Çev. Hayri Yener, "Dil Öğretim Metodu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.234, Haziran 1970, s.50-56 ve **Kara Kuvvetleri Lisan Okulu Tarihçesi**.

¹⁰¹¹ Hava Lisan Okulu, "Genel Dil Sınavları İçin Yardımcı Bilgiler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.107-108 ve Hava Lisan Okulu, "Silahlı Kuvvetler Baraj Dil ve Genel Dil Sınavları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.109-110.

Bunun üstesinden gelmek için hatiplik yeteneğinin geliştirilmesi, TSK tarafından yayınlanan dergilerin tekrar gözden geçirilmesi, bu dergilerin yayıncılarının uzman kişilerden oluşması, hatta bir kurul kurulması, tercüme eserlerden ziyade telif eserlere fikir özgürlüğü sağlaması açısından ağırlık verilmesi gibi çözüm yolları önerilir.¹⁰¹²

1970'lerin ortalarındaki bir yazıya göre bu konudaki gelişimin çok az sağlandığı söylenebilir. Uluslar arası alanda askeri yazar sayısının çok az oluşu eleştirilir. Yine çözüm personelin bu konuda motive edilmesinden geçmektedir. Ayrıca Türk askeri yayınlarında yer alan yazıların çoğu çeviri ya da zorlama ile yazılmış yazılardır. Bunu engellemek içinse özellikle genç subaylar arasında kabiliyetlilerin gelişmesi için motive edici yarışmaların düzenlenmesi gerekir.¹⁰¹³ 1981'de sorun olarak görülen bir konu da sivil lise öğrencilerinin harp okullarını tanımamalarıdır. Milli güvenlik bilgisi dersine giren bir subayın yaptığı ankete benzer bir uygulamanın sonucunda, öğrenciler genelde maddi ve manevi avantajlarından dolayı harp okullarına girilmesini tavsiye ederler.¹⁰¹⁴ Dergide eğitim konusuna 1960 yılında ilan edilen *Eğitim Seferberliği Programına* bir nevi destek verildiği söylenebilir.¹⁰¹⁵ Bu destek genel kültür konusu işlenirken daha fazla hissedilecektir. Günümüzde okuma anlayışını geliştirmek için amirler tarafından genç personele kitap tanıtımı görevi verilmekte, böylelikle görsel öğelerin de kullanılarak personele hatiplik becerisi kazandırılmaya çalışılmakta, daha önce de uygulandığı gibi *Silahlı Kuvvetler Dergisine* daha geniş bir kitleye hitap etmeleri nedeniyle üstsubaylar¹⁰¹⁶ zorunlu üye yapılmaktadır.

B. KADIN, AİLE VE ÇOCUK

Dergide kadın konusuna bir istisna hariç 1963 yılından sonra yer verilir. Kadın konusu da askeri olarak ele alınır. İkinci Dünya Savaşının etkilerinin görüldüğü 1953 yılındaki bir yazıda topyekun savunma anlayışı gereği, kadının milli savunma hizmetlerindeki rolüne değinilir. Buna göre aile hayatının teşkilinden bu yana kadınlar, harp zamanında çeşitli görevler alarak mücadeleye katılmışlardır. Sistemli bir role ilk defa İkinci Dünya Savaşı sırasında sokulan kadının harpteki görevleri ABD ve İngiltere tarafından harp öncesi

¹⁰¹² Turan Ertuğ, "Askeri Yazarlık", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.213, Mart 1965, s.49-51.

¹⁰¹³ Nuri Taşdelen, "Askeri Yazar Yetiştirilmesi Sorunu", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.260, Aralık 1976, s.73-75.

¹⁰¹⁴ Haydar Çenberci, "17 Yaşındaki Lise Öğrencisi Gençlerimiz Türk Silahlı Kuvvetlerini ve Harp Okullarımızı Nasıl Görüyorlar?", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.280, Aralık 1981, s.102-105.

¹⁰¹⁵ Ahmad- Turgay, a.g.e. s.220 ve Ahmad, *Demokrosi Sürecinde...*, s.333.

¹⁰¹⁶ Binbaşı, yarbay ve albay rütbesindeki subaylara denir.

çalışmalarla belirlenmiştir. Dergiye göre böyle bir sistemin kurulması için kadının kuvvetli ve zayıf yönleri iyi analiz edilmeli ve bunlara göre görevler verilmelidir. İkinci Dünya Savaşı sırasında önem kazanan topyekün harp şekline göre, erkeğin yerini doldurabilecek kadınların harp öncesi eğitimi bu dönemde daha iyi anlaşılır. ABD ve İngiltere'ye nazaran kadının savunmada kullanılması düşüncesi Mihverlerde harp kaybedilmeye başlanınca anlaşılır. Milli savunma hizmetlerinde yardımcı unsur olarak kullanılması gereken kadınlar için barış zamanında ciddi teşkiller kanunlar marifeti ile oluşturulmalıdır. Böyle bir düzenleme olmadığından ilkokullarda Yavrukurt, ortaokul ve liselerde İzcilik eğitimine önem verilmesi gerekir. Böylece kadınlar barış zamanında zor şartlara alıştırılmalıdır. Harp zamanından önce yapılacak çekirdek hazırlıklarla bu başarılabilir. Bunun için de köylü kadınlara şehirlilere nazaran daha aktif roller biçilmelidir.¹⁰¹⁷ Böyle bir yazının dergiye konulmasındaki maksadın bu yönde bu dönemde ciddi adımların atılmadığını, komünist tehlikesine karşın bunun yapılması gerektiğini vurgulamak olduğu söylenebilir.

İkinci yazı ise ilk kadın generalle ilgilidir. Fransa'nın ilk kadın generali olan Andre hakkında bilgi verilir. Doktor subay olan Andre'nin hayatının tehlikelerle geçtiği anlatılır.¹⁰¹⁸ Türkiye'de kadın general günümüzde de halen bulunmamaktadır. Kadının yanında iyi bir aile yapısının oluşturulması ve çocukların eğitimi konuları da işlenir. İkinci Dünya Savaşının verdiği tahribattan sonra dünya genelinde ruhi sıkıntıların artmasından dolayı, bu sıkıntılardan kurtulmak için hobi sahibi olunması gerekir. Ailece bir takım hobilerin edinilmesi daha faydalıdır.¹⁰¹⁹ İnsan sevgisi ise bütün çabaların temelidir. Mutluluk için gereklidir.¹⁰²⁰ Başka bir mutluluk kaynağı ise doğru eş seçimidir.¹⁰²¹ Sağlıklı ve mutlu bir yaşamın devamı için dergide emeklilikle ilgili yazı da yer alır. Avrupa'da emeklilikleri yaklaşan çalışanlar için kurulan derneklerin özellikle 1970'ten sonra sayıları artmaktadır.Emekliliğin ilk yıllarındaki ölüm oranlarının artmış olmasına tedbir olarak yapılacak çalışmalar özellikle aile ve toplum içinde kendilerini önemli hissetmelerine olanak sağlar.¹⁰²² İslamiyetin kabulünden sonra Türklerde eğitim ve toplum hayatından soyutlanan kadın, Birinci Dünya Savaşı, Milli Mücadele ve cumhuriyetin ilanıyla beraber toplumda daha belirgin rol oynamaya başlamıştır. Ancak dergide bu yönde herhangi bir yazı yazılmamış, İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya

¹⁰¹⁷ Haşmet Alptekin, "Milli Savunma Hizmetlerinin Başarılması ile Kadının Değeri", **Ordu Dergisi**, sa.168, Aralık 1953, s.109-132.

¹⁰¹⁸ Çev.Hilmi Alacaklı, "Valerie Andre- İlk Kadın General", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.259, Eylül 1976, s.90-91.

¹⁰¹⁹ Ülkü Toksöz, "Hobi Sahibi Olunuz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.229, Mart 1969, s.79-81.

¹⁰²⁰ Halit Turhan, "İnsan Sevgisi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.98-101.

¹⁰²¹ Süleyman Günver, "Mutlu Bir Aile Yuvası Nasıl Kurulmalıdır?", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.269, Mart 1979, s.76-86.

¹⁰²² Alan Levy (Çev. Çeliker), "Emeklilik", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.267, Eylül 1978, s.54-58.

çıkan insan gücü ihtiyacı topyekun mücadele anlayışını doğurmuş, bu durum da dergiye kadının mücadeledeki yeriyle ilgili yazılarla yansımıştır. Dergide çocuklarla ilgili olarak da onların eğitimleri üzerinde durulur. Eğitim için de önemli kaynaklardan biri kitaptır. Kitap seçimi çocuklar için önemlidir. İlk önce çocuk çok iyi tanınmalıdır. Tavsiye edilecek kitap, çocuğun bu yaşta ihtiyaç duyduğu kahramanı barındırmalıdır. Bu kahraman iyi bir kahraman olmalıdır. Kitap seçerken okumayı sevdirici nitelikte olması gerekir. Bunun için boyut olarak çocuğun taşıyabileceği büyüklükte, yazı puntoları büyük, ciltli, resimle süslenmiş, sade bir anlatıma sahip olmalıdır. Anne-babalarsa onların ders kitaplarının haricinde kitaplar okumasına müsaade etmelidir.¹⁰²³ Dolayısıyla aile çocuğun yetişmesinde ilk toplumsallaşma yeri olması açısından, ders kitaplarının kullanıldığı okul ise bu sürecin devamı olması açısından önemlidir.¹⁰²⁴ Bu düşünce, dergide sadece okuyucuların değil, toplumun diğer katmanlarının da gelişiminin düşünüldüğünü göstermesi açısından önemlidir.

C. SAĞLIK

Bu bölümde okuyucuları bilgilendirecek, sağlık yönünde dikkatlerini çekecek yazılar incelenecektir. Yazıların bir kısmı savaşlarda yapılacak işler ve karşı önlemlerdir. Bu durum daha çok nükleer savaş tehlikesinin hissedildiği 1950'li yıllarda görülür. Dergide beslenme, su ve sporun önemiyle, hastalıklara karşı alınacak tedbirlerden de bahsedilir. Nükleer harp tehlikesinden doğan kaygılar dergide bu yönde yönlendirici yazıların yazılmasına neden olmuştur. Bunlardan ilki atom bombası, bundan doğan hastalıklar ve korunma çareleriyle ilgilidir. Özellikle yaralılara müdahale üzerinde durulur.¹⁰²⁵

Atom bombasından kurtulmanın da mümkün olduğuna değinilen başka bir yazıda, bombanın bütün dünyanın sonunu getirebilecek kadar etkisinin olmadığı vurgulanır. Alınacak tedbirler ise erken uyarı sistemlerinin faal olması, patlama anında yere yüz üstü yatma, patlama esnasında çukur bir yere girme, evlerin bodrumlarına girme, açık renk elbiseler giyme, gaz yayılmasından etkilenmemek için kibrit yerine cep feneri bulundurma ve daha da

¹⁰²³ Orhan Öcal, "Çocuk İhtiyaçları ve Kitaplar", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.207, Eylül 1963, s.71-79.

¹⁰²⁴ *Dicle Çiftçi, "Aile ve Okulun Çocuğun Gelişim Sürecine Etkisi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.263, Eylül 1977, s.118-124.

¹⁰²⁵ Ekrem Şadi Kavur, "Atom Bombası, Bundan Doğan Hastalıklar ve Korunma Çareleri", **Ordu Dergisi**, sa.154, Haziran 1950, s.117-127.

önemlisi halkın bilinçlendirilmesidir. Halkın eğitiminde ise bu konu ile ilgili eğitim almış askerler görev alabilirler.¹⁰²⁶

Başka bir konu ise İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği, insanlığın zarar göreceği yeniliklerden biri olan bakterilerin harp silahı olarak kullanılmaya başlamasıdır. Sağlam bir altyapıyla üretilmiş bakteriler, birçok silahla elde edilemeyen başarının sağlanmasında etken olabilir. Bunlardan faydalanmanın ve korunmanın en iyi yolu önceden hazırlıklı ve sabırlı olmaktır. Bu bakteriler tetkik edilirken çabuk ve kalıcı netice vereceklerin seçilmesi esastır.¹⁰²⁷ Bu dönemde ortaya çıkan bu tür silahlarla ilgili yazılar genelde çeviri yazılardır. Bu tür silahların gelişmeye başlamasından bahsedilirken günümüzün anlayışından biraz farklı olarak faydaları üzerinde de durulur. Savaşın ortaya çıkardığı bu tür duygularla yazılan yazılarda yani bir keşif duygusunun sevinciyle böyle davranıldığı düşünülebilir.

Atom bombasının kullanılmaya başlanıldığından beri ilk defa kullanılmaması gerektiği konusundaki bir yazıda, bombanın barışın teminatı olarak görülmesi nedeniyle, insan sağlığı üzerindeki yıkıcı etkisinden dolayı radyoaktivitesi düşük olan “*temiz bomba*” üzerinde durulur.¹⁰²⁸ Topyekün savaş anlayışından dolayı savaş anında deniz tutması¹⁰²⁹ ile su ve gıda kontrolünün önemi üzerinde de durulur. Kirlenmiş maddelerin temizlenmesi yöntemleri anlatılarak bilinç oluşturulmaya çalışılır.¹⁰³⁰

Dergide üzerinde durulan bir başka konu da beslenmeyle ilgilidir. Fiziki açıdan yorulan subayların, kaybettikleri enerjiyi geri alması, dinç bir mesleki ve emeklilik dönemi geçirmesi, vücudun gün içerisinde kaybettiği maddeleri geri alması için bilinçli bir beslenme düzeni olan rasyonel beslenme önerilir. Bu dönemin incelemelerine göre kırmızı et daha sağlıklıdır.¹⁰³¹ Yapılan araştırmalar kaynak gösterilerek beslenmede önemli bir madde olan protein üzerinde durulur. Buna göre Silahlı Kuvvetlerin beslenme planındaki protein miktarı dünya standartlarına uygundur.¹⁰³² Bu duruma başka bir yazıda ise karşı çıkılır. Buna göre Türkiye genelinde yapılan beslenme alışkanlıklarıyla ilgili bir çalışmada alınması gereken protein miktarının yarısının alınması, Silahlı Kuvvetlere de yansır. Bu sorunun giderilmesi içinse

¹⁰²⁶ Zeki Tolgay, “Atom Bombası Tesirlerinden Nasıl Korunabiliriz?”, **Ordu Dergisi**, sa.156, Aralık 1950, s.110-121.

¹⁰²⁷ Çev.Sadri Sarptır, “Bakteriyel Harp”, **Ordu Dergisi**, sa.159, Eylül 1951, s.57-65.

¹⁰²⁸ Life Dergisinin 22.07.1957 tarihli sayısından Çev.Ersü, “Atom Devrinin Tehlikeleri”, **Ordu Dergisi**, sa. 187, Eylül 1958, s.38-51.

¹⁰²⁹ Enver İzgü, “Deniz Tutması ve Hareket Hastalığı İlaçları”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 226, Haziran 1968, s.49-54.

¹⁰³⁰ Necati Hekimoğlu, “Nükleer Savaşta Su ve Gıda Kontrolü”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.11-16.

¹⁰³¹ Mazlum Baysan, “Subayların Beslenmesi-Rasyonel Beslenme”, **Ordu Dergisi**, sa. 187, Eylül 1958, s.1-11.

¹⁰³² Nedim Canar-Arısoy, “Silahlı Kuvvetlerde Beslenme”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, s.101-103.

kanun tasarısı halinde olan bir çalışma vardır. Ayrıca Silahlı Kuvvetler bünyesinde gıda kontrolü günümüzde olduğu gibi konunun uzmanlarına bırakılmıştır.¹⁰³³

Bu kapsamda alınan vitamin miktarının az olduğu da düşünülerek bu vitaminlerin bulunduğu yiyeceklerle takviye yapılır.¹⁰³⁴ Ayrıca bu yönde yazı da yayınlanarak bilinç oluşturulmaya çalışılır.¹⁰³⁵ Bunların yanında sağlıklı yaşam için suyun faydaları¹⁰³⁶, hareketli yaşam tarzının benimsenmesi¹⁰³⁷, kalp hastalıkları ve sigaranın buna etkileriyle diğer zararları¹⁰³⁸, kolera¹⁰³⁹, stresle mücadele¹⁰⁴⁰ ve temizlik konularında dergide bilgi verici ve uyarıcı yazılar yer alır.¹⁰⁴¹ Dergiye kadın okuyucuların da ilgi göstermesini sağlamak için günlük ev işlerinde ve beslenmede faydalı pratik bilgilerin yer aldığı bir yazıda sebzelerin tazesinin nasıl seçileceği vb. bilgiler göze çarpar.¹⁰⁴² Bu konular genelde sağlık sınıfından yazarlar tarafından incelenir. Okuyucuların dikkatini sağlıklı yaşama çekme amacı güdülür.

Bu tür bilgilerin yanında dergide askeri tıp tarihiyle ilgili bir yazı da mevcuttur. Burada Türklerin tıp tarihine katkıları anlatılır. Buna göre MÖ 5'inci yüzyılda Türklerde tıbbın temellerinin atılmasından itibaren, 9' uncu yüzyıldaki Türk-İslam tıbbı çağa egemen olmuş, Selçuklu ve Osmanlı tıp medreseleri kurulmuş, batılı anlamda ilk Osmanlı tıphanesine değinilerek tarihte süreç içerisindeki gelişimi anlatılır.1945 yılından itibaren sayıları artan tıp fakülteleriyle birlikte hekimlere daha fazla önem verilmeye başlanır. Birer muharip asker olan tabipler daha uygun eğitim sistemiyle yetiştirilmeli ve askeri sağlık sistemi gözden geçirilmelidir.¹⁰⁴³ Tıbbi gelişmelerin ahlaki boyutu da incelenir. Örneğin kalp nakli, beyin nakli, kafa nakli ve beyin ölümü gerçekleşen birinin yaşamaya devam edip etmemesi gerektiği gibi konuların ahlaki ve felsefi yönü tartışılır, sağlıklı kafaların sağlıklı başka vücutlara

¹⁰³³ Peker, "Bilimsel Beslenmede Proteinin Yeri-Türk Silahlı Kuvvetlerinde Gıda Kontrol Hizmetleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.57-61.

¹⁰³⁴ *Ali Açıkgöz, "Eksikliği Sık Görülen Bazı Vitaminler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.65-68.

¹⁰³⁵ Vahdet Sungur, "Vitaminler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.89-98 ve Hikmet Falay, "Askerler İçin Dengeli ve Yeterli Beslenme", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1977, s.59-64.

¹⁰³⁶ Canar, "Vücudun Suya Olan İhtiyacı ve Suyun Sağlık Üzerine Etkisi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, s.49-53 ve Necmettin Alanya, "Su ve Düşündürdükleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.80-84.

¹⁰³⁷ Hamdi Kızılkaya, "Sağlıklı Yaşam", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.83-88.

¹⁰³⁸ Hikmet Falay, "Kalp Hastalıkları, Kandaki Yağlar ve Sigara", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Haziran 1978, s.82-90, Yunus Müniroğlu, "Tütün ve Bronş Akciğer Kanseri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Haziran 1978, s.91-94 ve Ferit Acar, "Kalp Krizi Geçirenlere Öğütler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.272, Aralık 1979, s.96-102.

¹⁰³⁹ Liprand, "Kolera", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.238, Haziran 1971, s.71-75.

¹⁰⁴⁰ James P. Comer, (Çev.Çeliker), "Öfke Nasıl Kontrol Edilebilir", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.269, Mart 1979, s.72-75. ve (Çev.Hikmet Bilir), "Stres (Sinir Gerginliği)", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.104-106.

¹⁰⁴¹ Necmettin Alanya, "Sosyal Hijyen ve Ortalama Ömür", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.94-106.

¹⁰⁴² M.Vahdet Sungur, "Faydalı Bilgiler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.89-93.

¹⁰⁴³ Faruk Öner, "Askeri Tıbbın Tıp Tarihindeki Yeri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.63-68.

nakledilebileceği gibi tahminler de bulunur.¹⁰⁴⁴ Bu tahminlerden bir kısmı günümüzde gerçekleşmiştir. Gerçekleşen yüz nakli belki de kafa naklinin bir aşamasıdır.

Ç. TARIM, ÇEVRE VE TRAFİK

Bu bölüm ise dergide çok az yer alır. İlk yazı 1973 yılında yayınlanır. Tarımla ilgili Türkiye'nin durumu askeri bakış açısıyla incelenir. Türkiye'deki sorunlar erozyon, kadastro plansızlığı, veraset yoluyla tarım arazilerin bölündüğü ve teknolojiyen yoksunluktur. Bu sorunlar savaş gücünü de etkilediğinden yasama, yürütme ve yargı organları uyumlu çalışmalı, çiftçi ulaşım ve eğitim yönünden desteklenmelidir.¹⁰⁴⁵

Çevre kirliliği ise muhtemel üçüncü dünya savaşından daha korkunç boyuttadır. Ekolojik denge bozulmuştur.¹⁰⁴⁶ Tedbir alınmazsa dünya yok olacaktır. Buna göre nüfus kontrolü, çevre planlaması, endüstri-enerji sorununun çözülmesi, beslenme sorununun giderilmesi ve çevre kirliliğiyle savaş gibi tedbirler alınmalıdır.¹⁰⁴⁷ Artan çevre kirliliğinden dolayı kanser vakaları artmıştır.¹⁰⁴⁸

Trafik konusuna da bir kez değinilir. Buna göre trafik kazalarının sayısı Türkiye'de son yıllarda artmıştır. Trafikte en büyük problem dikkatsizlik ve tedbirsizliktir. Buna göre sadece TSK'da bulunan şoför ehliyet alma öncesi eğitim sistemi tüm yurttta uygulanmalıdır. Karayolu taşımacılığı kanunu hazırlanmalı, taşımacılıkta sigorta sistemi geliştirilmelidir. Silahlı Kuvvetler açısından bakıldığında ise özellikle ehliyet eğitim sistemi getirildiğinde şoför olarak değerlendirilen erlerin eğitimine daha az zaman ve para harcanacaktır. Karayolu taşımacılığı kanunuyla da taşımacılıkta şirketleşmeye gidileceği için, seferberlik anında bu araçları hizmet altına almada daha fazla kolaylıklar sağlanacaktır.¹⁰⁴⁹

¹⁰⁴⁴ Assamov(Çev. Aslan), "Doktorlar Hangi Noktaya Kadar Varmakta Haklıdır", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.231, Eylül 1969, s.69-78.

¹⁰⁴⁵ Bedrettin Demirel, "Tarım ve Askerlik", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.260, Aralık 1976, s.20-22.

¹⁰⁴⁶ Ercan Güneşli, "Çevre Kirlenmesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.248, Aralık 1973, s.92-94.

¹⁰⁴⁷ Zihni Erençin, "İnsan ve Doğa", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.252, Aralık 1974, s.13-19.

¹⁰⁴⁸ Çev.Hilmi Alacaklı, "Çevre Kirlenmesi ve Kanser Tehlikeleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.87.

¹⁰⁴⁹ Nejat Gündoğdu, "Silahlı Kuvvetlere Sağlayacağı Faydalar Yönünden " Milli Bir Felaket Halini Alan Trafik Kazaları Nasıl Önlenir?", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.43-47.

D. GENEL KÜLTÜR, KÜTÜPHANECİLİK VE TÜRK DİLİ

1) Genel Kültür

İlkeğitim seferberliğiyle ilgili *Milli Birlik Komitesi Direktifleri* başlığıyla 16 Eylül 1960 tarihinde Resmi Gazetede bir direktif yayınlanır. Yayınlanan bu direktifte Milli Eğitim Bakanlığı ve ordu arasında bu seferberliğin eşgüdümlü yapılması ve ilkokul sayısının artırılması istenir. Buna yönelik gerçekleştirilmek istenen çalışmalar dergiye de yansır.¹⁰⁵⁰ Genel kültür konusuyla ilgili ilk yazı da 1962’de yayınlanır. Buna göre Silahlı Kuvvetlere yön veren insanların, özellikle subayların, sadece askeri yönden kendilerini geliştirmesi yetersizdir. Aslında bu konuda 1946’ya kadar yetişmiş ve ilgili insanlar çoktu; ancak İkinci Dünya Savaşı’nın sonuçlarını inceleme merakı bu gelişmeyi durdurdu. Genel kültür sahibi asker kişiler daha cesur, manevi yönü daha kuvvetli kişiler olurlar. Genel kültür seviyesinin artırılması için topluma öncü olacak kişiler subaylardır. Bunun için subaylar okumaya teşvik edilmeli, genel kültür konusunda içerik olarak zayıf olan askeri dergiler geliştirilmeli, cebe sığacak şekilde içinde ilgi çekici bilgiler bulunan broşürler dağıtılmalı ve herkes genel kültür sahibi olmalıdır.¹⁰⁵¹ Derginin 199-200’üncü sayısından önceki yazılar değerlendirildiğinde yazarın tespitinin doğru olduğu söylenebilir.

Bundan dolayı, eğitimin araçlarından olan *Silahlı Kuvvetler Dergisi* gibi dergilere gönderilen yazılar azdır. Yazı bulma sıkıntısı çekilir. Eğitim, özellikle genel kültür eğitimi açısından dergi önemlidir. Burada amaç daha popüler olmaya çalışan dergiye yeni bir renk verebilmektir. Nüfusun %60’ının okuma yazma bilmediği bir toplumda, bu durum uygulanan 10 yıllık ilkeğitim planıyla giderilmeye çalışılacaktır. Buradaki sorumluluk aile, okul, Silahlı Kuvvetler ve mabetlerdedir. Ulaşılmak istenen hedef, Yeni Türk Harflerinin kabulü sonrası ilan edilen eğitim seferberliğidir. Bu amaç doğrultusunda TSK da bir halk eğitimi kurumu gibi çalışmaktadır. Silahlı Kuvvetler bünyesinde teknik konuların yanı sıra okuma-yazma eğitimi, Türkçe bilmeyenlere Türkçe eğitimi verilir.¹⁰⁵² Aynı durum günümüzde hem teknik personelden hem de halk eğitim merkezlerinden destek alınarak devam ettirilmektedir.

Üzerlerine büyük vazife düşen subayların genel kültür seviyelerinin artırılması içinse daha belirgin tavsiyeler verilir. Buna göre, atamalarda personelin genel kültür imkanları

¹⁰⁵⁰“Milli Birlik Komitesi Direktifi”, **Resmi Gazete**, 16 Eylül 1960, sa.10605, s.2141, 2143.

¹⁰⁵¹ Kenan Çoygun, “Noksan Tarafımız: Genel Kültür”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.202, Haziran 1962, s.8-14.

¹⁰⁵² Saim Kutsav, “Silahlı Kuvvetlerde Genel Kültür 1 (Genel Eğitimin İlkeleri)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.206, Haziran 1963, s. 19-32.

gözetilmeli, orduvleri kültür merkezi haline getirilmeli, okuma salonları artırılmalı, günlük mesai genel kültürü destekleyici şekilde düzenlenmeli, genel kültürü yüksek kişilerden faydalanılmalı, yabancı genel kültür yayınları tercüme edilmeli, askeri öğrencilere ve subaylara bu konuda zaman ayrılmalı, akademi ile iç ve dış kurslara personel seçiminde genel kültür sınavı yapılmalı ve askeri dergilerde genel kültürü artırıcı yayınlar artırılmalıdır.¹⁰⁵³ Bu kapsamda 1981’ de Avrupa’daki askeri dergilerle ortak çalışma sağlayacak ve Avrupa birliğine giden yollardan biri olabilecek Avrupa askeri basın birliğiyle ilgili bir yazı yayınlanır. Kısa adı EMPA olan bu birlik 1977’de kurulur. *SKD*’nin bu birliğe üye olup olmadığıyla ilgili bir bilgiye yazıda rastlanmamaktadır.¹⁰⁵⁴ Derginin gelişim sürecine katkıda bulunabilecek bir gelişme olduğunu söyleyebiliriz. Dergide genel kültürü artırıcı yayınlar yapılması teklifi ileriki sayılarda kabul görecektir ve dergi salt askeri konular yerine çok çeşitli konularda yayın yapacaktır. Subayların harp akademilerine giriş sınavında ise günümüzde genel kültür sınavı yapılır.

Genel kültürü artırmada da kitaplar yakın birer dosttur.¹⁰⁵⁵ Bu bağlamda milli kültür varlıkları olan eski eserlerin korunması ile ilgili cezalar artırılmalı ve antikacılar sıkı kontrol edilmelidir.¹⁰⁵⁶ Genel kültürü artırmada faydalı olacağı düşünülen kitapların tanıtımına da dergide yer ayrılır. Bu kitaplar genelde tarihi, askeri, dini, sanatsal ve güncel konularla ilgilidir. Kitaplar dönemin olaylarına paralel olarak da seçilir. Bu tanıtımlar derginin genelde son kısmındaki *tavsiye edilecek kitaplar* ve *aktüalite* bölümü içerisinde veya *sizler için seçtiklerimiz* ya da *seçilmiş kitaplar* başlığı altında yapıldığı gibi, doğrudan bir konu başlığı gibi ya da *Genelkurmay Harp Tarihi ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları* şeklinde tanıtılır. *Ordu Dergisi* adıyla çıktığı yıllarda yalnızca 1950 ve 1951 yıllarında kitapların ismi verilmek suretiyle tanıtım yapılır. Diğer kitapların tanıtımı ise 1966-1981 yılları arasında muhtelif sayılarda yapılır. Tanıtılan kitaplar ise şöyledir:

Cemal Ertung, **Topyekun Casusluk,**

Şevket Dilmaç, **Büyük Sarhoşluk,**

Şükrü Fuat Gücüyener, **Kahramanlar Serisi,**

¹⁰⁵³ Kutsav, “Silahlı Kuvvetlerde Genel Kültür 2 (Genel Kültürün İlkeleri)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.207, Eylül 1963, s.51-62.

¹⁰⁵⁴ Çeliker, “Avrupa Askeri Basın Birliği(EMPA)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.90-91.

¹⁰⁵⁵ Orhan Öcal, “İnsanlar ve Kitaplar”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.48-51.

¹⁰⁵⁶ Mumcu, “Türkiye’de Eski Eserler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.237, Mart 1971, s.52-59.

Emekliler Dergisi,

Cemal Albayrak, **Atamızı Asacaklardı**

Genkr. Basımevi, **Türk Silahlı Kuvvetleri İçin İngilizce Mükaleme Kitabı**¹⁰⁵⁷

Rifat Necdet Evriner, **Kemalettin Kamu,**

Aziz Hüdai Akdemir, **Casusluk,**

Şevki Yazman, **Mehmet Çavuş,**

Öztürkmen Ali Galip, **Türk Tarihinde Ünlü Günler,**

Taha Toros, **Türk Hatipleri,**

M. Faruk Gürtunca, **Tuna Gülü,**

Adil Şakrak, **İstiklal Harbinde Mehmet Çavuş,**

Nazmi Serin, **Topyekun Casusluk,**

Cemal Kutay, **Tarih Orduya Sesleniyor,**¹⁰⁵⁸

Tevfik Böke, **Aletsiz Jimnastik**¹⁰⁵⁹

Genkur. Basımevi, **İngilizce Türkçe Askeri ve Teknik Lügat,**

Fehmi Süerdem, **Marşlarımız,**

Basri Üzel, **Genç Nesille Konuşmalarım,**

Halit Süerdaş, **Harp Silah ve Araçları**¹⁰⁶⁰

Zafer Hasan Aybek, **İngilizce-Türkçe Askeri Teknik Sözlük**¹⁰⁶¹

Şefik Erensü, **Bilmeliyiz,**

¹⁰⁵⁷ **Ordu Dergisi**, sa.153, Mart 1950.

¹⁰⁵⁸ **Ordu Dergisi**, sa.154, Haziran 1950.

¹⁰⁵⁹ **Ordu Dergisi**, sa.155, Eylül 1950.

¹⁰⁶⁰ **Ordu Dergisi**, sa.156, Aralık 1950.

¹⁰⁶¹ **Ordu Dergisi**, sa.157, Mart 1951.

İsmet Peker, **Military English Courses**,¹⁰⁶²

de Gaulle, **Politika ve Üniforma**,

Lord Kinross, **Atatürk**¹⁰⁶³

Yahya Kemal, **Eğil Dağlar**,

Hasan İzzettin Dinamo, **Kutsal İsyân**¹⁰⁶⁴,

Mahmut Esat Bozkurt, **Atatürk İhtilali**,

Kemal Tahir, **Devlet Ana**¹⁰⁶⁵,

Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, **Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea**,

Rifat Uçarol, **Gazi Ahmet Muhtar Paşa Bir Osmanlı Paşası ve Dönemi**¹⁰⁶⁶,

Bilal N.Şimşir, **Malta Sürgünleri**,

Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, **Tarihte Türk-Rus İlişkileri**¹⁰⁶⁷,

Harp Tarihi Başkanlığı, **Tarihte Türk-İngiliz İlişkileri**,

Peter Mansfield, **Osmanlı Sonrası Türkiye Dünyası**¹⁰⁶⁸,

E.H.Gambrich, **Sanatın Öyküsü**¹⁰⁶⁹,

Refik Yurtseven, **Türk Devrimi ve Kurtuluş Savaşı**,

Lovis J.Halle, **Soğuk Harp**¹⁰⁷⁰,

Jehuda L.Wallachı, **Bir Askeri Yardımın Anatomisi**¹⁰⁷¹,

¹⁰⁶² **Ordu Dergisi**, sa.160, Haziran 1951.

¹⁰⁶³ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.220, Aralık 1966, s.108-127.

¹⁰⁶⁴ **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.221, Mart 1967.

¹⁰⁶⁵ Bu kitap hakkında Bülent Ecevit ve Muhtar Körükçü'nün kitap hakkında yorumlarına yer verilmiştir. "Aktüalite", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.227, Eylül 1968.

¹⁰⁶⁶ Öcal, "Sizler İçin Seçtiklerimiz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.258, Haziran 1976, s.121-123.

¹⁰⁶⁷ Öcal, "Sizler İçin Seçtiklerimiz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.259, Eylül 1976, s.92-94.

¹⁰⁶⁸ Öcal, "Sizler İçin Seçtiklerimiz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.260, Aralık 1976, s.116-118.

¹⁰⁶⁹ Öcal, "Sizler İçin Seçtiklerimiz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.261, Mart 1977, s.115-116.

¹⁰⁷⁰ Eser Gürsan, "Sizler İçin Seçtiklerimiz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.118-123.

¹⁰⁷¹ Ferhat Başdoğan, "Bir Askeri Yardımın Anatomisi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.70-71.

İlhan Bardakçı, **Taşhan'dan Kadifekale'ye**¹⁰⁷²,

İskender Ohri, **Yurdumuzun Öyküsü**¹⁰⁷³,

Dido Satiriyu, **Benden Selam Söyle Anadolu'ya**¹⁰⁷⁴,

İlhan Bardakçı, **Bir İmparatorluğun Yağması**¹⁰⁷⁵,

Hamdi Aksekili, **Askere Din Kitabı**¹⁰⁷⁶,

Heinz Guderian, **Bir Askerin Anıları**¹⁰⁷⁷,

T.R. Fehrenbach, **Kore (This Kind Of War 1953)**¹⁰⁷⁸

Niyazi Ahmet Banoğlu, **Ermeninin Ermeniyeye Zulmü'dür.**¹⁰⁷⁹

Ayrıca çeşitli tarihlerde Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığının yayınladığı kitaplar da dergide yer alır. Bu eserler yayınlandığı tarih ve fiyatı da verilerek sıralanır.¹⁰⁸⁰ Genelkurmay Karargahında verilen Atatürk, Arap-İsrail ilişkileri, liderlik, Türk-Yunan ilişkileri, ayaklanmalar, Vietnam Savaşı, Sovyetler Birliği, iç güvenlik ve eğitimle ilgili konferans metinleri kitapçık haline getirilerek TSK bünyesinde dağıtılır. Bu kitapçıkların tanıtımı yapılır.¹⁰⁸¹ Genel olarak bakıldığında ise tanıtılan kitapların ağırlıklı olarak tarihi konularla ilgili olduğu görülür. Kitapların bir kısmı ise, tanıtım tarihlerinden de anlaşılacağı üzere casusluk, soğuk savaş, Ermeniler, Kore, asker-siyaset ilişkisi gibi dönemin gelişmelerinden bahseder.

¹⁰⁷² Başdoğan, "Taşhan'dan Kadifekale'ye", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.266, Haziran 1978, s.103-105.

¹⁰⁷³ Hüseyin Işık, "Yurdumuzun Öyküsü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.267, Eylül 1978, s.68-71.

¹⁰⁷⁴ Gürsan, "Benden Selam Söyle Anadolu'ya", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.268, Aralık 1978, s.96-98.

¹⁰⁷⁵ Başdoğan, "Sizler İçin Seçtiklerimiz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.269, Mart 1979, s.95-98.

¹⁰⁷⁶ Işık, "Sizler İçin Seçtiklerimiz", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.270, Haziran 1979, s.114-118.

¹⁰⁷⁷ Başdoğan, "Bir Askerin Anıları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.120-127.

¹⁰⁷⁸ Muzaffer Öz, "Kore", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.272, Aralık 1979, s.142-146.

¹⁰⁷⁹ Başdoğan, "Ermeninin Ermeniyeye Zulmü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.280, Aralık 1981, s.106-112.

¹⁰⁸⁰ "Genkur.Harp Tarihi Bşk.Tarafından Yayınlanan Eserler I", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.244, Aralık 1972, s.86-87.

¹⁰⁸¹ Başdoğan, "Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yeni Yayınları II", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.275, Eylül 1980, s.104-112, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.276, Aralık 1980, s.103-108 ve Başdoğan, "Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yeni Yayınları III", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.278, Haziran 1981, s.92-107.

2) Kütüphanecilik

Kütüphanecilikle ilgili ilk yazı ise 1957’de yayınlanır. Çok fazla sayıda olmamasına rağmen kütüphanecilik konusundaki sorunları yansıtması açısından faydalı yazılardır. Bu yazılarda kütüphane sistemi ve kütüphane personel yönetimiyle ilgili bilgiler ve tavsiyeler yer alır. İlk konu kitapların bulunmasında zaman kazanmak için geliştirilen tasnifle ilgilidir. Bu sistem onlu fişleme sistemidir. Bu yöntemi ABD’li kütüphaneci Dewey bulmuştur. Her askeri birlikte bir kütüphane bulunmalı, bu kütüphanenin tasnif sisteminin onlu sisteme göre fişleme usulü kullanılarak yapılmalıdır. Fişleme sistemi çok sayıda dosya bulundurması sebebiyle askerlik şubelerinde de kurulabilir.¹⁰⁸²

1964’teki bir yazıya göre ise TSK çapında kütüphanelerin durumu hiç iyi değildir. Var olan düzgün kütüphanelerden istifade edilememektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri her şeyde öncü olduğu halde bu konuda başarısızdır. Birlik komutanları bu yönde kişisel çabaları ile bazı güzel gelişmelerde bulunmaktadır. İstifadenin artması için öncelikle subaylar okumaya alıştırmalı askeri yayınlar sayıca ve içerik olarak geliştirilmelidir. Genelkurmay kütüphanesinin bile koleksiyonu eski, bütçesi azdır. Bu kütüphane genel kütüphanedir. Kütüphanecilik konusundaki sorunlar böylece sıralanır ve bazı çözümler tavsiye edilir. Buna göre ordu, kolordu ve tümenlerde genel, daha ast birlikler içinse gezici kütüphaneler kurulmalıdır. İlk batı ordularında görülüp sivil hayata da uyarlanan bu sistem başarılı olacaktır. Araçlarla, hatta at, katır gibi hayvanlarla bile gezici kütüphaneler dolaştırılabilir. Ancak bir örnek merkez kütüphanesi kurulmalı ve diğer kütüphanelere örnek olmalıdır. Yabancı ordularda savaş alanında bile gezici kütüphaneler birer moral kaynağı olmuştur.¹⁰⁸³ Ayrıca kütüphane yönetiminin de önemli olduğuna değinilir. Buna göre kütüphanelerin üç temel üyesi bina, kitap ve personeldir. Personel idaresi kütüphanenin verimli değerlendirilmesi için önemlidir. Herkese yeteneği ölçüsünde görevler verilerek ve kütüphane yönetici ve uzmanlarının özlük hakları geliştirilerek verim artırılabilir.¹⁰⁸⁴

¹⁰⁸² Besim Özgen, “Etüdlerin Hazırlanması ve Kütüphaneler”, **Ordu Dergisi**, sa.182, Haziran 1957, s. 91-96.

¹⁰⁸³ Öcal, “Türk Silahlı Kuvvetlerinde Kütüphanecilik ve Kütüphaneler”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.209, Mart 1964, s.28-38.

¹⁰⁸⁴ Erkal Öztürk, “Kütüphane İdaresinde Personel (Genel Bilgiler)”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.212, Aralık 1964, s.33-36.

(3) Türk Dili

Silahlı Kuvvetler Dergisinde özellikle 1960'ların ortalarındaki Türklük vurgusu dil konusuna da yansır. Burada yabancı dillerde eserler yazılması eleştirilir ve Türkler Farslardan yaratılış itibarıyla üstün olduğu gibi dil konusunda da üstündür. Fars dilinde şiir yazılmamalıdır.¹⁰⁸⁵ Türkçe ince ve derin bir dildir.¹⁰⁸⁶ Türkçenin daha anlaşılır olması, anlatım bozuklukları ve kırtasiyeciliğin önlenmesi içinse noktalama işaretleri yerinde ve az kullanılmalıdır.¹⁰⁸⁷

E. YURT SEVGİSİNİ VE MİLLİ BİLİNCİ ARTIRMA ÇABALARI

İncelediğimiz dönemde dönemsel gelişmelere paralel olarak dergide, yurt sevgisini ve milli bilinci arttırıcı yazı ve şiirlere yer verilir. Bu yazı ve şiirler derginin *Silahlı Kuvvetler Dergisi* adıyla yayınlandığı sayıdan başlamak üzere özellikle 1960'ların ortalarından 1971'e kadar ve 1970'lerin sonlarında sayıca artar. Sebebi ise dönemin iç ve dış olaylarıdır. 1960'ların ortalarından sonrakilerin Kıbrıs ve ülke içerisindeki çatışmalardan, yine 1970'lerin sonlarındakilerin de aynı şekilde ülkedeki kargaşalıklardan dolayı arttığını söyleyebiliriz. Bu yazı ve şiirlerin olaylara birer tepki olduğunu da düşünebiliriz.¹⁰⁸⁸ Dergide bu yönde değerlendirebileceğimiz ilk yazılar 1961'de Türkler hakkında söylenmiş vecizelerin verilmesiyle başlar. Bütün bu yazılar ve şiirler, Türklerin üstün özelliklerini, birlik beraberliğin ve vatan sevgisinin önemini anlatır. Yazılarda sözlerine yer verilenler ise İbn-i Eşref, Çernayef, Sir Culyen, S.Korbet, Konte De Bonneval, Şatobriyan¹⁰⁸⁹, Ernst Jackh, Moltke, Amiral Hobart, Liman Von Sanders¹⁰⁹⁰, Demirbaş Şarl, Prens Ojen¹⁰⁹¹, Napolyon¹⁰⁹², Hammer¹⁰⁹³, Pierre Lotti, Lord Byron¹⁰⁹⁴, Samame¹⁰⁹⁵, Chateaubriand¹⁰⁹⁶,

¹⁰⁸⁵ "Türk Dili Büyük ve Zengindir", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.217, Mart 1966, s.14.

¹⁰⁸⁶ "Türk Dili", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.217, Mart 1966, s.46.

¹⁰⁸⁷ Yaşar Özdemir, "Noktalamanın Önemi ve Bir Yazıda Bulunması Gereken Nitelikler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.262, Haziran 1977, s.102-106.

¹⁰⁸⁸ 1960'lardaki Kıbrıs olaylarında oluşan Rum karşıtı kamuoyuyla ilgili bilgi için bkz. Ahmad, *Demokrasi Sürecinde...*, s.528-535. 1960'ların sonundaki ülkedeki iç çatışma ve terör olayları için bkz. Ahmad-Turgay, *a.g.e.* s.341 ve sonrası. Ayrıca 1970'lerin siyasi şiddet olayları ile ilgili bkz. Erik Jan Zhürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul, 2002, s.383-385 ve Akşin ve Diğerleri, *a.g.e.* s.275-279.

¹⁰⁸⁹ "Türkler Hakkında Söylenmiş Vecizeler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.199-200, Aralık 1961, Giriş Kısmı ve "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 216, Aralık 1965, s. 20.

¹⁰⁹⁰ "Türkler Hakkında Söylenmiş Büyük Sözler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 202, Haziran 1962, Giriş Kısmı.

¹⁰⁹¹ "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 215, Eylül 1965, s. 33.

¹⁰⁹² *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.215, Eylül 1965, s. 25.

¹⁰⁹³ "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 215, Eylül 1965, s.81.

¹⁰⁹⁴ "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa. 215, Eylül 1965, s.90.

Tasse¹⁰⁹⁷, Cahiz, Madame De Recamier¹⁰⁹⁸, Lady Montayu¹⁰⁹⁹ ve Campanella'dır.¹¹⁰⁰ Bu kişiler Türklerin cesareti, atılganlığı, zekâsı, savaççılığı, iyi sevk ve idare edildiğinde çok başarılı oluşu, merhameti ve hoşgörüsü, sadakati, soğukkanlılığı, şahsi becerisi, itaatkarlığı, dayanıklılığı, esaret bilmemesi, şefkati, alicenap oluşu, asil ve nazik oluşu, feragat ve celadetli oluşu, yenilmezliği, kabiliyeti yüksek ve medeniyete çok şey katmış bir millet oluşu, dürüst, savaşta centilmen ve başka dinlere saygılı oluşu, kararlı, gururlu ve dillerinin güzelliği, azametli ve büyük ruhlu, düşünce ve fikirlere saygılı, vatanına bağlı, dedikodu yapmayan, kadınlarının zarif ve güzel ve barışsever oluşuyla ilgilidir.

Ayrıca eski Türk büyüklerinden Bilge Kağan'ın öğütleri¹¹⁰¹ ve Nevai'nin hayatına da yer verilir.¹¹⁰² Bunlardan başka vatanın kıymeti, Türklerin gelenekleri, dayanışma gücü ve birlik ruhundan bahseden yazılar¹¹⁰³ ile başka milletlerin Türkleri sevip onlar gibi yaşayan gruplarının da olduğuna örnek olarak Avrupa'daki bir Türk köyünden de bahsedilir. Bu köy Belçika'nın Almanya sınırındadır. Buna göre 700'lü yıllarda köylerden asker toplayan papazlara karşı çıkan ve asker vermedikleri için Türk olarak adlandırılmalarından sonra köylüler Türk kültürünü araştırıp, halen bu köyde Türk kültürüne uygun olarak yaşamaktadırlar.¹¹⁰⁴

Bu kapsamda Türk askerinin ne kadar ciddiyet sahibi, dayanıklı ve cesur olduğu bu dönemden bir nöbet hatırası ve tarihten örneklerle anlatılır.¹¹⁰⁵ Budin Kalesi kuşatması sırasında kaleye ulaşarak kalenin düşmana teslim edilmesine karşı çıkan Yahya Ağa, kaleden 8 adamıyla birlikte 40.000 kişilik düşmanla savaşmak için çıkar ve savaşarak şehit olur. "*Hey Koca Türk Tarih senden bahsediyorsa ona sığmadığın içindir.*"¹¹⁰⁶ denerek kahramanlık duygusu kabartılmaya çalışılır.¹¹⁰⁷

¹⁰⁹⁵ "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 216, Aralık 1965, s.14.

¹⁰⁹⁶ "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 216, Aralık 1965, s.24.

¹⁰⁹⁷ "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 216, Aralık 1965, s.60.

¹⁰⁹⁸ "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 216, Aralık 1965, s.80.

¹⁰⁹⁹ "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 217, Mart 1966, s.23.

¹¹⁰⁰ "Tarihte Türkler İçin Söylenenler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 217, Mart 1966, s.88.

¹¹⁰¹ "Tarihte Türkler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 217, Mart 1966, s. 34.

¹¹⁰² "Nevai'nin Hayatı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s.38 ve "Ali Şir Nevai ve Türklük", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.217, Mart 1966, s. 62.

¹¹⁰³ Hüseyin Işık, "Vatan Aşkı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.222, Haziran 1967, s.77-82, Özsü, "Türk Milletinin Güzeli Gelenekleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.225, Mart 1968, s.53-57 ve Işık, "Büyük Meziyetler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.240, Aralık 1971, s.50-58.

¹¹⁰⁴ Kenan Güven, "Avrupa'da Bir Türk Köyü", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.226, Haziran 1968, s.62-64.

¹¹⁰⁵ Mustafa Yalçın, "Bir Nöbet Hatırası", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.107.

¹¹⁰⁶ Selehattin Acun, "Adem Enderhası Yahya Ağa", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.259, Eylül 1976, s.89.

¹¹⁰⁷ Acun, **a.g.m.**, s.87-89.

Yakın dönemden, Çanakkale Muharebelerinden de örnek verilir. Çanakkale Muharebelerinin sonuna doğru şehit olan Üsteğmen Zahit'in şehadetinden önce, 3 Ağustos 1914'te yazdığı vasiyetnamesinde, kendisi için eşinden çok fazla bir istekte bulunmaz. "*Ruhuma bir Mevlit okutmak vicdanınıza kalmıştır.*" Burada yazar şehidin geride kalan eşi ve kızının durumlarını araştırır ve geçim sıkıntısı çektiklerini görür. Buna göre şehitlerin geride kalanlarına iyi bir yaşam standartı sağlanması gerekir. "*Bunu yerine getirirsek aziz şehitlerimizin ruhunu şad etmiş olur ve yeni kuşaklardan yeni fedakarlıklar beklemeye hak kazanırız*".¹¹⁰⁸

Diğer şehitler de bilim şehitleridir. 1928 ve 1934 yıllarında şehit olan asker bilim adamlarından bahsedilir. O dönem Avrupa'da yaygın olan tek ve çift tırnaklı hayvanlarda görülen *ruam* hastalığına çare bulmak için çalışan 3 veteriner subayının tedavisine çalıştıkları hastalıkların kendilerine de buluşarak şehit olmaları anlatılır. Bu subaylar görevleri için şehit olmuşlardır.¹¹⁰⁹ Şehitler içinse, onların manevi varlığını hatırlatıcı şehitlik ve anıtların yapılması da tavsiye edilerek mevcut durum eleştirilir. Bu dönemde Suudi Arabistan, Rusya ve Bulgaristan'daki şehit mezarları için şehitlik yapma müsaadesi alınmaz. Sakarya Zafer Anıtının yapımı¹¹¹⁰ ve Çanakkale Gelibolu'nun Milli Park ilan edilmesi memnuniyet verici olmakla birlikte sayıları yetersizdir ve artırılmalıdır.¹¹¹¹

1970'lerin sonlarındaki toplumsal olaylar da dile getirilerek milli birliğe, ulusumuzun, düşmanlarına karşı bile büyüklük gösterdiğine ve içinde bulunulan dönemin çatışma asrı olduğu için bu yolda hareket edilmemesine değinilir. Milli birlikle ilgili Japonya'nın İkinci Dünya Savaşından sonraki gelişmeleri örnek verilir. Burada "*bizi birbirimize düşürmek için girilen oyunlara kanmamak gerekir.*" sözleri dikkat çeker.¹¹¹² Türklerin düşmanlarına bile büyüklük gösterdiğine de Alparslan'ın Diyogen'e yaklaşımı, Atatürk'ün önüne basması için konan Yunan bayrağına basmaması ve Kıbrıs'taki Rum vahşetine rağmen Türk askerlerinin Rum halkına saygılı tavrı örnek verilir.¹¹¹³ Türkiye'de bir çatışma ortamı yaratılmasına varlığını başka bölgelerdeki çatışmalara bağlayan ülkeler neden olur. Bu yüzden iç cephe

¹¹⁰⁸ Işık, "Şehit Üsteğmen Zahit' in Vasiyetnamesi", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.265, Mart 1978, s.65-69.

¹¹⁰⁹ Sadettin Yazar, "Veteriner Bilim Şehitleri", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.267, Eylül 1978, s.61-67.

¹¹¹⁰ Sakarya Zafer Anıtı açılışı 26 Ekim 1973'de yapılmıştır. Cihat Akçakayahoğlu, "Şehitlerimiz, Şehitliklerimiz ve Anıtlarımız", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.251, Eylül 1974, s.57-67.

¹¹¹¹ İsmail Kayabal-Cemender Aslanoğlu, "Şehitliklerimizi Milli Park Haline Getirmek Gerekli ve Zorunludur", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.264, Aralık 1977, s.141-146.

¹¹¹² Işık, "Ulusal Bilinç ve Ulusal Birlik", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.268, Aralık 1978, s.1-8.

¹¹¹³ Işık, "Ulusumuzun Büyüklüğü ve Yiğitliği", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.271, Eylül 1979, s.107-113.

önemlidir.¹¹¹⁴ Ayrıca yurt sevgisine ilişkin dergide şiirler de yayınlanır. Bu şiirlerin bir kısmı şöyledir:

Tanıtma

*“Everest’ten doğup , Ağrı’dan gülen
Rüzgar gibi esen ok gibi delen
Önünde krallar secdeye gelen
Cengiz’den Fatih’ten soyum var benim.”¹¹¹⁵*

Bu Yurt

*“Yan bakanlar gelir dize
Ata önder olmuş bize
Tarih ibret hepimize
Deli eder bu yurt beni”¹¹¹⁶*

Sarıkamış Marşı

*“Sarıkamış şehit yurdu
Erleriyle milli ordu
Kahramanlar koşuyordu
Senin için, senin, senin için”¹¹¹⁷*

Çanakkale

*“Dayanamadı bu çelik imana düşman
Geldiğine olmuştu bin pişman.”¹¹¹⁸*

F. SANAT VE SPOR

Sosyal ve kültürel alanda inceleyeceğimiz son konu ise derginin sanat ve spor konusuna gösterdiği ilgidir. Spor konusunda belki de askerlikle doğrudan ilgili olduğu için daha çok haber niteliğinde olsa da yazılar varken, sanat konusunda bu ilgi kanaatimizce biraz sönük kalır. Sanat konusuna, dergide oldukça geç bir tarih diyebileceğimiz 1965 yılında asker ressamlardan bahsedilerek değinilir. Buna göre Avrupa tarzı sanatı Osmanlı’ya tanıtanlar,

¹¹¹⁴ Emin Sezgin, “Çatışma Asrı”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.268, Aralık 1978, s.20-25.

¹¹¹⁵ Özmen, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.225, Mart 1968, s.88.

¹¹¹⁶ *Çubukçu, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.273, Mart 1980, s.98.

¹¹¹⁷ Muzaffer Erendil, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.272, Aralık 1979, s.138.

¹¹¹⁸ *Şahabettin Utku, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.273, Mart 1980, s.102.

yurtdışına eğitim maksadıyla gidip sonra geri gelen askeri öğrencilerdir. Resimde ilk yağlı boya çalışması III. Selim zamanında yapılır, Şeker Ahmet Paşa ilk sergiyi açmakla öncülük eder. Bu dönemde olduğu gibi geçmişte de asker ressamlar vardır ve bunların çoğu askeri okullarda öğretmenlik yaparlar. Müzisyenler ise daha çok Mızıka-i Humayun'da yetişirler. Edebiyat alanında oldukça fazla asker kişiler vardır.¹¹¹⁹ Sanatla ilgili ikinci ve son konu ise resim sanatının gelişimiyle ilgilidir. Bu sanatın gelişimi tarihsel dönemler içerisinde incelenir ve Rönesans ile birlikte doğaya uygunluğun arttığı dile getirilir.¹¹²⁰ Bu yazıların sanata ilgi duyan okuyucuları yönlendirme amaçlı olduğu kanaatindeyiz.

Doğrusu spor konusuna da dergide oldukça geç bir tarihte yer verilmeye başlanır; fakat bu tarih sanattan daha önce, 1957'dedir. Türkiye askeri spor konusunda Hür Dünyada ve diğer müttefikleri arasında işbirliğini geliştirme faaliyetlerinden biri olan CISM'e 29 Ağustos 1949'da katılır ve bu yöndeki gelişmeler dergide bir dönem oldukça fazla yer alır. Bu konsey çerçevesinde yapılan maçlarda ordu milli futbol takımı 1949'da ikinci, 1952, 1953 ve 1954'te dördüncü, 1955'te ise şampiyon olur. 1956'da ise yine dördüncü olur.¹¹²¹ Müttefikler içinde ABD ile olan maçlara ayrı bir yer verilerek maçların tarihçesi incelenir. Buna göre ordu futbol takımlarının ilk olarak 9 Nisan 1954'teki karşılaşmasında Türkiye 10-0 galip gelir. İkincisi 3 Mart 1956'da olan karşılaşma 5-0 yine Türkiye'nin galibiyetiyle sonuçlanır.¹¹²² 1959 yılında CISM tarafından düzenlenen şampiyonalarda basketbolda 5'inci olunurken, futbolda ve atışta herhangi bir derece alınamaz.¹¹²³ 20-31 Mayıs 1966'da Türkiye'nin öncülüğünde Uluslar Arası Askeri Voleybol Şampiyonası düzenlenir, katılan ülkeler arasında Türkiye 2'nci olur.¹¹²⁴ Organizasyon (spor konusunda) açısından Norveç'teki askeri spor organizasyonu örnek gösterilir.¹¹²⁵

1965'teki Dünya Ordular Arası Şampiyona'da Türkiye bir ikincilik, üç de üçüncülük kazanır.¹¹²⁶ Bu dönemde Batı Bloğu ülkeleri spor alanında da teşekküller oluşturarak aralarındaki birlik beraberlik duygularını pekiştirmeye çalışırlar. Türkiye'nin bu konuda katılma çabalarının ciddi olduğu söylenebilir. Daha sonra 1964'teki maçlarda Suriye ve İran'a

¹¹¹⁹ Sami Önal, "Türk Asker Sanatçıları", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.115-123.

¹¹²⁰ Nazım Uludoğan, "Resim Sanatı", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.262, Haziran 1977, s.88-97.

¹¹²¹ Bedri Çakır, "C.I.S.M. Nedir? Hangi Tarihte Kuruldu? Gayesi Nedir? Bu Teşkilata Türkiye Nasıl Üye Oldu? C.I.S.M. Gelişmesi", **Ordu Dergisi**, sa. 183, Eylül 1957, s.135-140.

¹¹²² Bedri Çakır, "Türkiye-Birleşik Amerika Futbol Maçlarının Tarihçesi", **Ordu Dergisi**, sa.183, Eylül 1957, s.141-142 ve "Haberler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.209, Mart 1964, s.45-46.

¹¹²³ "Spor (Orduda Spor)", **Ordu Dergisi**, sa.188-189, Mart 1959, s.155-164.

¹¹²⁴ "Spor", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.219, Eylül 1966, s.150-152

¹¹²⁵ "Haberler", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa.211, Eylül 1964, s.77-113

¹¹²⁶ "1966 Yılı Silahlı Kuvvetler Boks Şampiyonası", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sa. 218, Haziran 1966, s. 83-84.

karşı galibiyet Irak'a karşı mağlubiyet yaşanır. Yurt içindeki spor karşılaşmalarından da haberler verilir. 2-3 Kasım 1959'da kara, deniz ve jandarma personeli arasında icra edilen müsabakalar düzenlenir. Sporcuların isimleri verilir.¹¹²⁷ İstanbul'da 1959 yılında kros, voleybol ve hentbol karşılaşmaları düzenlenir. Organizasyon ve disiplin konusuna özen gösterilir.¹¹²⁸ 10-11 Nisan 1966'da yapılan çeşitli müsabakalarda KKK 1'inci, J.Gen.K.lığı 2'nci olur.¹¹²⁹ Silahlı Kuvvetlerde yapılan müsabakalara gösterilen önem bakımından dergide aynen yayınlanan bir emirden de bahsetmek gerekir. Bu emir Milli Savunma Bakanlığı tarafından spor faaliyetlerinin icrasıyla ilgilidir. Bu durum dergide bir ilktir. Emre göre modern pentatlon orduda ilk olarak 1961'de yapılmaya başlanır ve yerleşmesi ile tecrübe kazanılması için Ankara'da bulunan Harp Okulu, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı ve 43'üncü Süvari Alayında takımlar oluşturulur. Bunun haricinde her kuvvet bünyesinde bir atış takımı teşkil eder. Yapılacak bütün karşılaşmalarda centilmenliğe ve disipline önem verilir.¹¹³⁰

Bunların haricinde sporun önemi ve bazı spor branşlarıyla ilgili yazılar da vardır. Harbin kazanılmasında önemli olan spora tarih boyunca ayrı bir yer verilir. Modern sporların çoğu askeri kaynaklıdır. Silahlı Kuvvetler bünyesinde hemen her kışlanın spora ayrılmış yeri olması, ona ne kadar önem verdiğiine işarettir. Sporun gelişmesi için ordunun daha fazla çaba harcaması gerekir.¹¹³¹ Gelişmesi gereken sporlardan biri de ata sporu güreştir. Güreş tarihi için önemli olan Türk güreşini, geri kalmaktan, sistemli çalışma anlayışıyla Silahlı Kuvvetler öncülük yaparak kurtaracaktır.¹¹³² Dalgıçlık ise teknolojik yeniliklerden dolayı gelişimini hızla sürdürmektedir.¹¹³³ Bununla birlikte *Silahlı Kuvvetler Dergisinde* en çok futbola önem verilir. Takım halinde yapılan sporların birlik beraberliği artıracığı, bu birlik beraberliğin uluslar arası alana da yansıtacağı düşünülür.

¹¹²⁷ *Ordu Dergisi*, sa.190-191, Eylül 1959, s.88-90.

¹¹²⁸ "Orduda Spor", *Ordu Dergisi*, sa.192-193, Mart 1960, s.129-131.

¹¹²⁹ "1966 Yılı Silahlı Kuvvetler Boks Şampiyonası", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.218, Haziran 1966, s. 83-84.

¹¹³⁰ "Silahlı Kuvvetler 1961 Spor Faaliyeti Programı ve Tatbikatına Dair Emir", *Ordu Dergisi*, sa.194-195-196, Aralık 1960, s.111-126.

¹¹³¹ Ahmet Sezgin, "Silahlı Kuvvetler ve Spor", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.244, Aralık 1972, s.14-17.

¹¹³² Çetin Anıt, "Ata Sporumuz Güreş", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.237, Mart 1971, s.60-65.

¹¹³³ Necmettin Ersoy, "Dalgıçlık ve Gelişimi", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, sa.268, Aralık 1978, s.74-80.

SONUÇ

Yayın hayatına aralıksız devam eden *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, öncelikle bir kurum dergisi olarak kullandığı dil açısından oldukça resmidir. İncelediğimiz 31 yıllık süreçte, derginin üç ayda bir yayınlanması dönemin yansımalarının daha belirgin görülebilmesi açısından işimizi oldukça kolaylaştırmıştır. Dönemi anlamaya yardımcı olan dergide yer alan yazıların kullandığı dille ilgili, dilbilgisi kurallarına ve yaşayan Türkçe'ye uygun olmasına yönelik yapılan çalışmalar ve gayretler dikkat çekicidir. Çok fazla teknik terim içeren yazıların dışında dergi, konu ağırlığı bakımından en çok yeri çağı yakalamak adına gelişen yeniliklere ayırmıştır. Dolayısıyla dergi aracılığıyla okuyucuya değişen ve yeni ortaya çıkan bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Bunların dışında dört başlıkta topladığımız yazılardan tarihe ilgili konulara dönemin askeri gelişmeleri ve siyasal atmosferine göre yer verildiği görülmüştür. *Ordu Dergisi* olarak yayınlandığı dönemde dergi sosyal, kültürel, tarihi konulara çok fazla yer vermeden, daha çok İkinci Dünya Savaşının sonuçlarından çıkarılan derslerle ilgili yazılara yer verilmiştir. 1950-1961 yılları arasında özellikle güncel konulara temas etmek konusunda daha çok mesleki bilgiler verme gayreti nedeniyle isteksiz davranılmıştır. Örneğin Kore Savaşına çok fazla yer verilmemiş ve NATO'ya girişin hemen akabindeki atmosfere uymak adına hiçbir yazı yayınlanmamıştır. Özellikle Atatürk'ün naşının Anıtkabir'e nakli konusuna dergide hiç yer verilmemesi dikkat çekmektedir.

Bu dönemin en çok üzerinde durulan konusu ise komünizmdir. Dergide dış tehdit olarak görülen sürekli bir komünizm karşıtlığı işlenmiştir. Fakat 1961'den önce komünizm propagandası yapmamak adına doğrudan komünizm felsefesini anlatan yazılara yer verilmemiştir. *Ordu Dergisi* Aralık 1961'den itibaren *Silahlı Kuvvetler Dergisi* adıyla isim değiştirerek konu yelpazesini genişletmiştir. Özellikle sosyal ve kültürel konularla, yurt ve dünyada gelişen konulara daha fazla önem verilmiştir. Derginin bu isim değişikliğinden sonra, siyasi partilerle ilgili politik konulara yer vermeme konusundaki hassasiyeti dönemin gelişen atmosferinden de etkilenerek yitirilmiştir. Özellikle 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi'nin sonrasında DP dönemi birkaç kez eleştirilmiştir. Bu dönemde ülke gündemini meşgul eden konular hakkında da yazılar yayınlanmıştır. Bunlardan özellikle ekonomi ve eğitim konularında ülkede öncü olarak kalkınmayı sağlama adına yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir.

Siyasi ve askeri atmosferden etkilenen diğer konular ise Osmanlı Devleti dönemi ve İsmet İnönü'dür. Osmanlı Devletiyle doğrudan ilgili yazıların 1971 yılından, İsmet İnönü'yle ilgili ise 1962 yılından itibaren yayınlanması dikkat çekicidir. Bu kapsamda üzerinde uzun yıllar anlaşılabilen bir konu olan kuvvet komutanlıklarının kuruluş tarihleri de işlenmiştir. Hava kuvvetleri hariç diğer kuvvetlerin kuruluş yıldönümleri kutlamaları dergide farklı tarihlerde yayınlanan yazılarla kutlanmıştır. Silahlı Kuvvetlerin kendini geliştirme çabalarından biri olan moral ve ahlakın yükseltilmesiyle ilgili yazılar daha çok 1950-1961 yılları arasındaki süreçte yayınlanmıştır. Burada dini ve ahlaki yaklaşımla yükseltmek istenen moral, komünizme ve atom bombasının yıkıcı etkisinin yaratacağı ani ve büyük yıkımlara karşı bir panzehir olarak görülmüştür. Aynı doğrultuda 1960 ve 1970'lerin sonlarındaki toplumsal olaylara karşı ise bu sefer Atatürkçülük bir kurtarıcı düşünce olarak görülmüş, bu doğrultuda fikirler geliştirilmiştir. Atatürk ve Milli Mücadeleyle ilgili yazıların yoğun olarak görülmeye başlandığı dönem ise 1961'den sonraki süreçtir. Laiklik vurgusu yapılmaya ise 1960'ların başlarında başlanmasına rağmen daha çok 12 Eylül Askeri Müdahalesinden sonraki yazılarda görülür. Bu konuda daha çok laikliğin dinsizlik olmadığı savunulur. Atatürk ile ilgili yazıların dikkat çeken yönü Silahlı Kuvvetler dışında sivil alanda yayınlanan yazılardan daha sağlıklı ve abartısız oluşudur. Burada Atatürk'ün sadece askeri ve siyasi yönü değil, insani yönlerinin de ele alınmaya çalışılması ve hatta bazı yazılarda resmi anma törenlerinin abartılmasından rahatsızlık duyulması bu fikrimizi doğrulamaya yardımcı olmaktadır.

Okuyucuların önemli bir kısmı subaylar olduğundan onları ilgilendiren, doğrudan subayların anlatıldığı ve örnekler verildiği pek çok yazı bulunmaktadır. Dergide özellikle eğitim, kültür, ahlak ve ekonomi konularında subayın en büyük yol gösterici olduğu işlenmiş, subaylara önemli vazifeler biçilmiştir. Askeri eğitim, teknik ve taktik konularda askeri yardımların da etkisiyle ABD örnek alınmış, en çok incelenen, düşman olarak görüldüğü için daha çok tanınmaya çalışılan ülke de bilgilerin yoğun propaganda faaliyetlerinden dolayı gerçek olmayabileceği düşüncesine rağmen, Sovyet Rusya olmuştur. Yine Silahlı Kuvvetlere örnek olması açısından dünya silahlı kuvvetlerindeki gelişmeler anlatılarak personel bu konuda bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Burada dikkatler kendini tekrar toparlamaya başlayan Almanya ve Sovyet Rusya ile NATO'nun askeri kanadından ayrılarak bu konuda örnek teşkil eden Fransa'ya yöneltilmiştir. İstihbarat konusunda ise sürekli bir tehdit olarak görülen casusluk ve komünist ayaklanma hareketlerine karşı okuyucu bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Ordudaki liderlere hitap eden dergide liderlik konusu da uzak ve yakın geçmişten örnekler verilerek anlatılmaya çalışılmıştır.

Uluslar arası alanda da gelişmelere özel önem verilmiştir. Özellikle NATO'ya verilen önem dikkat çekmektedir. Bu konuyla ilgili yazıların geneli NATO'ya üyeliğin gereklerini anlatmakla ilgili olmakla birlikte, dünyada meydana gelen yumuşama havası ve Türkiye'nin Kıbrıs konusunda uluslar arası alanda yalnız kalmasından kaynaklanan NATO'ya üyeliğin sorgulandığı, hatta bu anlaşmanın dağılarak daha samimi bir anlaşma örgütü kurulması gerektiği gibi fikirlere de yer verilmiştir. Bunlardan başka dünyadaki siyasi, askeri ve teknolojik konular takip edilerek okuyucunun dikkati çekilmek istenmiş ve dergi bir anlamda uluslar arası alanı takip eden bir yayın haline gelmiştir. Türkiye'deki gelişmelerden özellikle Kıbrıs sorunuyla dergide yakından ilgilenilmiş, dönemin politikasıyla birebir örtüşen yazılar yayınlanmıştır. 1961'den itibaren Kıbrıs konusu dergide sürekli değinilen bir konu haline gelmiştir.

Sürekli varlığı hissedilen Rus tehlikesi, dergide bu tehlikeyi bertaraf etmeye yarayacak fikirlerin de yayınlanmasına neden olmuştur. İncelenen bütün dönem boyunca bu mücadelede subayların önemine, halkın seferberlik konusunda bilinçlendirilmesine, topyekun harbin gereklerine yönelik yazıların artması dikkat çekicidir. Dergide yayınlanan sosyal ve kültürel konularda özellikle eğitim ve kültürle ilgili yazılarda Silahlı Kuvvetlerin yol gösterici olma isteği ve bu yöndeki projelerden de bahsedilir. En çok dikkati ise kütüphanecilik konusunda seyyar kütüphanelerin kurulması ve hatta at ve eşeklerle birliklere kitap dağıtımı konusu çekmektedir. Bunların yanında daha çok 1961'den itibaren derginin Türklük bilincini desteklemesi bakımından duyarlı olduğu görülmüştür.

Bu dönemde askeri müdahalelerin etkilerini dergide görmek mümkündür. Ancak 12 Mart Muhtırası diğer müdahaleler kadar dergide yer almamıştır. 27 Mayısın etkileri ve sonuçları 21 yıllık bir dönemde belirgin olarak kabul edilmemekle birlikte, 12 Eylül Müdahalesiyle ilgili de yavaş yavaş bazı yazılar yazılmaya başlanmıştır. Bu konuyla ilgili bariz değişikliklerin derginin 1981 yılından sonraki sayılarında hissedilmesi muhtemeldir. *Silahlı Kuvvetler Dergisi* 1950 ile 1981 yılları arasında bazı sorunlarla da karşılaşmıştır. Bu sorunların en önemlisi sabit bir yazar kadrosunun olmayışıdır. Dergi okuyucularının gönderdiği yazılarla yayın hayatına devam etmeye çalışmıştır. Yazı bulma konusunda yaşanan sıkıntılar telif hakkı ödeme, yazarların kısa özgeçmişlerinin ya da fotoğraflarının yazının başında veya sonunda yayınlanarak isteklendirilmesi sağlanarak giderilmeye çalışılmıştır. Başka bir sorun ise derginin okunmamasıdır. Okunmayı sağlamak içinse dergiyi ilgi çekici

hale getirmek için karikatürler, bilmeceler ve şiirler yayınlanması yolları denenmiştir. Buna paralel olarak dergi zorunlu abonelik sistemini uygulamaktadır.

İncelediğimiz dönemdeki yazılarla ilgili değerlendirmeler yaparken zorlandığımız konulardan biri de derginin kurumun resmi görüşünü yansıtmayı yansıtmadığı konusudur. Biz bu yazıların bir yayın ve tetkik kurulunun kontrolünden sonra yayımlandığı için tam olmamakla birlikte kurumun görüşlerini yansıttığı kanaatindeyiz. Ortaya koymaya çalıştığımız sonuçların özellikle yakın dönemle ilgili yapılan çalışmalarda yardımcı olması ümidindeyiz. Türkiye ve dünya tarihi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olan 1950-1981 yılları arasında gelişen olayların sonuçlarını 1980'den sonra aynı bakış açısıyla görebilmek için derginin 1981'den sonraki sayılarının da incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Ayrıca incelediğimiz dönemde Türkiye'nin dış politikasıyla aynı yöndeki ABD yanlısı tutumdan da bahsetmek gerekir. Askeri yardımlardan dolayı ve ABD de gelişen teknolojinin de etkisiyle ABD yanlısı tutum dikkat çekmektedir. Ancak Kıbrıs müdahalesinden dolayı uygulanan askeri ambargodan kaynaklanan gerginliğin de etkilerini dergide görmek mümkündür.

Dönemin özelliği gereği, İkinci Dünya Savaşı sonrası atmosferde önemi artan topyekun harp anlayışı gereği Silahlı Kuvvetlerin, ülke genelindeki birçok hususta liderlik yapmak istemesi, hatta bazı sosyal konularda çeşitli uygulamalarda rol oynamasının dergide değinilmesi, ilgi çeken başka bir husustur. Bu yolla personelin dikkati çekilerek konuya yönelik isteğin artırılmasına çalışılmıştır. Dergide genel anlamda ileri sürülen görüşler genelde aynı çizgidedir. Bu görüşlerin özelliği gereği, çalışma sırasında bazı konular farklı başlıklar altında farklı yönleri ele alınarak incelenmiştir. Buradan hareketle Türkiye'nin sahip olduğu tarihsel sürece bağlı ordu-millet anlayışı, ordunun siyasete etkisi ve gücü düşünüldüğünde, sürekli askerlik mesleğiyle ilgili teknik bilgiler veren bir kurum dergisi niteliği ile sınırlı olmayışını doğal karşılamak gerekir.

KAYNAKLAR

1.Kitaplar

-Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

-Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri, Harita Genel Müdürlüğü, Ankara, 1982.

-Allana, G. (Çev. Uysal, Ahmet Edip); **Bir Milletın Yaraticısı Cinnah**, Kùltür Bakanlığı Yay., Ankara, 1982.

-Ahmad, Feroz-Turgay, Bedia; **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi(1945-1971)**, Bilgi Yay., Ankara, 1976.

-Ahmad, Feroz; **İttihat ve Terakki (1908-1914)**, Kaynak Yay., İstanbul, 2010.

_____; **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)**, Hil Yay., İstanbul, 2007.

-Artuç, İbrahim; **Yeniden Doğuş: Türk Kurtuluş Savaşı**, Kastaş Yay., İstanbul, 2001.

_____; **Büyük Taarruz**, Kastaş Yay., İstanbul, 1986.

-Aydemir, Şevket Süreyya; **İkinci Adam**, (3 Cilt), Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

-Akşin, Sina ve Diğerleri; **Türkiye Tarihi 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yay., İstanbul, 2011.

-Akşin, Sina; **Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi**, İmaj Yay., Ankara, 2006.

-Arı, Tayyar; **Uluslar Arası İlişkiler ve Dış Politika**, MKM Yay., Bursa, 2008.

-Armaoğlu, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kùltür Yay., Ankara, 1994.

-Bekir Fikri; **Balkanlarda Tedhiş ve Gerilla "Grebene"**, Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı Yay., İstanbul, 2007.

- Carr, E.H.-Fontana, J.; **Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık**, İmge Kitabevi, Ankara, 1992.
- Ersanlı Behar, Büşra; **İktidar ve Tarih**, Afa Yayınları, İstanbul, 1992.
- Genelkurmay Başkanlığı, **Atatürkçülük, Atatürkçü Düşünce Sistemi**, (Üçüncü Kitap), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1983.
- Gürel, Şükrü Sina; **Tarihsel Boyutu İçinde Türk-Yunan İlişkileri, 1821-1993**, Ümit Yay., Ankara, 1993.
- Gürler, Hamdi; **Paşaların Gözüyle Milli Mücadele**, Vadi Yay., Ankara, 2007.
- Hülagü, Metin; **Gazi Osman Paşa, 1833-1900: Askeri ve Siyasi Hayatı**, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1993.
- İvans, Richard J. (Çev. Uygur Kocabaşoğlu); **Tarihin Savunusu**, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.
- K. Jukov, Georgiy (Çev.İhsan Gürkan); **Kitle Savaşının Üstadı Mareşal Jukov**, Baksan Yay., İstanbul, 1982.
- Keser, Ulvi; **Kıbrıs'ta Yer Altı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı**, IQ Kültür-Sanat Yay., İstanbul, 2007.
- Kara Kuvvetleri Lisan Okulu Tarihçesi.**
- Kocatürk, Utkan; **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi(1918-1938)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.
- Luraghi, Raimondo; **Sömürgecilik Tarihi**, E Yay., İstanbul, 2000.
- Macfie, A. L.; **Osmanlı'nın Son Yılları 1908-1923**, (Çeviren: Damla Acar-Funda Soysal), Kitap Yay., İstanbul, 2003.
- Meray, Seha; **Lozan Barış Konferansı-Tutanaklar-Belgeler**, (8 Kitap), Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2001.

-Onar, Mustafa; **Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları 1**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1995.

-Özdemir, Hikmet; **Rejim ve Asker**, İz Yay., Ankara, 1989.

-Safa, Peyami; **Türk İnkılabına Bakışlar**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2010.

-Sarıay, Yusuf; **Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1988.

-Şapolyo, Enver Behnan; **Gazi Osman Paşa ve Plevne Müdafaası**, Türkiye Yay., İstanbul, 1959.

_____; **Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi**, Berkalp Kitabevi, Ankara, 1944.

-Timur, Taner; **Türk Devrimi ve Sonrası**, İmge Kitabevi Yay., Ankara, 2008.

-Toker, Metin; **Türkiye Üzerinde 1945 Kabusu**, Akis Yay., Ankara, 1971.

-Tunaya, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler**, c.1. İletişim Yay., İstanbul, 2011.

-Turan, Oğuz; **Türklerde Stratejik ve Taktik Düşünceler (Mete'den Atatürk'e Kadar)**, Belge Yay., İstanbul, 1986.

-**Türk Silahlı Kuvvetleri**, Mönch Türkiye Yay., Ankara , 2003.

-Uçarol, Rifat; **Siyasi Tarih(1789-2010)**, Der Yay., İstanbul, 2010.

-Yılmaz, Mustafa-Doğaner, Yasemin; **Cumhuriyet Döneminde Sansür(1923-1973)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007.

-Zhürcher, Erik Jan; **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yay., İstanbul, 2002.

2. Süreli Yayınlar

a. Gazeteler

-**Resmi Gazete**, 7 Mart 1962, sa. 11053 ve 16 Eylül 1960, sa.10605

-**İstiklal Harbi Gazetesi**, 11 Ekim 1919, sa.131 (Karşyaka Belediyesi tarafından Yeni Türk Harfleriyle bastırılmış hali)

b. Dergi

-**Ordu Dergisi** (Mart 1953- Haziran 1961)

-**Silahlı Kuvvetler Dergisi** (Aralık 1961- Aralık 1981)

3. Makaleler

-Songül Sallan Gül, “Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, sa.40, 3-4 (2000), s.51-66.

-Halil İnalıcık, “Helenizm, Megali İdea ve Türkiye”, **Doğu-Batı Makaleler II**, Doğubatu Yayınları, Ankara, 2009.

4. Tezler

-Atıcı, İsmail; **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 1997. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

-Beydemir, Cem; **1960-1980 Yılları Arası Beş Yıllık Kalkınma Planlarının İrdelenmesi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

-Çetiner, Abdullah Cengiz; **Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Kara Muharebeleri**, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2007.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

-Çukuryurt, Sinan; **16. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatı ve Kanuni Dönemi Minyatür Sanatçısı Matrakçı Nasuh**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1995.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

-Doğaner, Yasemin; **27 Mayıs İhtilali ve Kurucu Meclis**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1996. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

-Gürbüz, Sait; **Yakın Tarihimize Silahlı Kuvvetler Cephesinden Bir Tanıklık: Askeri Mecmua(1929-1950)**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2005. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

-Kara, Hayati; **Türk Kara Kuvvetlerinde Önemli Değişim ve Gelişmeler(1950-2000)**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2007. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

5. İnternet

-<http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/komutan/NecdetUran.php> (28.06.2012)

-<http://www.jandarma.gov.tr/> (28.06.2012)

-<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2658> (04.03.2012)

-<http://www.kimkimdir.gen.tr//kimkimdir.php?id=242> (28.06.2012)

-<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=1480> (28.06.2012)

-<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=240> (28.06.2012)

-<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2791> (28.06.2012)

-<http://www.msb.gov.tr/anasayfa/html/Bakanlar/BakanPotre/SErginB.htm> (28.06.2012)

-<http://www.mgm.gov.tr/files/kurumsal/ekitap/4mevsim7/4tarihce.pdf> (01.04.2012)

-<http://www.oyak.com.tr/TR/kurumsal/tarihce/1961---1970.html> (01.04.2012)

-http://www.tccb.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanlarimiz/celal_bayar/ (28.06.2012)

-http://www.tccb.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanlarimiz/cemal_gursel/ (28.06.2012)

-http://www.tccb.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanlarimiz/cevdet_sunay/ (28.06.2012)

-http://tr.wikipedia.org/wiki/Basil_Liddell_Hart (28.06.2012)

http://www.tsk.tr/1_tsk_hakkinda/1_2_genelkurmay_baskanlari/konular/memduh_tagmac.htm (28.06.2012)

-www.ttk.org.tr/index.php?Page=Yayinlar&KitapNo=905 (28.06.2012)

-<http://www.hvkk.tsk.tr/TR/BiyografiDetay.aspx?ID=13&IcerikID=19> (28.06.2012)

-<http://tdkterim.gov.tr/bts/> (21.06.2012)

-http://tr.wikipedia.org/wiki/Sun_Tzu (21.06.2012)

EKLER

Ek-1

d. Silahlı Kuvvetler Tarihi:

-Tarih Boyunca Türk Ordusu:

Silahlı Kuvvetler tarihi ile ilgili ilk yazı 1957 yılındaki NATO Özel Sayısında yayımlanmış, genel olarak teşkilat yapısı üzerinde durulmuştur. Buna göre Mete Han zamanında kurulan düzenli ordu yaklaşık 1300 sene boyunca aynı teşkilatla devam etmiştir. Bu teşkilat hazırlanırken süvari birliklerine özel önem verilmiştir. Birlikler dört ana koldan oluşur, bunların adları bölgelerde yetişen atların cinsiyle anılırdır. Her bölgenin, ki bunlar yön isimleriydi, askerlerinin atlarının renkleri aynıydı. Cengiz Han zamanında çağın gereklerine göre önemli değişiklikler meydana geldi. Birlikler tümen, tabur, 100, 50 ve 10 ar kişilik teşkilere ayrılmıştır. Bunların başına tümen ağası, binbaşı, yüzbaşı, elli başı ve onbaşılar getirilmişti. Bu dönemde dahi özellikle subaylardan beklenen astlarını çok iyi tanınması idi. Onlu sisteme göre yapılan düzen Osmanlılar'da değişiklik göstermiştir. Osmanlı Devletinin sürekli silâh altında bulunan ilk askerleri Yeniçeriler idi. Yeniçerilerin sayıları kuruluşundan itibaren 1808 yılına kadar sürekli olarak artmıştır. 1826'da kaldırılışından sonra kurulan Asakir-i Mensure-i Muhammediye Ordusu genelde Mısır Vilayeti ordusunu örnek alıyordu. Günümüzde de isimleri kullanılmaya devam edilen (Bu silsileye göre) alay, tabur, bölük sistemi bu dönemden itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Kuruluşunda yaşanan sıkıntılara rağmen yeni sistem kendini toparlayarak, özellikle 1870 yılında Alman sistemi ile sürmüştür. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinden sonra birliklere numara verme usulü ile teşkilatlandırma yapılmıştır. Her savaştan sonra görülen eksikliklerin mutlaka giderilmeye çalışıldığı bu yazıdan anlaşılmaktadır. Alman etkisi ile hem kuruluş, hem taktik hem de teknik açıdan gelişmeler görülmüştür. Zamanla Türk ordusunun sayısı giderek artmış, Mondros Mütarekesi ile ordu terhis edilmiş, Milli Mücadeleden sonra teşkilat olarak üç ordulu sisteme geçilmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşından önce asker sayısı arttırılmıştır. Teknik olarak da ABD silah ve malzemesi ile donatıldığı vurgulanmaktadır. Silahlı Kuvvetlerin Osmanlı döneminde çağının gerisinde kaldığı bu yazıda hiç vurgulanmamıştır. (İhsan Ilgar, sa.181, Mart 1957, s.1-17)

-Jandarmamızın 117. Kuruluş Yılı

Temeli bu dönemki anlamı ile II. Mahmut döneminde Asakir-i Redife olarak atılan jandarma teşkilatı bundan sonra Hafız Paşa tarafından 16 Şubat 1846'da kurulmuştur. 1877- 1878 Osmanlı-Rus Savaşından sonra Sait Paşa tarafından yeniden teşkilatlandırılmıştır. Amaç, savaş sonrası ortaya çıkan anarşi ortamını düzeltmekti. 1909'da da Umum Jandarma Komutanlığı olarak Harbiye Nezaretine bağlanmıştır. Tarihi gelişimine böylece yer verildikten sonra bu dönemki bilgilere geçilmiştir. Türkiye yüz ölçümünün %98'i, sınır ve kıyılar da dahil olmak üzere bu dönemde jandarmanın sorumluluğundadır. 1962'deki verilere göre suçluların tamamına yakını jandarma

tarafından yakalanmıştır. Yazıda jandarmanın zor şartlarda görev yaptığı vurgulanmaktadır. (Hayrettin Tulunay, sa.204-205, Mart 1963, s.30-32)

-Türk Silahlı Kuvvetleri Kahramanlık Menkıbeleri

Milli duyguların kabartılmaya çalışıldığı bu derlemede Türk Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinin kahramanlık menkıbelerinde özellikle Birinci Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı döneminin olayları anlatılmaktadır. Yunanlıların denize dökülmesi öncesi yapılan Büyük Taarruzun baskın etkisinden dolayı bu taarruzdan, Sırp Sındığı Savaşı'na benzetilerek "Rum Sındığı Baskını" şeklinde bahsedilmektedir. Dayanışma, yardımlaşma, cesaret, büyüklere saygı ve küçüklere sevgi duyguları işlenmiştir. Örneklerde kahramanca savaşan ya da şehit olanların üzerinden Türk askerinin kahramanlığı anlatılmaktadır. Özellikle şehitlere saygı duygusuna "Yurdumuzu çevreleyen berrak denizlerde, sarp ve yalçın karlı dağlarda, mavi göklerimizde, Türk Ulusunun vefalı kalbinde yatan şehitler! Rahat uyuyun! Eğittikleriniz izinizdedir." (s.57) şeklinde değinilmektedir. (Karlıdağ, sa. 211, Eylül 1964, s. 62-76)

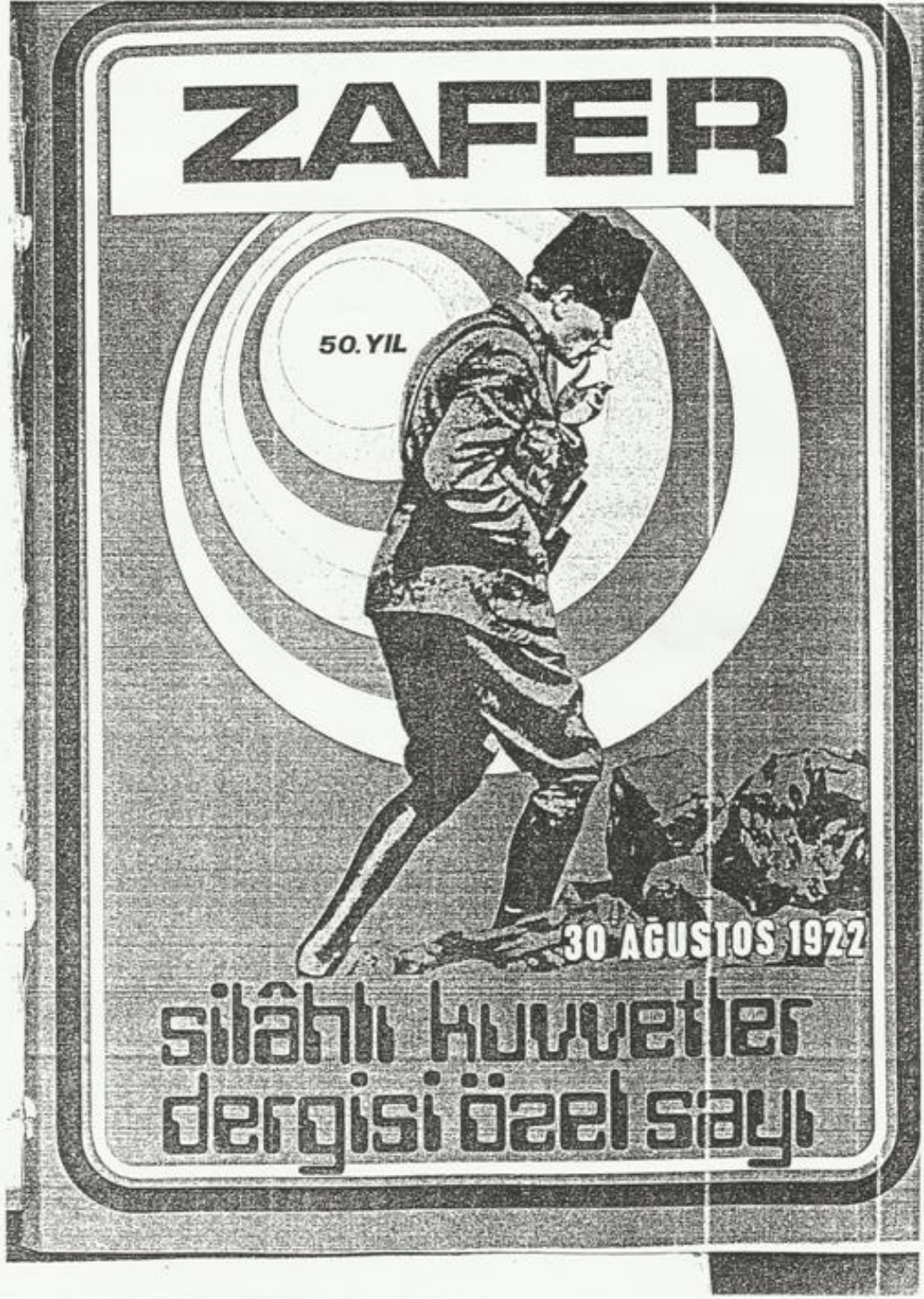
-Yakın Tarihte Donanmamız

Donanma konusunda Kıbrıs sorununun çözümü ile ilgili, yani askeri hareketle ilgili yetersizlikten kaynaklanan çıkarma yapılmasının zorluğuna paralel bir yazı olarak değerlendirilmektedir. Buna göre donanmanın özellikle İkinci Meşrutiyetten sonra gelişmesi için çabalar sarf edildiği, halkın da bu konuya destek verdiği anlatılmaktadır. Yerli üretim konusunun ağırlık kazanması ile daha önce yapılan hatalar bu yönde yorumlanmaktadır. Balkan, Birinci Dünya Savaşı, Türk-İtalyan Savaşının kaybedilmesinin nedenleri kuvvetli bir donanmaya sahip olunamadığına bağlanmaktadır. İstiklal Savaşına ise bu savaşlardan kalan güçsüz bir donanma parçası ile girilmiş, daha çok sivil tekneler kullanılarak ikmal yönünden faydalanılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra kuvvetli bir donanma teşkili ihtiyacı için çalışmalar başlamıştır. Bahriye Vekaleti kurulmuş ve ömrü kısa sürmüştür. Denizcilik Müsteşarlığı ise Milli Savunma Bakanlığına bağlanmış; ancak bu teşkilatın hatalı olduğu savunulmakla birlikte, eğitim alanında Deniz Harp Akademisinin kurulması önemli bir adım olarak görülmektedir. Teşkilat konusundaki hataların sebebi İstiklal Savaşından muzaffer olarak çıkan kara kuvvetleri generallerinin konu hakkındaki bilgisizliği olarak görülmektedir. (Afif Büyüktuğrul, sa.213, Mart 1965, s.58-63)

-Türk Ordusunda Askeri Bandolar ve Tarihçesi

M.Ö. 2000 yıllarında Mehter benzeri askeri bandolar Orta Asya'da ilk olarak kurulduktan sonra; Hindistan, Irak, Mısır ve Çin'de de benzerlerine rastlanmıştır. Osmanlı'da ise Mehter, Beyliğin ilk zamanlarından beri mevcuttu. Ordunun moral kaynağı olan Mehteri susturmak düşman için bayrağı teslim almak kadar önemliydi. Bütün padişahlar ayrı ayrı ilgi gösterdiklerinden zamanla değişime uğradı. Üyeleri sanatkar olduklarından kıymet verilir, bu müziği ve gösteriyi izlemek ve bilgi almak için Avrupa ve Rusya'dan gözlemciler gelirdi. (M.Karaağaç, sa.214, Haziran 1965, s.17-21)

Ek-2

Ek-3

Yıl : 80 Mart, Haziran — 1961 Sayı : 197, 198

ORDU DERGİSİ

K. K. K. İstanbul Askerî Basımevi — 1961

Ek-4

YIL : 80 EYLÜL, ARALIK - 1961 SAYI : 199, 200

SİCÂHÇI KUVVETLER DERGİSİ

K. K. K. İstanbul Askeri Basımevi — 1962

Ek-5

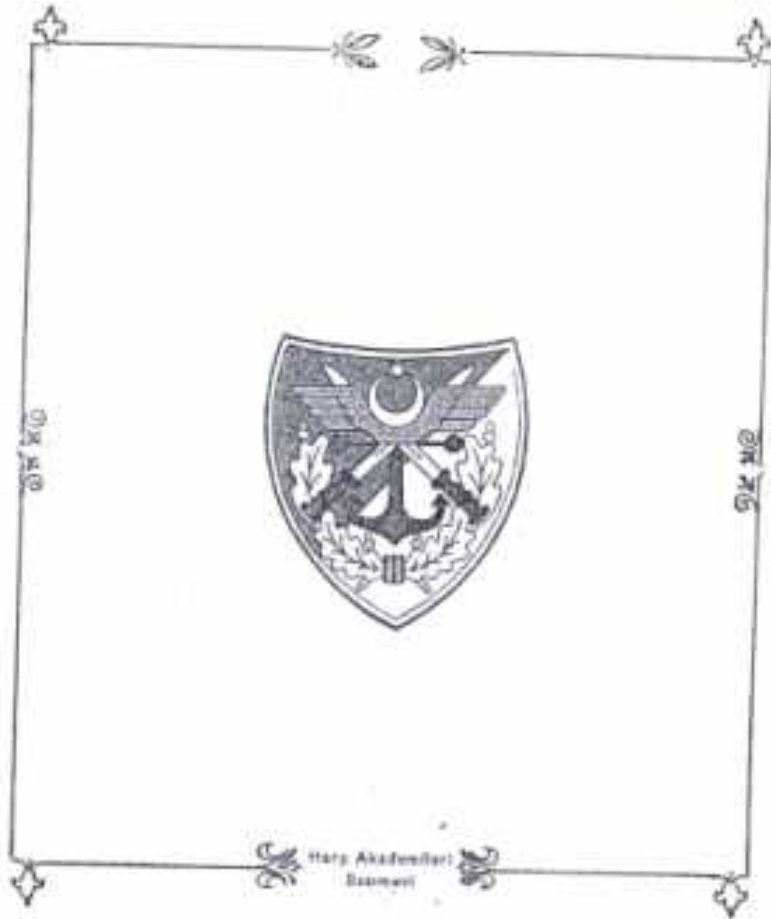
Silâhlı Kuvvetler Dergisi

EYLÜL 1965

Sayı : 215

Üç ayda bir çıkar

Yıl : 84

BU SAYIDA :

EK OLARAK ; Bir Doktorun Harp ve Memleket Hatıraları

(Yerine - Eylül 1965 - Sayı 215 - 100 Sayfa)

Ek-6

Ek-7

ORDU DERGİSİ

İdare ve yazı
işleri:

E. C. Eğitim
D. Bşk.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıllık abone bedeli: 800 kuruştur.

Abone ücretleri her sene peşane ücretle ölenir.

Dergi içeriklerindeki resim, fotoğraf, fotoğrafların izni alınmadan kullanılmamalıdır.

Basım işleri:
K. K. K.
İstanbul
Askeri
Basımevi

YIL: 76

Haziran - 1957

SAYI: 182

İÇİNDEKİLER

PERSONEL:

1. Harbin diğer cephesi Yazan: Kur. Bub. Çhat AKYOL (1)
2. İncisativ I (Kısmi)ğünden iş
görme) Yazan: Kur. Bub. Çhat AKYOL (10)
3. İncisativ II (Hareket serbestisi) Yazan: Kur. Bub. Çhat AKYOL (17)
4. Kütle ruhunu Yazan: Kur. Yb. Mihdat CEYLAN (20)
- HAREKAT VE EĞİTİM:
5. Harbin ana prensipleri (Baskın) Yazan: Tüm. Cavit ÇEVİK 31
6. Atom devrinde generallik ve ku- Yazan: Hv. Tuğr. A. Hükmət
mandalık ERKUŞ 36
7. Ataman kullandığı muharebe- Çeviren: Kur. Yb. Behçet ÖZDE-
lerde savunma prensipleri MIR 45
8. Yakın geçmişte kara ve deniz Yazan: Dz. S. I. M. Me. Salm
kuvetlerinin işbirliği BESEBELLİ 89

LOJİSTİK:

9. Mali ve idari güdümler nedir? ... Yazan: Yüka. Lv. Kd. Bub. Orhan
OREL 75

MÜTEFERRİK:

10. Etkülerin hazırlanması ve kütüp- Yazan: Emekli Yab. Besim ÖZ-
hanlar GEN 91
11. Muhtelif tarihlerde emekliye ayrılanların listesi 97

EK:

1. 19 sayılı herb usulü. Hazırlayan: E. U. Harb Tarihli D. Bşk. vesilaları
dergisi

SİLÂHLI KUVVETLER DERGİSİ

Sayı : 247

YAYIN VE İDARI İŞLER

Gnkur. Harp T. Bşk. Stratejik Eğitim Dairesi
Kontrol ve Yayın Şubesi

DERGİ YÖNETİM KURULU

Top. Alb. Halim OLUZ

Hv. Per. Alb. Zihni FIRAT

Lv. Yb. Kurban SAATÇI

MİZANPAJ:

P. Atğm. Hayri KAŞBAŞ

ÜÇ AYDA BİR ÇIKAR

Dergideki yazılar imza sahiplerine ait olup;
yazarların özel fikirlerini kapsar.

Yıllık abone bedeli "14" liradır.

Genelkurmay Başkanlığı Basımevi - ANKARA

Eylül - 1973

DERGİDEKİ YAZI VE RESİMLERİN HER HAKKI
MAHFUZDUR.

Ek-8

10 KASIM 1938 10 KASIM 1968

14 EYLÜL 1966 14 EYLÜL 1968

Ek-9

ALI KEPÇEKULAK'ın MACERALARI

ÇİZEN
OHLAN ÇILASUN

Ek-11

Sayı: 162

Ebat: 14*21

Kapak: yılı, tarih ve sayı, subay kokartı, **genelkurmay 2 nolu basım evi istanbul** **ek:**
yok

İç kapak: **1.idare ve yazı işleri:** Genkur. Eğt D. 7. şb.

2.Basım işleri: genelkurmay bşk. İstanbul basımevi

3. Devlet büyüğü fotoları: yok

Üç ayda bir çıkarılır.

Abone bedeli: 240kr, **arkada 260 kr yazıyor**

Dergi içindekiler resmi değildir, fikirler imza sahiplerininindir.

Bölümler: **personel, haber, hareket, , milli seferberlik,**

Yazarların rütbeleri: var

Çeviren: yazıyor

Telif/çeviri: yarı yarıya

Askeri/sivil: hepsi askeri, **1 tane askeri ekonomi var**

Sütun sayısı:tek

Harita/ grafik/ çizim: var

Konu içi fotoğraf: yok

Sayfa üstü yazıları: konu ismi ya da kısaltılmış hali

Kitap tanıtımı: yok

Bir önceki sayının muhtevası: var

Sayfa sayısı: 146

Sonda abone bilgisi: var: ordu dergisi abone bilgisi: para şubat ayı sonuna kadar verilecek, **kara, deniz ve hava sınıfı(yardımcı sınıflar dahil) bütün generallerle, kurmay subaylar, piyade, süvari, topçu, tank, demiryol, istihkam, muhabere, harita, levazım, ordudonatım, ulaştırma ve hava sınıfı yarbaylar ve albaylar ile stajyer ve harp akademisi 1 nci sınıf okurları mecburi abonelidir. Neşriyat talimatı gereğince gereklilerin abone bedellerinin zamanında basımevimize gönderilmesinin temin olunması.**

Sonda Kitap satışları hakkında bilgi: var. "kitap satışı hakkında bilgi", Kitap satışının da yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sayı: 271

Ebat: 17.5*24

Kapak: sayı ve tarih, kapak renkli, üstünde fotoğraflar var yazı tipi değişti, gen.kur forsu yukarı çıktı şekli bugünkü halini aldı

ek: yok

İç kapak:

1. yayımlayan: Genkur. Askeri tarih ve stratejik etüt başkanlığı

2.Basım işleri: Gen. Kur. Bşk. basım evi ankara

3. Devlet büyüğü fotoları: yok

Üç ayda bir çıkar.

Abone bedeli: 48 lira

Dergideki yazılar imza sahiplerine ait olup, yazarların özel fikirlerini yansıtır. Dergideki yazı ve resimlerin her hakkı saklıdır; ancak askeri dergilere kaynak belirtilmek suretiyle iktibas edilebilir.

Bölmeler: askeri konular, bilimsel ve teknik konular, şiirler, yeni yayınlar,

Yazarların rütbeleri: var

Çeviren: yazıyor

Telif/çeviri: telif fazla

Askeri/sivil: konular geniş

Sütun sayısı: çift

Harita/ grafik/ çizim: var

Konu içi fotoğraf: yok

Sayfa üstü yazıları: silahlı kuvvetler dergisi diğer tarafta konu adı veya kısaltılmış hali

Kitap tanıtımı: bahsedildiği için yazılmadı

Bir önceki sayının muhtevası: yok

Sayfa sayısı: 128

Yazarların fotoğrafı: yok

Özgeçmişleri: yok

Reklam ilanı: yok

Karikatür: yok

Açıklama : yok

Okuyucudan istekler:.

Düzeltilme: yok

Kaynakçalı yazılar: var oldukça fazla

Yönerge: fotoğraf ve kısa özgeçmiş isteniyor ilk yazı gönderenlerden

“Harp tarihi başkanlığı kadro personeline telif, çeviri veya derleme yazılarının yayınlanması karşılığı hiçbir ödeme yapılmaz.” “ bu yazı, aynı veya başka bir başlık altında hiçbir yerde yayımlanmamıştır ve yalnızca silahlı kuvvetler dergisine gönderilmiştir” dilekçede olacak bu ibare

Ek-12

Ek-13

ARTUACITE

KORE'DEN HABERLER

**KÖREDE SAVAŞAN TÜRLERE İT-
HAF EDİLEN ANIT ANKARA'DAKİ
KÖRE BAĞÇESİNDE AÇILDI.**

1950 yılından 1953 yılına kadar 3 sen-
ne devam eden Kore Savaşına Tür-
kiye Cumhuriyeti tarafından gönderil-
en Türk askerleri, Kore'de insanlığı
bağışlanıya için çalışmışlar, çok sa-
yıda şehid ve gazi vermişlerdir.

En kahraman Türk askerlerinin
gazi ve müstafaza şifasını ehelilep-
türmek ve onlara bir gülsun şifası
olarak, Kore Cumhuriyeti Ankara'da-
ki Kore Bahçesinde, Kore'de Savaşan
Türkler için dikilen bir anıt 5 Kasım
1973 Pazartesi günü saat 1800'le yı-
pılan ağılg üremiyle Türk ulusuna
arınan etmiştir.

En ağılg üreminde, Türkiye Cum-
huriyetinin 50. yıl Kuruluş yıldönü-
nü münasebetiyle, Kore Cumhuri-

22 m. Fikaklığında olan bu anıt Ko-
re müstafaza şifası PAGODA İ-
şifasıdır.

yönetimin resmi temsilci olarak
Türkiye'yi ziyaret etmekte olan Ko-
re Mill Savunma Bakanı Joo Hung
Yu ile, Türkiye Cumhuriyeti Mill
Savunma Bakanı İhsan Sancar da
birlikte hazır bulunmuşlardır.

Ek-14

uzun ömür varlığından
uğrunda harcanmak-
ta dün aldığı gibi
şöhrat ve görev anı-
sımlarını düzenli,
tebliğlere katıp koru-

mlerle anıyı içersin-
Milletinin ömür varlığı-
na, Atatürk Devrim-
inin emni ve metin
tadır.

ne Devriminin, Türk
güvenle bakarken,
demi ne kadar Şanlı
sancının tekrar kulu
milletimizin kurtarı-
cı şükranla anarım.

omih SANÇAR
rgeneral
enelkurmay Başkanı

Bayan Rauf DENKTAŞ'ın Gökur. Bakanımız ziyaretleri.

Nato Müfettihi K. K. Gransiral JONSTRON'un Gökur. Bakanımız ziyaretleri.

KIBRIS ŞEHİTLERİMİZ

Oğuz YENER
P. Üçm.
1966 - P. 54

Nermal TOMBUL
P. Üçm.
1967 - P. 153

Nazmi SAATÇI
P. Üçm.
1967 - P. 193

Ünal GENÇ
P. Üçm.
1968 - P. 80

KIBRIS ŞEHİTLERİMİZ

Cemal YURDUMGÜZEL
P. Üçm.
1968 - 155

Coşkun TEZELİ
Tnk. Üçm.
1970 - 54

Ramazan ERGİN
P. Üçm.
1969 - 44

Ayhan İNCEKARA
Güv. Top. (Manzume)
Astsb. Üçm. 1967 - 2027

Ek-16

27 MAYIS 1962

